LENİN'DEN SONRA ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONAL

Komintern Program Taslağının Eleştirisi

Lev Troçki

Tarih Bilinci

Lev Troçki

LENİN'DEN SONRA ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONAL

Lev Troçki

LENİN'DEN SONRA ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONAL

Komintern Program Taslağının Eleştirisi

Çeviren:
UFUK DEMİRSOY

Tarih Bilinci

Tarih Bilinci Yayınları, 1
Teori ve Tarih Dizisi: 1

LENİN'DEN SONRA ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONAL

Lev Troçki'nin *The Third International After Lenin* adlı eserinden Türkçeye çevrilmiştir.

Birinci Baskı
Eylül 2000

Kapak ve İç Baskı:
Kayhan Matbaacılık

ISBN 975-8517-02-3

Tarih Bilinci Yayınları
Nüzhet Efendi Sok. Ekşioğlu İşhanı
No: 9/40 Kat: 5 Kadıköy/İstanbul

Tel-Fax: 0.216.449.42.54
e-mail: tarihbilinci@hotmail.com

İÇİNDEKİLER

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ
1930 FRANSIZCA BASIMA ÖNSÖZ 1
KOMÜNİST ENTERNASYONAL TASLAK PROGRAMI 7
I. Uluslararası Devrim Programı mı,
Tek Ülkede Sosyalizm Programı mı? 9
1. Programın Genel Yapısı 9
2. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa 11
3. Avrupa Birleşik Sovyet Devletleri Sloganı 15
4. Enternasyonalizmin Kriteri 21
5. Partinin Teorik Geleneği 26
6. "Sosyal Demokrat Sapma" Nerededir? 40
7 SSCB'nin Dünya Ekonomisine Bağımlılığı 42
8. "Tek Ülkede Sosyalizm" Gerici Ütopik Teorisinin Nedeni Olarak Üretici Güçler ve Ulusal Sınırlar Arasındaki Çelişki 49
9. Sorun Ancak Dünya Devrimi Arenasında Çözülebilir 57
10. Bir Dizi Sosyal Yurtsever Gaf Olarak Tek Ülkede Sosyalizm Teorisi 60
II. Emperyalist Çağda Strateji ve Taktikler 67
1. Taslak Programın Ana Bölümünün Toptan İflâsı 67
2. Devrimci Çağın Stratejisindeki Temel Özellikler ve Partinin Rolü 71
3. Üçüncü Kongre ve Devrimci Sürecin Sürekliliği Sorununda Lenin ve Buharin 77
4. 1923 Alman Olayları ve Ekim Dersleri 81
5. Beşinci Kongrenin Temel Stratejik Hatası 88
6. "Demokratik-Pasifist Çağ" ve Faşizm 96
7. Aşırı-Solcu Politikanın Sağcı Özü 103
8. Sağ Merkezciliğe Kayma Dönemi 111
9. Devrimci Stratejinin Manevracı Karakteri 120
10. İç Savaş Stratejisi 126
11. Parti İçi Rejim Sorunu 129
12. Muhalefetin Perspektifleri ve Yenilgisinin Nedenleri 142
III. Çin Devriminin Özeti ve Perspektifleri 148
1. Sömürge Burjuvazisinin Doğası Üzerine 148
2. Çin Devriminin Aşamaları 159
3. Demokratik Diktatörlük mü, Proletarya Diktatörlüğü mü? 164
4. Oportünizmin Ürünü Olarak Maceracılık 172
5. Sovyetler ve Devrim 176
6. Yaklaşan Çin Devriminin Karakteri Sorunu 181
7. Doğu İçin "iki sınıflı işçi-köylü partileri" Gerici Fikri Üzerine 186
8. Köylü Enternasyonali'nden Sağlanan Yararlar İncelenmelidir 195
Sonuç 199

ŞİMDİ NE OLAÇAK? 201
1. Bu Mektubun Amacı 201
2. Komintern Kongresi Dört Yıldan Beri Neden Hiç Toplanmadı? 205
3. 1923-1927 Döneminin Politikası 211
4. Kitlelerin Radikalleşmesi ve Önderliğin Sorunları 221
5. Bugünkü Sola Dönüşün SBKP İçinde Hazırlanışı 227
6. Bir adım ileri, yarım adım geri 234
7. Manevra mı, yeni bir yol mu? 242
8. Bugünkü Krizin Toplumsal Temeli 248
9. Parti Krizi 254

ÇEVİRENİN ÖNSÖZÜ

I

1929 yılında yazdığı *Sürekli Devrim* adlı çalışmasının çeşitli bölümlerinde Troçki şunları diyordu:

> Bu kitap bu sorunu [tek ülkede sosyalizm sorununu –ç.n.], *bütün* yanlarıyla incelemiyor, diğer çalışmalarda zaten söylenmiş olanları tekrarlamaya gerek yok. *Komünist Enternasyonal Program Taslağının Eleştirisi*'nde, ulusal sosyalizmin iktisadi ve siyasi geçersizliğini teorik olarak açığa vurmaya çalışmıştım. [*Sürekli Devrim*, Yazın Y s.17]

> Tek ülkede sosyalizmin kurulması sorunu üzerinde, bu önsözün sınırları içinde etraflıca duramayız. Bu konuyu birçok makalede, özellikle *Komintern Program Taslağının Eleştirisi*'nde inceledik. [*age*, s.26]

> Burada açıklanan düşüncelerin bir bölümü yazarın başka çalışmalarında özellikle *Komintern Program Taslağının Eleştirisi*'nde daha ayrıntılı olarak geliştirilmiştir. [age, s.37-38]

> Bu çalışmanın niteliğini bütün bu şartlar belirlemektedir. Kitap, meseleyi tümüyle halletmemektedir. Söylenmeyen birçok şey kalıyor geriye –kısmen, kitabın başka çalışmaların, özellikle *Komünist Enternasyonal Program Taslağının Eleştirisi*'nin bir devamı olmasından ötürü. [*age*, s.45]

Bizzat Troçki'nin ağzından aktardığımız bu ifadeler, *Sürekli Devrim* çalışmasıyla onu önceleyen *Komünist Enternasyonal Taslak Programının Eleştirisi* çalışması arasında önemli bir süreklilik

ilişkisi olduğunu göstermektedir. Bu sözlerde anlatılan olgu, üzerinde durulmayı hak etmektedir.

Sürekli devrim teorisi hakkındaki genel kanı onun azgelişmiş ülkelerdeki devrimin "aşamalarıyla" ilgili olduğu yolundadır. Teorinin böyle bir yönünün olduğu muhakkak olmakla birlikte, kapsamı ve temelleri bundan ibaret değildir. Özellikle azgelişmiş ülkelerdeki devrim "aşamaları" tartışması ağırlıklı bir gündem oluşturduğundan teorinin daha ziyade bu yönü sivrilmiştir. Ancak, henüz burjuva demokratik devrimin görevlerinin özellikle temel yönleri itibarıyla çözülmediği azgelişmiş ülkelerde, bu sorunların hakkıyla çözümü için dahi bir proletarya diktatörlüğünün gerektiğini savunmasıyla temayüz eden sürekli devrim teorisi, öte yandan bunun doğrudan uzantısı olan çok önemli diğer bir sorunu da, yani proletarya diktatörlüğü bir kez tesis olduktan sonra onun önündeki ne gibi olasılıklar olduğu, ya da kısaca onun kaderi sorununu da yanıtlamak zorundaydı. Nitekim sorunun bu veçhesi de teori kapsamında tartışılmış ve yanıtlanmıştır.

Esasen bu yanıt Marksizmin temel bir önermesinin yeni bağlamda bir kez daha ortaya konmasından başka bir şey değildi. Kurulan bu proletarya diktatörlüğü, özellikle ileri ülkelerde proletaryanın iktidarı alması ile tamamlanmak zorundadır. Aksi takdirde uzun süreli bir izolasyona maruz kalan, hele hele bunu geri bir ülkede yaşayacak olan proletarya iktidarının yaşama şansı olmayacaktır. İlk kez 1906 yılında yayınlanan *Sonuçlar ve Olasılıklar* broşüründe dile getirilen sürekli devrim teorisinin, yine orada yer alan bu temel önermesi o günlerde kimseye tuhaf gelmiyordu. Tuhaf gelmemek bir yana, işin bu yanı tartışmasız biçimde doğru kabul edildiği için, buradan hareketle diğer Marksistlerin neredeyse tamamı, teorinin yukarıda bahsettiğimiz ilk ayağını, yani geri bir ülkede bir proletarya diktatörlüğünün oluşma olasılığını reddediyorlardı. O zamanki kavrayış böyleydi.

Ne var ki devrimin uluslararası niteliğini vurgulayan ve o günlerde kimseye tuhaf gelmeyen temel ilke, özellikle 1923 sonlarında Almanya'daki devrimci krizin doğurduğu olanağın Komintern direktifleri altındaki Alman Komünist Partisi tarafından heba edilmesinin ardından, Troçki'nin başlattığı eleştirilerin de özel itkisiyle, 1924 yılından itibaren topyekûn bir saldırının hedefi haline

gelmeye başlar. Başını Stalin'in çektiği bürokrasi, giderek bu saldırının ideolojik çerçevesini oluşturacak olan yeni bir teoriyi dolaşıma sokar: Tek ülkede sosyalizm teorisi.

Bu teori, işçi sınıfına karşı yürüttüğü karşı-devrimini hayli ilerletmiş olan bürokrasinin, kazanmış olduğu özgüveni yansıtırcasına, yalıtılmış tek bir ülkenin sınırları içinde de (üstelik geri bir ülke) sosyalizmin bal gibi kurulabileceğini iddia eder. Doğal olarak bu teori, dünya devrimi olmaksızın da tek bir ülkenin sınırları içindeki proletarya diktatörlüğünün uzun süre yaşayabileceğini, ve hatta yaşayabilmek ne kelime, bu çerçevede sosyalist topluma varılabileceğini savunuyordu. Troçki önderliğindeki Sol Muhalefet, önceleri pek dikkat çekmeyen bu iddianın giderek kazandığı merkezi öneme uygun olarak tartışmayı genişletti. Böylelikle Troçki'nin daha önce *Sonuçlar ve Olasılıklar*'da ortaya koyduğu Marksizmin temel ilkesi yeni bir bağlam ve tarihsel koşullar altında yeniden işlendi, güçlendirildi ve zenginleştirildi.

Tek ülkede sosyalizm teorisinin eleştirisi Marksizmin bürokratik bombardıman altındaki en temel yönlerinin savunularak geliştirilmesidir. Bu temel yönler nelerdir? Kapitalizmi kendisinden önceki tüm üretim tarzlarından kökten ayıran uluslararası işbölümüne dayalı bir dünya ekonomisi oluşturma dinamiği, bu dinamiğin emperyalizm döneminde kazandığı nitelik, eşitsiz gelişme yasasının kapitalizm altındaki gerçek içeriği, proleter devrimin bu nesnel temellere dayalı olarak bir dünya devrimi niteliği taşıması ve hepsinin üzerinde yükselen işçi sınıfı enternasyonalizmi, proleter devrimin gelişerek sınıfsız topluma evrilmesinin temel veçheleri. Elbette tartışma bu noktaların açımlanması üzerinden ilerleyerek her biri kendinde büyük önem taşıyan sayısız yan bağlantılar ve alt konularla zengin bir içerik kazanmaktadır. Tüm bu konu çeşitliliğine bu sunuşta değinmek yersizdir, okur burada sunulan eserde bu zengin içeriğin parlak bir gösterimiyle karşılaşma fırsatını bulacaktır. Sol Muhalefetin en önde gelen sözcüsü olarak Troçki, tek ülkede sosyalizm teorisi önem kazandığı andan itibaren bu teoriyi her fırsatta amansızca eleştirmiştir. Ancak Troçki'nin kendisinin de belirttiği gibi onun bu teoriye yönelik ilk **kapsamlı** eleştirisi, Sol Muhalefetin bürokrasiye karşı mücadelesinde yenilgisinin adeta kesinleştiği yıl olan 1928 yılında kaleme aldığı *Komünist En-*

ternasyonal Taslak Programının Eleştirisi adlı çalışmasıyla olmuştur.

Bu çalışmanın üç bölümünden birincisi olan ve *Uluslararası Devrim Programı mı, Tek Ülkede Sosyalizm programı mı?* başlığını taşıyan bölüm Taslak Program bağlamında bu konunun kapsamlı bir değerlendirilmesine adanmıştır. Şaşırtıcı olabilir ama, birçok eseri Türkçe'ye çevrilmiş olmasına rağmen, Troçki'nin, belki de en çok tanındığı yönü olan tek ülkede sosyalizme muhalefetini, doğrudan doğruya bunu bir konu başlığı olarak hedefe oturttuğu ve kapsamlı bir inceleme biçiminde ortaya koyduğu çalışmaları Türkçe'ye çevrilmemiştir. Doğrusu büyük bir eksikliktir bu. Hele hele Troçki'nin, bizim bilebildiğimiz kadarıyla bu konuya hasredilmiş diğer önemli ve kapsamlı incelemesi olan ve büyük eseri *Rus Devriminin Tarihi*'ne bir ek olarak kaleme alınmış *"Tek Ülkede Sosyalizm?"* başlıklı bölümün de, eserin bütünü çevrilmiş olmasına rağmen çeviriye dahil edilmemiş olması daha da şaşırtıcıdır. Her halükârda ortada önemli bir eksiklik olduğu açıktır. Bu eksikliğin sürüp gitmesi halinde, Troçki'nin bu önemli konudaki görüşlerini, derli toplu bir konu başlığı altında öğrenmek için onun Türkçe'ye çevrilmiş eserlerinin sayfalarını karıştıranlar böyle bir başlığı bulamamanın şaşkınlığını yaşamaya devam edeceklerdir.[1] Burada çevrilmiş olan eserin ilgili bölümü bu eksikliği tatmin edici ölçüde giderecektir.

II

Troçki bu kitabı hangi bağlamda kaleme almıştı? Adından da anlaşılacağı gibi bu eser Komintern Program Taslağının eleştirisidir. 1928 yılında toplanan Komintern Altıncı Kongresinin gündemindeki en önemli konulardan birisi, o güne kadar bir programdan yoksun olan Komintern'i bir programa kavuşturmaktı. Yeterli bir merkezi uluslararası pratik deney birikiminin olmaması ve bizzat Komintern'in henüz oldukça yetersiz olan örgütlülüğü nedeniyle, başta Lenin'in yaptığı, program konusunda aceleci davranmama

[1] Şükür ki yayın hayatında bu konuda yakın zamanda bir istisna olmuştur. (Bkz. Stalin-Zinovyev-Troçki, *Tek Ülkede Sosyalizm mi, Dünya Devrimi mi?*, Göçebe Y., Ağustos 1998, İstanbul.) Ne var ki bu istisna, kapsamı, biçimi ve özel bağlamı bakımından bahsedilen eksikliği gidermek için tatmin edici olmaktan çok uzaktır.

yönündeki uyarılar Komintern'in programdan yoksun ilk yıllarını açıklar. Nitekim kuruluş ve emekleme yılları olan ilk yıllarda, hem dünya devrimine bağlanan umutların istenilen çabuklukta sonuç vermediği, hem de Komintern seksiyonlarının hazırlıksızlığı, toyluğu ve zayıf örgütlülüğü ortaya çıkmakta gecikmedi. Ancak özellikle üçüncü ve dördüncü kongreyle birlikte seksiyonlarda bir toparlanma ve güç birikiminin, belirli bir olgunlaşmanın sökün ettiği görüldü. Ne var ki dünya devriminin 1917-1921 arası ilk fırtınalı yükseliş dönemini esasen yenilgiyle kapasa da, bu dönemden önemli deney ve kazanımlarla çıkmayı başaran Komintern, belirli bir süreç içerisinde Stalinist karşı-devrimin pençesine düşerek devrimci temellerde toparlanma, güç kazanma ve pişme dönemini sonucuna vardıramadı. Yine de Komintern'in devrimci dönemini oluşturan bu ilk dört kongrenin mirası, içerdiği tüm hatalara, zaaflara ve sorunlara rağmen uluslararası komünist hareketin şimdiye dek ulaştığı en yüksek noktayı temsil etmesi nedeniyle genel olarak paha biçilmez bir değer taşır. Bu miras, bir programın yokluğunu büyük ölçüde gideren ve ona doğru yükselen köşe taşlarını oluşturan, Komintern'in uluslararası pratiğine ışık tutan yol gösterici çok sayıda programatik belgenin de içinde yer aldığı bir mirastır. Ama, bu değerli programatik belgelerin, boşluğu önemli ölçüde doldurmalarına rağmen, Komintern, beri yandan program sorununu büsbütün boşlamamıştı.

Komintern için ilk program taslağı Buharin tarafından 1922'de toplanan Dördüncü Kongreye sunuldu. Bazı seksiyonlar adına sunulan diğer taslaklar da vardı: Alman Komünist Partisi adına Thalheimer'in, Bulgar Komünist Partisi adına Kabakçiyef'in sunduğu program taslakları ve İtalyan Komünist Partisi için sunulan bir eylem programı. Kongre bir programın kabulü aleyhine oylama yaptıktan sonra tüm taslakların "incelenmek ve ayrıntısıyla işlenmek üzere Komintern Yürütme Kuruluna ya da bu iş için görevlendirilecek bir komisyona teslim edilmesini ve Yürütme Kurulunun da kendisine iletilmiş olan program taslaklarını en kısa süre içinde yayınlamakla yükümlü olduğunu"[2] karara bağladı. Beşinci Kongrede bu konuda nihai kararın alınacağı öngörülüyordu.

[2] Lev Trotskiy, EK-2: "Komünist Enternasyonal Programı Üzerine Karar", *Geçiş Programı* içinde, Kardelen Y., 1992, İstanbul, s.62

1924'te toplanan Beşinci Kongre ise Buharin'in sunduğu programatik rapor üzerine, program komisyonu tarafından sunulan taslağın seksiyonlarda tartışılmak üzere esas alınmasını, metne son biçimini verecek bir komisyonun oluşturulmasını, komisyon tarafından taslağın yayınlanmasını, uluslararası tartışmanın yönetilmesini ve bir sonraki kongrede bir programın nihai olarak kabulünü içeren kararlar aldı. Ne var ki Altıncı Kongreye gelindiğinde, esasen Buharin tarafından kaleme alınmış ve Stalin'le birlikte ikisi adına sunulan yeni bir taslak ortaya çıktı. İşte Troçki'nin eleştirilerini yönelttiği taslak bu taslaktır. Troçki'nin eleştirilerinin içeriği hakkında daha ötesini söylemeden önce bu eleştirilerin arka planına, yani Altıncı Kongreyi önceleyen sürece göz atmak gerekir.

Stalinist bürokrasi, Sol Muhalefet şahsında devrimci işçi sınıfına karşı yürüttüğü karşı-devrimci taarruzun bir gereği olarak, 1924'teki Beşinci Kongreden sonra, tüzüğü de hiçe sayarak, bir kongre toplanmasına engel olmuştur. Stalinist bürokrasi Rusya'da parti ve devleti büyük oranda ele geçirmiş olmasına rağmen henüz Komintern'de bunu gerçekleştirebilmiş değildi. Bürokratik karşı-devrimin de kendince bir eşitsiz gelişimi söz konusuydu. Stalin önderliğindeki bürokrasi son derece önemli olan Komintern'i de ele geçirebilmek için, önce onun başlıca yöneticileri olan Zinovyev ve Buharin'le, Zinovyev'in tasfiyesinin ardından da, büyük ölçüde tek yönetici konumunda olan Buharin'le bir ittifak yaptı. Çünkü Stalin ve ekibi ne Komintern'in kuruluş yıllarındaki çalışmalarda yer almışlar, ne de dolayısıyla Komintern'de tanınmışlardı. Özellikle Troçki'nin ve dolayısıyla Sol Muhalefetin Komintern üzerindeki güçlü etkisinin kırılması gerekiyordu. Bunun araçlarından biri, bürokrasinin tabiatına uygun bir örgütsel önlem olarak kongreyi toplamamaktı. Örgüt denetiminden ve açık tartışmadan kaçmanın evrensel ve şaşmaz bir yolu! Ne zamanki bürokrasi, sayısız tasfiyeler yoluyla Komintern'i ele geçirdi, o zaman bir kongre yapılabilir hale geldi.

Öte yandan kongrenin toplanmasını bürokrasi açısından zorlaştıran başka hususlar da vardı. Komintern yönetimi 1923 Ekimindeki Almanya felaketiyle başlayan ve bu kitapta bazıları Troçki tarafından ayrıntılı olarak ele alınan 1924 Bulgaristan, 1924 Estonya, 1926 İngiltere, 1927 Çin olayları gibi kritik durumlarda

belirginleşerek süren tam bir kronik başarısızlık tablosu sunuyordu. Bu başarısızlıklarla kâh iç içe geçen kâh onlara eklenen diğer bir dizi başarısızlık da, İngiliz-Rus Sendika Komitesi, Köylü Enternasyonali (Krestintern), Kuomintang'a katılma, Hırvatistan'dan Amerika'ya kadar birçok bölgedeki burjuva ve küçük burjuva fırıldakçı köylü önderleriyle, onları kızıl renklere boyama eşliğinde girişilen iki-sınıflı parti girişimleri vs. gibi, Komintern yönetiminin içine girdiği çeşitli örgütsel deneylerin fiyaskosuydu. İşte bu tablo yılda bir kez toplanması gereken Komintern kongresini tam dört yıl sonraya atmıştır. Aslında bir sonraki kongre olan Yedinci Kongrenin bundan tam yedi yıl sonra 1935'te yapılması ve daha sonra 1943'te kapısına bürokrasi tarafından kilit vurulana kadar hiç kongre yapılmaması düşünüldüğünde, buna şükretmek bile gerekebilir. Tek başına bu olgu bile, bürokrasinin vahim etkisinin grafik bir artışını görmek için yeterlidir. İç savaşın en nazik günleri de dahil olmak üzere devrimin en zorlu günlerinde dahi kongrelerin sektirmeden yapılışını sağlayan devrimci ruh ve azimle karşılaştırıldığında, bürokrasinin, kâbusu andıran boğucu ağırlığıyla bu devrimci örgütü nasıl dirhem dirhem soldurup mezara gömdüğü daha çarpıcı hale gelir.

Sonuç olarak bürokrasi, Komintern içinde yeterli etkiyi kazandığından emin olduğunda nihayet muhalefetin kongre baskısından kurtulmaya, yani aslında Sol Muhalefete son balyozu indirerek onu ortadan kaldırmaya karar verdi. Gerçekte bürokrasi bu darbenin daha fazla gecikmesinin kendisi için pek hayırlı olmayacağını görmüştü, zira öteki cephede yeni bir savaşa girişmek üzereydi. 1928'e kadar partinin proleter kanadına karşı Buharin-Rikov-Tomski (NEP'çi sağ kanat) üçlüsünde politik dışavurumunu bulan yeni kır burjuvazisiyle (Kulaklar) ittifak yapmış olmasına rağmen bürokrasi, yedi yıl boyunca sürmüş olan NEP sayesinde hatırı sayılır ölçüde palazlanmış olan Kulakların, hoşnutsuzluklarını ve güçlerini, önemli bir işaret olan 1928 tahıl kriziyle fiilen göstermeleri nedeniyle, bu ittifakın doğal ömrünün dolduğunu ve Kulakların tasfiyesinin aciliyetini kavramakta gecikmedi. Nitekim 1928'le birlikte Kulaklara ve genel olarak köylülere karşı muazzam bir saldırının ilk adımları atılmaya başlandı. Başlangıçta daha tereddütlü ve temkinli olmakla birlikte genel gelişme eğrisi itiba-

rıyla dozu giderek yükselen ve 1932-33'e kadar süren bu büyük tasfiye hareketi boyunca değişik kaynaklara göre 1 ilâ 5 milyon arasında insan yaşamını yitirdi; ve elbette partinin NEP'çi kanadı da bu saldırıdan nasibini alarak tasfiye edildi.

Kongre herşeyden önce bürokrasinin Troçki ve Sol Muhalefet şahsında proletaryaya karşı kazandığı zaferi bütün Komintern nezdinde tescil ettirmek ve başta tek ülkede sosyalizm teorisi olmak üzere bu mücadelede ileri sürdüğü görüşleri değişmez resmi çizgi olarak kayda geçirmek zorundaydı. Kongre gündeminin başında yer alan program sorunu, buna gerekli biçimsel çerçeveyi vermek için bir anlamda biçilmiş kaftandı. Böylece tek ülkede sosyalizm teorisi, emperyalist aşaması da dahil olmak üzere kapitalizmin uluslararası organik bir işbölümüne dayanan karakterinin özde reddi, eşitsiz gelişme yasasının adeta bir **yalıtık** gelişme yasası olarak yorumu, sürekli devrimin reddi temelinde aşamalı devrim anlayışı, ülkeleri gelişme derecelerine göre birbirlerinden kopuk devrim aşamalarına oturtarak kompartımanlara bölen ulusalcı devrim anlayışı, uzlaşmacı strateji ve taktikler, bürokratik örgütsel işleyiş vb. konular, programda kendilerine özgü anlatımlarını bularak dünya komünist hareketinin geleceğine damgasını vuran temel referanslar oldular. Bu program **egemen sınıf** katına yükselen bürokrasinin gelişiminde önemli bir dönüm noktasını temsil ediyordu. Programa ruhunu veren ilkeler, Lenin'in sağlığında yapılan ilk dört kongreye yön veren ve bu kongrelerde benimsenen sayısız programatik belgede açık anlatıma kavuşturulmuş olan ilke ve yöntemlerin tasfiye edildiğini ilân ediyordu.

Buharin ve Stalin tarafından kaleme alınan program taslağı kongreden yalnızca iki hafta önce yayınlandı. Tüm tasfiyelere rağmen bürokrasi, programın seksiyonlarda incelenmesi ve uluslararası kapsamda geniş bir tartışmasına fırsat vermeye niyetli değildi. Sosyal karakterine uygun olarak, program taslağının kongrede plebisiter tarzda, fazla kurcalanmadan, öyle uzun boylu tartışılmadan kabul edilmesini istiyordu. Nitekim birkaç küçük değişiklik dışında taslak resmi program olarak kabul edildi. Taslağa yönelik tek kapsamlı eleştiri o sırada Alma Ata'ya sürülmüş bulunan Troçki tarafından yapıldı. Taslak eline ulaşır ulaşmaz yoğun bir çalışmaya girişen Troçki iki haftadan az bir sürede, üstelik kendisi

gibi Sol Muhalefet saflarında mücadele veren kızının ölüm haberini almanın taze acısına rağmen elinizdeki kitabı yazarak kongreye yetiştirir. O günleri, otobiyografisinde, Rakovski'ye yazdığı bir mektuptan yaptığı alıntılarla şöyle anlatır:

> Sevgili Kristiyan Georgiyeviç, sana ve öbür dostlara nicedir yazamadım, yalnız çeşitli belgeler gönderebildim. İli'den döndüğümüz zaman haber aldık Nina'nın hastalığını, sonra bir villa tutup oraya yerleştik. Birkaç gün sonra Nina'nın ölüm haberi geldi. Bunun bizim için ne demek olduğunu bilirsin.... Ama acele hazırlanması gereken yazılar vardı, Komünist Enternasyonalin altıncı kongresi için. Güç bir işti. Ama neye mal olursa olsun bu işi de bitirmeliydik, bu zorunluluk bizim için hardal yakısı yerine geçti ve ilk haftaların acısına karşı yardımcı oldu.
>
> Şimdi kongre işlerini konuşalım. Ben işe program taslağını eleştirmekle başlamaya karar verdim, resmi yönetimin karşımıza çıkardığı bütün soruları elden geçirdim. Sonunda onbir forma tutabilecek kadar bir kitapçık çıktı ortaya. Son beş yıldaki, yani parti yönetiminin Lenin'in elinden çıkmasından bu yana, mirasın önce gelirini sonra kendisini yemeye başlamış epigonların utanmadan saltanat sürdükleri süre içindeki beraber çalışmamızın ne ürün verdiğini özetledim. [*Hayatım*, Yazın Y., Ekim 1999, s.581]

III

Bu sözlerde de ifade edildiği gibi, Troçki'nin bu çalışmadaki eleştirisi, kendisine program taslağını çerçeve olarak almakla birlikte esasen Komintern'in son beş yıllık icraatının bir eleştirisi niteliğindedir. Dolayısıyla bu kitap bir metin olarak Komintern Programının eleştirisinden ibaret değil, aynı zamanda bu programı önceleyen, onu doğuran ve tarihsel anlamına kavuşturan sürecin, yani Komintern'in 1923-28 arasındaki politikalarının, başarısızlıklarının, fiyaskolarının bir eleştirisidir. Bu süreç anlaşılmadan ne Komintern Programı anlaşılabilir, ne Stalinist bürokrasinin oluşumu ve gelişimi anlaşılabilir, ne de onun hakimiyetine geçen Komintern'in devrimci bir örgüt olmaktan çıkışıyla karakterize olan encamı anlaşılabilir. Komintern tarihinin belki de en kritik dönemi olan bu dönemini anlamadan bugüne ilişkin sağlıklı dersler çıkarılamaz. Troçki'nin kitabının adının *Lenin'den Sonra Üçüncü*

Enternasyonal olması anlamlıdır. Esas hedef Enternasyonal'in Lenin'den sonra geçirdiği oportünist metamorfozdur, program yalnızca bu sürecin vardığı noktadır, bir aşamadır. Önemli olan, içinden geçtiği tüm duraklar ve görünümlerle birlikte sürecin gerçek mahiyetinin kavranılmasıdır. Yukarıda bu dönemin olayları olarak sıralanan başarısızlıklar, fiyaskolar ve revizyon girişimleri sürecin canlı dokusunu, görünümlerini, içinden geçtiği durakları oluşturmaktadır. Eleştirinin konuları bu görünümlerin ortaya koyduğu sorunlardır.

Bu geniş bağlam içinde tek ülkede sosyalizm teorisi sürecin ve Troçki'nin eleştirisinin zorunlu başlangıç noktasıdır: *Uluslararası Devrim Programı mı, Tek Ülkede Sosyalizm Programı mı?* Daha sonra Komintern'in Lenin sonrası siyasetinden doğan tüm strateji ve taktik sorunlarının genel bir çerçeveye oturtularak ele alındığı *Emperyalist Çağda Strateji ve Taktikler* bölümü gelir, ardından tek tek olaylar içinden en yoğun tartışmalara konu olan ve tüm geri ülkeler için özel bir önem taşıyan 1925-27 Çin devrimi deneyiminin ele alındığı *Çin Devriminin Özeti ve Perspektifleri* başlıklı bölüm. Ve son olarak, program eleştirisini oluşturan bu bölümlerden ayrı bir kısım olarak yer alan, Kongre üyelerine hitaben yazılmış ve özel olarak programdan söz etmeyip, doğrudan 1923-28 döneminin olaylarının genel bir çözümlemesi temelinde somut olarak neler yapılması gerektiğini ortaya koyan *Şimdi Ne Olacak?* başlıklı belge.

IV

Tek ülkede sosyalizme ilişkin bölümün önemine yukarıda kısmen değindik. Ancak bu bölümün içeriği hakkında herhangi bir ayrıntı vermedik. Her şeyden önce şunu söylemeliyiz ki, Troçki bu bölümde, bu teorinin dayandırılmaya çalışıldığı tüm noktaları Marksizmin balyozuyla yerle bir etmektedir. Bilindiği gibi bu teori, onyıllar boyunca, kasıtlı olarak yanlış ve ters anlam yüklenen topu topu birkaç Lenin alıntısına dayandırılmaya çalışılmıştır. Doğrusu teori fukaralığının böbürlenme vesilesi bile olabildiği bu topraklarda, bu kaba tahrifatlardan medet umanlar hâlâ vardır. Ama herşeye rağmen bu yöntem inandırıcılığını hayli yitirmiştir. Özellikle, iki arada bir derede duran merkezci akımlar, bu sapır sapır

dökülen araçlara başvurmak yerine, tek ülkede sosyalizme daha "derinlikli" açıklamalar getiriyorlar. Genellikle en rağbet gören açıklama şudur: Evet, tek ülkede sosyalizm teorisinin Marksizmin teorik ilkeleri bakımından pek sağlam olmadığı ve kullanılan Lenin alıntılarının yanlış yorumlandığı doğrudur; ama tek ülkede sosyalizm, o günün şartları içinde dünya devrimi perspektifine göre daha gerçekçiydi, halk kitlelerine daha somut, daha elle tutulur hedefler gösteriyordu vs. vs. Kaba tahrifat yönteminden feragat ederek ileri adım atmış gibi poz kesen bu merkezci açıklama son dönemde daha çok itibar görmektedir. Aslında bu zavallı muhakeme, daha o zamanlar Muhalefetin sağlam eleştirilerine karşı cevap yetiştirme telâşıyla Stalinistler tarafından kullanılmıştı. İşte Troçki, elinizdeki kitapta, bize göre güncel bir önem taşıyan bu muhakeme tarzını da, çarpıcı biçimde deşifre etmektedir. Onun bu kitaptaki şu satırları, günümüzün cin fikirli merkezcilerinin açıklamalarına ne kadar da uyuyor:

> Komintern'in önde gelen liderlerinden şöyle bir argüman işitmek mecburiyetinde kalıyoruz: Tek ülkede sosyalizm teorisi, şüphesiz temelsizdir, ama bu teori, içinde çalıştıkları zorlu koşullarda Rus işçilerine bir perspektif sunarak onlara cesaret verir. Bir programda, kendi sınıfsal yönelimleri için bilimsel bir temel değil, aksine manevi teselliler arayanların teorik tartışmalarının derinliklerini çözmek zordur. Olguları yalanlayan teselli teorileri bilim alanına değil, din alanına aittir; ve din insanların afyonudur.
>
> Partimiz, kahramanlık dönemini, tek ülkede sosyalizme değil tümüyle uluslararası devrime yönelmiş bir programla geçmiştir. GKB [Genç Komünistler Birliği –ç.n.], üzerinde, geri Rusya'nın tek başına kendi güçleriyle sosyalizmi inşa edemeyeceğini yazan bir programatik bayrak altında, en zorlu iç savaş yıllarının, açlığın, soğuğun, zorlu Cumartesi ve Pazar çalışmalarının, salgın hastalıkların, karne usulü çalışmaların ve ileri atılan her adım için katlanılan sayısız özverinin içinden geçti. Partinin ve GKB'nin üyeleri cephede savaştılar veya tren yolu istasyonlarına kütük taşıdılar; bu kütüklerden ulusal sosyalizmi inşa etmeyi umdukları için değil, Sovyet kalesinin dayanmasını –ve ilâve her kütük Sovyet kalesi için önemlidir– zorunlu kılan uluslararası devrim hedefine hizmet ettikleri için. Bizim soruna yaklaşım tarzımız budur. Zaman ve ortam değişmekle (henüz, o derece köklü biçimde değil) beraber, ilkesel yaklaşım şu anda bile tüm gücünü muhafaza etmektedir.

İşçi, yoksul köylü, partizan ve genç komünist, yeni incilin ilk kez ilân edildiği 1925'e kadar, tüm davranışlarıyla ona ihtiyaçları olmadığını önceden gösterdiler. Fakat ona ihtiyacı olan, yukarıdan kitleleri hor gören memurdur; rahatsız edilmek istemeyen küçük yöneticidir; herşeyi koruyan ve avutan bir formül kılıfı altında hükmetmeye çalışan aygıt uşağıdır. Cahil insanların "iyi habere" gereksinimi olduğunu ve avutucu teoriler olmaksızın insanlarla ilişkinin olamayacağını düşünenler onlardır. "%90 sosyalizme" ilişkin yanlış sözlere sarılanlar onlardır; zira bu formül, onların ayrıcalıklı konumunu, hükmetme ve yönetme hakkını, "şüpheciler" ve "inancı az" olanlardan gelen eleştirilerden kurtulma ihtiyacını onaylar.

Tek ülkede sosyalizmin inşası olasılığını inkâr etmenin cesareti kırdığı ve şevki öldürdüğü anlamına gelen şikayetler ve suçlamalar, çıkış koşulları tümüyle farklı olmasına rağmen, reformistlerin devrimcilere daima öfkeyle savurdukları suçlamalarla teorik ve psikolojik olarak yakından bağlantılıdır. Şöyle diyorlardı reformistler: "Siz işçilere kapitalist toplumun çerçevesi içinde paylarını gerçekte arttıramayacaklarını söylüyorsunuz; ve bununla siz yalnız onların savaşma güdülerini öldürüyorsunuz." Aslında, sadece devrimcilerin önderliği altında, işçiler ekonomik kazanımlar ve parlamenter reformlar için gerçekten savaştılar. [s.61-62]

Troçki'nin kitabının ikinci bölümü, emperyalizm döneminde strateji ve taktik sorunlarının kazandığı anlam ve görünümler üzerinedir. Bu bölüm bilebildiğimiz kadarıyla Marksizmin tarihinde bu konuya hasredilmiş ilk etraflı incelemedir ve konuyla ilgili okur buradaki düşüncelerin paha biçilmez değerde olduğunu fark etmekte gecikmeyecektir. Ele alınan konulardan bazılarını saymak gerekirse: strateji ve taktiğin tanımı, emperyalist çağda bunların genel anlamı ve uygulanma tarzı; proleter mücadele biçimlerinin görünümleri ve aşamaları, bunlar arasında özellikle ayaklanma sanatı, ayaklanma-sovyetler ilişkisi; sovyetlerin önkoşulları, anlamı ve ona yaklaşım tarzı; manevra nedir, nasıl yapılır, ilkeler-manevra ilişkisi, manevranın önkoşulları, manevrayı değerlendirmenin gerçek ölçütleri vb. konular hemen akla gelenlerdir.

Kitabın üçüncü bölümü, Mao önderliğindeki 1949 devriminin gölgesinde bırakıldığı için bugün adeta kasıtlı olarak unutturulan 1925-27 Çin devrimini incelemekte ve Stalinist önderliğin Çin'de bu devrim sırasında izlediği Menşevik ihanet çizgisini teşhir et-

mektedir. İkinci Çin devrimi olarak da anılan 1925-27 devriminin (birincisi 1911 devrimiydi) uğradığı yenilginin anlaşılması için son derece önemli olan bu metin, aynı zamanda, hiçbir surette proleter bir nitelik taşımayan 1949 devrimine giden yolun nasıl açıldığını anlamak için de çok önemlidir.

Kitabın son bölümü ise, resmi Stalinist önderliğin 1928'le başlayan "sola dönüşünün" anlamını ortaya çıkarma çerçevesinde, 1923-28 arası dönemin genel bir çözümlemesini yapmaktadır.

V

Ne var ki Troçki'nin bu kitabı oluşturan eleştirilerinin delegelerin ellerine ulaşması büyük engellerle karşılaşır. Öncelikle buradaki üç bölüm ve bunlara eklenmiş olan bir mektuptan oluşan eleştirinin delegeler için çevirileri çok eksik yapıldı, öyle ki bütün bütün pasajların yanı sıra tastamam bir bölüm olan *Emperyalist Çağda Strateji ve Taktikler* başlıklı ikinci bölüm ve *Şimdi Ne Olacak?* başlıklı mektup tamamen çeviri dışı bırakıldı. Ardından bu eksik çeviriler dahi bütün delegelere değil yalnızca Program Komisyonunda yer alanlara ve bunların dışındaki tek tük kişiye dağıtıldı. Dağıtılan kopyaların da sıkı bir takibi yapıldı ve iadesi zorunlu kılındı. Program Komisyonunda bazı ürkek sesler çıktıysa da, Troçki'nin dediği gibi eleştirisi gözler kapatılarak geçiştirildi. Kongre delegeleri de, zaten yapmak için çağrılmış oldukları "Troçkizmi" oybirliğiyle mahkûm etme işini yerine getirdiler.

Bu kongrede kabul edilen Komünist Enternasyonal Programı o günden bugüne derin izler bırakmıştır ve özellikle bizimki gibi geri ülkelerde halen birçok grup, çevre, örgüt ve partinin kabul ettiği ve kendi programına temel yaptığı en önemli referans olarak kalmıştır. Öyle ki, onyıllar boyunca dünyanın dört bir yanında sayısız örgüt ve partiler bu programın yol göstericiliğinde burjuvaziyi cicili bicili renklere boyamış, kitleleri onun kuyruğuna takmış ve devrim inancının onulmaz yaralar almasına yol açmışlardır. Türkiye de bu soruları fazlasıyla yaşamıştır. Bu hususlar Troçkist çevrelerce Stalinizmin eleştirisinde sıkça vurgulanmıştır. Vurgulanmıştır vurgulanmasına ama Troçki'nin vahim sonuçları olan bu programa dönük vakitli eleştirisi her nasılsa Türkçe'ye bir türlü çevrilmemiş ve en azından bu vahim sonuçları el yordamıyla sezen

ve cılız da olsa Stalinizmi sorgulama eğilimine giren merkezci-orta yolcu eğilimlerin, Komintern Programıyla hesaplaşmalarında bizzat Troçki'nin kaleminden çıkmış bütünsel bir yol göstericiden yoksun kalmalarına meydan verilmiştir.

Merkezciler söz konusu olduğunda Troçki'nin eleştirisinin bir yönü daha var ki, bu bağlamda özellikle günceldir ve önem taşımaktadır. Komintern Programı tüm ruhu ve lafzıyla milliyetçi komünizm anlayışının, aşamalı devrim anlayışının, burjuvaziyle uzlaşmacı siyasetin programatik resmiyete kavuşturulduğu bir dönüm noktası olmakla birlikte, lafızda bazı sahte-devrimci formülleri de bulanık biçimde içermesi nedeniyle eklektik bir nitelik arz etmekte ve bu haliyle bazı gönülleri avutucu rol oynayabilmektedir. Özellikle bahis konusu orta yolcu-merkezci çevrelerin Stalinizmden, parça-bölük ya da iğreti değil, gerçek bir kopuşa ayak diremelerinde bu sahte-devrimci söylem bir dayanak noktası olabilmektedir. İşte Troçki programın bu aldatıcı ve eklektik yanını gözden kaçırmamış ve daha o zamandan bugünkü merkezcilerin dayanak noktalarını sağlam bir teşhirle çürütmüştür. Ne yazık ki bu programın merkezci formülasyonlarında deva bulmayı umanların sayısı bugün az değildir. Troçki'nin bu ufuk açıcı eleştirisinin, deva arayanlara hayırlı olması umulur.

Troçki'nin eseri hakkında değinilecek birkaç nokta daha var: birincisi Komintern'in 1923 ve 1935 arası döneminde, özü oportünist olan politikaları örtmek için sıkça başvurulan sol lafazan söylem ve sol sekter yönelimlerin, en önemli dışavurumlarından birisi olarak, "kapitalizm çöktü, çökecek!" çığırtkanlığıdır. Bu söylem muhtelif ifade biçimleri bularak, kapitalizmin sürekli krizde olduğunu, kendi krizini çözemeyeceğini, toparlanma olasılığının olmadığını vaaz ederek gönül avutucu sahte umutlar yaymış, hatta sonraları Mao'nun ağzından "kağıttan kaplan" efsanesi biçiminde şahikasına ulaşmıştır. Bugün o *kağıttan* kaplanın her nasılsa, Mao'nun kutlu ülkesi de dahil, *gerçek* dünyayı pençesinde kıvrandırdığı gerçeği, bu aymazlıkla vahşice alay etmektedir. Troçki daha o zaman Komintern'in bu eğilimlerinin ne büyük tehlikelere yol açabileceğini dile getirmiş ve Lenin'in kapitalizm hakkında söylediği o özlü "umutsuz durum yoktur" sözünü hatırlatarak gerçekler dünyasının diyalektiğinin hangi olasılıklara gebe olduğunu gös-

termiştir.

> Burjuvazi kendisine yeni bir kapitalist büyüme ve iktidar çağı sağlayabilecek mi? Kapitalizmin içinde bulunduğu "umutsuz duruma" bel bağlayarak böyle bir olasılığı reddetmek devrimci lafazanlıktan başka bir şey olmayacaktır. "Mutlak olarak umutsuz durumlar yoktur" (Lenin). Avrupa ülkelerindeki kararsız sınıf dengesi, kesinlikle kararsızlığı nedeniyle sonsuza dek süremez. (...)
>
> (...) Burjuvazinin kendini yeterince evinin efendisi olarak hissetmediği, proletaryanın da iktidarı alamadığı böylesine kararsız bir durum, er veya geç, o veya bu şekilde, ya proletarya diktatörlüğü lehine, ya da halk kitlelerinin sırtları, sömürge halklarının kemikleri ve belki bizim kendi kemiklerimiz üzerinde yükselen ciddi ve uzun bir kapitalist istikrar lehine apansız biçimde çözülmek zorundadır. "Mutlak olarak umutsuz durumlar yoktur!" Avrupa burjuvazisi ağır çelişkilerinden, sadece proletaryanın yenilgileri ve devrimci önderliğin hataları sayesinde kalıcı bir çıkış yolu bulabilir. Fakat aksi de aynı şekilde doğrudur. Ancak, proletaryanın mevcut kararsız dengeden devrim yolunda bir çıkış yolu bulması durumunda dünya kapitalizminin yeni bir yükselişi olmayacaktır. [s.59-60]

Bugün biliyoruz ki Troçki'nin burada dile getirdiği olasılıklardan olumsuz olanı ve üstelik Troçki'nin ortaya koyduğu nedenlerle –yani Komintern'in hataları nedeniyle– gerçekleşmiştir. Gerçekten de Avrupa II. Dünya Savaşının bitimine kadar uzanan uzun bir dönem boyunca muazzam devrimci çalkantılar yaşamış, deyim yerindeyse gitmiş-gelmiş, ama Avrupa proletaryası esas olarak Stalinist Sovyet bürokrasisinin kılavuzluğundaki KP'ler aracılığıyla, fiziksel imha dahil her türlü yolla iktidardan men edilmiş ve dahası bu KP'ler aracılığıyla kapitalizmin yeni yükselişine payanda edilmiştir.

Ancak bizim bu bahsi açmamızın bir diğer sebebi var. Troçki'nin öngörüsü gerçekleşmiştir geçekleşmesine, ama hangi somut biçimler altında olmuştur bu? İşte bugün üzerinde önemle düşünülmesi gereken soru budur. Bu öngörüyü Troçki'nin, **bir dünya devrimi olmaması halinde** SSCB'nin de bir karşıdevrimle yıkılacağı yolundaki öngörüsüyle –ki temelde diğerinde içerilmektedir– birlikte ele alarak birkaç söz söylemek istiyoruz. Bize göre Troçki'nin her iki öngörüsü de gerçek kapsamına onun

düşündüğünden çok daha derin bir noktada kavuşmaktadır. Yukarıdaki alıntıda Troçki "bizim kendi kemiklerimiz üzerinde..." diyordu, özel olarak SSCB'nin yıkılma olasılığını kastederek. Oysa dünya devrimi olmamasına ve proletaryanın bugün hâlâ sancıları çekilen ağır yenilgilerine rağmen, SSCB yıkılmamış aksine dev bir güç haline gelmiştir. Bunun izahı nedir? Sorun elbette bir öngörüyü kurtarma sorunu değildir, ama bize göre çözümün anahtarı Troçki'nin öngörüsünü, onun, o koşullarda belki de aşılması mümkün olmayan yanlış bir varsayımından arındırmakta yatmaktadır. Yanlış varsayım, onun "biz" derken de, "SSCB" derken de yaşayan bir işçi devletinden bahsediyor oluşudur. Gerçekte **işçi devleti olarak** SSCB ya da **işçi devleti olarak** "biz" çoktan yıkılmış, yerine kendine özgü (*sui generis*) sömürücü bir egemen sınıf katına yükselen **bürokrasinin devleti olarak** SSCB kurulmuştu. Gerçekte bina yıkılmış ama tabelâ muhafaza edilmişti. Her ne kadar yaşamının sonlarına doğru bunu kabul etmenin eşiğine geldiğini ve genel olarak sorunun çözümüne tarihsel açıdan büyük katkılarda bulunduğunu düşünüyorsak da, Troçki esasta bu sorunu çözememiştir. İşte Troçki'nin çözemediği bu nokta SSCB'nin yıkılmak bir yana, yükselişini ve bununla birlikte onun kapitalizmin yeni bir yükselişinin olasılıklarına dair yukarıda andığımız öngörüsünün gerçekleşmesini açıklar. Yani Troçki'nin öngörüsü onun sandığı gibi mevcut **SSCB'nin** yıkılmasıyla değil ama gerçekten **işçi devletinin** yıkılmış olmasıyla gerçekleşmiştir. Gerçekten de kapitalizm, her ne kadar karşı-devrimci bürokrasinin eliyle de olsa, tam da Troçki'nin kastettiği gibi Sovyet işçilerinin, özellikle de onun en bilinçli öncü kesimlerinin "kemikleri üzerinde" yeni bir yükselişin imkânlarına kavuşmuştur. Troçki'nin tek yanlışı SSCB'nin hâlâ bir işçi devleti olduğunu sanmasındaydı. Onun elini kolunu bağlayan şey, bir karşı-devrimi yalnız ve yalnızca burjuva türde karşı-devrim olarak tasarlaması, diğer taraftan özgün bir gelişim izleyen bürokratik tipte ve tarihte ilk kez karşılaşılan (zaten zorluk da buradaydı) bir karşı-devrim türünü tasavvur edememesiydi. Zira yanlış biçimde bu tür bir tasarımın Marksizmin temel öncüllerini geçersizleştireceğini düşünüyordu.[3]

[3] Bu görüşlerin. konuya az çok aşina okur için bu kadarıyla yetersiz görünmesi mümkündür. Ne var ki bu önsözün sınırları, bu görüşlerin ayrıntılarını işlememize

Değineceğimiz ikinci husus bugünlerde Türkiye bakımından özellikle güncel olan Avrupa Birliği sorunudur. Elinizdeki kitap, aslında çok eski bir proje olan AB projesi hakkında Troçki'nin görüşlerini ve o dönemde Komintern'in bu konuda izlemiş olduğu çizgi hakkında bilgileri içermektedir. Bu tartışmaların ve Troçki'nin ortaya koyduğu ve bir dönem Komintern tarafından da benimsenmiş olan yaklaşımların öğrenilmesi, AB konusunda hem dünya solunun hem de bizdeki solun hal-i pür melalini anlamada yardımcı olacaktır. Konuyu uzatmamak için sadece metin içinde yer alan bilgi notlarından birini aynen aktarmakla yetinelim:

> 1926 gibi geç bir tarihte Komintern'in yayınevinin, Sosyalist Avrupa Birleşik Devletleri konusunda yayınladığı resmi bir broşürde şöyle deniyordu: "Şurası çok önemlidir ki, bu burjuva sosyal demokrat slogana ("Pan-Avrupa") karşı yalnızca eleştirel bir konuma sahip değiliz, fakat aynı zamanda, onun düzenbaz pasifist içeriğini yıkarak, ona karşı, geçişsel taleplerimiz için gerçekten kapsamlı bir politik slogan olabilecek pozitif bir slogan oluşturduk. Gelecek dönemde Sosyalist Avrupa Birleşik Devletleri sloganı, *Avrupa* komünist partileri için kapsamlı bir politik slogan görevi görmelidir." (John Pepper, *Die Vereinigten Staaten des Sozialistischen Europa*, s.67, Hamburg, 1926.) Ne var ki slogan, Komintern Yürütmesi ve Avrupa partileri tarafından azalan frekansla ileri sürüldü ve sonunda sloganı savunan en önemli kişiye – Troçki– karşı verilen hizip mücadelesinin gerekleri, sloganın geri çekilmesi ihtiyacını doğurmuş göründüğünde ondan tümüyle vazgeçildi. [s.15]

Bu ifadeler, AB konusunda sol hareketin genelinin benimsediği milliyetçi tutumların aksine, Komintern'in daha o zaman sağlıklı bir sınıf perspektifi ortaya koyduğunu kanıtlıyor. Kanımızca bu ifadeler işçi sınıfının bu sorunda nasıl bir politika izlemesi gerektiğinin temel çizgilerini ortaya koyduğu gibi, aynı zamanda sol çevreleri de bu yaklaşımla hesaplaşmaya davet etmektedir.

Ağustos 2000

---

elvermiyor. Bu konuda temennimiz, yayın hayatına yeni atılan Tarih Bilinci Yayınlarının, bilimsel bir değer taşıdığı ölçüde, SSCB'nin sosyo-ekonomik yapısına ve evrimine ilişkin, yaygın görüşlerin dışında kalan bu tür görüşleri içeren çalışmalara da yayınları arasında yer vermesidir.

1930 FRANSIZCA BASIMA ÖNSÖZ

Bu kitap, birbirlerinden bağımsız olmakla birlikte ayrılmaz bir bütünlük oluşturan dört bölümden oluşmaktadır: Çalışmanın bütünü Komünist Enternasyonal'in temel sorunlarına adanmıştır ve Komünist Enternasyonal'in faaliyetlerinin bütün yönlerini, programını, strateji ve taktiklerini, örgütlenmesini ve önder kadrolarını kapsamaktadır. Öte yandan kitap, Sovyetler Birliği'nin hükümet partisi olan ve Komünist Enternasyonal'in başlıca partisi olarak her bakımdan belirleyici bir rol oynayan Sovyet Komünist Partisinin, Lenin'in hastalığı ve ölümüyle başlayan son dönemdeki iç hayatının bir eleştirisini de içermektedir. Böylelikle kitap, umuyorum ki, yeteri kadar uyumlu bir bütün oluşturmaktadır.

Çalışmam Rusçada yayımlanmadı, çünkü çağın meselelerini ele alan Marksist çalışmaların, Sovyet Cumhuriyeti'nde en çok yasaklanan yazınsal biçim olduğu bir dönemde kaleme alınmıştı. Yazılarımın bir dereceye kadar nüfuz etmesini güvence altına almak maksadıyla, kitabın ilk iki bölümünün, geçen yılın yazında Moskova'da toplanan Komünist Enternasyonal'in Altıncı Kongresine hitap eden resmi belgeler arasında yer almasını sağladım. Kongreden sonra yazılan üçüncü ve dördüncü kısımlar[1] müsved-

[1] 1930 Fransızca basımda yer alan bu kısımlar ve bu önsöz daha sonra Troçki'nin sağlığında (1936) yapılan İngilizce basımda onun da onayıyla yer almamıştır. Bahsedilen Üçüncü kısım, *Altıncı Kongreden Sonra Çin Sorunu* (bizim çevirimizde birinci kısmın üçüncü bölümü olan *Çin Devriminin Özeti ve Perspektifleri* ile karıştırılmamalı) ve Dördüncü kısım da, *Bugün Komintern'i Kimler Yönetiyor?* başlığını taşıyor. Bizim esas aldığımız İngilizce basım iki kısımdan oluşmaktadır: 1. *Komünist Enternasyonal Taslak Programı –Temellerin Bir Eleştirisi;* 2. *Şimdi Ne Olacak?* Burada yer almayan *Altıncı Kongreden Sonra Çin Sorunu* başlıklı deneme ise,

deler halinde elden ele dolaştı. Bu müsveddelerin dolaştırılması, Sibirya'nın unutulmuş köşelerine sürgün cezasına ve hatta son zamanlarda Tobolsk hapishanesinde katı hücre hapsi cezasına yol açmıştır, ve hâlâ yol açmaya da devam etmektedir.

Sadece ikinci kısım,[2] yani "Komünist Enternasyonal Taslak Programı –Temellerin Bir Eleştirisi" Almanca yayımlandı. Bir bütün olarak alındığında kitap şimdiye kadar müsveddeler halinde embriyonik bir hayat sürdü. Fransızca basımı tarafından verilen mevcut biçim ilk kez şimdi ortaya çıkmıştır. Bununla beraber müsveddelerim, Avrupa'nın ve Amerika'nın çeşitli ülkelerine ve Batı Çin'e değişik yollardan girdiği için belirtmek isterim ki, mevcut Fransızca basım okuyuculara karşı sorumluluk taşıdığım tek basımdır.

Bu kitapta eleştirilen taslak program, Altıncı Kongrenin kararıyla Enternasyonal'in resmi programı oldu. Ancak eleştirilerim bundan dolayı aidiyetinden bir şey kaybetmediler. Aksine, taslaktaki bütün vahim hatalar muhafaza edilmiştir; Kongrede olan şey yalnızca bunların yasal bir zemine kavuşturulması ve sadakatin tarifi olarak kutsanmasıydı. Program Komisyonu kongrede, Komünist Enternasyonal'den ihraç edilmiş olmanın üstüne bir de Orta Asya'ya sürgüne gönderilmiş olan yazarın eleştirisiyle ilgili olarak ne yapılacağı sorununu ortaya koydu. Hasımlardan da öğrenilmesi gereken şeyler olduğunu ve doğru düşüncelerin onları formüle edenden bağımsız olarak doğruluğunu koruduğunu söyleyen bazı ürkek ve yalıtık sesler çıkmakla beraber, güçlü olan grup hiçbir direnç ve mücadele ile karşılaşmadan galip geldi. Saygıdeğer yaşlı bir bayan –bu kişi vaktiyle Klara Zetkin'di– Troçki'ye ait hiçbir fikrin doğru kabul edilemeyeceğini söyledi. Aslında o yalnızca perde arkasında kendisine verilen bir görevi yerine getiriyordu. Ünleri şüphe götürmez insanlara onursuz görevler yüklemek Stalin'e özgü bir sistemdir. Sağduyunun ürkek sesleri hemen yatıştırıldı ve Komisyon gözlerini kapayarak "Eleştiri"mi geçiştirdi. Bu bakımdan taslak hakkında söylediğim herşey mevcut resmi program için de tüm gücünü korumaktadır. Bu programın teorik

---

Troçki'nin Çin üzerine deneme ve makalelerinin hacimli bir derlemesi olan **Çin Üzerine** adlı kitapta yer almaktadır.

Burada birinci kısım.

tutarlılığı yoktur ve politik olarak zararlıdır. Değiştirilmesi gerekir ve değiştirilecektir.

Altıncı Kongrenin üyeleri, her zamanki gibi, "Troçkizm"i bir kez daha "oybirliğiyle" mahkûm ettiler. Moskova'ya yapmaya çağrıldıkları şey de buydu zaten. Bu delegelerin çoğu politika sahnesine daha dün ya da önceki gün çıktılar; bir teki bile Komünist Enternasyonal'in kuruluşunda yer almadı. Katılanların çok azı, Lenin'in önderliği altında yapılan dört kongreden bir veya ikisine katıldı. Hepsi yeni politik çizginin acemi erleri ve yeni örgütsel rejimin ajanlarıdır. Altıncı Kongrenin delegeleri, beni Lenin'in ilkelerini tahrif etmekle suçlayarak –veya daha kesin olarak, bana karşı yapılan suçlamalara imza atarak– Komünist Enternasyonal'in teorik düşünce veya tarih bilgisinin berraklığından çok, kendilerinin uysallıklarını gösterdiler.

Enternasyonal'in, Altıncı Kongreye kadar kaleme alınmış bir programı yoktu. Bunun yerini manifestolar ve ilkeler üzerine kararlar almıştı: Birinci ve İkinci Kongreler uluslararası işçi sınıfına manifestolarla çağrıda bulunmuştu (bilhassa İkinci Kongrenin bildirgesi bütün yönleriyle bir program karakterine sahipti). Bu belgeler, tarafımdan kaleme alındılar, Merkez Komitemiz tarafından herhangi bir değişiklik yapılmadan kabul edildiler ve –kurucu kongreler olarak dikkate değer olan– ilk iki kongre tarafından da onaylandılar.

Üçüncü Kongre, program üzerine ve dünya işçi sınıfı hareketinin temel sorunlarına uygulanan taktikler üzerine tezleri benimsedi. Üçüncü Kongrede, üzerinde çalışmış olduğum tezleri savunmak için müdahale ettim. İyi niyetli olmayan değişiklik önerileri bana yöneltildiği kadar Lenin'e de yöneltildi. O zamanın, Thälmann, Bela Kun, Pepper ve diğer kafa karıştırıcıları tarafından temsil edilen muhalefetine karşı verdiğimiz sıkı mücadele içinde, Lenin ve ben, tezlerimin Kongre tarafından neredeyse oybirliği ile kabul edilmesini başardık.

Lenin, Sovyet Cumhuriyeti'nin durumu ve dünya devriminin perspektifleri üzerine bir rapor olan ana raporun Dördüncü Kongreye sunumunu benimle paylaştı. Omuz omuza müdahale ettik; ve her iki rapordan sonra özetleyici konuşmaları yapmak bana düştü. Benim tarafımdan veya benim katılımımla kaleme alınan ve Ko-

münist Enternasyonal'in köşe taşları olan bu belgelerin Stalin dönemi acemilerinin şimdi "Troçkizm" olarak mahkûm ettiği Marksizmin gerçek temellerini sunduğunu ve uyguladığını eklemek gereksizdir.

Ancak, bu acemilerin bugünkü liderinin, Komünist Enternasyonal'in çalışmalarında, ne Kongrelerde, ne Komisyonlarda, ve hatta ne de büyük kısmı Rusya Partisinin üzerine düşen hazırlık çalışmalarının hiçbirinde, doğrudan veya dolaylı olarak en küçük bir payı olmadığını eklemek gereksiz değildir. Stalin'in, ilk dört kongrenin çalışmalarında herhangi bir yaratıcı faaliyetine veya bu çalışmalara karşı herhangi ciddi bir ilgisine tanıklık edebilecek bir tek belge bile yoktur.

Bu kadarla da kalmıyor. Eğer ilk dört kongreye katılan delegelerin, yani Ekim Devriminin ilk ve en çok adanmış dostlarının, Komünist Enternasyonal'in kurucularının, Lenin'in en yakın uluslararası mesai arkadaşlarının bir listesini incelersek, bir istisna dışında, Lenin'in ölümünden sonra hepsinin sadece önderlikten uzaklaştırılmakla kalmayıp, Komünist Enternasyonal'den de kovulduklarını görürüz. Bu, Sovyetler Birliği için doğru olduğu kadar Fransa, Almanya, İtalya, İskandinavya veya Çekoslovakya için de, Avrupa için olduğu kadar Amerika için de doğrudur. Dolayısıyla Leninist çizgiye, onu Lenin'le birlikte hazırlayanların mı saldırdığına inanacağız? Yine dolayısıyla Leninist çizginin, Lenin sağken ona karşı savaşanlar tarafından veya Komünist Enternasyonal'e sadece birkaç yıl önce katılmış, geçmişte neler olduğunu bilmeyen ve yarınları düşünmeyenler tarafından mı savunulduğuna inanacağız?

Politikada ve yönetici personeldeki değişikliklerin sonuçları çok iyi biliniyor. 1923 başlarından beri Komünist Enternasyonal yalnızca bozgun gördü: Almanya'da, Bulgaristan'da, Britanya'da ve Çin'de. Bu kadar dramatik olmasa da diğer ülkelerdeki yenilgiler de ciddiydi. Önderliğin oportünist körlüğü her yerde dolaysız nedendi. Bu yenilgilerin en ciddisi, Stalin'in Sovyet Cumhuriyeti'nde hazırlamakta olduğu yenilgidir. Onun, yenilgilerin büyük organizatörü olarak tarihe geçmeyi kendine amaç edindiğine inanılabilir.

Sovyet Cumhuriyeti'nde, Leninist Komünist Enternasyonal'in

militanları sürüldü, hapsedildi ya da kovuldu. Almanya'da ve Fransa'da işler bu noktaya gelmedi, fakat bu, gerçekten Thälmannların veya Cachin'lerin[3] hatası değildir. Bu "önderler", kapitalist polisten, burjuva demokratik topraklarda Lenin'in mücadele yoldaşlarının varlığına göz yummamalarını talep ettiler.[4] 1916'da Cachin Fransa'dan kovulmamı azılı şovenist argümanlarla haklı gösterdi. Bugün de Fransa'ya girişimin yasaklanmasını talep ediyor. Dolayısıyla nasıl ben kendi işimi yapıyorsam, o da yalnızca kendi işini yapıyor.

Bilindiği gibi, ilk dört Kongre döneminde, ben özellikle Fransa sorunlarıyla meşguldüm. Sık sık Lenin'le birlikte Fransız işçi hareketinin sorunlarını inceledik. Bazen Lenin bana, yarı şaka, fakat aslında oldukça ciddi olarak sorardı, "Cachin tipi parlamento fırıldaklarına çok müsamahalı davranmıyor musun?" Ona, Cachin'in Fransız işçi kitlelerine ulaşmak için geçici bir köprünün ötesinde hiçbir şey olmadığını, ancak ciddi devrimciler ortaya çıktığında ve sıkıca örgütlendiklerinde Cachin'lerin ve refakatçilerinin yoldan süpürüleceklerini söyledim. Bu kitapta ele alınan nedenlerden dolayı, işlerin uzadığı doğrudur, ancak fırıldakların hak ettikleri alın yazısıyla karşılaşacaklarına hiç şüphem yok: Proletaryanın çelikten yapılma araçlara ihtiyacı vardır, tenekeden değil.

Stalin'in, burjuva polisinin, Thälmann'ın ve Cachin'in, Lenin'in yoldaşlarına karşı kurduğu birleşik cephe, Avrupa'nın bugünkü politik hayatında şüphe götürmeyen ve önemsiz olmayan bir gerçekliktir...

Bu kitaptan hangi genel sonuç çıkarılmalıdır? Bir Dördüncü Enternasyonal yaratma projesini bize mal etmek için değişik yönlerden girişimlerde bulunuluyor. Bu fikir tamamen yanlıştır.[5] Komünizm ve demokratik "sosyalizm", kökleri sınıf ilişkilerinin derinlerinde olan iki büyük tarihsel eğilimdir. İkinci ve Üçüncü En-

---

[3] Cachin, 1920'de Fransız Komünist Partisine katılan, fakat sağ kanatta yer alan ve şaşmaz bir Stalinist olan, Fransız Sosyalist Partisinin önde gelen simalarından biri. Troçki, 1929'da, Türkiye'ye sürüldükten sonra, İngiltere de dahil birçok kapitalist ülkeden oturma izni almak için başarısız girişimlerde bulundu. Komünist Partiler ona böyle bir iznin verilmesine karşı kampanyalar düzenlediler.
Troçki ve Bolşevik-Leninist Muhalefet, Almanya'da Hitler'in iktidara gelmesine yardımcı olan bu politikanın ışığında, 1933'te Komünist Enternasyonal karşısındaki taktiklerini yeniden gözden geçirmek zorunda kaldı.

ternasyonal'in varlığı ve mücadelesi, kapitalist toplumun kaderiyle sıkı sıkıya birbirine bağlı uzun bir süreçtir. Belirli anlarda orta yolcu veya "merkezci" eğilimler büyük bir etki elde edebilirler, fakat uzun süre için asla. Friedrich Adler ve şürekâsı tarafından bir orta yolcu Enternasyonal –İki-buçukuncu– yaratma gayretleri başlangıçta çok umut verici gibi göründü, fakat çabucak iflâs etti. Stalin'in politikası, farklı temellerden ve farklı tarihsel geleneklerden çıkıyorsa da, aynı "merkezciliğin"in bir çeşididir. Friedrich Adler, elinde cetvel ve pusulayla, Bolşevizm ve sosyal demokrasi arasında politik bir köşegen oluşturmayı denedi. Stalin, kendi adına bu tür doktriner görüşlere sahip değildir. Stalinist politika, Marx ile Vollmar arasında, Lenin ile Çan Kay-şek arasında, Bolşevizm ile ulusal sosyalizm arasında gidip gelen bir dizi ampirik zikzaklardır. Fakat eğer en temel ifadeleriyle bütün bu zikzakların toplamını alırsak, aynı aritmetik toplamı buluruz: İki buçuk. Yaptığı bütün yanlışlar ve sebep olduğu zalim bozgunlardan sonra, Stalinist merkezcilik, hâlâ Ekim Devriminden doğan bir devletin ideolojik ve maddi kaynaklarına dayanıyor olmasaydı, uzun süre önce politik olarak ortadan kalkardı. Bununla birlikte, en güçlü aygıt bile umutsuz bir politikayı kurtaramaz. Marksizm ile sosyalyurtseverlik arasında Stalinizme yer yoktur. Komünist Enternasyonal, ancak bir dizi test ve krizden geçtikten sonra, ideolojik ilkelerden yoksun, sadece dümeni çılgınca sallamaya, zikzaklar çizmeye, baskıya ve bozgunlar hazırlamaya muktedir olan bürokrasinin boyunduruğundan kendini kurtarabilecektir. Bir Dördüncü Enternasyonal inşa etme gereğini hiç duymuyoruz. Savaş sırasında hazırlıklarını yaptığımız ve Ekim Devriminden sonra Lenin'le birlikte kuruluşuna katıldığımız Üçüncü Enternasyonal'in çizgisini sürdürüyor ve geliştiriyoruz. Bir an için bile ideolojik mirasın elimizden kayıp gitmesine izin vermedik. Yargılarımız ve ileri görüşümüz tarihsel açıdan büyük önem taşıyan olgular tarafından doğrulanmıştır. Bu hapis ve sürgün yılları boyunca, fikirlerimizin doğruluğuna ve zaferlerinin kaçınılmazlığına asla şimdi olduğu kadar sarsılmaz bir şekilde inanmamıştık.

Lev Troçki
15 Nisan 1929, İstanbul

KOMÜNİST ENTERNASYONAL TASLAK PROGRAMI

Temellerin Bir Eleştirisi

Komintern'in tüm faaliyetini yıllar boyunca belirleyecek temel belge olan Taslak program, Beşinci Kongreden dört yıl sonra yapılmakta olan Kongre toplantısından yalnızca birkaç hafta önce yayınlandı. Taslağın yayınlanmasındaki bu gecikme, ilk taslağın[6] daha Beşinci Kongre öncesinde yayınlanmış olmasından dem vurularak haklı çıkarılamaz, çünkü o günden bu yana yıllar geçti. İkinci taslak tüm yapısı itibarıyla ilkinden farklıdır ve son birkaç yılın gelişmelerini özetlemeye çalışmaktadır. Telâş izleri taşıdığı açık olan ve hatta baştan savma olan bu taslağın, Altıncı Kongrede kabul edilmesinden daha aceleci ve daha düşüncesizce bir şey olamazdı. Zira ne basında başlangıç kabilinden ve bilimsel nitelikte herhangi bir eleştiri yer almıştır, ne de Komintern (Komünist Enternasyonal) partilerinde geniş bir tartışma yürütülmüştür.

Taslağın elimize ulaşmasıyla bu mektubun gönderilmesi arasında bize kalan birkaç gün boyunca, programda ele alınması gereken yaşamsal sorunlardan ancak birkaçı üzerinde durabildik.

Zaman kısıtlılığı yüzünden, taslakta değinilen ve bugün belki daha az yakıcı olan ama yarın istisnai bir önem kazanabilecek olan çok önemli kimi sorunları hiç düşünmeksizin bir kenara bırakmak zorunda kaldık. Bu hiç de, onları eleştirmenin, mevcut çalışmanın

---

[6] Komintern için ilk program taslağı, Buharin tarafından Dördüncü Kongreye (Kasım-Aralık 1922) sunulmuştu.

hasredildiği taslak kısımlarını eleştirmekten daha az gerekli olduğu anlamına gelmemektedir.

Yeni taslak üzerindeki çalışmamızı, birtakım elzem bilgilerin elde edilmesini olanaksız kılan koşullar altında yapmak zorunda olduğumuzu da eklemeliyiz. İlk program taslağını bile edinemediğimizden ve bununla bağlantılı olarak, diğer bir-iki durumda olduğu gibi, hafızamıza güvenmek zorunda kaldığımızdan söz etmek sanırız yeterlidir. Hiç kuşku yok ki, tüm alıntılar orijinal kaynaklardan yapılmış ve dikkatle kontrol edilmiştir.

I

ULUSLARARASI DEVRİM PROGRAMI MI, TEK ÜLKEDE SOSYALİZM PROGRAMI MI?

Altıncı Kongrenin gündemindeki en önemli sorun bir programın kabulüdür. Bu programın niteliği, Enternasyonal'in çehresini uzun bir süre belirleyip şekillendirebilir. Bir programın önemi, genel teorik görüşleri formüle ediş tarzından kaynaklanmaz (son tahlilde bu, bir "kaleme alma", yani gerçeklerin ve kesin olarak elde edilmiş genellemelerin özlü bir şekilde açıklanması sorununa indirgenir); sorun daha çok, özellikle de olaylar ve hatalar bakımından çok zengin olan son beş yılın devrimci mücadelelerinin ekonomik ve politik deneyimlerinin bir muhasebesini çıkarma sorunudur. Zira son birkaç yıldır Komünist Enternasyonal'in kaderi, kelimenin gerçek anlamıyla bu olayların, hataların ve anlaşmazlıkların programda yorumlanış ve karara bağlanış tarzına bağlıdır.

1. Programın Genel Yapısı

Çağımız, mali sermayenin hegemonyası altındaki *dünya* ekonomisi ve *dünya* politikası çağı olan emperyalizm çağıdır. Bu çağda hiçbir komünist parti, yalnız ya da esas olarak kendi ülkesindeki gelişme koşullarından ve eğilimlerinden yola çıkarak programını oluşturamaz. Bu, SSCB sınırları içinde devlet iktidarını elinde bulunduran parti için de tümüyle geçerlidir. 4 Ağustos 1914'te,[7] ulusal programlar için sonsuza dek ölüm çanları çaldı. Proletarya-

[7] 4 Ağustos 1914'te, Alman Reichstag'ındaki Sosyal Demokrat Parti grubu, savaş kredilerini destekledi.

nın devrimci partisi, kendini ancak, kapitalizmin en yüksek derecede gelişme ve çökme çağı olan mevcut çağın karakterine uygun olan bir uluslararası programa dayandırabilir. Bir uluslararası komünist program, hiçbir durumda, ulusal programların bir toplamı ya da onların ortak özelliklerinin bir karışımı değildir. Uluslararası program, doğrudan doğruya, tüm bağlantıları ve çelişkileri içinde, yani ayrı ayrı parçalarının kendi aralarındaki karşılıklı uzlaşmaz bağımlılığı içinde, bir bütün olarak alınan dünya ekonomisinin ve dünya politik sisteminin koşullarının ve eğilimlerinin tahlilinden yola çıkmalıdır. Çağımızda, proletaryanın ulusal yönelimi geçmiştekinden çok daha büyük ölçüde, ancak bir dünya yöneliminden doğabilir ve doğmalıdır; tersi geçerli değildir. Komünist enternasyonalizm ile tüm ulusal sosyalizm çeşitlemeleri arasındaki temel ve başlıca farklılık burada yatmaktadır.

Bu düşünceler temelinde, bu yılın Ocak ayında şunu yazmıştık: "Bir Komintern program taslağı hazırlamak için çalışmaya başlamalıyız (Buharin'in programı, bir dünya komünist partisi programı değil Komintern'in bir ulusal seksiyonunun kötü bir programıdır)." (*Pravda*, 15 Ocak 1928)

Amerika Birleşik Devletleri sorununun bir *dünya* sorunu, terimin en doğrudan anlamıyla bir *Avrupa* politikası sorunu olarak ortaya çıktığı 1923-1924'ten beri, ısrarla bu düşünceler üzerinde durduk.

Pravda, yeni taslağı tavsiye ederken, komünist bir programın "yalnızca temel varsayımlarının varlığıyla değil, yapısının karakteristik enternasyonalizmiyle de uluslararası sosyal demokrasinin programından kökten farklı olduğu"nu yazdı. (*Pravda*, 29 Mayıs 1928)

Bu biraz bulanık formülasyonda, yukarıda belirttiğimiz ve daha önceleri inatla reddedilen görüş açıkça ifade edilmiştir. Buharin tarafından sunulan ve ciddi bir düşünce alış verişini dahi uyarmadığı gibi, buna herhangi bir olanak da sunmayan ilk taslak programdan kopuş ancak memnunlukla karşılanabilir. İlk taslak, soyut bir ülkenin sosyalizme doğru gelişiminin kuru ve şematik bir tasvirini verirken, yeni taslak, ne yazık ki ve göreceğimiz gibi tutarsız ya da başarısız bir biçimde, dünya ekonomisinin bütününü, tek tek parçalarının kaderini belirleyen temel olarak almaya çalış-

maktadır.

Farklı gelişme düzeylerindeki ülkeleri ve kıtaları bir karşılıklı bağımlılık ve karşıtlık sistemi içinde birleştiren, gelişimlerinin çeşitli aşamalarını aynı düzeye getiren ve aynı zamanda derhal bunlar arasındaki farklılıkları arttıran ve ülkeleri acımasızca karşı karşıya getiren dünya ekonomisi, tek tek ülkelerin ve kıtaların ekonomik yaşamı üzerinde hüküm süren güçlü bir gerçeklik haline gelmiştir. Tek başına bu temel olgu, bir dünya komünist partisi düşüncesine erişilmez bir gerçeklik kazandırmaktadır. Emperyalizm, bir bütün olarak dünya ekonomisini gelişimin özel mülkiyet temelinde genel olarak ulaşabileceği en yüksek evreye getirerek, taslağın girişinde oldukça doğru olarak ifade edildiği gibi, "dünya ekonomisinin üretici güçlerinin büyümesi ile ulusal-devlet engelleri arasındaki çelişkiyi aşırı derecede şiddetlendirmiştir."

İlk kez son emperyalist savaş sırasında insanlığa canlı olarak gösterilen bu önermenin anlamını kavramaksızın, dünya politikasının ve devrimci mücadelenin en büyük sorunlarının çözümü için tek bir adım dahi atamayız.

Bu tek doğru bakış açısını, tamamen karşıt nitelikteki eğilimlerle uzlaştırma çabası, sorunun temel yanlarına ilişkin yeni yaklaşım tarzının ilkesel önemini tümüyle sıfırlayarak, taslağı en kaba çelişkilerin arenasına dönüştürmeseydi, yeni taslakta programın ana eksenindeki radikal değişikliği ancak memnunlukla karşılardık.

2. Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa

Talih eseri olarak ıskartaya çıkarılan ilk taslağı nitelendirmek için, bu taslakta, anımsadığımız kadarıyla, Amerika Birleşik Devletlerinin adının dahi ağza alınmadığını söylemek yeterlidir. Emperyalist çağın gerçek karakterinden dolayı, yalnızca soyut ve teorik değil, somut ve tarihsel kesitlerinde de incelenmesi gereken bu çağa özgü temel sorunlar, ilk taslakta, "genel olarak" kapitalist bir ülkenin cansız şeması içinde eritildi. Bununla birlikte, yeni taslak –ve bu şüphesiz ileriye doğru ciddi bir adımdır– şimdi, "*dünyanın ekonomik merkezinin Amerika Birleşik Devletleri'ne kaydığından*"; "*Dolar Cumhuriyetinin bir dünya sömürücüsüne dönüşmesinden*"; ve son olarak da, Kuzey Amerika ile Avrupa kapitalizmi,

öncelikle de İngiliz kapitalizmi arasındaki rekabetin "*dünyadaki çatışmaların ekseni haline geldiğinden*" söz etmektedir. Bugün oldukça açıktır ki, dünya durumunun bu temel olgularının ve etkenlerinin açık ve kesin bir tanımını içermeyen bir program, uluslararası devrimci partinin programıyla hiçbir ortaklık taşımayacaktır.

Ne yazık ki, biraz önce işaret ettiğimiz modern çağdaki dünya gelişiminin temel olguları ve eğilimlerinden, taslak metninde yalnızca ismen söz edilmekte ve bunlar bütünsel yapıyla içsel herhangi bir bağlantıya sahip olmaksızın ve perspektif ya da strateji konusunda hiçbir sonuca varmaksızın, teorik geri-yazım yoluyla adeta ona aşıyla tutturulmaktadır.

Alman Komünist Partisinin teslimiyetinden ve Alman proletaryasının 1923'teki yenilgisinden bu yana Amerika'nın Avrupa'daki *yeni* rolü, kesinlikle değerlendirilmeden bırakılmıştır. Sosyal demokrasinin "yeniden doğma"sı gibi, Avrupa'nın "istikrar kazanma",[8] "normalleşme" ve "pasifleşme" döneminin de, Avrupa'daki olaylara Amerikan müdahalesinin ilk adımlarıyla yakın maddi ve ideolojik bağlantı içinde ilerlediği şeklinde bir açıklama girişiminde hiçbir biçimde bulunulmamıştır.

Üstelik, Amerikan yayılmasının kaçınılmaz olarak artan gelişmesinin ve Avrupa pazarının kendisi de dahil Avrupa sermayesinin tüm pazarlarının daralmasının, ardında tüm geçmişin fonda kaybolup gideceği, en büyük askeri, ekonomik ve devrimci çalkantılara yol açacağı da gösterilmemiştir.

Yine, Birleşik Devletlerin karşı durulmaz basıncının, kapitalist Avrupa'nın dünya ekonomisindeki payını sürekli olarak daha da sınırlayacağı da açığa kavuşturulmamıştır; ve bu, şüphesiz, şiddetli askeri çatışma nöbetlerinin eşlik ettiği Avrupa'daki devletlerarası ilişkilerde bir yumuşamaya değil korkunç bir gerginleşmeye işaret etmektedir. Zira sınıflar gibi devletler de, kıt ve azalan bir pay için, bol ve büyüyene göre daha sert bir şekilde mücadele ederler.

Taslak, Avrupa'daki devletlerarası çelişkiler kaosunun, sürekli olarak daha da merkezileşen bir Kuzey Amerika cumhuriyetine karşı herhangi türden ciddi ve başarılı bir direnci ümitsiz kıldığını; ve Avrupa kaosunun Avrupa Birleşik Sovyet Devletleri yoluyla

[8] Stabilization karşılığı olarak istikrar kullanılmıştır.

çözümünün proleter devrimin ilk görevlerinden birisi olduğunu ifade etmemektedir. Proleter devrim (kesinlikle sınırların varlığı nedeniyle), Amerika'ya göre Avrupa'da sınırsız derecede daha yakındır ve bu yüzden çok muhtemelen Kuzey Amerika burjuvazisine karşı kendini savunmak zorunda kalacaktır.

Diğer taraftan, Birleşik Devletler'in uluslararası gücü ve bundan kaynaklanan karşı konulmaz yayılışının, onu, tüm dünyadaki barut depolarını, yani Doğu ile Batı arasındaki tüm çelişkileri, yaşlı Avrupa'daki sınıf mücadelesini, sömürgelerdeki kitlelerin ayaklanmalarını, tüm savaşlar ve devrimleri, yapısının temellerine dahil etmeye zorladığı olgusundan (ve bu tam da aynı dünya sorununun önemli bir evresidir) hiçbir şekilde söz edilmemiştir. Bir yandan bu, yerkürenin her köşesinde "düzen"in devamıyla sürekli olarak daha fazla ilgilenen Kuzey Amerikan kapitalizmini modern çağın esas karşı-devrimci gücüne dönüştürürken; diğer yandan zaten egemen olan ve halen genişleyen dünya emperyalist iktidarı için de muazzam bir devrimci patlamaya zemin hazırlamaktadır. Dünya ilişkilerinin mantığı, bu patlama anının Avrupa'daki proleter devrim patlamasının ardından çok fazla oyalanamayacağını göstermektedir.

Amerika ile Avrupa arasındaki karşılıklı ilişkilerin diyalektiğini açıklamamız, bizi Avrupa'daki çelişkilerin varlığının pasifist inkârıyla, Kautsky'nin ultra-emperyalizm teorisinin kabulüyle ve diğer pek çok günahla suçlayan son yılların en değişik ithamlarının hedefi haline getirdi. Burada, olsa olsa gerçek süreçler ve bu süreçler karşısındaki tavrımıza ilişkin tam bir cehâletten kaynaklanan bu "ithamlar" üzerinde durmaya hiç gerek yok. Ne var ki, laf arasında, taslak programın yazarlarının bu en yaşamsal dünya sorununu karıştırmak ve bulandırmak için, bizim sorunu formüle edişimize karşı küçük mücadelelerinde harcadıklarından daha fazla boşa çaba harcamanın güç olacağını gözlemekten kendimizi alamıyoruz. Bununla birlikte, formülasyonumuz olayların akışı tarafından tümüyle doğrulanmıştır.

Daha şu yakınlarda, önde gelen komünist organlarda, Birleşik Devletler'de patlamak üzere olan ticari ve sınai krizden söz edilerek, Amerikan hegemonyasının önemi kâğıt üzerinde küçümsenmeye çalışıldı. Burada Amerikan krizinin süresi ve onun olası de-

rinliği özel sorununa ilişkin bir çalışmaya giremiyoruz. Bu bir konjonktür sorunudur, program sorunu değil. Hiç kuşku yok ki, bize göre, bir krizin kaçınılmazlığı tümüyle su götürmezdir; Amerikan kapitalizminin mevcut dünyasal ölçeğini hesaba katarak, gelecek krizin muazzam bir derinliğe ve keskinliğe ulaşacağının konu dışı olduğunu da düşünmüyoruz. Fakat buradan Kuzey Amerika'nın hegemonyasının sınırlanacağı ya da zayıflayacağı sonucuna varma çabası için hiçbir gerekçe yoktur. Böyle bir sonuç, yalnızca en büyük stratejik hatalara yol açabilir.

Durum tam da tersidir. *Kriz döneminde, Birleşik Devletler'in hegemonyası, yükseliş dönemine göre daha tam, daha açıkça ve daha acımasızca işleyecektir.* Birleşik Devletler, bunun Asya, Kanada, Güney Amerika, Avustralya ya da bizzat Avrupa'da olup olmamasına ya da bunun barış ya da savaş yoluyla gerçekleşip gerçekleşmemesine bakmaksızın, öncelikle Avrupa'nın zararına, sıkıntı ve hastalıklarının üstesinden gelmeye ve kendini bunlardan kurtarmaya çalışacaktır.

Açıkça anlamalıyız ki, Amerikan müdahalesinin ilk dönemi, bugün hâlâ hatırı sayılır ölçüde ayakta kalan Avrupa'da istikrar ve pasifleşme etkisi doğurmuşsa ve bu dönemsel olarak tekrarlayabilecekse ve daha da güçlenecekse (özellikle proletaryanın yeni yenilgileri durumunda), Amerikan politikasının genel çizgisi, özellikle de onun ekonomik sıkıntıları ve krizi sırasında, tüm dünyada olduğu gibi Avrupa'da da çok derin çalkantılara yol açacaktır.

Buradan önemsiz olmayan bir sonuç çıkarıyoruz; gelecek on yıldaki devrimci durumlar geçen on yıldakinden hiç de az olmayacaktır. Bu nedenledir ki, bu tip hareketlere beklenmedik bir anda yakalanmamak için, gelişmenin ana etkenlerini doğru bir şekilde kavramak son derece önemlidir. Eğer geçen on yıldaki devrimci durumların ana kaynağı emperyalist savaşın doğrudan sonuçlarına bağlıysa, savaş sonrası ikinci on yıldaki devrimci kabarışların en önemli kaynağı Avrupa ve Amerika'nın karşılıklı ilişkileri olacaktır. Birleşik Devletler'deki büyük bir kriz, yeni savaşlar ve devrimler için tehlike çanlarını çalacaktır. Tekrarlıyoruz: Devrimci durumlar eksik olmayacaktır. Tüm sorun proletaryanın uluslararası partisi, Komintern'in olgunluğu ve savaşma yeteneği, ve onun stratejik konumunun ve taktik yöntemlerinin doğruluğu üzerinde

dönmektedir.

Komintern'in taslak programında, kesinlikle, bu düşünce eğilimine ilişkin hiçbir ifade bulunamaz. Bu kadar önemli bir olgunun üzeri, öyle görünüyor ki, "dünya ekonomik merkezinin Birleşik Devletler'e kayması" gibi rasgele bir gazetecilik yorumuyla örtüldü. Bunu yer darlığı temelinde haklı göstermek şüphesiz tümüyle olanaksızdır, bir programda temel sorunlara değilse neye yer ayrılacaktır? Üstelik, şu da eklenmelidir ki, programda ikincil ve üçüncül önemdeki sorunlara çok fazla yer ayrılmıştır, genel yazınsal gevşeklik ve çıkarıldığında programı en az üçte bir kısaltabilecek sayısız tekrarlar da cabası.

3. Avrupa Birleşik Sovyet Devletleri Sloganı

Oldukça uzun bir iç mücadeleden sonra 1923'te Komintern tarafından kabul edilen Avrupa Birleşik Sovyet Devletleri sloganının, yeni taslak programda atlanmasını haklı çıkaracak hiçbir şey yoktur.[9] Yoksa bu, yazarların Lenin'in 1915'teki konumuna "geri dönme"yi istemesi midir? Eğer durum buysa öncelikle konuyu doğru anlamalıdırlar.

İyi bilindiği gibi Lenin, savaşın başlarında, Avrupa Birleşik Devletleri sloganı konusunda tereddütlüydü. Slogan, orijinal olarak *Sosyal Demokrat*'ın (o zamanlar partinin merkezi yayın organı) tezlerinde içeriliyordu ve daha sonra Lenin tarafından reddedildi. Bizzat bu, burada ele alınan sorunun, sloganın prensipte genel olarak kabul edilebilirliği sorunu olmadığını, yalnızca onun taktik bir değerlendirmesi, mevcut durum açısından olumlu ve o-

---

[9] 1926 gibi geç bir tarihte Komintern'in yayınevinin, Sosyalist Avrupa Birleşik Devletleri konusunda yayınladığı resmi bir broşürde şöyle deniyordu: "Şurası çok önemlidir ki, bu burjuva sosyal demokrat slogana ("Pan-Avrupa") karşı yalnızca eleştirel bir konuma sahip değiliz, fakat aynı zamanda, onun düzenbaz pasifist içeriğini yıkarak, ona karşı, geçişsel taleplerimiz için gerçekten kapsamlı bir politik slogan olabilecek pozitif bir slogan oluşturduk. Gelecek dönemde Sosyalist Avrupa Birleşik Devletleri sloganı, *Avrupa* komünist partileri için kapsamlı bir politik slogan görevi görmelidir." (John Pepper, *Die Vereinigten Staaten des Sozialistischen Europa*, s.67, Hamgurg, 1926.) Ne var ki slogan, Komintern Yürütmesi ve Avrupa partileri tarafından azalan frekansla ileri sürüldü ve sonunda sloganı savunan en önemli kişiye –Troçki– karşı verilen hizip mücadelesinin gerekleri, sloganın geri çekilmesi ihtiyacını doğurmuş göründüğünde ondan tümüyle vazgeçildi.

lumsuz yönlerini tartma sorunu olduğunu göstermektedir. Söylemek gereksiz ki, Lenin, *kapitalist* bir Avrupa Birleşik Devletleri'nin gerçekleşebilmesi olasılığını reddediyordu. Avrupa Birleşik Devletleri sloganını sırf Avrupa'da muhtemel bir proletarya diktatörlüğü devlet biçimi olarak ileri sürdüğümde, soruna benim yaklaşımım da buydu.

O zamanlar şöyle yazmıştım:

> Avrupa'nın az çok tam ekonomik birliğinin, kapitalist hükümetler arasındaki bir anlaşma sayesinde *yukarıdan gerçekleştirilmesi*, bir ütopyadır. Bu yolda, kısmi uzlaşmalar ve yarım tedbirlerin ötesine geçilemez. Fakat, hem üreticiler ve tüketiciler hem de genel olarak kültürün gelişimi açısından muazzam avantajlara yol açacak olan Avrupa'nın ekonomik birliği, tek başına bu, emperyalist korumacılığa ve onun aracı olan militarizme karşı mücadelesinde *Avrupa proletaryasının devrimci görevi* haline gelmektedir. [Troçki, "Barış Programı", *Eserler*, Cilt III, kısım 1, s.85, Rusça baskı]

Ayrıca,

> "Avrupa Birleşik Devletleri, herşeyden önce, Avrupa'da proletarya diktatörlüğünün bir biçimidir –tek makûl biçimi." [*age*, s.92]

Ama Lenin, sorunun bu formülasyonunda bile, o zamanlar belli bir tehlike görmüştür. Tek bir ülkede bir proletarya diktatörlüğü deneyiminin ve o dönemin Sol kanat sosyal demokrasisinde bile bu konuda teorik açıklığın bulunmadığı koşullarda, Avrupa Birleşik Devletleri sloganı, proleter devrimin en azından tüm Avrupa kıtasında eşzamanlı olarak başlaması gerektiği düşüncesine yol *açabilirdi*. Lenin'in bir uyarı yayınlaması tam da bu tehlikeye karşıdır, ama bu noktada Lenin ve benim aramda en ufak bir fark yoktur. O sırada şöyle yazmıştım:

> Hiçbir ülke, mücadelesinde diğer ülkeleri "beklemek" zorunda değildir. Şu temel düşünceyi tekrarlamak yararlı ve gerekli olacaktır; savsaklamacı uluslararası eylemsizlik, paralel uluslararası eylemin yerini alamaz. Diğerlerini beklemeksizin, inisiyatifimizin diğer ülkelerdeki mücadeleye bir itilim kazandıracağı inancıyla, ulusal temellerde mücadeleye başlamalıyız ve devam etmeliyiz. [*age*, s.89-90]

Daha sonra, KEYK'in Yedinci Plenumunda Stalin'in, "Troçkizm"in en uğursuz ifadesi olarak, yani devrimin iç güçlerine "güven eksikliği" ve dışarıdan yardım ümidi olarak sunduğu şu sözlerim gelmektedir:

> Ve eğer bu [diğer ülkelerde devrimin gelişmesi -L.T.] olmazsa, örneğin devrimci bir Rusya'nın tutucu Avrupa karşısında dayanabileceğini ya da sosyalist bir Almanya'nın kapitalist bir dünyada yalıtık kalabileceğini düşünmek umutsuz olacaktır (bu hem tarihsel deneyim tarafından, hem de teorik bakımlardan doğrulanmıştır). [*age*, s.90]

Yedinci Plenumun, "Troçkizmi", bu "temel sorunda Leninizmle ortak hiçbir yanı olmayan" bir tutum almakla kınamasının temelinde, bu ve birkaç benzer alıntı yatmaktadır. Bu yüzden bir an için duralım ve bizzat Lenin'i dinleyelim.

Lenin, 7 Mart 1918'de, Brest-Litovsk barışı sırasında şunları söylemiştir:

> "Bu bize bir derstir, çünkü Almanya'da bir devrim olmaksızın yok olacağımız mutlak gerçektir." [Lenin, *Eserler*, Cilt XV, s.132, Rusça (eski) baskı]

Bir hafta sonra şöyle demiştir:

> "Dünya emperyalizmi, ilerleyen muzaffer bir toplumsal devrimle yan yana yaşayamaz." [*age*, s.175]

Birkaç hafta sonra, 23 Nisanda Lenin şunları demektedir:

> "*Geriliğimiz* bizi ileri itti ve eğer diğer ülkelerin *ayaklanan* işçilerinin güçlü desteğiyle karşılaşana kadar dayanamazsak *yok olacağız*." [*age*, s.187, vurgu bizim]

Ama belki de bu, tümüyle Brest-Litovsk krizinin özgün etkisi altında söylenmişti? Hayır! Mart 1919'da Lenin tekrar şunları söylemektedir:

> Biz yalnızca bir devlette değil bir devletler sisteminde yaşıyoruz ve Sovyet Cumhuriyeti'nin *herhangi bir zaman dilimi için* emperyalist devletlerle yan yana varolması *tasavvur edilemez* bir şeydir. Sonunda biri ya da öteki muzaffer olmak zorundadır. [*Eserler*, Cilt XVI, s.102]

Bir yıl sonra, 7 Nisan 1920'de Lenin tekrarlar:

> Kapitalizm, uluslararası ölçekte alınırsa, şimdi bile, yalnızca askeri anlamda değil, ekonomik anlamda da, Sovyet iktidarından güçlüdür. Bizler bu temel düşünceden hareket etmeliyiz ve bunu asla unutmamalıyız. [*Eserler*, Cilt XVII, s.102]

27 Kasım 1920'de, Lenin, ödünler sorununa değinirken, şöyle demektedir:

> Şimdi, savaş arenasından barış arenasına geçtik ve savaşın tekrar geleceğini unutmadık. Kapitalizmle sosyalizm yan yana durdukça, bizler barış içinde yaşayamayız; sonunda biri ya da öteki muzaffer olacaktır. Ya dünya kapitalizminin ölümü ya da Sovyet Cumhuriyeti'nin ölümü üzerine bir ölüm ilânı okunacaktır. Şu anda yalnızca savaşa ara vermiş durumdayız. [*age*, s.398]

Ama belki de Sovyet Cumhuriyeti'nin devam eden varlığı, Lenin'i, "hatasını kabul etme"ye ve Ekim Devriminin "iç gücüne güven eksikliğinden" vazgeçmeye sevk etmiştir?

Temmuz 1921'de, Komintern'in Üçüncü Kongresinde, Lenin, Rusya Komünist Partisinin taktikleri üzerine tezlerde şunu bildirir:

> Her ne kadar aşırı derecede güvenilmez ve kararsızsa da, sosyalist cumhuriyetin kapitalist kuşatma altında varlığını sürdürmesini olanaklı kılan –şüphesiz büyük bir zaman dilimi için değil– bir denge yaratıldı.

Tekrar, 5 Temmuz 1921'de, Lenin Kongre oturumlarından birinde doğrudan şunu ifade etmiştir:

> Bizim için açıktır ki, uluslararası dünya devriminin yardımı olmaksızın, proleter devrimin bir zaferi olanaksızdır. Devrim öncesinde bile, sonrasında olduğu gibi, devrimin diğer geri ülkelerde ve daha yüksek derecede gelişmiş ülkelerde, ya acilen ya da en azından *çok yakında* meydana geleceğini, *aksi taktirde yok olacağımızı* düşündük. Bu kanıya rağmen, Sovyet sistemini her koşul altında korumak için elimizden geleni yaptık, çünkü biliyoruz ki, yalnızca kendimiz için değil, aynı zamanda uluslararası devrim için çalışıyoruz. [*Eserler*, Cilt XVIII, kısım 1, s.321]

Yalınlıkta bu kadar muhteşem olan ve her tarafına enternasyonalizm ruhu sızan bu sözler, epigonların mevcut kendini beğenmiş

uydurmalarından nasıl da sonsuz ölçüde uzaktır!

Her durumda, şunu sorma hakkına sahibiz: Lenin'in tüm bu ifadelerinin, benim *1915 yılında*, Rusya'da yaklaşan devrimin ya da yaklaşan sosyalist Almanya'nın "kapitalist bir dünyada yalıtık" kalırsa tek başına dayanamayacağı şeklindeki kanımdan farklı olduğu yer neresidir? Zaman faktörünün, yalnızca benim tarafımdan önerilenden değil, Lenin'in tahminlerinden de farklı olduğu ortaya çıkmıştır. Ancak temel düşünce bugün bile tüm gücünü korumaktadır, hatta belki eskisinden bile daha fazla. Bu düşünce, KEYK'in Yedinci Plenumunun beceriksiz ve gayri dürüst bir konuşma temelinde yaptığı gibi mahkûm edilmek yerine, Komünist Enternasyonal programına dahil edilmeliydi.

1915'te Avrupa Birleşik Sovyet Devletleri sloganını savunarak, eşitsiz gelişme yasasının kendi içinde bu slogana karşı bir argüman olmadığına, çünkü farklı ülkelerin ve kıtaların tarihsel gelişimindeki *eşitsizliğin kendi içinde eşitsiz olduğuna* işaret ettik. Avrupa ülkeleri de, birbirlerine göre eşitsiz gelişirler. Ancak mutlak tarihsel kesinlikle iddia edilebilir ki, en azından değerlendirme konusu olan tarihsel dönemde, bu ülkelerden hiçbirisi Amerika'nın Avrupa'nın önünde koşması gibi, diğerlerinin önünde koşmaya yazgılı değildir. Amerika için *bir* eşitsizlik ölçüsü vardır, Avrupa için *bir başka*. Coğrafi ve tarihsel olarak, koşullar, Avrupa ülkeleri arasında öylesine sıkı bir organik bağ oluşturmuştur ki, kendilerini bundan koparmalarının hiçbir yolu yoktur. Avrupa'nın modern burjuva hükümetleri, bir tek arabaya zincirle bağlı katiller gibidirler. Avrupa'da devrim, zaten söylendiği gibi, *son tahlilde* Amerika için de belirleyici önemde olacaktır. Fakat *doğrudan doğruya,* yakın tarihte, Almanya'da bir devrim, Fransa için, Amerika Birleşik Devletleri için olduğundan sonsuz derecede daha büyük bir öneme sahip olacaktır. Avrupa Sovyet Federasyonu sloganının politik canlılığı, kesinlikle bu tarihsel olarak gelişen ilişkiden doğmaktadır. Onun *göreli* canlılığından söz ettik, çünkü şurası bellidir ki, bu Federasyon büyük Sovyetler Birliği köprüsünden geçerek Asya'ya uzanacak ve daha sonra bir Dünya Sosyalist Cumhuriyetler birliğini gerçekleştirecektir. Ama bu, ikinci bir çağı ya da emperyalizm çağının sonraki büyük bir bölümünü kapsayacaktır ve yaklaştıkça ona uygun düşen formülleri de bulacağız.

Başka alıntılarla da hiçbir zorluk olmaksızın kanıtlanabilir ki, Avrupa Birleşik Devletleri sorunu üzerine Lenin'le 1915'teki farklılığımız sınırlı, taktiksel ve özünde geçici bir nitelikteydi; fakat bu, olayların sonraki akışı tarafından daha iyi doğrulanmıştır. Komünist Enternasyonal 1923'te bu ihtilâflı sloganı benimsedi. Avrupa Birleşik Devletleri sloganının, taslak programın yazarlarının şimdi savunmaya çalıştıkları gibi, 1915'te ilkesel temellerde kabul edilemez olduğu doğru olsaydı, Komünist Enternasyonal onu muhtemelen benimseyemezdi. Eşitsiz gelişme yasası –herhalde– bu yıllarda etkinliğini kaybetmemişti.

Sorunun yukarıda özetlenen tüm formülasyonu, bir bütün olarak ele alınan devrimci sürecin dinamiklerinden kaynaklanmaktadır. Tüm somutluğu ve meydana geliş sırası içinde önceden haber verilemeyen fakat genel tarihsel hatları içinde büsbütün açık seçik olan uluslararası devrim, birbirine bağlı bir süreç olarak düşünülür. Sonuncusu anlaşılmadıkça, doğru bir politik yönelim tümüyle olanaksızdır.

Ne var ki, tek ülkede oluşan ve hatta tamamlanan bir sosyalist gelişme düşüncesinden hareket edersek, sorun oldukça farklı bir şekilde görünür. Bugün, sosyalizmin tek ülkede tümüyle kuruluşunun olanaklı olduğunu ve bu ülkenin kapitalist dünyayla ilişkilerinin dünya burjuvazisini "tarafsızlaştırma" (Stalin) temelinde kurulabileceğini öğreten bir "teorimiz" var. Esasen ulusal-reformist olan ve devrimci-enternasyonalist olmayan bu bakış açısı benimsenirse, bir Avrupa Birleşik Devletleri sloganının gerekliliği gitgide yok olur ya da en azından azalır. Ancak bu slogan, bizim bakış açımızdan önemlidir ve yaşamsal derecede gereklidir, çünkü içinde yalıtık bir sosyalist gelişme düşüncesinin mahkûm edilmesi saklıdır. Kendi başına sınıfları harekete geçiremeyen herhangi türden soyut uluslararası dayanışma kaygılarından dolayı değil, Lenin'in yüzlerce kez formüle ettiği yaşamsal kaygılardan –yani, uluslararası devrimden *zamanında* yardım gelmezse dayanamayacağımız– dolayı, devrimi komşu ülkelere yaymak ve oralardaki ayaklanmaları elde silâh desteklemek, her Avrupa ülkesinin proletaryası için, hatta SSCB'den çok daha büyük bir ölçüde –bununla birlikte farklılık yalnızca bir derece farkıdır– yaşamsal zorunluluk olacaktır. Birleşik Sovyet Devletleri sloganı, tüm ülkelerde eşza-

manlı olarak patlak vermeyen, ancak ülkeden ülkeye geçen ve bu ülkeler arasında, özellikle Avrupa arenasında, en sıkı bağları gerektiren –hem en güçlü dış düşmanlara karşı savunma amacıyla hem de ekonomik inşa amacıyla– proleter devrimin dinamiklerine tekabül etmektedir.

Bu sloganın kabulü için en son itkiyi sağlayan Ruhr krizi dönemi izlenerek, bu krizin Avrupa komünist partileri için ajitasyonda çok büyük bir rol oynamadığı ve deyim yerindeyse kök salmadığı ileri sürülerek, elbette bir itiraz yükseltmeye kalkışılabilir. Ancak bu, işçi devleti, Sovyetler, vs., yani *doğrudan doğruya ön-devrim durumunun sloganları* gibi sloganlar için de aynı derecede doğrudur. Bunun açıklaması, Beşinci Kongrenin yanlış politik değerlendirmelerine rağmen, Avrupa kıtasındaki devrimci hareketin 1923'ün sonundan beri gerileme içinde olması olgusunda yatmaktadır. Ama tam da bu nedenle, bir programı yalnızca bu dönem boyunca edinilen izlenimlere tamamen ya da kısmen dayandırmak ölümcüldür. Tüm önyargılara rağmen, Avrupa Birleşik Sovyet Devletleri sloganının 1923'te, yani Almanya'da devrimci bir patlamanın beklendiği ve Avrupa'daki devletlerin karşılıklı ilişkileri sorununun aşırı derecede yakıcı bir nitelik kazandığı bir sırada kesin olarak kabul edilmesi yalnızca bir rastlantı değildi. Avrupa ve gerçekte dünya krizindeki her yeni şiddetlenme, teme politik sorunları öne çıkarmak için ve Avrupa Birleşik Devletleri sloganına çekici bir güç kazandırmak için yeterince keskindir. Bu yüzden, programda, bu sloganı reddetmeyip sessizce geçiştirmek, yani "acil durumda" kullanmak için rezerve etmek esas itibarıyla yanlıştır. İlkesel sorunlar söz konusu olduğunda, rezervasyonlar yapma politikası boşunadır.

4. Enternasyonalizmin Kriteri

Taslak, öğrenmiş olduğumuz gibi, kendi inşasına dünya ekonomisi ve onun içsel eğilimleri bakımından devam etmeye çalışmaktadır; takdire layık bir girişim. *Pravda*, bizimle ulusal-yurtsever sosyal-demokrasi arasında prensipteki temel farkın burada yattığını söylerken kesinlikle haklıdır. Proletaryanın uluslararası partisinin programı, ancak tek tek parçalarına hükmeden dünya e-

konomisi kalkış noktası olarak alınırsa inşa edilebilir. Fakat taslak, dünya gelişiminin ana eğilimlerini incelerken, yalnızca kendi değerini düşüren yetersizlikleri açık etmekle kalmamakta, yukarıda da dikkat çekildiği gibi, onu ciddi gaflar yapmaya sevk eden kaba bir tek yanlılık da sergilemektedir.

Taslak, temel bakımdan ve bu gelişmenin neredeyse toptan belirleyici yasası olarak, kapitalizmin eşitsiz gelişme yasasına, yerli yersiz defalarca gönderme yapmaktadır. Temel bir yanlış da dahil olmak üzere, Taslaktaki bir dizi hata teorik olarak eşitsiz gelişme yasasının tek taraflı ve Marksist ve Leninist olmayan yanlış bir yorumuna dayandırılmaktadır.

Taslağın ilk bölümü, "ekonomik ve politik gelişmenin eşitsizliği, kapitalizmin mutlak bir yasasıdır. Bu eşitsizlik, emperyalizm çağında daha belirgin ve şiddetli olmaktadır" diyor.

Bu doğru. Bu formülasyon, son dönemde Stalin'in, eşitsiz gelişme yasasının ne Marx ne de Engels tarafından bilinmediğini, fakat güya ilk kez Lenin tarafından keşfedildiğini ileri süren formülünü kısmen mahkûm etmektedir. 15 Eylül 1925'te Stalin, Troçkinin Engels'e gönderme yapmak için hiçbir dayanağının olmadığını, çünkü Engels'in "kapitalist ülkelerin eşitsiz gelişmesi yasasına dair *hiçbir sözün* (!!) edilemeyeceği" bir dönemde yazdığını söylüyordu. Bu sözler inanılmaz olabilir, ne var ki taslak programın yazarlarından biri olan Stalin, bu sözleri birden çok kez tekrarlamıştır. Gördüğümüz gibi taslak metni, bu konuda bir adım ileri gitmektedir. Bununla birlikte, bu temel hatanın düzeltilmesini bir kenara bırakırsak, eşitsiz gelişme yasası hakkında taslağın söyledikleri, özünde tek taraflı ve yetersiz kalmaktadır.

Herşeyden önce, eşitsiz gelişme yasasının tüm insanlık tarihine hükmettiğini söylemek daha doğru olacaktır. Kapitalizm, her biri kendi muazzam iç çelişkilerini yaşayan insanlığın çeşitli parçalarını, farklı gelişim aşamalarında yakalar. Ulaşılan düzeylerin aşırı çeşitliliği ve çeşitli çağlar boyunca insanlığın farklı parçalarının gelişim hızlarının olağanüstü eşitsizliği, kapitalizmin *kalkış noktası* olarak hizmet görür. Kapitalizm, kendine miras kalmış eşitsizliği, kendi araç ve yöntemlerini yürürlüğe koymak suretiyle parçalayıp değişikliğe uğratarak, onun üzerinde ancak tedricen hakimiyet kazanır. Kendinden önceki ekonomik sistemlerin aksine, ka-

pitalizm, doğası gereği ve sürekli olarak ekonomik yayılmaya, yeni topraklara sızmaya, ekonomik farklılıkların üstesinden gelmeye, kendi yağında kavrulan yerel ve ulusal ekonomilerin bir karşılıklı mali ilişkiler sistemine dönüştürülmesine gayret eder. Böylelikle onların birbirlerine *yaklaşmalarına* neden olur ve en ileri ve en geri ülkelerin ekonomik ve kültürel düzeylerini eşitler. Bu ana süreç olmaksızın, önce Avrupa'yla İngiltere'nin ve daha sonra Amerika'yla Avrupa'nın görece eşit düzeye gelmesini; sömürgelerin sanayileşmesini, Hindistan ve İngiltere arasında kapanan aralığı ve Komünist Enternasyonal'in yalnız programının değil, aynı zamanda tüm varlığının üzerine dayandığı sayısız süreçlerden çıkan tüm sonuçları kavramak imkânsız olurdu.

Ne var ki kapitalizm, ülkeleri birbirine ekonomik olarak yaklaştırıp bunların gelişme aşamalarını eşitlerken, *kendine özgü*, yani anarşik yöntemlerle işini görür, öyle ki, sürekli olarak kendi eserini baltalar, bir ülkeyi diğerinin karşısına, sanayinin bir kolunu diğerinin karşısına çıkarır, dünya ekonomisinin bazı parçalarını geliştirirken diğerlerinin gelişmelerine engel olup geriye savurur. Ancak bu iki temel eğilimin, ki her ikisi de kapitalizmin doğasından kaynaklanırlar, birbiriyle ilişkilendirilmesi bize tarihsel sürecin canlı dokusunu açıklar.

Emperyalizm, evrenselliği, girginliği ve hareketliliği ve onun itici gücü olan mali sermayenin oluşumunun boyun kırıcı hızı sayesinde, *bu her iki eğilimi* de şiddetlendirir. Emperyalizm, tekil ulusal ve kıtasal birimleri, emsalsiz derecede daha hızlı ve daha derin bir şekilde tek bir varlık halinde birbirine bağlar; bunları en yakın ve yaşamsal şekilde birbirine bağımlı kılar; ekonomik yöntemlerini, toplumsal formlarını ve gelişme derecelerini daha benzer hale getirir. Aynı zamanda o, bu "hedefe" öyle çelişkili yöntemler, öyle kaplanvari sıçramalar, ve geri ülkeler ve bölgeler üzerine öyle saldırılarla erişir ki, yol açtığı dünya ekonomisinin birleşmesi ve eşitlenmesi, yine onun tarafından, önceki çağlara göre daha şiddetli ve kıvrandırıcı şekilde bozulur. Eşitsiz gelişme yasasının katıksız mekanik kavranışı değil, ancak böyle diyalektik bir kavranışı, Altıncı Kongreye sunulan taslak programın sakınmayı başaramadığı temel hatadan kaçınmayı olanaklı kılabilir.

Eşitsiz gelişme yasasını tek yanlı nitelendirişine dikkat çekişi-

mizden hemen sonra taslak program şöyle demektedir: "Buradan şu sonuç çıkmaktadır ki, uluslararası proleter devrim, tek, eşzamanlı ve evrensel bir eylem olarak değerlendirilemez. Buradan şu sonuç çıkmaktadır ki, sosyalizmin zaferi, önce birkaç, ya da hatta tek bir yalıtık kapitalist ülkede olanaklıdır."

"Cephenin aynı hizaya gelmesi için" ileri ülkelerin proletaryasını zerrece beklemeksizin, tarihsel zorunluluğun basıncı altında geri bir ülkenin proletaryası tarafından başarılan Ekim Devrimi deneyiminden sonra, proletaryanın uluslararası devriminin eşzamanlı bir eylem olamayacağı konusunda yetişkin insanlar arasında şüphesiz hiçbir tartışma olamaz. Bu sınırlar içinde, eşitsiz gelişme yasasına gönderme yapmak kesinlikle doğrudur ve oldukça yerindedir. Ama, sonucun ikinci yarısı, yani sosyalizmin zaferinin "tek bir yalıtık kapitalist ülkede" olanaklı olduğu şeklindeki içi boş iddia için tam aksi söz konusudur. Taslak program maksadını kanıtlamak için, sadece şunu söylemektedir: "Buradan şu sonuç çıkmaktadır ki " Bunun eşitsiz gelişme yasasından çıktığı izlenimi verilmektedir. Fakat "buradan" böyle bir şey hiçbir surette çıkmaz, tam tersi şeyler "çıkar" Eğer tarihsel süreç, bazı ülkelerin yalnızca eşitsiz değil, ama aynı zamanda *birbirlerinden bağımsız* olarak, birbirlerinden yalıtık gelişmesi şeklinde işleseydi, o zaman eşitsiz gelişme yasasından tek bir kapitalist ülkede sosyalizmi inşa etme imkânı şüphesiz çıkardı; önce en ileri ülkede, ve sonra olgunlaştıkça daha geri olanlarda. Sosyalizme geçiş konusunda, savaş öncesi sosyal demokrasinin saflarındaki, geleneksel ve adeta ortalama diyebileceğimiz fikir buydu. Ve bu kesinlikle sosyal-yurtseverlik teorik temelinde şekillenen bir fikirdi. Şüphesiz taslak program bu bakışa sahip değildir. Ancak buna meyillidir.

Taslağın teorik hatası, onun, eşitsiz gelişme yasasının ima etmediği ve edemeyeceği bir şeyi bu yasadan çıkarmaya çalışmasında yatmaktadır. Çeşitli ülkelerin eşitsiz ya da düzensiz gelişmesi, bu ülkeler arasındaki giderek artan ekonomik bağları ve karşılıklı bağımlılığı sürekli olarak *bozar*, fakat hiçbir durumda *yok etmez*. O ülkeler ki, dört yıllık iğrenç katliamdan sonra, hemen ertesi günü birbirleriyle kömür, ekmek, yağ, pudra ve pantolon askısı mübadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu noktada taslak, sorunu, sanki tarihsel gelişme yalnızca düzensiz sıçramalar temelinde iler-

liyormuşçasına koymakta, bu sıçramalara yol açan ve bunların üzerinde gerçekleştiği ekonomik temel, taslağın yazarları tarafından ya tümüyle konu dışı bırakılmakta ya da zorlamayla ortadan kaldırılmaktadır. Bunu yalnızca, savunulması mümkün olmayan tek ülkede sosyalizm teorisini savunma gayesiyle yapıyorlar.

Söylenenlerden sonra sorunun tek doğru formülasyonunun şu olduğunu anlamak zor değildir: Marx ve Engels, daha emperyalist çağdan önce, bir yandan eşitsizliğin, yani düzensiz tarihsel gelişmenin, proleter devrimi ulusların birbiri ardına devrimci tufana girecekleri bütün bir çağa yayacağı sonucuna; diğer yandan çeşitli ülkelerin uluslararası bir işbölümüne doğru gelişen karşılıklı organik bağımlılığının sosyalizmin tek ülkede inşası olanağını dışladığı sonucuna varmışlardı. Bu, tek ülkede sosyalizmin inşası olanaksızken, sosyalist devrimin yalnızca ulusal bir temelde başlayabileceğini öne süren Marksist teorinin, emperyalizmin bu her iki uzlaşmaz eğilimi geliştirdiği, derinleştirdiği ve keskinleştirdiği modern çağda *iki-üç misli*, hatta çok daha fazla *doğru* kılındığı anlamına gelir. Bu noktada Lenin, Marx'ın formülasyonunu ve Marx'ın bu soruya verdiği yanıtı yalnızca geliştirdi ve somutlaştırdı.

Parti programımız, tümüyle, Ekim Devrimi ve sosyalist kuruluşun temelini teşkil eden uluslararası koşullara dayandırılmıştır. Bunu kanıtlamak için, yalnızca, programımızın tüm teorik bölümünün kopyasının yazılması gerekir. Burada sadece, partimizin Sekizinci Kongresi sırasında sabık Podbelski programın bazı formülasyonlarının yalnızca Rusya'daki devrime gönderme yaptığını imâ ettiğinde, Lenin'in parti programı sorunu üzerine konuşmasında (19 Mart 1919) verdiği şu yanıta dikkat çekmekle yetineceğiz: "Podbelski, *yaklaşan* toplumsal devrimden söz eden bir paragrafa itiraz etti... Argümanı besbelli ki temelsizdir, çünkü *programımız dünya ölçeğindeki sosyalist devrimi ele almaktadır*." (*Eserler*, Cilt XVI, s.131)

Burada, Lenin'in aşağı yukarı aynı sıralarda partimizin adını Rusya Komünist Partisinden Komünist Partiye çevirmesi gerektiğini –onun bir *uluslararası* devrim partisi olduğunu daha da vurgulamak için– önerdiğine işaret etmek yersiz olmayacaktır. Leninin önergesine Merkez Komitede oy veren sadece bendim. Bununla

birlikte o, Üçüncü Enternasyonal'in kuruluşundan dolayı, konuyu kongrenin önüne getirmedi. Bu tavır, o zamanlar tek ülkede sosyalizmin imâsının bile olmadığının kanıtıdır. Parti programının bu "teori"yi *mahkûm etmeyip*, sadece *dışlamasının* tek nedeni budur. Fakat iki yıl sonra kabul edilen Genç Komünistler Birliğin programı, gençliği enternasyonalizm ruhuyla eğitmek için, proleter devrim sorununda yerli-mamûl hayallere ve ulusal dar görüşlülüğe karşı doğrudan bir uyarıda bulunmak zorunda kalmıştı. Bu konuya daha sonra döneceğiz.

Komintern'in yeni taslak programı, sorunu oldukça farklı bir şekilde koymaktadır. Gördüğümüz gibi taslak, yazarlarının 1924-ten sonraki revizyonist evrimiyle uyum içinde, doğrudan zıt yolu seçmektedir. Ama tek ülkede sosyalizm sorununun çözümleniş biçimi, *tüm* taslağın –Marksist ya da revizyonist bir belge olarak– doğasını belirlemektedir.

Şüphesiz taslak program, sorunların komünist ve reformist formülasyonları arasındaki ayrımı, özenle, ısrarla ve birer birer sunmakta, vurgulamakta ve açıklamaktadır. Ama bu güvenceler sorunu çözmemektedir. Burada, mayistra yelkeni her revizyonist ve reformist rüzgârla şişecek şekilde kasten yükseltilirken, çok sayıda Marksist mekanizma ve araçla donatılan ve hatta fazla yüklenen bir gemininkine benzer bir durumla karşı karşıyayız.

Son otuz yılın deneyimlerinden ve özellikle geçmiş yıllarda Çin'deki olağanüstü deneyimden dersler çıkaran herkes, sınıf mücadelesiyle programatik parti belgeleri arasındaki güçlü diyalektik ilişkiyi anlamaktadır ve yeni revizyonist yelkenli geminin, Marksizm ve Leninizmin tüm güvenlik araçlarını geçersizleştirebileceği şeklindeki ifademizi anlayacaktır. Komünist Enternasyonal'in gelişimini ve alınyazısını uzunca bir süre belirleyecek olan bu ana sorun üzerinde daha ayrıntılı durmaya mecbur olmamızın nedeni budur.

5. Partinin Teorik Geleneği

Taslak program, yukarıda sözü edilen alıntıda, "sosyalizmin tek ülkede zaferi" ifadesini, Lenin'in 1915'teki makalesi ile kendi metni arasında dışsal ve tümüyle lafzi bir benzerlik elde etmek için

kasten kullanmaktadır. Bu makale, tek ülkede sosyalist bir toplum inşa etme sorunu üzerine yürüyen tartışma boyunca, eğer canice değilse, insafsızca kötüye kullanılmıştır. Taslak, bir kanıt olarak her yerde Lenin'in sözlerine "gönderme yaparak" ,sık sık aynı yönteme başvurmaktadır. "Taslağın bilimsel yöntemi" budur.

Lenin'in söylediği, yazdığı ve yaptığı herşeyi doğrudan doğruya görmezlikten gelerek, parti programını ve Genç Komünistler Birliğin programını görmezlikten gelerek, sorunun kategorik olarak (hem de nasıl kategorik!) ortaya konulduğu Ekim Devrimi boyunca istisnasız tüm parti liderleri tarafından ifade edilen düşünceleri görmezlikten gelerek, bizzat programın yazarlarının, Stalin ve Buharin'in, 1924'e kadar ve 1924 de dahil söylediklerini görmezlikten gelerek, Marksist yazının büyük zenginliğinden ve Lenin'in eserlerindeki hazineden, biri 1915'te yazılan Avrupa Birleşik Devletleri makalesinden ve diğeri kooperatifçilik üzerine 1923'te yazılan, ölümünden sonra yayınlanan bitmemiş çalışmasından alınan topu topu iki Lenin alıntısı, 1924'ün sonunda ya da 1925'in başında sözde "Troçkizm"e karşı mücadelenin gereklerini yerine getirmek için yaratılan ulusal sosyalizmin savunusunda kullanılmaktadır. Birkaç satırlık bu iki alıntıyla çelişen herşey -Marksizmin ve Leninizmin tamamı- basitçe bir kenara atılmıştır.

Yapay bir şekilde çekilip alınan, kaba ve epigonca yanlış yorumlanan bu iki alıntı, politik sonuçları bakımından sınır tanımayan, yeni ve halis revizyonist teorinin temeli olarak alınmaktadır. Bizler, skolastizm ve safsata yöntemleriyle, Marksist gövdeye tamamen yabancı bir dal aşılama çabalarına tanık oluyoruz. Şayet bu dal aşılanırsa tüm ağacı acımasızca zehirleyecek ve öldürecektir.

KEYK'in Yedinci Plenumunda, Stalin şöyle söylüyordu (ilk kez değil):

> "Tek ülkede sosyalist bir ekonominin inşası sorunu, partide *ilk kez* Lenin tarafından 1915'in sonunda ileri sürüldü." [*Tutanaklar.* KEYK'in Yedinci Plenumu, s.14, vurgu bizim]

Böylelikle burada, 1915'ten *önce* tek ülkede sosyalizm sorununun hiç bahsinin geçmediği itiraf edilmektedir. O halde Stalin ve Buharin, proleter devrimin uluslararası karakteri konusunda Marksizmin ve partinin tüm geleneğine tecavüz etmeyi göze almı-

yorlar. Bunu akılda tutalım.

Ama Lenin'in "ilk kez" 1915'te, Marx'ın, Engels'in ve bizzat kendisinin daha önce söylediklerinin aksine ne söylediğine bakalım.

1915'te Lenin şunları söyledi:

> Eşitsiz ekonomik ve politik gelişme kapitalizmin mutlak bir yasasıdır. Buradan, sosyalizmin zaferinin, başlangıçta birkaç, hatta bir tek kapitalist ülkede olanaklı olduğu sonucu çıkar. Kapitalistleri mülksüzleştiren ve ülkesinde *sosyalist üretimi örgütleyen* bu ülkenin muzaffer proletaryası, öteki ülkelerin ezilen sınıflarını kendi yanına çekerek, bu ülkelerde kapitalistlere karşı ayaklanmalara yol açarak, hatta gerekirse sömürücü sınıflara ve onların devletlerine karşı askeri güçle harekete geçerek, kapitalist dünyanın geri kalan bölümüne karşı ayaklanacaktır. [*Eserler*, Cilt XIII, s.133, 23 Ağustos 1915. vurgu bizim]

Lenin'in düşündüğü neydi? Yalnızca, bir proletarya diktatörlüğünün kurulması anlamında sosyalizmin zaferinin, ilkin, tam da bu olgu nedeniyle kapitalist dünyayla karşı karşıya gelecek olan tek ülkede olanaklı olduğuydu. Proleter devlet, bir saldırıya karşı koyabilmek ve bir devrimci saldırıya girişebilmek için "ülkesinde sosyalist üretimi örgütlemek" zorunda olacaktır, yani kapitalistlerden aldığı fabrikaların çalışmasını örgütlemek zorunda olacaktır. Hepsi bu. Böyle bir "sosyalizmin zaferi", görüldüğü gibi, ilk önce Rusya'da başarıldı ve ilk işçi devleti kendisini dünya müdahalesine karşı savunmak için, herşeyden önce "ülkesinde sosyalist üretimi örgütlemek" ya da "sürekli olarak sosyalist tipte" tröstler yaratmak zorundaydı. Tek ülkede sosyalizmin zaferiyle, Lenin sonuç olarak kendi kendine yeten bir sosyalist toplum hayali –ve geri bir ülkede– kurmadı, ama çok daha gerçekçi bir şeyin, yani varlığının ilk dönemleri boyunca Ekim Devriminin başardığı şeyin hayalini kurdu.

Bunun kanıta ihtiyacı var mı? O kadar çok kanıt ileri sürülebilir ki, tek güçlük en güzelini nasıl seçeceğinizdir.

Savaş ve barış üzerine tezlerinde (7 Ocak 1918) Lenin, "Rusya'da *sosyalizmin zaferi için, en azından birkaç aylık*, belli bir dönemin gerekliliği..."nden söz eder. (*Eserler*, Cilt XV, s.64).

Aynı yılın, yani 1918'in başında, Lenin, Buharin'e karşı yönel-

tilen "Sol Kanat Çocukluk ve Küçük Burjuva Eğilimler Üzerine" adlı makalesinde, aşağıdakileri yazar:

> Eğer diyelim devlet kapitalizmi ülkemizde altı ay içinde kurulabilseydi, bu, muazzam bir başarı ve bir yıl içinde *sosyalizmin* kesinlikle kurulacağına ve yenilmez olacağına dair en sağlam garanti olurdu. [*Eserler*, Cilt XV, kısım 2, s.263. vurgu bizim]

Lenin nasıl "sosyalizmin kesin kuruluşu" için böyle kısa bir süre koyabildi? Onun bu sözcüklere yüklediği maddi-üretici ve toplumsal içerik neydi?

Bu sorun, Lenin'in 29 Nisan 1918'de Sovyet hükümetinin Tüm Rusya Merkez Yürütme Komitesine raporunda söylediklerini hatırlarsak derhal farklı bir görünüme bürünecektir.

> "Çok daha gelişmiş olacak olan gelecek neslimizin sosyalizme tam bir geçişi başaracağını ummak çok zordur." [*age*, s.240]

3 Aralık 1919'da, Komünler ve Arteller Kongresinde Lenin çok daha açıkça şöyle der:

> "Biliyoruz ki, şu anda sosyalist bir düzen kuramayız. Eğer çocuklarımız ve belki de torunlarımız bunu kurabilirlerse iyi olur." [*Eserler*, Cilt XVI, s.398]

Lenin bu iki durumun hangisinde haklıydı? On iki ay içinde "sosyalizmin kesin kuruluşundan" söz ederken mi, yoksa "sosyalist düzeni kurmayı" çocuklarımıza değil torunlarımıza bırakırken mi?

Lenin her iki durumda da haklıydı, zira onun aklındaki, sosyalist inşanın tümüyle farklı ve ortak noktası olmayan iki aşamasıydı. İlk durumda "sosyalizmin kesin kuruluşu"yla Lenin bir yıllık bir zamanda, hatta birkaç ay içinde sosyalist bir toplumun inşasını anlatmaz, yani sınıfların ortadan kaldırılacağını, kent ve kır arasındaki çelişkinin bertaraf edileceğini anlatmaz; *proleter devletin elindeki imalâthane ve fabrikalarda üretimin yeniden ayağa kaldırılmasını* ve böylece ürünlerin kent ve kır arasında değişime sokulması olanağının temin edilmesini anlatır. Sürenin çok kısa olması, tüm bakış açısını anlamak için aslında sağlam bir anahtardır.

Şüphesiz, bu temel görev için bile, 1918'in başında çok kısa bir süre saptandı. Bu tümüyle, Lenin'in "o zaman şimdi olduğumuz-

dan çok daha akılsızdık" diyerek Komintern'in Dördüncü Kongresinde alaya aldığı saf pratik "yanlış hesaptı." Fakat "biz genel perspektifler açısından doğru bir görüşe sahiptik ve on iki ay zarfında ve geri bir ülkede tam bir 'sosyalist düzenin' kurulmasının olanaklı olduğuna bir an için bile inanmadık." Bu ana ve nihai hedefe, sosyalist bir toplumun inşasına erişme, Lenin tarafından tüm üç kuşağa bırakılmıştı; kendimiz, çocuklarımız ve torunlarımız.

1915'teki makalesinde, Lenin'in "sosyalist üretimin örgütlenmesiyle" anlattığı şeyin, bir sosyalist toplumun yaratılması değil de, SSCB'de zaten gerçekleştirilmiş olan sonsuz derecede daha temel bir görev olduğu açık değil mi? Aksi taktirde, Lenin'e göre iktidarı ele geçiren proleter partinin devrimci savaşı üçüncü kuşağa kadar ertelemesi gibi saçma bir sonuca varılabilirdi.

1915 alıntısı söz konusu olduğu ölçüde, yeni teorinin ana kalesinin acıklı konumu budur. Ne var ki daha da hazin olan şey, Lenin'in bu pasajı Rusya'ya uygulanmak üzere yazmamış olduğudur. Lenin Rusya'nın aksine Avrupa'dan bahsediyordu. Bu, yalnızca Avrupa Birleşik Devletleri sorununa hasredilen ve alıntı yapılan makalenin içeriğinden değil, aynı zamanda Lenin'in o zamanki tüm konumundan da anlaşılır. Birkaç ay sonra, 20 Kasım 1915'te, Lenin Rusya'ya özgü olarak şunu yazar:

> Proletaryanın görevi, bu güncel durumdan apaçık ortaya çıkmaktadır. Bu görev, monarşiye karşı cesur, kahramanca, devrimci bir mücadele (1912 Ocak konferansının sloganları; "Üç Balina"[10]), tüm demokrat kitleleri, yani ilk ve en başta köylülüğü çekecek bir mücadeledir. Aynı zamanda, şovenizme karşı yürütülmesi gereken amansız bir mücadele, *Avrupa'da sosyalist devrim için* Avrupa proletaryasıyla ittifak içinde bir mücadele... Savaş krizi, köylülüğü de kapsayan küçük burjuvaziyi sola doğru iten ekonomik ve politik etkenleri güçlendirmiştir. Rusya'da *demokratik devrim*in zaferi için kesin olanağın nesnel temeli burada yatmaktadır. Batı Avrupa'da bir sosyalist devrim için nesnel koşulların tamamen olgunlaşmış olduğu, savaştan önce, bütün ileri ülkelerin

[10] Bolşeviklerin başlıca üç sloganı, özellikle ilk iki devrim arası dönemde, demokratik cumhuriyet, sekiz saatlik işgünü ve köylüler yararına topraklara el konmasıydı. Üç slogan, yaygın biçimde "Bolşevizmin üç direği" olarak ve bazen de, dünyanın üç balina üzerinde durduğu şeklindeki eski efsaneden dolayı, "Bolşevizmin üç balinası" olarak anılır.

tüm sosyalistleri tarafından kabul edilmişti. [*Eserler*, Cilt XIII, s.212. vurgu bizim]

Böylece 1915'te Lenin açıkça, Rusya'da demokratik bir devrimden, Batı Avrupa'da ise sosyalist bir devrimden söz ediyordu. Geçerken, sanki apaçık bir şeyden söz edermiş gibi, Batı Avrupa'da, Rusya'dan farklı olarak, Rusya'nın tersine, bir sosyalist devrim için koşulların "tamamen olgunlaşmış olduğunu" söylemektedir. Ama yeni teorinin yazarları, taslak programın yazarları, doğrudan Rusya'ya değinen bu alıntıyı –çoğu alıntıdan biri– kolayca gözardı etmekteler, tıpkı diğer yüzlerce pasajı gözardı ettikleri gibi, Lenin'in tüm eserlerini gözardı ettikleri gibi. Onlar bunu dikkate almak yerine, gördüğümüz gibi, Batı Avrupa'ya gönderme yapan diğer pasajın üzerine atlamakta, ona içeremeyeceği ve içermediği bir anlam atfetmekte, atfedilen bu anlamı Rusya'ya, pasajın hiç değinmediği bir ülkeye iliştirmekte ve bu "temel" üzerinde yeni teorilerini inşa etmekteler.

Hemen Ekim döneminden önce, bu konuda Lenin'in konumu neydi? 1917 Şubat devriminden sonra İsviçre'yi terk ederken, Lenin İsviçreli işçilere şunları bildirdiği bir mektup yazdı:

> Rusya bir köylü ülkesidir; Avrupa'nın en geri ülkelerinden biridir. Sosyalizm orada *hemen* zafer kazanamaz, ama feodal aristokrasi ve büyük toprak sahiplerinin ellerindeki toprağın devasa alanıyla birlikte ülkenin köylü karakteri, 1905 deneyimi temelinde, Rusya'da burjuva demokratik devrime korkunç bir ivme kazandırabilir ve devrimimizi dünya sosyalist devrimine bir *başlangıç*, ona doğru bir *adım* haline getirebilir.... Rus proletaryası, kendi güçleriyle sosyalist devrimi *muzaffer bir şekilde tamamlayamaz.* Fakat o, Rus devrimine, bunun için [sosyalist devrim için –ç.n.] en elverişli koşulları yaratacak, bunu belli bir anlamda *başlatacak* boyutlar kazandırabilir. En *önemli*, en güvenilir müttefiki olan *Avrupalı* ve Amerikalı sosyalist proletaryanın, kesin bir mücadeleye giriş koşullarını kolaylaştırabilir. [*Eserler*, Cilt XVI, kısım 2, s.407]

Sorunun tüm unsurları, bu birkaç satırda içerilmektedir. Eğer Lenin 1915'te, savaş ve gericilik döneminde, Rus proletaryasının sosyalizmi tek başına inşa edebileceğine ve böylelikle bu işin tamamlanmasından sonra burjuva devletlere savaş ilân edebileceği-

ne inansaydı, 1917'nin başında, Şubat devriminden sonra, kendi güçleriyle sosyalizmi inşa etmenin geri köylü Rusya için olanaksızlığından açık bir şekilde nasıl söz edebilirdi? Hiç olmazsa biraz mantıklı, ve açıkça söylemek gerekirse, Lenin'e karşı biraz saygılı olunmalı.

Daha fazla alıntı eklemek gereksiz. Lenin'in sosyalist devrimin uluslararası karakteriyle koşullanmış ekonomik ve politik görüşlerinin tam bir özetini vermek, pek çok konuyu kapsayacak ayrı bir çalışmayı gerektirir, fakat bu çalışma tek ülkede kendine yeterli bir sosyalist toplum inşa etme konusunu kapsamayacaktır; çünkü Lenin bu konuyu bilmiyordu.

Bunun yanında, taslak program, yazarı öldükten sonra yayınlanmış bir makaleyi geniş bir şekilde alıntılıyor göründüğü için, yani makaleye tümüyle yabancı olan bir amaç için ifadelerinden bazılarını kullandığı için, burada Lenin'in bu diğer makalesi -"Kooperatifçilik Üzerine"- üzerinde durma zorunluluğunu hissediyoruz. Taslak programın, Sovyet Cumhuriyetlerinin işçilerinin "... ülkede sosyalizmin tam inşası için gerekli ve yeterli tüm *maddi* koşullara sahip olduğu"nu (vurgu bizim) ifade eden beşinci bölümünü hatırımızda tutuyoruz.

Eğer hastalığı sırasında Lenin tarafından dikte edilen ve onun ölümünden sonra basılan makale, gerçekten Sovyet devletinin tam sosyalizmin bağımsız bir inşası için tüm gerekli ve *maddi önkoşullara*, yani herşeyden önce *üretici* önkoşullara sahip olduğunu söyleseydi, sadece, ya dikte sırasında Lenin'in dilinin sürçtüğünün ya da stenografın notlarını düzenlerken bir hata yaptığının tahmin edilmesi gerekecekti. Her iki tahmin de herhalde Lenin'in Marksizmi ve kendisinin ömür boyu öğretisini iki ani krizle terk etmesinden çok daha olasıdır. Ama bereket versin ki, böyle bir açıklamaya en küçük bir ihtiyaç yoktur. Tamamlanmamış olsa da, diğerine düşünce birliğiyle bağlı olup, en az Lenin'in son dönemindeki diğer makaleler kadar dikkate değer olan ve adeta Batı ve Doğudaki devrimler zincirinde Ekim Devriminin tuttuğu yere değinen tamamlanmamış bir kitabın bir bölümünü oluşturan "Kooperatifçilik Üzerine", Leninizmin revizyonistlerinin bu kadar hafiflikle ona atfettiği şeylerden hiç söz etmemektedir.

Bu makalede Lenin, "ticari" kooperatiflerin, işçi devletinde

toplumsal rollerini tümüyle değiştirebileceklerini ve değiştirmeleri gerektiğini ve bunların doğru bir politikayla özel köylü çıkarlarını sosyalist kanallar üzerinden genel devlet çıkarlarıyla birleşmeye yöneltebileceğini açıklamaktadır. Lenin bu çürütülemez düşünceyi aşağıdaki şekilde kanıtlar:

> İşin doğrusu, tüm büyük ölçekli üretim araçları üzerinde devlet iktidarı, proletaryanın ellerindeki devlet iktidarı, bu proletaryanın milyonlarca küçük, minik mülk sahibi köylüyle ittifakı, köylüler karşısında proletarya önderliğinin güvenliği; eskiden sadece tüccarlar olarak gördüğümüz ve belli bir açıdan aslında NEP altında şimdi bile böyle görme hakkına sahip olduğumuz kooperatifler, yalnız kooperatifler için gerekli olan herşey bunlar değil midir, tam bir sosyalist toplumu kurmak için gerekli olan herşey bunlar değil midir? Bu henüz bir sosyalist toplumun kurulması değildir, ama bu kuruluş için gerekli ve yeterli olan herşeydir. [*Eserler*, Cilt XVIII, kısım 2, s.140]

Tamamlanmamış bir ifade ["yalnız kooperatifler" (?)] içeren pasaj metni, önümüzde, dikte edilip yazılan ve düzeltilmemiş bir taslağın var olduğunu çürütülemez bir şekilde kanıtlamaktadır. Makalenin genel fikrini almaya çalışmaktan çok, metnin birkaç yalıtık sözcüğüne sıkıca sarılmak haydi haydi kabul edilmezdir. Şükür ki, bunun yanında, delil olarak aktarılan pasajın yalnızca *ruhu* değil, harfi bile hiç kimseye, onu, taslak programın yazarları tarafından kullanıldığı gibi yanlış kullanma hakkını bahşetmez. "Gerekli ve yeterli" koşullardan söz ederek, Lenin, bu makaledeki konusunu sıkı sıkıya sınırlandırmıştır. Bu makalede yalnızca, Sovyet rejiminin önkoşullarını kendimize temel alarak yeni sınıf kalkışmaları olmaksızın, atomize olmuş ve dağınık köylü girişimleri arasından hangi yollar ve araçlarla sosyalizme ulaşacağımız sorununu ele almıştır. Makale, tümüyle, küçük özel meta ekonomisinden kolektif ekonomiye geçişin *sosyo-örgütsel* biçimlerine adanmıştır, bu geçişin *maddi-üretici* koşullarına değil. Eğer Avrupa proletaryası bugün muzaffer olsaydı ve teknolojisiyle yardımımıza yetişseydi, bireysel ve toplumsal çıkarların düzenlenmesinde bir sosyo-örgütsel yöntem olarak Lenin tarafından ortaya atılan kooperatifleşme sorunu, hâlâ önemini tam olarak muhafaza edecekti. Bir kez Sovyet rejimi varolursa, elektrik de dahil ileri teknoloji,

kooperatifleşme sayesinde milyonlarca köylü girişimini yeniden örgütleyebilir ve birleştirebilir. Ama kooperatifleşme, teknolojinin yerini alamaz ve bu teknolojiyi yaratmaz. Lenin yalnızca genelde gerekli ve yeterli önkoşullardan söz etmez, gördüğümüz gibi, onları kesin bir şekilde birer birer sayar da. Bunlar: (1) "tüm büyük ölçekli üretim araçları üzerinde devlet iktidarı" (düzeltilmemiş bir ifade); (2) "proletaryanın ellerindeki devlet iktidarı"; (3) "bu proletaryanın milyonlarca köylüyle ... ittifakı"; (4) "köylüler karşısında proletarya önderliğinin güvenliği". Ancak bu tümüyle politik koşulları saydıktan sonra –burada maddi koşullar hakkında hiçbir şey söylenmemektedir– Lenin sonucuna, yani "bunun" (yani yukarıdakilerin tümünün) bir sosyalist toplumu inşa etmek için "gerekli ve yeterli olan herşey olduğu" sonucuna ulaşır. *Politik planda* "gerekli ve yeterli olan herşey", daha fazlası değil. Ama, Lenin hemen ekler, "bu henüz bir sosyalist toplumun kurulması değildir" Niçin değildir? Çünkü, tek başına politik koşullar, yeterli olmasına rağmen, sorunu çözmez. Kültürel sorun henüz durmaktadır. "*Sadece*" bu, der Lenin, sahip olmadığımız önkoşulların muazzam önemini göstermek için "sadece" sözcüğünü vurgulayarak. Bizim gibi Lenin de kültürün teknolojiyle bağlantılı olduğunu biliyordu. "Kültürlü olmak için" –Lenin revizyonistleri gerçekler dünyasına döndürür– "belli bir *maddi* temel gereklidir." (*age*, s.145) Lenin'in laf arasında kasten uluslararası sosyalist devrim sorununa bağladığı elektrifikasyon sorunundan söz etmek yeterlidir. Gerileme halinde olsa da teknolojik olarak güçlü olan dünya kapitalizmine karşı geri bir temelde sosyalist bir toplum inşa etmeye angaje olmuş ülkenin kesintisiz ve uzlaşmaz ekonomik, politik, askeri ve kültürel mücadelesi sorunu söz konusu olmasaydı, kültür için mücadele, "gerekli ve yeterli" politik (*maddi değil*) önkoşullar veri olmak kaydıyla, tüm çabalarımızı yutacaktı.

> Şunu ifade etmeye [Lenin, bu makalenin sonuna doğru özel bir vurguyla altını çizmektedir] hazırım; konumumuz için uluslararası ölçekte mücadele görevimiz olmasaydı, bizim için ağırlık noktası kültürel çalışmaya kayardı. [*age*, s.144]

Tüm diğer çalışmalarından ayrı olarak, kooperatifleşme üzerine makalesini incelediğimizde bile Lenin'in gerçek düşüncesi işte

böyledir. Tam da sahip olmadığımızı ve "konumumuz için uluslararası ölçekte" –yani uluslararası proleter devrimle bağlantılı olarak– mücadelemizde kazanmamız gerektiğini söylediği maddi önkoşullardan parantez içinde kesin olarak söz etmesine rağmen, Lenin'in "gerekli ve yeterli" önkoşullara sahip olmamız hakkındaki sözlerini kasıtlı olarak alıp, bunlara temel maddi önkoşulları ekleyen taslak programın yazarlarının formülünü, bir tahrifat olarak adlandırmazsak başka nasıl adlandırabiliriz? Teorinin ikinci ve son kalesiyle ilgili durum budur.

Burada, Lenin'in, muzaffer bir dünya devrimi olmaksızın başarısızlığa mahkûm olduğumuzu, burjuvaziyi tek ülkede, özellikle de geri bir ülkede ekonomik olarak bozguna uğratmanın olanaksız olduğunu, sosyalist bir toplum inşa etme görevinin özünde uluslararası bir görev olduğunu en kategorik şekilde ileri sürdüğü ve tekrarladığı, onun, yeni ulusal gerici ütopyanın tellâlları için "kötümser" olabilen ama devrimci enternasyonalizm açısından yeterince iyimser olan sonuçlar çıkardığı 1905'ten 1923'e kadarki sayısız makale ve konuşmasına kasten değinmedik. Burada argümanımızı yalnızca, taslağın yazarlarının ütopyaları için "gerekli ve yeterli" önkoşullar yaratmak amacıyla bizzat seçtikleri pasajlar üzerinde yoğunlaştırdık. Ve gördük ki, tüm yapıları, dokunulduğu anda paramparça oluyor.

Bununla birlikte, hiçbir yorum gerektirmeyen ve herhangi bir yanlış yorumlamaya izin vermeyen tartışmalı konu üzerine Lenin'in doğrudan ifadelerinden en azından birini sunmanın yerinde olacağını düşünüyoruz:

> *Pek çok çalışmamızda, konuşmamızda ve tüm basınımızda*, Rusya'daki durumun ileri kapitalist ülkelerdekiyle aynı olmadığını, Rusya'da sanayi işçilerinin azınlıkta, küçük toprak sahiplerininse ezici çoğunlukta olduğunu vurguladık. Böyle bir ülkede toplumsal devrim, son tahlilde yalnızca iki koşulda başarılı olabilir: İlki, bir ya da daha fazla ileri ülkedeki toplumsal devrim tarafından *zamanında* desteklenmesi koşulunda ikincisi, diktatörlük kuran ya da devlet iktidarını eline geçiren proletarya ile köylü nüfusun çoğunluğu arasında bir anlaşma olduğu koşulda Biliyoruz ki, *diğer ülkelerde devrim gelmedikçe, Rusya'da sosyalist devrimi yalnızca köylülükle bir anlaşma koruyabilir.* [*Eserler*, Cilt XVIII, kısım 1, s.137. vurgu bizim]

Bu pasajın yeteri kadar öğretici olduğunu ümit ediyoruz. İlkin Lenin, onun tarafından ileri sürülen fikirlerin "pek çok çalışmamızda, konuşmamızda ve tüm basınımızda" geliştirildiğini burada bizzat vurgulamaktadır; ikinci olarak, Ekim Devriminden iki yıl önce, yani 1915'te değil, ama Ekim Devriminden sonraki dördüncü yılda, 1921'de, Lenin tarafından bu perspektif tasavvur ediliyordu.

Lenin söz konusu olduğunda, bu konunun yeteri kadar açık olduğunu düşünmeye cüret ediyoruz. Geriye şunu sormak kalıyor: Taslak programın yazarlarının şu anda karşımızda duran temel sorun üzerindeki düşünceleri eskiden neydi?

Bu hususta, Kasım 1926'da Stalin şunları söylemektedir:

> Parti, tek ülkede sosyalizmin zaferinin, bu ülkede sosyalizmi inşa etmenin olanaklılığı anlamına geldiği ve bu görevin bir tek ülkenin güçleriyle başarılabileceği düşüncesini daima hareket noktası olarak aldı. [*Pravda*, 12 Kasım 1926]

Halihazırda biliyoruz ki, parti, *bunu hiçbir zaman hareket noktası olarak almadı*. Aksine, Lenin'in dediği gibi, "pek çok çalışmamızda, konuşmamızda ve tüm basınımızda", parti, en yüksek ifadesini SBKP'nin programında bulan karşıt bir konumdan hareket etmiştir. Fakat en azından bizzat Stalin'in "daima", "sosyalizm tek ülkenin güçleriyle inşa edilebilir" yanlış görüşünden hareket ettiği düşünülecektir. Görelim.

Konu hakkında hiçbir belge bulunmadığı için, Stalin'in bu sorun üzerine 1905 ya da 1915'teki görüşlerinin ne olduğunu bilme araçlarına kesin olarak sahip değiliz. Ama 1924'te, Stalin, Lenin'in sosyalizmin inşası konusundaki görüşlerini aşağıdaki gibi özetlemektedir:

> Tek ülkede burjuva iktidarının devrilmesi ve bir proleter hükümetin kurulması, sosyalizmin tam zaferini henüz garantilemez. Sosyalizmin temel görevi *–sosyalist üretimin örgütlenmesi–* hâlâ önde durmaktadır. Birkaç ileri ülke proletaryasının ortak çabaları olmaksızın, bu görev başarılabilir mi, sosyalizmin nihai zaferine tek ülkede erişilebilir mi? Burjuvaziyi devirmek için, tek ülkenin çabaları yeterlidir; devrimimizin tarihi bunu doğrulamaktadır. Sosyalizmin nihai zaferi için, *sosyalist üretimin örgütlenmesi için, tek ülkenin, özellikle de Rusya gibi bir köylü ülkesinin çabaları*

yetersizdir. Bunun için, birkaç ileri ülke proletaryasının çabaları gereklidir ... *Leninist proleter devrim teorisinin karakteristik özellikleri*, genel olarak böyledir. [Stalin, *Lenin ve Leninizm*, s.40, Rusça baskı, 1924]

"Leninist teorinin karakteristik özelliklerinin" oldukça doğru bir şekilde özetlendiği kabul edilmeli. Stalin'in kitabının bu pasajı, daha sonraki baskılarda tamamen karşıt anlama gelmek üzere değiştirildi ve "Leninist teorinin karakteristik özellikleri" bir yıl içinde Troçkizm olarak ilân edildi. KEYK'in Yedinci Plenumu, kararını, 1924 baskısı temelinde değil, 1926 baskısı temelinde kabul etti.

Konunun Stalin'deki durumu budur. Daha acıklısı olamazdı. Şüphesiz mesele KEYK'in Yedinci Plenumu söz konusu olduğunda da bu denli acıklı olmasaydı, buna rıza gösterebilirdik.

Geriye tek ümit kalıyor, o da, en azından taslak programın gerçek yazarı Buharin'in, "daima" tek ülkede sosyalizmin gerçekleşmesinin olabilirliğinden "hareket ettiğidir." Bakalım.

İşte Buharin'in konu üzerine 1917'de yazdıkları:

Devrimler tarihin lokomotifleridir. Geri Rusya'da bile, bu lokomotifin eşsiz mühendisi yalnızca proletarya olabilir. Ama proletarya artık burjuva toplumun mülkiyet ilişkileri çerçevesinde kalamaz. O, iktidara ve sosyalizme doğru yürümektedir. Bununla birlikte, Rusya'da "gündeme girmiş" olan bu görev, "ulusal sınırlar içinde" başarılamaz. Burada işçi sınıfı, yalnızca Uluslararası İşçi Devriminin şahmerdanı aracılığıyla delinebilecek olan aşılamaz bir duvarla karşılaşır [Dikkat edin: "aşılamaz bir duvar" –L. T.]. [Buharin, *Rusya'da Sınıf Mücadelesi ve Devrim*, s.3, Rusça baskı, 1917]

Buharin kendisini daha açık ifade edemezdi. Lenin'in 1915'teki iddia edilen "değişim"inden iki yıl sonra, 1917'de, Buharin tarafından bağlı kalınan görüşler bunlardı. Ama belki de Ekim Devrimi Buharin'e başka türlüsünü öğretmiştir? Tekrar bakalım.

1919'da Buharin, "Rusya'da Proletarya Diktatörlüğü ve Dünya Devrimi" konusunda Komünist Enternasyonal teorik organında şöyle yazmaktaydı:

Varolan *dünya* ekonomisi ve onun parçaları arasındaki ilişki al-

tında, çeşitli ulusal burjuva grupların karşılıklı bağımlılığı düşünüldüğünde, tek ülkedeki mücadelenin, *birkaç* uygar ülkede taraflardan birinin kesin zaferi olmaksızın sona eremeyeceği *besbellidir*. [vurgu bizim]

O zaman bu "besbelli" idi. Devam ediyor:

Marksist ve sözde-Marksist savaş öncesi yazında, sorun, çoğu zaman, sosyalizmin zaferinin tek ülkede mümkün olup olmadığı konusunda ortaya çıktı. Çoğu yazar bu soruya, tek ülkede devrimi başlatmak ve iktidarı ele geçirmek olanaksız ya da izin verilemezdir şeklinde bir sonuca çıkmadan, olumsuz [ya 1915'teki Lenin'den ne haber? –L.T.] yanıt veriyordu.

Tastamam öyle! Aynı makaleden okuyoruz:

Üretici güçlerde bir artış dönemi, yalnızca, birkaç büyük ülkede proletaryanın zaferiyle başlayabilir. Bu nedenle dünya devriminin komple bir gelişimi ve sanayileşmiş ülkelerle Sovyet Rusya'nın güçlü bir ekonomik ittifakının oluşması gereklidir. [N. Buharin, "Rusya'da Proleter Devrim ve Dünya Devrimi", *Communist International*, No 5, s.614, 1919]

Buharin'in, üretici güçlerde bir artışın, yani *gerçek sosyalist gelişmenin*, ülkemizde yalnızca Avrupa'nın ileri ülkelerinde proletaryanın zaferinden sonra başlayacağı şeklindeki iddiası, KEYK'in Yedinci Plenumundaki suçlama da dahil, "Troçkizm"e karşı tüm suçlamaların bir temeli olarak kullanılan ifadenin gerçekten tam da aynısıdır. Özgün olan tek şey, kurtuluşunu zayıf hafızasına borçlu olan Buharin'in suçlayıcı rolde ortaya çıkmasıdır. Bu komik durumla yan yana olan bir diğeri ve trajik olanı, suçlananlar arasında tam da aynı temel düşünceyi düzinelerce kez dile getiren Lenin'in de yer almasıdır.

Son olarak, 1921'de, Lenin'in iddia edilen değişiminden altı yıl sonra ve Ekim Devriminden dört yıl sonra, Lenin'in başında olduğu Merkez Komitesi, Buharin tarafından yönetilen bir komisyonca kaleme alınan Genç Komünistler Birliğin programını kabul etti. Bu programın 4. paragrafını okuyalım:

SSCB'de devlet iktidarı halihazırda işçi sınıfının ellerindedir. Dünya kapitalizmine karşı kahramanca mücadelenin üç yılı süresince, proletarya, kendi Sovyet hükümetini korudu ve güçlendirdi.

> Rusya, muazzam doğal zenginliklere sahip olmasına rağmen yine de, sınai açıdan, küçük burjuva nüfusun baskın olduğu geri bir ülkedir ve yalnızca dünya proleter devrimi –içine girmiş olduğumuz dönem– sayesinde sosyalizme ulaşabilir.

Genç Komünistler Birliği programından (tesadüfi bir makale değil, bir program!) bu tek paragraf, taslak yazarlarının, partinin bir sosyalist toplumun kurulmasının tek ülkede ve üstelik kesinlikle Rusya'da olanaklı olduğunu "daima" savunduğunu kanıtlama girişimlerini, gülünç ve gerçekten rezil kılmaktadır. Eğer bu "daima" böyle idiyse, o zaman Buharin Genç Komünistler Birliği programında böyle bir paragrafı niçin formüle etti? Bu sırada Stalin nereye bakıyordu? Lenin ve tüm Merkez Komite böyle sapkın bir düşünceyi nasıl onayladı? Nasıl oldu da partideki hiç kimse bu "ıvır zıvır"ın farkına varmadı ya da ona karşı bir ses yükseltmedi? Buna partinin, onun tarihinin ve Komintern'in açık bir alayına dönüşen uğursuz bir şaka gibi bakılmaz mı? Bunu durdurmanın tam vakti değil mi? Revizyonistlere seslenmenin tam zamanı değil mi: Lenin'in ve partinin teorik geleneğinin arkasına gizlenmeye kalkışmayın!?

Güvenliği hafızasının zayıflığında yatan Buharin, KEYK'in Yedinci Plenumunda "Troçkizmi" mahkûm eden karara temel oluşturmak maksadıyla aşağıdaki iddiada bulundu:

> Yoldaş Troçki'nin sürekli devrim teorisinde –yoldaş Troçki bu teoriyi bugün bile ileri sürmektedir– ekonomik geriliğimiz nedeniyle, dünya devrimi olmaksızın kaçınılmaz olarak yok olmamız gerektiği şeklinde bir iddianın yer aldığı görülecektir. [*Tutanaklar*, s.115]

Yedinci Plenumda 1905-1906'da formüle etmiş olduğum şekliyle sürekli devrim teorisindeki boşluklar hakkında konuştum. Ama, doğal olarak, bu teoride temel olan, Lenin'e meyleden ve beni ona yaklaştıran ve Leninizmin bugünkü revizyonunu benim için tümüyle kabul edilemez kılan herhangi bir şeyi reddetmek asla aklımdan bile geçmedi.

Sürekli devrim teorisinde iki temel önerme vardı. İlki, Rusya'nın tarihsel geriliğine rağmen, devrimin, ileri ülkelerin proletaryasından önce, iktidarı Rus proletaryasının ellerine geçirebile-

ceği. İkincisi, kapitalist düşmanlar dünyası tarafından kuşatılmış geri bir ülkedeki proletarya diktatörlüğünün maruz kalacağı çelişkilerden çıkış yolunun, dünya devrimi arenasında bulunacağıdır. İlk önerme, eşitsiz gelişme yasasının doğru bir kavranışı üzerine temellendirilmiştir. İkincisi, kapitalist ülkeler arasındaki ekonomik ve politik bağın kopmazlığının doğru bir kavranışına dayanır. Buharin sürekli devrim teorisinin bu iki temel önermesini bugün bile hâlâ savunduğumu söylerken haklıdır. Bugün, öncekinden bile daha fazla savunuyorum. Zira bana göre, bu önermeler tümüyle kanıtlanmış ve doğrulanmıştır: Teoride Marx ve Lenin'in eserleri tarafından; pratikte Ekim Devrimi deneyimi tarafından.

6. "Sosyal Demokrat Sapma" Neresidir?

Aktarılan alıntılar, Stalin ve Buharin'in dünkü ve bugünkü teorik konumlarını karakterize etmek için fazlasıyla yeterlidir. Fakat politik yöntemlerinin karakterini belirlemek için, Stalin ve Buharin'in, Muhalefet tarafından kaleme alınan belgelerin içinden, 1925'e kadar kendilerinin sarf ettikleriyle (*bu kez* Lenin'le tam bir uyum içinde) tam bir benzerlik içinde olan ifadeleri, "sosyal demokrat sapma"mıza ilişkin teoriye temel yaptıklarını hatırlamak gerekir. Öyle görünüyor ki, Ekim Devrimi ile uluslararası devrim arasındaki ilişkilere dair merkezi sorunda Muhalefet, Rusya'da sosyalist inşanın olabilirliğini kabul etmeyen Otto Bauer'le aynı görüşlere sahiptir. Matbaa makinesinin ancak 1924'te keşfedildiği ve bu tarihten önce meydana gelen herşeyin unutulmaya mahkûm olduğu gerçekten düşünülebilir. Kartlar tamamen zayıf hafıza üzerine oynanmıştır!

Oysa Komintern Ekim Devriminin doğası sorununda, Otto Bauer ve İkinci Enternasyonal'in diğer dar kafalılarıyla kozlarını Dördüncü Kongrede paylaştı. Merkez Komite tarafından yayınlanan Yeni Ekonomik Politika (NEP) ve dünya devriminin olasılıkları üzerine raporumda, Otto Bauer'in konumu, bizim, dolayısıyla merkez komitenin görüşlerini ifade eden bir tavırla değerlendirildi; bu, kongrede hiçbir itirazla karşılaşmadı ve ben bugün de bunun tümüyle geçerli olduğunu düşünüyorum. Bizzat Buharin'e gelince, o "Lenin ve Troçki dahil pek çok yoldaş, konu üzerinde zaten ko-

nuşmuş bulunuyorlar" diyerek sorunun politik tarafını açıklamayı reddetti; bir başka deyişle, Buharin o zaman benimle aynı fikirdeydi. İşte Dördüncü Kongrede Otto Bauer ile ilgili söylediklerim:

> Bir taraftan, kapitalizmin özellikle Avrupa'da işlevini tamamlamış olduğunu ve tarihsel gelişmenin önünde bir engel haline geldiğini eğlencelik makalelerinde kabul eden ve diğer taraftan Sovyet Rusya'nın evriminin kaçınılmaz olarak burjuva demokrasisinin zaferine yol açacağı inancını ifade eden sosyal demokrat teorisyenler, bu aptal ve kibirli kafa karıştırıcılarına tümüyle yakışacak türden en zavallı ve bayağı bir çelişkiye düşmektedirler. *Yeni Ekonomik Politika kesin olarak belirli zaman koşulları için hesaplanmıştır. Bu kapitalist bir çevrede varolan ve kesinlikle Avrupa'nın devrimci gelişmesi üzerine hesaplar yapan işçi devletinin bir manevrasıdır....* Zaman gibi bir faktör, politik hesaplarda göz ardı edilemez. Eğer kapitalizmin gerçekten bir yüzyıl veya yarım yüzyıl daha Avrupa'da varolmaya devam edeceğini ve Sovyet Rusya'nın ekonomik politikasında kendisini ona uyarlamak zorunda olacağını kabul edersek, sorun otomatik olarak çözülür, çünkü bunu kabul ederek biz Avrupa'da proleter devrimin çöküşünü ve yeni bir kapitalist canlanma çağının yükselişini önceden varsaymış oluruz. Bu neye dayanarak kabul edilebilir? Eğer Otto Bauer Avusturya'nın bugünkü koşullarında kapitalist yeniden canlanmanın herhangi bir mucizevi belirtisini keşfetmişse, bütün söylenebilecek olan, Rusya'nın kaderinin önceden kararlaştırılmış olduğudur. Fakat şimdiye kadar ne mucize gördük, ne de onlara inandık. Bizim bakış açımızdan, eğer Avrupa burjuvazisi birkaç on yıllık dönem boyunca iktidarda kalabiliyorsa, bu, mevcut dünya koşulları altında yeni bir kapitalist serpilmeye değil, aksine Avrupa'nın ekonomik durgunluğuna ve kültürel gerilemesine işaret eder. Genel olarak konuşulursa böyle bir sürecin Sovyet Rusya'yı uçuruma sürükleyebileceği reddedilemez. Onun böylece, bir demokrasi aşamasından mı geçmek ya da başka şekillerde mi çürümek zorunda kalacağı, ikincil önemde bir sorundur. Fakat biz Spengler'in felsefesini benimsemek için hiçbir neden görmüyoruz. Biz kesinlikle Avrupa'da devrimci bir gelişmeye güveniyoruz. *Yeni Ekonomik Politika bu gelişmenin hızına sadece bir uyarlanmadır.* [L. Troçki, "Sosyal Demokrat Eleştiriler Üzerine", *Komintern'in İlk Beş Yılı*, s.491]

Sorunun bu formülasyonu bizi taslak programı değerlendirmeye

başladığımız noktaya geri götürür; yani emperyalizm çağında, tek ülkenin tüm ulusal özgünlüklerinin içerildiği ve tâbi olduğu, bir bütün olarak dünya gelişiminin eğilimlerini hareket noktası olarak almaktan başka bir yolla tek ülkenin kaderini ele almanın olanaksız olduğu noktasına. İkinci Enternasyonal'in teorisyenleri SSCB'yi dünyadan ve emperyalist çağdan ayrı tutuyorlar; yalıtık bir ülkeymişçesine SSCB'ye ekonomik "olgunluk" kuru kriterini uyguluyorlar; SSCB'nin bağımsız sosyalist inşa için olgunlaşmamış olduğunu ilân ediyorlar ve bu nedenle işçi devletinin kapitalist yozlaşmasının zorunluluğu sonucunu çıkarıyorlar.

Taslak programın yazarları sosyal demokrat teorisyenlerle aynı teorik zemini benimsemekte ve onların metafizik yöntemlerini herşeyiyle devralmaktadırlar. Onlar da dünya olgusundan ve emperyalist çağdan "soyutluyorlar" Yalıtık gelişme kurgusundan ilerliyorlar. Dünya devriminin ulusal evresine kuru bir ekonomik kriter uyguluyorlar. Yalnızca vardıkları "hüküm" farklıdır. Taslağın yazarlarının "solculuğu", sosyal demokrat değerlendirmeyi tersyüz etmelerinde yatıyor. Yine de, İkinci Enternasyonal'in teorisyenlerinin konumu, dilediğiniz kadar başka biçimlere sokun, beş para etmez. Bauer'in değerlendirmesini ve Bauer'in kehânetini anaokulu alıştırmaları gibi basitçe *çizip atan* Lenin'in tutumunu takınmak gerekir.

"Sosyal demokrat sapma" meselesinin durumu budur. Biz değil, fakat taslağın yazarları kendilerini Bauer'le ilintili saymalıdırlar.

7. SSCB'nin Dünya Ekonomisine Bağımlılığı

Ulusal sosyalist toplumun mevcut peygamberlerinin müjdecisi, Herr Vollmar'dan başkası değildi. Vollmar, 1878'de "Yalıtık Sosyalist Devlet"[11] başlıklı makalesinde, proletaryası ileri Britanya'dan çok daha fazla gelişmiş bir ülke olan Almanya'da bağımsız sosyalist inşa olasılığını anlatarak, Stalin'e göre Marx ve Engels'in bîhaber olduğu eşitsiz gelişme yasasına kesinlikle ve oldukça

[11] Zamanında Alman sosyal demokrasisinin sağ kanadının önde gelen sözcüsü olan Vollmar, görüşünü ayrıntılarıyla açıklayarak şöyle diyordu: "İnanıyorum –ve aşağıdaki sayfalarda kanıtlamaya çalışacağım– ki, sosyalizmin nihai zaferi tarihsel olarak öncelikle tek devlette daha muhtemel olmakla kalmayıp, yalıtık sosyalist devletin varlığı ve refahı yolunda hiçbir engel bulunmamaktadır."

berrak bir şekilde birçok yerde atıfta bulunur. Vollmar bu yasa temelinde 1878'de şu çürütülemez sonuca ulaşır:

> "Gelecekte de güçlerini muhafaza edecek olan verili koşullar altında, tüm gelişmiş ülkelerde sosyalizmin eşzamanlı zaferinin olanaksız olduğu önceden görülebilir."

Bu düşünceyi daha da geliştirerek Vollmar der ki:

> "Böylece tek olası yol değilse de, *en olası* yol olarak ispatlamış olduğumu umduğum *yalıtık* sosyalist devlete geldik."

"Yalıtık devlet" terimiyle proletarya diktatörlüğü altındaki bir devleti anlayabildiğimiz ölçüde, Vollmar, Marx ve Engels'ce çok bildik olan ve Lenin'in yukarıda alıntılanan 1915'teki makalesinde ifade etmiş olduğu çürütülemez bir fikri ifade ediyordu.

Fakat ardından tamamen Vollmar'ın kendi fikri olan şey gelir; sırası gelmişken söyleyelim, bu, uzun erimde bizim tek ülkede sosyalizm teorisi sponsorlarımızın formülasyonu kadar tek yönlü ve yanlış olarak formüle edilmemiştir. Kendi kurgusunda Vollmar, sosyalist Almanya'nın, aynı zamanda çok daha yüksek derecede gelişmiş teknolojiye ve çok düşük üretim maliyetine sahip olma avantajına da sahip olarak, dünya kapitalist ekonomisiyle canlı ilişkilere sahip olacağı önermesini başlangıç noktası olarak alır. Bu kurgu sosyalist ve kapitalist sistemlerin *barışçıl bir arada varolma* perspektifine dayandırılır. Fakat sosyalizm, ilerlerken sürekli olarak muazzam yaratıcı üstünlüğünü göstermek zorunda olduğu için, bir dünya devrimi gerekliliği kendiliğinden ortadan kalkacaktır: Sosyalizm, pazarda malları çok daha ucuza satarak kapitalizmin üstesinden gelecektir.

Birinci taslak programın yazarı ve ikinci taslağın yazarlarından biri olan Buharin, tek ülkede sosyalizmin inşasında tamamen yalıtık, kendine yeten bir ekonomi fikrinden yola çıkar. Buharin'in, safsatayla karışık skolastizmde son söz olan "Devrimimizin Doğası ve SSCB'de Başarılı Sosyalist İnşa Olasılığı Üzerine" (*Bolşevik*, No 19-20, 1926) başlıklı makalesinde tüm uslamlama yalıtık ekonominin sınırları dahilinde yapılır. Temel ve tek argüman şudur:

> Madem sosyalizmin inşası için "gerekli ve yeterli olan herşeye" sahibiz, bu nedenle tam da sosyalizmin inşası sürecinde sosyaliz-

> min daha ileri kuruluşunun imkânsız olacağı bir nokta olamaz. Eğer ülkemizde, her geçen yıla nazaran, ekonomimizin sosyalist sektörünün daha büyük bir üstünlüğüyle ileri yürüdüğümüz ve ekonomimizin sosyalistleşmiş sektörlerinin kapitalist özel sektörlerden daha hızlı büyüdüğü bir güçler bileşimine sahipsek, o halde takip eden her yeni yıla güçlerin üstünlüğü ile giriyoruz.

Bu uslamlama kusursuzdur: "*Madem* gerekli ve yeterli olan herşeye sahibiz," *bu nedenle* ona sahibiz. Kanıtlanması gereken bir noktadan yola çıkarak, ona hiçbir giriş çıkış yapmadan, Buharin kendine yeterli tam bir sosyalist ekonomi sistemi oluşturur. Dış çevreye yani tüm dünyaya gelince, Stalin gibi Buharin de onu sadece müdahale açısından hatırlar. Buharin makalesinde ne zaman uluslararası faktörden "soyutlamanın" gerekliliğinden bahsetse, düşündüğü dünya pazarı değil, aksine askeri müdahaledir. Kendi kurgusu boyunca bunu kolayca unuttuğu için, Buharin dünya pazarından soyutlamak zorunda değildir. Bu şema ile uyum içinde, Buharin, Rus partisinin On Dördüncü Kongresinde, eğer müdahale ile engellenmezsek "bir kaplumbağanın hızıyla bile olsa" sosyalizmi inşa edeceğimiz fikrini savundu. İki sistem arasındaki sürekli mücadele sorunu, sosyalizmin sadece en yüksek üretici güçlere dayanabileceği olgusu; tek kelimeyle, gelişen üretici güçler temelinde bir toplumsal oluşumun bir diğeri ile yer değiştirmesinin Marksist dinamikleri; tüm bunlar tamamen unutturuldu. Devrimci ve tarihsel diyalektik, düşük bir teknoloji üzerine inşa edilmiş, ulusal sınırlar dahilinde "kaplumbağa hızı" ile gelişen, dış dünyaya sadece kendi müdahale korkusuyla bağlı olan, cimri, gerici bir kendine-yeterli sosyalizm ütopyası ile yer değiştirdi. Marx ve Lenin'in öğretisinin bu içler acısı karikatürüne razı olmayı reddetmek, bir "sosyal demokrat sapma" olarak ilân edildi. Görüşlerimizin böyle nitelendirilmesi, ilk kez Buharin'in yukarıda alıntılanan makalesinde genel olarak ileri sürüldü ve "doğruluğu kanıtlandı" Tarih, Vollmar'ın tek ülkede sosyalizm teorisinin bayağı bir yeniden ortaya çıkarılışını reddettiğimiz için bizim bir "sosyal demokrat sapma" içine düştüğümüzü dikkate alacaktır.

Eğer Rusya dünya ekonomi zincirinin bir halkası –en zayıf halka, fakat yine de bir halka– olmasaydı, Çarlık Rusya'sının proletaryası iktidarı alamazdı. İktidarın proletarya tarafından fethi,

Sovyet hükümetini, hiçbir şekilde kapitalizm tarafından yaratılan uluslararası işbölümü sisteminin dışına çıkarmaz.

Sadece alaca karanlıkta uçan bilge baykuş gibi, tek ülkede sosyalizm teorisi de, üçte ikisinde sanayimizin dünya sanayisine bağımlılığının kristalize olduğu eski sabit sermayeyi giderek daha büyük oranda tüketen sanayimizin, dünya pazarı ile bağlarını canlandırma ve geliştirme acil ihtiyaçlarının işaretini verdiği ve dış ticaret sorunlarının tüm boyutlarıyla ekonomi yöneticilerimizin önüne çıktığı bir anda ortaya çıkıvermektedir.

On Birinci Kongrede, yani partiye konuşma fırsatını bulduğu son Kongrede, Lenin, partinin bir başka deneyden geçmek zorunda olduğuna dair tam vaktinde bir uyarıda bulundu: " Rus pazarı ve *boyun eğdiğimiz, bağlı olduğumuz ve kurtulamayacağımız uluslararası pazar* tarafından sokulacağımız bir deney."

Hiçbir şey, yalıtık bir "tam sosyalizm" teorisine, dış ticaret hesaplarımızın son yıllarda ekonomik plan hesaplarımızın kilit taşı haline gelmesi basit gerçeği kadar ölümcül bir darbe indiremez. Sanayimiz de dahil, ekonomimizdeki "en müşkül nokta" tümüyle ihracatımıza bağlı olan ithalâtımızdır. Ve bir zincirin mukavemeti daima onun en zayıf halkasınca belirlendiğinden, ekonomik planlarımızın boyutları, ithalâtımızın boyutlarına uydurulmaya çalışılır.

Planlı Ekonomi (Devlet Planlama Komisyonunun teorik organı) dergisinde *planlama sistemi* konulu bir makalede şunu okuyoruz:

> içinde bulunduğumuz yılın denetim hesaplarını kaleme alırken, yöntemsel olarak, ithalât ve ihracat planlarımızı tüm plan için bir başlangıç noktası olarak almak zorundayız" vs., vs. [Ocak 1927, s.27]

Devlet Planlama Komisyonunun bu yöntemsel yaklaşımı, duyacak kulağı olan herkese duyguya yer bırakmayacak biçimde, denetim hesaplarının ekonomik gelişmemizin yönünü ve temposunu belirlediğini, fakat bu denetim hesaplarının da zaten dünya ekonomisi tarafından denetlendiğini bildirmektedir; yalıtılma kısır döngüsünden güçlendiğimiz için kurtulmuş değiliz.

Kapitalist dünya, ithalât ve ihracat rakamlarıyla, bize askeri müdahale aygıtlarından başka ikna aygıtlarına da sahip olduğunu

gösteriyor. Emeğin üretkenliği ve bir toplumsal sistemin üretkenliği bir bütün olarak pazarda fiyatların karşılıklı ilişkisi ile ölçüldüğü ölçüde, Sovyet ekonomisi için belki en büyük dolaysız tehdidi oluşturan daha ucuz kapitalist metaların müdahalesi yanında, askeri müdahale hiç kalır. Tek başına bu, meselenin hiçbir surette, yalnızca "kendi" burjuvazin üzerindeki yalıtık bir ekonomik zafer meselesi olmadığını gösterir. "Tüm dünya için yaklaşmakta olan sosyalist devrim, hiçbir surette sadece her ülkenin proletaryasının kendi burjuvazisi üzerindeki zaferine bağlı olmayacaktır." (Lenin, *Eserler*, Cilt XVI, s.388, 1919.) Burada söz edilen şey, biri bugün hâlâ sınırsız ölçüde daha büyük üretici güçlere dayanırken, öteki geri üretici güçlere dayanarak inşaya daha henüz yeni başlayan iki toplumsal sistem arasındaki bir rekabet ve bir ölüm-kalım mücadelesidir.

Her kim ki dünya pazarına bağımlılığımızın kabulünde "kötümserlik" görür (Lenin açıkça dünya pazarına *boyun eğişimizden* söz etmiştir), böylece dünya pazarı karşısında kendi taşralı dar kafalı küçük burjuva pısırıklığını ve bir çalının arkasında dünya ekonomisinden saklanmayı ve her nasılsa kendi kaynakları ile geçinmeyi uman yerli-mamûl iyimserliğinin acınacak karakterini açığa vurur.

Yeni teori şu delice düşünceyi bir onur sorunu haline getirdi; SSCB askeri müdahale ile mahvolabilir, fakat kendi ekonomik geriliği nedeniyle asla. Ama sosyalist bir toplumda çalışan kitlelerin kendi ülkelerini savunma istekliliği, kapitalizmin kölelerinin bu ülkeye saldırma istekliliğinden çok daha fazla olmak zorunda olduğu için, şu soru gündeme gelir: Niçin askeri müdahale bizi yıkımla tehdit etmektedir? Çünkü düşman, teknolojik olarak sınırsız ölçüde daha güçlüdür. Buharin üretici güçlerin üstünlüğünü sadece askeri teknik görünümleri itibarıyla kabul eder. O şunu anlamak istemiyor, bir Ford traktörü tam da bir Creusot silâhı kadar tehlikelidir, tek farkla ki, silâh sadece ara sıra çalışırken, traktör bizi sürekli sıkıştırır. Bunun yanında, traktör en sonunda arkasında bir silâhın bulunduğunu bilir.

Biz ilk işçi devletiyiz, dünya proletaryasının bir parçasıyız ve dünya proletaryası ile birlikte dünya sermayesine *bağımlıyız*. Suya sabuna dokunmayan, renksiz ve bürokratik olarak hadım edilmiş bir sözcük olan "ilişkiler", sadece bu "ilişkiler"in son derece kül-

fetli ve tehlikeli doğasını gizlemek amacıyla tedavüle sokuldu. Eğer dünya pazarı fiyatlarında üretim yapıyor olsaydık, dünya pazarına bağımlılığımız, bir bağımlılık olmaya son vermeksizin, şu anda olduğundan çok daha az vahim nitelikte olacaktı. Fakat ne yazık ki sorun bu değildir. Dış ticaret tekelimiz bizzat bağımlılığımızın vahametinin ve tehlikeli niteliğinin kanıtıdır. Sosyalist inşamızda tekelin belirleyici önemi, tam da bizim için elverişsiz olan varolan güçler ilişkisinin bir sonucudur. Fakat bir an için bile unutmamalıyız ki, dış ticaret tekeli sadece dünya pazarına bağımlılığımızı düzenler, onu ortadan kaldırmaz.

> Eğer Sovyet Cumhuriyetimiz [diyor Lenin] tüm kapitalist dünya tarafından kuşatılmış bir *yalıtık anavatan toprağı* olarak kalırsa, bu takdirde tam ekonomik bağımsızlığımızın ve içinde bulunduğumuz tehlikelerden herhangi birinin yok olacağının düşünülmesi tamamıyla gülünç bir fantezi ve ütopyacılık olacaktır. [*Eserler*, Cilt XVII, s.409, vurgu bizim]

Sonuç olarak temel tehlike, bize düşman olan kapitalist ekonomi içindeki "yalıtık anavatan toprağı" olan SSCB'nin nesnel konumundan kaynaklanır. Bu tehlikeler, buna rağmen azalabilir ya da artabilir. Bu, iki etkenin davranışına bağlıdır: Bir tarafta sosyalist inşamız ve diğer tarafta kapitalist ekonominin gelişimi. Son tahlilde ikinci etken, yani bir bütün olarak dünya ekonomisinin kaderi, şüphesiz sonucu belirleyici önemdedir.

Sosyalist sistemimizin üretkenliğinin kapitalist sisteminkinin sürekli olarak gerisinde kalması, ki bu kaçınılmaz olarak sonunda sosyalist cumhuriyetin yıkılışına yol açar, söz konusu olabilir mi -ve hangi özel durumda? Önderliğe yüklediği emsâlsiz derecede yüksek talepleriyle, bağımsız bir sınai temel yaratmanın zorunlu hale geldiği bu yeni evrede, ekonomimizi hünerle yönetirsek, emek üretkenliğimiz artacaktır. Bununla birlikte, kapitalist ülkelerdeki ya da daha doğrusu egemen kapitalist ülkelerdeki emek üretkenliğinin ülkemizdekinden daha hızlı artacağı kavranılamayacak bir şey mi? Bu soruya açık bir cevap vermeksizin, tempomuzun "kendi kendine" yeterli ("bir kaplumbağanın hızı" saçma felsefesini bir kenara bırakarak) olduğu boş iddialarının hiçbir temeli yoktur. Fakat tam da iki sistem arasındaki rekabet sorununa bir

yanıt bulma girişimi, bizi dünya ekonomisi ve dünya politikası alanına, yani Sovyet cumhuriyetini –ama hiçbir şekilde zaman zaman Enternasyonal'in desteğini alan kendine yeterli bir Sovyet cumhuriyetini değil– kapsayan devrimci Enternasyonal'in eylem ve karar alanına götürür.

Taslak program SSCB'deki devlet ekonomisinden bahsederek, "bunun büyük ölçekli sanayiyi kapitalist ülkelerdeki gelişimin temposunu *aşan* bir tempoda geliştirdiğini" söylemektedir. İki tempoyu yan yana koyma girişimi, hakkını verelim, programın yazarlarının bizim gelişmemiz ile dünya gelişmesi arasındaki karşılaştırmalı katsayı sorununu kategorik olarak reddettikleri döneme kıyasla ileriye doğru atılmış ilkesel bir adımı ifade eder. "Uluslararası etkeni işin içine sokmaya" hiç gerek yok diyordu Stalin. "Kaplumbağa hızıyla bile olsa" sosyalizmi inşa edelim diyordu Buharin. Birkaç yıllık bir dönemde ortaya çıkan ilkesel anlaşmazlıklar kesin olarak bu hususta dır. *Biçimsel olarak,* bu hususta biz kazandık. Fakat sadece ekonomik gelişmenin tempoları arasındaki kitabi karşılaştırmalara girmez, aksine sorunun köküne inersek, taslağın başka bir bölümünde kapitalist dünya ile ilişkilendirmeksizin, iç ilişkileri tek kalkış noktası olarak almak suretiyle, "asgari düzeyde yeterli bir sanayi"den bahsedilmesine izin verilemeyeceği; ve aynı şekilde, sadece hakkında bir karar geçirilmesine değil, aynı zamanda herhangi bir ülke için sosyalizmin bağımsız olarak inşasının "olanaklı ya da olanaksız" olduğu sorusunu koymaya bile izin verilemeyeceği aşikâr olacaktır. Sorun iki sistem arasındaki, iki toplumsal sınıf arasındaki mücadelelerin dinamikleri tarafından karara bağlanır; ve bu mücadelede, *restorasyon dönemimizdeki* büyümenin yüksek katsayıları ne olursa olsun, su götürmez ve temel bir olgu varolmaya devam eder, şöyle ki:

> Kapitalizm, eğer uluslararası ölçekte alınırsa, şu anda bile, sadece askeri değil ekonomik anlamda da Sovyet iktidarından daha güçlüdür. *Bu temel düşünceden ilerlemeli ve hiçbir zaman bunu unutmamalıyız.* [Lenin, *Eserler*, Cilt XVII, s.102]

Gelişmenin farklı tempoları arasındaki karşılıklı ilişkiler sorunu, geleceğin *çözümlenmemiş* bir sorunu olarak kalır. "*Smiçka*"-

yı[12] gerçekten başarmak, ürünün toplanmasını güvenceye almak ve ihracat ve ithalâtımızı arttırmak, sadece bizim kapasitemize bağlı değildir; bir başka deyişle sadece, şüphesiz bu mücadelede son derece önemli etkenler olan dahili başarılarımıza değil, aynı zamanda dünya kapitalizminin kaderine, durgunluğuna, yükseliş veya çöküşüne, yani dünya ekonomisi ve dünya devriminin akışına da bağlıdır. Sonuç olarak, sorun sadece ulusal yapının çerçevesi içinde değil, aksine dünya ekonomik ve politik mücadele arenasında belirlenir.

8. "Tek Ülkede Sosyalizm" Gerici Ütopik Teorisinin Nedeni Olarak Üretici Güçler ve Ulusal Sınırlar Arasındaki Çelişki

Gördüğümüz gibi, bir taraftan Lenin'den birçok satırın sofist yorumu ve diğer taraftan "eşitsiz gelişme yasası"nın skolastik yorumu, tek ülkede sosyalizm teorisine temel oluşturmaktadır. Tartışma konusu alıntılara olduğu gibi, tarihi yasaya da doğru bir yorumlama getirerek, doğrudan doğruya karşıt bir sonuca varırız, yani Marx, Engels, Lenin ve 1925'e kadar Stalin ve Buharin'i de kapsayan tümümüz tarafından ulaşılmış olunan sonuca.

Sosyalist devrimin eşzamanlı olmayan, eşitsiz ve düzensiz niteliği, kapitalizmin eşitsiz düzensiz gelişmesinden kaynaklanır; tek ülkede sosyalizmin inşasının sadece politik olarak değil fakat aynı zamanda ekonomik olarak da imkânsızlığı, çeşitli ülkelerin birbirlerine bağımlılıklarının aşırı gerginliğinden kaynaklanır.

Program metnini bu açıdan biraz daha yakından bir kez daha inceleyelim. Önsözde şunu zaten okumuştuk:

> "Emperyalizm ... dünya ekonomisinin üretici güçlerinin büyümesi ile ulusal devlet engelleri arasındaki çelişkiyi aşırı derecede şiddetlendirmektedir."

Bu önermenin uluslararası programın temel prensibi olduğunu, veya daha doğrusu öyle söylendiğini zaten belirtmiştik. Fakat ge-

---

[12] İttifak ya da birlik anlamına gelen bu Rusça sözcük, işçi sınıfı ile köylü kitlesi arasındaki ittifaktan söz etmek için Rus politik terminolojisinde yaygın bir biçimde kullanılmaktadır.

rici bir teori olarak tek ülkede sosyalizm teorisini *a priori* [önsel] olarak dışlayan, reddeden ve süpürüp atan şey kesin olarak bu önermedir, çünkü bu eğilim sadece üretici güçlerin gelişmesi temel *eğilimine* değil, aynı zamanda bu gelişme tarafından çoktan ulaşılmış olan *maddi sonuçlara* da uzlaşmaz bir şekilde karşı koyar. Üretici güçler ulusal sınırlarla uyumlu değildir. Sadece dış ticaret, işgücü ve sermaye ihracı, toprakların fethi, sömürge politikası ve son emperyalist savaş değil, aynı zamanda kendine yeterli bir sosyalist toplumun ekonomik olanaksızlığı da buradan doğar. *Kapitalist* ülkelerin üretici güçleri, ulusal sınırları çok önceden yıktı. Ne var ki sosyalist toplum sadece en ileri üretici güçler üzerinde, tarım dahil tüm üretim süreçlerine elektrik ve kimyanın uygulanması üzerinde; modern teknolojinin en yüksek öğelerinin birleştirilmesi, genelleştirilmesi ve en yüksek gelişme düzeyine yükseltilmesi üzerinde inşa edilebilir. Kapitalizmin gelişimini sağlamış olan ve sadece burjuva özel mülkiyet haklarının kabuğunu değil, 1914 savaşının da göstermiş olduğu gibi, burjuva devletin ulusal çemberlerini de paramparça eden yeni teknolojinin ruhuyla kapitalizmin başa çıkamayacağını, Marx'tan beri sürekli tekrarlamaktayız. Bununla birlikte sosyalizm kapitalizmden sadece en yüksek seviyedeki üretici güçleri devralmamalı, onları derhal ileriye taşımalı, daha yüksek bir seviyeye yükseltmeli ve onlara kapitalizm altında görülmedik bir gelişim kazandırmalıdır. Soru şudur: O halde sosyalizm, kapitalizm altında ulusal devlet sınırlarını şiddetle yıkmaya çalışan üretici güçleri, nasıl bu sınırlara sıkıştırabilir? Ya da, belki, ulusal sınırların *ve bundan dolayı da tek ülkede sosyalizm teorisinin sınırlarının* çok dar geldiği "dizginsiz" üretici güçler fikrini terk etmeli ve kendimizi, frenlenmiş ve evcilleştirilmiş üretici güçlerle, yani ekonomik geriliğin teknolojisiyle sınırlamalıyız? Eğer durum buysa, o zaman sanayinin birçok dalında gelişmeyi tam da şu anda durdurmalı ve burjuva Rusya'yı dünya ekonomisine kopmaz bir bağla bağlamayı başaran ve devlet sınırlarını aşmış olan *üretici güçlerden dolayı topraklarını genişletmek* amacıyla onu emperyalist savaş girdabına çeken şu anki acınacak teknik düzeyimizden çok daha aşağı bir düzeye düşürmeliyiz.

İşçi devleti, bu üretici güçleri miras alarak ve yenileyerek ithalât ve ihracata *zorlandı*.

Sorun şudur: Taslak program, modern kapitalist teknolojinin ulusal sınırlarla uyumsuzluğu tezini elinde olmadan kendi metni içine sokmakta ve bu uyumsuzluğa ilişkin hiçbir sorun yokmuşçasına tartışmayı sürdürmektedir. Aslında bütün taslak, Marx ve Lenin'den alınmış hazır devrimci tezlerin ve bu devrimci tezlerle kesinlikle bağdaşmayan oportünist ya da merkezci vargıların bir bileşimidir. Bu nedenle, *taslakta içerilen yalıtık devrimci formüller tarafından cezbolunmadan onun ana eğilimlerinin nereye götürdüğünü* sıkı sıkıya izlemek zorunludur.

Birinci bölümün, "yalıtık bir kapitalist ülkede" sosyalizmin zaferinin olabilirliğini ifade eden kısmını zaten aktarmıştık. Bu düşünce çok daha kaba ve keskin bir şekilde, şunları dile getiren dördüncü bölümde formüle ediliyor:

> Dünya proletaryasının diktatörlüğü [?] sadece tek tek ülkelerde sosyalizmin [?] zaferinin bir sonucu olarak, yeni oluşmuş proletarya cumhuriyetleri, mevcut olanlarla bir federasyon kurduğunda gerçekleştirilebilir.

Eğer "sosyalizmin zaferi" sözünü sadece proletarya diktatörlüğünün diğer bir ifadesi olarak yorumlarsak, o zaman hiçbir şekilde çürütülemeyen ve daha az elastik bir şekilde formüle edilmek zorunda olan genel bir ifadeye ulaşırız. Fakat taslağın yazarlarının kafasındaki bu değildir. Sosyalizmin zaferi ile, onlar yalnızca iktidarın fethini ve üretim araçlarının ulusallaştırılmasını değil, tek ülkede sosyalist bir toplumun inşasını kastediyorlar. Eğer biz bu yorumlamayı kabul edecek olsaydık, o zaman uluslararası işbölümüne dayanan sosyalist bir dünya ekonomisi değil, bahtiyar anarşizmin ruhuna uygun kendine-yeterli bir sosyalist komünler federasyonu elde ederdik; tek farkla ki, bu komünler bugünkü ulusal devletlerin büyüklüğüne ulaşmış olurlardı.

Taslak program, eski ve alışılmış formüller aracılığıyla yeni formülasyonu eklektik bir biçimde gizleme dürtüsüyle aşağıdaki tezlere başvurur:

> Ancak proletaryanın dünya çapındaki tam zaferinden ve dünya çapında kendi iktidarını güçlendirmesinden sonra, dünya sosyalist ekonomisinin inşasının yoğun şekilde sürdüğü bir çağ ortaya çıkacak. [Bölüm 4]

Teorik bir siper olarak kullanılan bu varsayım, gerçekte sadece temel çelişkinin teşhirine hizmet etmektedir. Eğer tezleri, hakiki sosyalist inşa çağının sadece proletaryanın en azından birkaç ileri ülkedeki zaferinden sonra başlayabileceği şeklinde yorumlarsak, o zaman bu yalnızca tek ülkede sosyalizmin inşasının reddidir ve Marx ve Lenin'in konumuna geri dönüştür. Fakat eğer kalkış noktamızı taslak programın çeşitli bölümlerine yerleştirilmiş olan Stalin ve Buharin'in yeni teorisinden alırsak, o zaman şu perspektifi elde ederiz: Dünya proletaryasının dünya çapındaki tam zaferine dek, tek tek birkaç ülke kendi ülkelerinde tam sosyalizmi inşa edecek, ve daha sonra, oyuncak küplerden binalar inşa eden çocuklar gibi, bu sosyalist ülkelerden sosyalist bir dünya ekonomisi inşa edilecek. İşin doğrusu sosyalist dünya ekonomisi, hiçbir zaman ulusal sosyalist ekonomilerin toplamı olmayacaktır. O, temel yönleri itibarıyla, yalnızca kapitalizmin bütün önceki gelişimi tarafından yaratılmış olan uluslararası işbölümü zemininde şekillenebilir. Özünde o, tek tek birkaç ülkede "tam sosyalizm"in inşasından sonra değil, ama on yıllar gerektirecek proleter dünya devriminin tufan ve fırtınaları içinde oluşturulacak ve inşa edilecektir. Proletarya diktatörlüğünün ilk ülkelerinin ekonomik başarıları, onların kendine-yeterli bir "tam sosyalizm"e yaklaşma dereceleriyle değil, ama bizzat diktatörlüğün politik istikrarıyla ve gelecek sosyalist dünya ekonomisinin öğelerinin hazırlanışında elde edilen başarılarla ölçülecektir.

Bu revizyonist fikir, beşinci bölümde çok daha kesin ve bu nedenle çok daha göze batan bir şekilde ifade edilmektedir. Taslağın yazarları, bu bölümde, Lenin'in öldükten sonra yayınlanan makalesinin çarpıttıkları bir buçuk satırının arkasına saklanarak, şunu ilân etmektedirler: SSCB,

> sadece feodal toprak beylerinin ve burjuvaların devrilmesi için değil, aynı zamanda sosyalizmin tam inşası için de, ülke içinde gerekli ve yeterli *maddi* önkoşullara sahiptir."

Hangi koşullar sayesinde böyle olağandışı tarihi avantajlar elde ettik? Taslağın ikinci bölümünde bu konuya ilişkin bir yanıt buluyoruz:

> "Emperyalist cephe *en zayıf halkasında*, Çarlık Rusya'sında

[1917 devrimi ile] kırıldı." [vurgu bize ait]

Bu Lenin'in muhteşem formülüdür. Anlamı, Rusya'nın tüm emperyalist ülkelerin en gerisi ve ekonomik olarak en zayıfı olduğudur. Kesinlikle bu nedenledir ki, ülkenin *yetersiz* üretici güçlerine dayanılmaz bir yük yükledikleri için, ilk olarak onun yönetici sınıfları başarısızlığa uğradı. Eşitsiz, düzensiz gelişme böylece en geri emperyalist ülkenin proletaryasını, iktidarı fethetmede ilk olmaya zorladı. Geçmişte bize, ileri ülkelerin proletaryasıyla kıyaslandığında, "en zayıf halkadaki" işçi sınıfının sosyalizme doğru ilerleyişinde en büyük zorluklarla karşılaşacak olmasının kesinlikle bu nedenden kaynaklandığı öğretildi. Bu öğretiye göre, ileri ülkelerin proletaryası, iktidarı ele geçirmeye daha zor ulaşacak, ama bizler geriliğimizi aşmadan uzun süre önce iktidarı ele geçirerek, sadece bizi geçmekle kalmayacak, aynı zamanda yüksek dünya teknolojisi ve uluslararası işbölümü temelinde gerçek sosyalist inşa noktasına götürecek şekilde bizi de beraberinde taşıyacaktı. Ekim Devrimini yaptığımızda düşüncemiz buydu. Parti bu düşünceyi onlarca, hatta yüzlerce ve binlerce kez basında ve toplantılarda formüle etti, fakat 1925'ten beri bunun yerine tam aksi düşünce koyulmaya çalışılıyor. Şimdi öğreniyoruz ki, eski Çarlık Rusya'sının "en zayıf halka" olması olgusu, tüm zayıflıklarıyla Çarlık Rusya'sının mirasçısı olan SSCB proletaryasına, paha biçilmez bir avantaj, yani "sosyalizmin tam inşası" için kendi ulusal önkoşullarından ne eksik ne fazlasına sahip olma avantajı sağlamaktadır.

Talihsiz İngiltere, gerekli hammaddeleri sağlamak ve ürünlerini satmak için neredeyse bütün dünyaya mecbur olan üretici güçlerinin *aşırı* gelişmişliği nedeniyle bu avantaja sahip değildir. İngiltere'nin üretici güçleri daha "makûl" düzeyde olsaydı ve bunlar sanayi ve tarım arasında göreli bir denge sağlasaydı, Britanya proletaryası, görünüşe göre, dış müdahaleden kendi donanmasıyla korunarak kendi "yalıtık" adasında tam sosyalizmi inşa edebilirdi.

Taslak program dördüncü bölümünde kapitalist devletleri üç gruba ayırır: 1) "Son derece gelişmiş kapitalist ülkeler (Birleşik Devletler, Almanya, İngiltere, vs.)"; 2) "Orta derecede gelişmiş kapitalist ülkeler (1917 öncesi Rusya, Polonya, vs.)"; 3) "Sömürge ve yarı-sömürge ülkeler (Çin, Hindistan, vs.)."

"1917 öncesi Rusya'nın", bugünkü Çin'e, bugünkü Birleşik

Devletler'den çok daha yakın olması olgusuna rağmen, taslağın diğer bölümleri düşünüldüğünde, eğer yanlış sonuçlar çıkarmak için bir kaynak olarak hizmet etmiyorsa, bu şematik ayrıma karşı herhangi bir ciddi itirazdan kaçınılabilir. "Orta derecedeki" ülkeler, taslakta bağımsız sosyalist inşa için "asgari sınai yeterliliğe" sahip olarak ilân edildiği için, bu, yüksek kapitalist gelişmeye sahip ülkeler için haydi haydi doğrudur. Dış yardıma ihtiyaç duyanlar, *sadece* sömürge ve yarı-sömürge ülkelerdir. Daha sonra göreceğimiz gibi, taslak programın bir başka bölümünde bu ülkeler kesinlikle böyle karakterize edilmektedirler.

Bununla birlikte, eğer sosyalist inşanın sorunlarını sadece bu kriterle, ülkenin doğal kaynakları, ülke içinde sanayi ile tarım arasındaki bağlantı, ülkenin dünya ekonomik sistemi içindeki yeri gibi diğer koşullardan soyutlayarak ele alırsak, o zaman hiç de küçük olmayan yeni hatalara ve çelişkilere düşeriz. Az önce İngiltere'den söz ettik. Kuşkusuz son derece gelişmiş bir kapitalist ülke olarak onun, *kesinlikle bu yüzden* bizzat kendi adasının sınırları içinde başarılı sosyalist inşa için şansı yoktur. İngiltere, eğer kuşatılırsa, birkaç ay zarfında kolayca boğulur.

Diğer tüm koşullar aynı olmak üzere, muhakkak ki daha yüksek derecede gelişmiş üretici güçler, sosyalist inşanın amaçları için muazzam bir avantajdır. Savaş sırasında burjuva Almanya tarafından kanıtlanmış olduğu gibi, bir kuşatma halkasıyla kuşatıldığında bile, söz konusu üretici güçler ekonomik yaşama olağanüstü bir esneklik bahşettiler. Fakat ulusal bir temelde sosyalizmin inşası, bu gelişmiş ülkeler için genel bir gerilemeyi, üretici güçlerin büyük çapta kısılmasını gerektirir, yani sosyalizmin hedeflerine doğrudan karşı olan bir şeyi.

Taslak program, mevcut üretici güçlerle ulusal sınırlar arasındaki bağdaşmazlığa ilişkin temel tezi unutmaktadır. Bu temel tezden, tek ülkede sosyalizmin inşası için üretici güçlerin çok gelişmiş olmasının, az gelişmiş olmasına nazaran hiçbir suretle daha az engel olmadığı sonucu çıkmaktadır. Tersinden düşünürsek, az gelişmiş üretici güçler temel oluşturmak için yetersizken, gelişmiş üretici güçlere varmak için yetersiz kalacak olan ulusal temelin kendisidir. Eşitsiz gelişme yasası, kesinlikle en gerekli ve en önemli olduğu noktada unutuluyor.

Sosyalizmin inşası sadece bir ülkenin "olgunluk" veya "hamlığı"yla çözümlenmez. Bu hamlık kendi içinde *eşitsizdir*. SSCB'de bazı sanayi dalları, en temel iç ihtiyaçları (özellikle makine yapımı) karşılamakta son derece yetersizdir, aksine diğer dallar varolan koşullar altında yaygın ve artan ihracat olmaksızın gelişemezler. Tarımı bir kenara bırakalım, kereste, yağ ve manganez gibi büyük önemdeki dallar bile sonuncular arasındadır. Diğer taraftan, eğer "çok bol olanlar" (göreli olarak) ihraç edilemezlerse, "yetersiz" dallar ciddi şekilde gelişemezler bile. Bir Ütopya'da veya bir Atlantis'te değil, dünyevi ekonomimizin katı coğrafi ve tarihi koşulları içinde, yalıtık bir sosyalist toplum inşa etmenin olanaksızlığı, çeşitli ülkeler için farklı şekillerde –bazı dalların yetersiz gelişmesiyle, diğerlerinse "aşırı" gelişmesiyle– belirlenir. Bütün olarak alındığında bu, modern üretici güçlerin ulusal sınırlarla uyumsuz olduğu anlamına gelir.

> Emperyalist savaş neydi? O, üretici güçlerin sadece mülkiyetin burjuva şekillerine karşı değil, fakat aynı zamanda kapitalist devletlerin sınırlarına karşı da başkaldırmasıydı. Emperyalist savaş, üretici güçlerin, ulusal devletlerin sınırları içinde dayanılmaz şekilde zorlandıkları gerçeğini gösterdi. Her zaman şunu savunduk; kapitalizm kendi geliştirdiği üretici güçleri kontrol etme yeteneğinden yoksundur ve sadece sosyalizm, daha yüksek bir ekonomik varoluşla kapitalist devletlerin sınırlarını aşan üretici güçleri birleştirme yeteneğine sahiptir. Yalıtık devlete götüren tüm yollar tıkanmıştır.... [*Tutanaklar*, KEYK Yedinci Plenumu, Troçki'nin Konuşması, s.100]

Taslak program tek ülkede sosyalizm teorisini ispatlamaya çaba harcayarak iki, üç ve dört misli hata yapıyor: SSCB'deki üretici güçleri abartıyor; sanayinin farklı dallarının eşitsiz gelişmesi yasasına gözlerini kapatıyor; uluslararası işbölümünü reddediyor ve son olarak emperyalist çağa içkin olan çelişkiyi, üretici güçler ve ulusal duvarlar arasındaki çelişkiyi unutuyor.

Dikkatle incelenmemiş tek bir argüman bile bırakmamak için bize, yeni teorinin savunusunda Buharin'in bir başka ve üstelik genellenmiş bir önermesini hatırlatmak kalıyor.

Dünya ölçeğinde der Buharin, proletarya ve köylülük arasındaki ilişki SSCB'de olduğundan daha elverişli değildir. Bu nedenle

eğer geriliğin sonuçları yüzünden SSCB'de sosyalizmin inşası olanaksızsa, o zaman dünya ekonomisi ölçeğinde gerçekleşmesi de aynı derecede olanaksızdır.

Bu argüman, diyalektik hakkındaki bütün ders kitaplarına, skolastik düşüncenin klâsik bir örneği olarak alınmayı hak etmektedir.

Herşeyden önce, dünya ölçeğinde proletarya ile köylülük arasındaki güçler ilişkisinin, SSCB'deki ilişkiden pek farklı olmaması oldukça muhtemeldir. Fakat dünya devrimi hiçbir şekilde aritmetik ortalama yöntemine göre iş görmez; laf arasında, ulusal devrim de. Bu nedenle Ekim Devrimi herşeyden önce, işçilerle köylüler arasındaki ilişkinin bütün Rusya'nın ortalamasına denk düşeceği bir bölge seçmek yerine, proleter Petrograd'da oldu ve kendini sağlamlaştırdı. Petrograd ve ardından Moskova, devrimci hükümet ve devrimci orduyu yarattıktan sonra, birkaç yıllık bir dönemde ülkenin ücra köşelerindeki burjuvaziyi devirdi; ve ancak devrim denen bu sürecin bir sonucu olarak, SSCB sınırları içinde proletarya ile köylülük arasındaki mevcut ilişki kuruldu. Devrim aritmetik ortalama yöntemine göre gerçekleşmez. Daha az uygun olan bir bölgede başlayabilir, fakat hem ulusal ve hem de dünya sınırlarının önemli bölgelerinde kendini sağlamlaştırana kadar onun tam zaferinden söz etmek mümkün değildir.

İkinci olarak, proletaryayla köylülük arasındaki ilişki, "ortalama" bir teknolojik düzey verili olsa dahi sorunun çözümü için tek faktör değildir. Buna ek olarak proletaryayla burjuvazi arasındaki sınıf savaşı söz konusudur. SSCB işçilerin ve köylülerin dünyası ile değil, kapitalist bir dünya ile kuşatılmıştır. Burjuvazi tüm dünyada devrilmiş olsaydı bile, kendi başına bu olgu, SSCB içinde ve tüm dünyada henüz ne proletarya ile köylülük arasındaki ilişkiyi, ne de teknolojinin ortalama düzeyini değiştirirdi. Fakat ne var ki, SSCB'deki sosyalist inşa, derhal, mevcut olanak ve boyutlarıyla kesinlikle kıyas kabul etmeyen büsbütün değişik olanak ve boyutlar kazanırdı.

Üçüncü olarak, eğer her ileri ülkenin üretici güçleri bir dereceye kadar ulusal sınırları aştıysa, o takdirde Buharin'e göre buradan, tüm ülkelerin üretici güçlerinin toplam olarak gezegenimizin sınırlarını aştığı ve bunun sonucunda sosyalizmin ancak güneş sistemi ölçeğinde inşa edilmek zorunda olduğu sonucu çıkardı.

Tekrarlıyoruz, işçilerin ve köylülerin ortalama oranından çıkan Buharinci argüman, tüm politik el kitaplarına girmelidir, tabii ki şu anda tek ülkede sosyalizm teorisinin savunusu için alınan şekilde değil, fakat skolastik safsata ve Marksist diyalektik arasındaki kesin bağdaşmazlığın ispatı olarak.

9. Sorun Ancak Dünya Devrimi Arenasında Çözülebilir

Yeni teori sosyalizmin bir ulusal devlet temelinde kurulabileceğini ilân ediyor, *yeter ki bir dış müdahale olmasın.* Buradan kalkarak, müdahaleyi önlemek amacıyla yabancı burjuvaziye karşı işbirlikçi bir politika (taslak programdaki tüm şatafatlı ifadelere rağmen) izlenebilir ve izlenmelidir; çünkü bu sosyalizmin inşasını güvenceye alacak, bir başka deyişle, temel tarihsel sorunu çözecektir. Bu yüzden Komintern partilerinin görevi, tâli bir nitelik kazanmaktadır; artık misyonları iktidarın ele geçirilmesi için mücadele etmek değil, SSCB'yi müdahaleden korumaktır. Elbette bu yalnızca bir öznel niyet sorunu değil, politik düşüncenin nesnel mantığı sorunudur.

Stalin'e göre:

> Görüşler arasındaki ayrılık, partinin bu [iç] çelişkilerin ve olası *çatışmaların* devrimimizin iç güçlerine dayanarak *tümüyle aşılabileceğine* inanması, buna karşılık Troçki yoldaş ve Muhalefetin ise bu çelişki ve çatışmaların "ancak uluslararası ölçekte, dünya çapındaki proleter devrim arenasında" aşılabileceğini düşünmesi olgusunda yatmaktadır. [*Pravda*, No 262, 12 Kasım 1926]

Evet ayrılık tam da budur. Ulusal reformizm ile devrimci enternasyonalizm arasındaki ayrılık bundan daha iyi ve daha doğru bir şekilde açıklanamazdı. Eğer karşılaştığımız iç sorunlar, engeller ve çelişkiler, ki bunlar esas olarak dünya çelişkilerinin bir yansımasıdır, "dünya çapındaki proleter devrim arenasına" girmeksizin, sadece "devrimimizin iç güçlerince" çözülebilecekse, o zaman Enternasyonal, kongresi her dört yılda ya da her on yılda bir, hatta belki de hiç toplanamayacak olan, kısmen bir yan kuruluş ve kısmen de bir süs kurumu haline gelmeye mahkûmdur. Diğer ülkelerin proletaryasının, inşamızı askeri müdahalelerden koruması gerektiğini eklesek bile, bu şemaya göre Enternasyonal *pasifist* bir

aygıt rolü oynamak zorundadır. Temel rolü, yani dünya devriminin bir aleti rolü, böylece kaçınılmaz olarak arka plana atılmaktadır. Ve bu, tekrarlıyoruz, herhangi birinin kasıtlı niyetlerinden değil (aksine, programdaki birkaç konu yazarlarının en iyi niyetlerine tanıklık ediyor), fakat en kötü öznel niyetlerden binlerce kez daha tehlikeli olan yeni teorik konumun iç mantığından kaynaklanmaktadır.

İşin doğrusu, KEYK'in Yedinci Plenumunda bile, Stalin aşağıdaki fikri geliştirmek ve savunmak cüretini gösterdi:

> Partimizin işçi sınıfını kandırmaya [!] hakkı yoktur; o, ülkemizde sosyalizmin inşasının olabilirliğine güvensizliğin [!], iktidardan çekilmeye ve partimizin bir iktidar partisi konumundan bir muhalefet partisi konumuna geçişine neden olacağını açık olarak ilân etmelidir. [*Tutanaklar*, Cilt II, s.10, vurgu bizim]

Bu sadece ulusal ekonominin kıt kaynaklarına güven duyma hakkımız olduğu, fakat uluslararası proletaryanın bitmez tükenmez kaynaklarına güven duymaya kalkışmamamız gerektiği anlamına gelir. Madem bir uluslararası devrim olmaksızın ilerleyemiyoruz, o halde vazgeç iktidardan, vazgeç uluslararası devrim yararına fethettiğimiz Ekim iktidarından. Tepeden tırnağa yanlış olan bir formülasyondan hareket ettiğimizde vardığımız ideolojik tartışmanın türü işte budur!

Taslak program, SSCB'nin ekonomik başarılarının dünya çapında proleter devrimin ayrılmaz bir parçasını oluşturduğunu söylediğinde, inkâr edilemez bir düşünceyi dile getirir. Fakat yeni teorinin politik tehlikesi, dünya sosyalizminin iki kaldıracının –ekonomik başarılarımızın kaldıracı ve dünya çapında proleter devrim kaldıracı– karşılaştırmalı değerlendirmesindeki yanlışlıkta yatar. Muzaffer bir proleter devrim olmaksızın, sosyalizmi inşa edemeyeceğiz. Avrupalı işçiler ve bütün dünya işçileri bunu açık bir şekilde anlamalıdır. Ekonomik inşa kaldıracı büyük önemdedir. Doğru önderlik olmaksızın, proletarya diktatörlüğü zayıflayacaktır; ve yıkılışı uluslararası devrime yıllarca kendine gelemeyeceği bir darbe vuracaktır. Fakat sosyalist dünya ile kapitalizmin dünyası arasındaki temel tarihsel mücadelenin sonucu ikinci kaldıraca, yani dünya proleter devrimine bağlıdır. Sovyetler Birliği'nin mu-

azzam önemi, hiç de dünya devriminden bağımsız olarak sosyalizmi inşa edebilme ihtimalinde değil, onun dünya devriminin kazanılmış zemini olmasında yatmaktadır.

Buharin, bütünüyle temelsiz olan ulu bir üstünlük edasıyla, birçok kez bize şunu sormuştur:

> Eğer önkoşullar ve başlangıç noktaları ve yeterli bir temel ve hatta sosyalizmin inşası işinde belli başarılar çoktan mevcutsa, ötesinde herşeyin "altüst olduğu" sınır neresidir? Böyle bir sınır yoktur. [*Tutanaklar*, KEYK'in Yedinci Plenumu, s.I 16]

Bu, kötü geometridir, tarihsel diyalektik değil. Böyle bir sınır olabilir. Böyle birçok sınır olabilir, hem dahili, hem uluslararası, hem politik, hem ekonomik, hem askeri. En önemli ve uğursuz "sınır"ın, dünya kapitalizminin ciddi ve uzun bir istikrârı ve yeni bir yükselişi olduğu ortaya çıkabilirdi. Dolayısıyla sorun politik ve ekonomik olarak dünya arenasına kayar. Burjuvazi kendisine yeni bir kapitalist büyüme ve iktidar çağı sağlayabilecek mi? Kapitalizmin içinde bulunduğu "umutsuz durum"a bel bağlayarak böyle bir olasılığı reddetmek devrimci lafazanlıktan başka bir şey olmayacaktır. "Mutlak olarak umutsuz durumlar yoktur." (Lenin). Avrupa ülkelerindeki kararsız sınıf dengesi, kesinlikle kararsızlığı nedeniyle sonsuza dek süremez.

Stalin ve Buharin, çalışan kitlelerin varolan aktif sempatisinin bizi müdahaleden koruması nedeniyle, diğer ülkelerin proletaryasının "devlet" yardımı olmaksızın, yani onların burjuvazi üzerinde zaferi olmaksızın SSCB'nin yol alabileceğini savunduklarında, köklü hatalarının tüm sonuçlarında olduğu gibi aynı körlüğe düşüyorlar.

Sosyal demokrasinin Avrupa proletaryasının burjuvaziye karşı savaş-sonrası ayaklanmalarını sabote etmesinin ardından, çalışan kitlelerin aktif sempatisinin Sovyet cumhuriyetini koruduğu, kesinlikle su götürmez bir gerçektir. Bu yıllar boyunca Avrupa burjuvazisi, işçi devletine karşı geniş ölçekli savaşamayacağını kanıtladı. Fakat bu güçler ilişkisinin yıllarca, meselâ SSCB'de sosyalizm inşa edilene dek süreceğini düşünmek, gelişmenin tüm eğrisini onun küçücük bir dilimiyle yargılayacak denli uç derecede miyoplaşmaktır. Burjuvazinin kendini yeterince evinin efendisi o-

larak hissetmediği, proletaryanın da iktidarı alamadığı böylesine kararsız bir durum, er veya geç, o veya bu şekilde, ya proletarya diktatörlüğü lehine, ya da halk kitlelerinin sırtları, sömürge halklarının kemikleri ve belki bizim kendi kemiklerimiz üzerinde yükselen ciddi ve uzun bir kapitalist istikrâr lehine apansız biçimde çözülmek zorundadır. "Mutlak olarak umutsuz durumlar yoktur!" Avrupa burjuvazisi ağır çelişkilerinden, sadece proletaryanın yenilgileri ve devrimci önderliğin hataları sayesinde kalıcı bir çıkış yolu bulabilir. Fakat aksi de aynı şekilde doğrudur. Ancak, proletaryanın mevcut kararsız dengeden devrim yolunda bir çıkış yolu bulması durumunda dünya kapitalizminin yeni bir yükselişi olmayacaktır (şüphesiz, yeni bir büyük altüstlükler çağı beklentisiyle).

Temmuz 1920'de İkinci Dünya Kongresinde Lenin şöyle demişti:

> Şimdi, devrimci partilerin yeterince bilinçli ve örgütlü olduklarını, sömürülen kitlelerle yeterli bağları bulunduğunu ve krizden başarılı ve muzaffer bir devrim için yararlanma azim ve yeteneğine sahip olduklarını, onların pratik çalışmasıyla "kanıtlamak" gerekir. [*Eserler*, Cilt XVII. s.264]

Bununla birlikte, doğrudan Avrupa ve dünya mücadelesinin gidişâtına bağımlı olan iç çelişkilerimiz, Marksist öngörü temelinde doğru bir iç politikayla akıllıca denetim altına alınabilir ve yatıştırılabilir. Fakat bunlar nihai olarak ancak sınıf çelişkileri alt edildiğinde alt edilebilirler ki, bu da Avrupa'da muzaffer bir devrim olmaksızın söz konusu olamaz. Stalin haklıdır. Ayrılık kesinlikle bu noktada yatmaktadır ve bu ulusal reformizm ile devrimci enternasyonalizm arasındaki temel ayrılıktır.

10. Bir Dizi Sosyal Yurtsever Gaf Olarak Tek Ülkede Sosyalizm Teorisi

Tek ülkede sosyalizm teorisi, karşı konulamaz biçimde, üstesinden gelinmek zorunda olunan zorlukların küçümsenmesine ve kazanılmış başarıların abartılmasına yol açmaktadır. Kimse, Stalin'in "SSCB'de sosyalizm şimdiden %90 gerçekleşti" anlamına gelen cümlesinden daha anti-sosyalist, daha anti-devrimci bir iddia bulamaz. Bu ifade özellikle kendini beğenmiş bir bürokrat

için söylenmişe benziyor. Bu yolla, çalışan kitlelerin gözünde sosyalist toplum fikri umutsuzca itibarını kaybeder. Sovyet proletaryası, geçmişten devraldığı düşük kültür seviyesi ve yetiştiği koşullar göz önünde tutulduğunda muazzam başarılar elde etti. Fakat bu başarılar sosyalist idealin terazisinde son derece küçük bir miktarı teşkil eder. Devrimin on birinci yılında, çevrelerindeki yoksulluğun, umutsuzluğun, işsizliğin, ekmek kuyruklarının, cahilliğin, evsiz çocuklar sorununun, alkolikliğin ve fuhuşun ortadan kaldırılmadığını gören işçiyi, tarım emekçisini ve yoksul köylüyü güçlendirmek için, acı gerçeklik gereklidir, tatlı yalanlar değil. Onlara sosyalizmin %90 gerçekleştiğine ilişkin masum yalanlar söylemek yerine, ekonomik seviyemizin, toplumsal ve kültürel koşullarımızın, bugün kapitalizme, geri ve kültürsüz bir kapitalizme, sosyalizmden daha yakın olduğunu söylemeliyiz. Onlara, *gerçek* sosyalist inşa yoluna sadece en ileri ülkelerin proletaryası iktidarı ele geçirdiğinde gireceğimizi; her iki kaldıracı –iç ekonomik çabalarımızın kısa kaldıracı ve uluslararası proleter mücadelenin uzun kaldıracı– kullanarak bunun için durmadan çalışmak gerektiğini söylemeliyiz.

Kısacası, çoktan %90'ı başarılmış sosyalizme ilişkin Stalinist deyimler yerine, onlara Lenin'in sözleriyle hitap etmeliyiz:

> Eğer tüm kötümserliği ve süslü cümleler kullanmayı bırakırsak; eğer dişimizi sıkarak olabildiğince gücümüzü toplar, elimizden gelen çabayı harcarsak; eğer kurtuluşun *sadece* girmiş olduğumuz uluslararası sosyalist devrim yolunda mümkün olduğunu kavrarsak, Rusya (yoksulluk ülkesi), böyle bir ülke (bolluk ülkesi) haline gelecektir. [*Eserler*, Cilt XV, s.165]

Komintern'in önde gelen liderlerinden şöyle bir argüman işitmek mecburiyetinde kalıyoruz: Tek ülkede sosyalizm teorisi, şüphesiz temelsizdir, ama bu teori, içinde çalıştıkları zorlu koşullarda Rus işçilerine bir perspektif sunarak onlara cesaret verir. Bir programda, kendi sınıfsal yönelimleri için bilimsel bir temel değil, aksine manevi teselliler arayanların teorik tartışmalarının derinliklerini çözmek zordur. Olguları yalanlayan teselli teorileri bilim alanına değil, din alanına aittir; ve din insanların afyonudur.

Partimiz, kahramanlık dönemini, tek ülkede sosyalizme değil

tümüyle uluslararası devrime yönelmiş bir programla geçmiştir. GKB [Genç Komünistler Birliği –ç.n.], üzerinde, geri Rusya'nın tek başına kendi güçleriyle sosyalizmi inşa edemeyeceğini yazan bir programatik bayrak altında, en zorlu iç savaş yıllarının, açlığın, soğuğun, zorlu Cumartesi ve Pazar çalışmalarının, salgın hastalıkların, karne usulü çalışmaların ve ileri atılan her adım için katlanılan sayısız özverinin içinden geçti. Partinin ve GKB'nin üyeleri cephede savaştılar veya tren yolu istasyonlarına kütük taşıdılar; bu kütüklerden ulusal sosyalizmi inşa etmeyi umdukları için değil, Sovyet kalesinin dayanmasını –ve ilâve her kütük Sovyet kalesi için önemlidir– zorunlu kılan uluslararası devrim hedefine hizmet ettikleri için. Bizim soruna yaklaşım tarzımız budur. Zaman ve ortam değişmekle (henüz, o derece köklü biçimde değil) beraber, ilkesel yaklaşım şu anda bile tüm gücünü muhafaza etmektedir. İşçi, yoksul köylü, partizan ve genç komünist, yeni incilin ilk kez ilân edildiği 1925'e kadar, tüm davranışlarıyla ona ihtiyaçları olmadığını önceden gösterdiler. Fakat ona ihtiyacı olan, yukarıdan kitleleri hor gören memurdur; rahatsız edilmek istemeyen küçük yöneticidir; herşeyi koruyan ve avutan bir formül kılıfı altında hükmetmeye çalışan aygıt uşağıdır. Cahil insanların 'iyi habere' gereksinimi olduğunu ve avutucu teoriler olmaksızın insanlarla ilişkinin olamayacağını düşünenler onlardır. '%90 sosyalizme' ilişkin yanlış sözlere sarılanlar onlardır; zira bu formül, onların ayrıcalıklı konumunu, hükmetme ve yönetme hakkını, 'şüpheciler' ve 'inancı az' olanlardan gelen eleştirilerden kurtulma ihtiyacını onaylar.

Tek ülkede sosyalizmin inşası olasılığını inkâr etmenin cesareti kırdığı ve şevki öldürdüğü anlamına gelen şikayetler ve suçlamalar, çıkış koşulları tümüyle farklı olmasına rağmen, reformistlerin devrimcilere daima öfkeyle savurdukları suçlamalarla teorik ve psikolojik olarak yakından bağlantılıdır. Şöyle diyorlardı reformistler: 'Siz işçilere kapitalist toplumun çerçevesi içinde paylarını gerçekte arttıramayacaklarını söylüyorsunuz; ve bununla siz yalnız onların savaşma güdülerini öldürüyorsunuz.' Aslında, sadece devrimcilerin önderliği altında, işçiler ekonomik kazanımlar ve parlamenter reformlar için gerçekten savaştılar.

Sosyalist bir cenneti dünya kapitalizmi cehenneminde bir vaha

gibi inşa etmenin imkânsızlığını; Sovyet Cumhuriyeti'nin kaderinin ve bu nedenle bizzat kendi kaderinin tamamıyla uluslararası devrime dayandığını kavrayan işçi, SSCB'ye karşı görevlerini, tahminen %90 sosyalizme daha şimdiden sahip olduğumuz söylenen işçiden çok daha enerjik olarak yerine getirecektir. "Eğer öyleyse, sosyalizm için uğraşma zahmetine değer mi?" Burada da, reformist yönelim her zaman olduğu gibi sadece devrime karşı değil, fakat aynı zamanda reforma karşı da işler.

Evvelce alıntılanmış olan, Avrupa Birleşik Devletleri sloganını ele alan 1915 tarihli makalede şöyle demiştik:

> Bir toplumsal devrimin olasılıklarını ulusal sınırlar içinde ele almak, sosyal-yurtseverliğin özünü oluşturan aynı ulusal darlığa kurban gitmektir. Vaillant ölüm gününe dek Fransa'yı toplumsal devrimin vaat edilmiş toprakları olarak gördü; ve kesinlikle bu bakımdan sonuna kadar ulusal savunuyu destekledi. Lensch ve şürekâsı (bazıları ikiyüzlüce, bazıları içtenlikle) Almanya'nın yenilgisini herşeyden önce toplumsal devrimin temellerinin yıkımı olarak gördüler... Genel olarak unutulmamalıdır ki, sosyal yurtseverlikte, en vulger reformizmin yanı sıra, ister sınai düzeyinden dolayı olsun, ister "demokratik biçimi" ve devrimci kazanımlarından dolayı olsun, kendi ulusal devletinin, insanlığı sosyalizme ya da "demokrasiye" götürmekle görevlendirildiğini zanneden bir ulusal devrimci Mesihçilik bulunur. Muzaffer devrim gerçekten de çok gelişmiş tek bir ulusun sınırları içinde tasavvur edilebilir olsaydı, ulusal savunu programıyla birlikte bu Mesihçiliğin nispeten tarihsel bir haklılığı olurdu. Fakat gerçekte bu tasavvur dışıdır. Devrimin ulusal temelinin, proletaryanın uluslararası bağlarını baltalayacak yöntemlerle korunması için savaşmak, aslında, ulusal bir temelde başlayabilen, ama Avrupa devletlerinin daha önce hiçbir zaman şimdiki savaş boyunca olduğu kadar zorlayıcı şekilde açığa çıkmamış olan mevcut ekonomik, askeri ve politik karşılıklı bağımlılıkları altında, o temelde tamamlanamayan devrimi bizzat baltalamak anlamına gelir. Avrupa proletaryasının devrimdeki ortaklaşa eylemini dolaysızca ve ivedi olarak şart koşan bu karşılıklı bağımlılık, Avrupa Birleşik Devletleri sloganıyla ifade bulmaktadır. [*Eserler*, Cilt III, kısım 1, s.90.]

1915'in polemiklerinin yanlış bir yorumundan ilerleyen Stalin birçok kez, benim burada "ulusal darlık" ile Lenin'i imâ ettiğimi

göstermeye çalıştı. Daha büyük bir saçmalık düşünülemez. Lenin'le polemiklerimde her zaman açıkça tartıştım, çünkü sadece ideolojik fikirleri rehber edindim. Söz konusu durumda Lenin'e hiç dokunulmamıştır. Makale bu suçlamaların yöneltildiği kişileri ismen belirtir; Vaillant, Lensch ve diğerleri. Hatırlanmalıdır ki, 1915 yılı, bir sosyal-yurtsever çılgınlık yılı ve ona karşı mücadelemizin ezildiği bir yıldı. Bu her sorunda bizim mihenk taşımızdı.

Önceki pasajda ortaya atılan temel sorun kesinlikle doğru olarak formüle edilmişti: *Tek ülkede sosyalizmin inşası anlayışı, sosyal-yurtsever bir anlayıştır.*

Alman sosyal demokratların yurtseverliği, kendi partilerine, İkinci Enternasyonal'in en güçlü partisine ilişkin meşru bir yurtseverlik olarak başladı. Son derece gelişmiş Alman teknolojisi ve Alman halkının üstün örgütsel nitelikleri temelinde, Alman sosyal demokrasisi "kendi" sosyalist toplumunu inşaya hazırlandı. Eğer kemikleşmiş bürokratları, kariyeristleri, parlamenter dolandırıcıları ve genelde siyasi dolandırıcıları bir kenara bırakırsak, sosyal demokrat tabanın sosyal-yurtseverliği, kesinlikle Alman sosyalizminin inşasına olan inançtan kaynaklanmaktaydı. Tabandaki yüz binlerce sosyal demokratın (milyonlarca işçi bir yana) Hohenzollern'leri veya burjuvaziyi savunmak istediğini düşünmek imkânsızdır. Hayır. Onlar, sosyalizm için "gerekli ve yeterli" ulusal önkoşullar olarak Alman sanayisini, Alman tren yollarını ve oto yollarını, Alman teknolojisini ve kültürünü, ve özellikle Alman işçi sınıfının örgütlerini korumak istediler.

Benzer bir süreç de Fransa'da meydana geldi. Guesde, Vaillant ve onlarla birlikte tabandaki en iyi binlerce parti üyesiyle sıradan yüz binlerce işçi; devrimci gelenekleriyle, kahraman proletaryasıyla, üstün kültürlü, esnek ve yetenekli halkıyla Fransa'nın, sosyalizmin vadedilmiş toprağı olduğuna inandılar. İhtiyar Guesde, Komünar Vaillant ve onlarla birlikte yüz binlerce samimi işçi, bankerleri veya *rantiyecileri* korumak için dövüşmediler. Onlar içtenlikle, gelecek sosyalist toplumun toprağını ve yaratıcı gücünü savunduklarına inandılar. Onlar tümüyle tek ülkede sosyalizm teorisinden hareket ettiler ve uluslararası dayanışmayı bu fikir uğruna feda ettiler, bu fedakârlığın "geçici" olacağına inanarak.

Sosyal-yurtseverlerle bu benzerlik, şüphesiz, Sovyet devletine

yönelik yurtseverliğin devrimci bir görev olduğu, oysa bir burjuva devlete yönelik yurtseverliğin hainlik olduğu şeklindeki bir argümanla yanıtlandırılacaktır. Çok doğru. Bu sorunda yetişkin devrimciler arasında hiç ihtilâf olabilir mi? Fakat, ilerledikçe, bu apaçık varsayımın, gitgide kasıtlı bir yalan için skolastik bir paravana dönüşmekte olduğunu görüyoruz.

Devrimci yurtseverlik sadece bir sınıf karakterine sahip olabilir. Parti örgütüne, işçi-sendikasına yönelik yurtseverlik olarak başlar ve proletarya iktidarı ele geçirdiğinde devlet yurtseverliğine kadar yükselir. İktidar işçilerin ellerinde olduğunda yurtseverlik devrimci bir görevdir. Fakat bu yurtseverlik devrimci enternasyonalizmin ayrılmaz bir parçası olmak zorundadır. Marksizm işçilere daima, daha yüksek ücret ve daha kısa çalışma süreleri için verdikleri mücadelelerin bile, uluslararası bir mücadele olarak yürütülmedikçe başarılı olamayacağını öğretti. Ve şimdi birdenbire sosyalist toplum idealinin tek başına ulusal güçlerle başarılabileceği ortaya çıkıyor. Bu Enternasyonal'e öldürücü bir darbedir.

Kısmi hedefler bir yana, temel sınıf amacının ulusal yolla veya ulusal sınırlar içinde gerçekleştirilemeyeceği yenilmez inancı, devrimci enternasyonalizmin tam kalbini oluşturur. Bununla birlikte, eğer bir ulusal proletaryanın çabaları aracılığıyla ulusal sınırlar içinde nihai amaç gerçekleştirilebilirse, o takdirde enternasyonalizmin belkemiği kırılmıştır. Tek ülkede sosyalizmin gerçekleşebilirliği teorisi, muzaffer proletaryanın yurtseverliği ile burjuva ülkelerdeki proletaryanın bozgunculuğu arasındaki iç bağlantıyı yıkar. Gelişmiş kapitalist ülkelerin proletaryası hâlâ iktidara giden yolda yol almaktadır. Onun iktidara doğru nasıl ve hangi tarzda yürüyeceği, tümüyle, sosyalist toplumu inşa görevini ulusal veya uluslararası bir görev saymasına bağlıdır.

Eğer tek ülkede sosyalizmi gerçekleştirmek mümkünse, o zaman bu teoriye sadece iktidarın fethinden *sonra* değil, *önce* de inanılabilir. Eğer sosyalizm geri Rusya'nın sınırları dahilinde gerçekleştirilebiliyorsa, o takdirde ileri Almanya'da gerçekleştirilebileceğine inanmak için çok daha fazla neden vardır. Yarın Alman Komünist Partisinin liderleri bu teoriyi ortaya atmaya girişecekler. Taslak program bunu yapmalarına izin veriyor. Ertesi gün sıra Fransız partisine gelecek. Bu Komintern'in sosyal-yurtseverlik

hattı boyunca parçalanmasının başlangıcı olacaktır. Kendi ülkesinin "tam sosyalist toplum"un bağımsız inşası için "gerekli ve yeterli" önkoşullara sahip olduğu düşüncesiyle zihni doldurulan herhangi bir kapitalist ülkenin komünist partisi, tam da bu aynı sorunda, yola bir Noske ile çıkmamış olmasına rağmen 4 Ağustos 1914'te kesinlikle tökezlemiş olan devrimci sosyal demokrasiden gerçek anlamda farklı olmayacak.

Bizzat SSCB'nin varlığının sosyal-yurtseverliğe karşı bir garanti olduğu, çünkü bir işçi cumhuriyetine ilişkin yurtseverliğin devrimci bir görev olduğu bildirildiğinde, doğru bir düşüncenin bu tek-yanlı uygulanmasında ulusal dar görüşlülük ifade edilir. Böyle söyleyenlerin kafasında sadece SSCB var, gözlerini bütün dünya proletaryasına kapatıyorlar. Proletaryayı burjuva devlete ilişkin bozgunculuk konumuna çekmek, ancak bu merkezi sorun konusunda programda uluslararası bir yönelim aracılığıyla, ve henüz gizlenen fakat Lenin'in Enternasyonalinin programında kendisi için teorik bir yuva inşa etmeye çalışan sosyal-yurtsever kaçağın acımasız reddi aracılığıyla mümkündür.

Marx ve Lenin'in yoluna geri dönmek için henüz çok geç değildir. Düşünülebilecek tek ilerleme yolunu bu geri dönüş açar. Taslak programın bu eleştirisini Komintern'in Altıncı Kongresine sunmamızın nedeni, kurtuluşa götürecek olan bu dönüşün gerçekleşmesini mümkün kılmaktır.

II

EMPERYALİST ÇAĞDA STRATEJİ ve TAKTİKLER

1. Taslak Programın Ana Bölümünün Toptan İflâsı

Komintern'in taslak programında devrimci *strateji* sorunlarına ayrılmış bir bölüm yer alıyor. Niyetin oldukça doğru olduğunu ve proletaryanın emperyalist çağdaki uluslararası programının amacına ve ruhuna uygun düştüğünü itiraf etmek gerek.

Devrimci strateji kavramı ancak savaş sonrası yıllarda kök saldı ve başlangıçta bu şüphesiz askeri terminolojinin etkisiyle oldu. Ama bu kök salma hiç de rastlantısal değildi. Savaştan önce yalnızca proleter partinin taktiklerinden söz ederdik; bu kavram o zamanlar hüküm sürmekte olan gündelik talep ve görevlerin sınırını aşmayan sendikal, parlamenter yöntemlerle yeterince uyuşmaktaydı. Taktik kavramından anlaşılan, tek bir gündelik göreve ya da sınıf mücadelesinin tek bir dalına hizmet eden önlemler sistemidir. Devrimci strateji ise, aksine, bir araya gelişleri, uyumları ve ürünleriyle proletaryanın iktidarı almasına yol göstermek zorunda olan birleşik bir eylemler sistemini kucaklar.

Devrimci stratejinin temel ilkeleri, doğal olarak Marksizmin proletaryanın devrimci partilerinin önüne iktidarın sınıf mücadelesi temelinde fethedilmesi görevini ilk koyduğu günden beri formüle edilmiştir. Bununla birlikte Birinci Enternasyonal bu ilkeleri, doğrusunu söylemek gerekirse, ancak teorik olarak formüle etmeyi başarmış ve çeşitli ülkelerin deneyiminde bunları yalnızca kısmen sınayabilmiştir. İkinci Enternasyonal çağı ise, Bernstein'ın dillere

destan ifadesiyle "hareket herşeydir, nihai hedef hiçbir şey" şeklindeki yöntemlere ve fikirlere yol açmıştır. Başka bir deyişle stratejik görev, günün sorunlarına adanmış kısmi taktiklerle gündelik "hareket" içinde eriyerek kaybolmuştur. Ancak Üçüncü Enternasyonal komünizmin devrimci stratejisinin doğrularını yeniden kurarak, taktik yöntemleri bütünüyle ona bağımlı kılmıştır. Üçüncüsüne omuz veren ilk iki Enternasyonal'in paha biçilmez deneyimleri sayesinde, şimdiki çağın devrimci karakteri ve Ekim Devriminin muazzam tarihsel deneyimi sayesinde, Üçüncü Enternasyonal'in stratejisi anında safkan bir militanlığa ve en geniş tarihsel kapsama ulaştı. Yeni Enternasyonal'in ilk on yılı, proletaryanın yalnızca büyük mücadelelerinin değil, aynı zamanda 1918'den başlayarak en büyük yenilgilerinin de panoramasını sermektedir önümüze. İşte bu yüzden, strateji ve taktikler sorunu belli bir anlamda Komintern programının merkezi noktasını oluşturmalıydı. Oysa gerçekte, "Proletarya Diktatörlüğünün Yolu" alt başlığını taşıyan ve taslak programda Komintern'in strateji ve taktiklerine ayrılan bölüm, en zayıf bölümlerden biridir, neredeyse anlamdan yoksundur. Bu bölümün Doğuya ilişkin kısmı gerçekten de yapılan hataların yalnızca bir genelleştirilişini ve yenilerinin de hazırlanışını içermektedir.

Bu bölümün giriş kısmı anarşizmin, devrimci sendikalizmin, yasalcı sosyalizmin, Lonca sosyalizminin vb. eleştirisine ayrılmıştır. Burada, zamanında, ütopik sosyalizmin en önemli çeşitlerinin ustaca karakterize edilişi sayesinde, proleter politikanın bilimsel olarak saptanması çağını açan *Komünist Manifesto*'nun sırf kitabi bir taklidini görmekteyiz. Ama Komintern'in onuncu yıldönümünde Cornelissen, Arturo Labriola, Bernard Shaw ya da daha az bilinen Lonca sosyalistlerinin "teorilerinin" dağınık ve cansız eleştirisiyle uğraşmak, siyasal ihtiyaçları yanıtlamak yerine insanın tamamen kitabi bilgiçliğin kurbanı olması demektir. Bu yük, kolaylıkla programdan propaganda yazını alanına taşınabilirdi.

Stratejik sorunlar söz konusu olduğunda taslak program, kendini tam anlamıyla şu elifba türünden bilgeliklerle sınırlıyor:

> "Kendi sınıfının çoğunluğu üzerinde etkisini genişletmek....
> "Genel olarak emekçi kitlelerin geniş kesimi üzerinde etkisini genişletmek....

"Sendikaları ele geçirmek için gündelik mücadele özellikle büyük önem taşır....

"En yoksul köylülüğün en geniş kesimini kazanmak da [?] muazzam önem taşır...."

Tek başlarına tartışma götürmez olan bütün bu beylik laflar, burada yalnızca artarda dizilmişlerdir, yani tarihsel çağın karakteri ile hiçbir bağlantısı olmaksızın bir araya getirilmişlerdir; dolayısıyla *şimdiki* bu soyut, skolastik biçimleriyle, hiç zorlanmadan İkinci Enternasyonal'in bir kararında da yer alabilirlerdi. Programın merkezi sorunu, burada, "yasalcı" ve "Lonca" sosyalizmiyle ilgili pasajdan çok daha kısa olan tek bir şematik pasajda, oldukça kuru ve yüzeysel şekilde göz önüne alınmıştır. Bu, devrimci altüst oluşun stratejisinin, bizzat silâhlı ayaklanmanın koşulları ve yollarının ve iktidarın fethinin, soyutça ve bilgiçlik taslanarak ve çağımızın canlı deneyiminin hiç mi hiç hesaba katılmaksızın sunulması demektir.

Finlandiya, Almanya, Avusturya proletaryasının büyük mücadeleleri, Macaristan Sovyet Cumhuriyeti, İtalya'da Eylül günleri, 1923 Almanya olayları, İngiltere genel grevi, vb.den burada yalnızca kuru, kronolojik sıralamalar şeklinde söz edildiğini görüyoruz. Üstelik bunlar proletaryanın stratejisini ele alan altıncı bölümde değil, "Kapitalizmin Genel Krizi ve Dünya Devriminin Gelişmesinin Birinci Evresi"ni konu alan ikinci bölümde yer alıyor. Başka bir deyişle, proletaryanın büyük mücadelelerine burada proletaryanın stratejik deneyimleri olarak değil, yalnızca nesnel olaylar olarak, "kapitalizminin genel krizinin" ifadesi olarak yaklaşılmaktadır. Programda, devrimci maceracılığın (darbeciliğin) reddinin, ki bu gereklidir, örneğin Estonya'daki ayaklanmanın ya da 1924'te Sofya katedralinin bombalanmasının[13] veya Kan-

[13] Estonya ayaklanması bir darbeydi, yani tam anlamıyla kitlelerin haberi olmaksızın girişilen bir komplocu maceraydı. 1 Aralık 1924 sabahında, toplam 227 silâhlı komünist, subay okulu, silâh depoları, havaalanı, hükümet binaları, vs. üzerine düzenlenecek bir saldırı için, başkent Reval'de belirli noktalarda toplandı. Eylem öğleden sonra 5:15'te başladı ve aynı akşam saat 9'a kadar sürdü, darbe hükümet kuvvetleri tarafından tamamen ezildi. "Ayaklanmanın sonucunda kesin rol oynayan şey, askeri olarak örgütlenen, ayaklanmayı başlatan küçük devrimci işçi gruplarının, proletaryanın büyük bölümünden yalıtık kalmasıydı.... Reval'deki işçi sınıfı, büyük çoğunluğu itibarıyla, mücadeleye tarafsız bir biçimde seyirci kaldı."

ton'daki son ayaklanmanın devrimci maceracılığın kahramanca tezahürleri mi, yoksa tam tersine proletaryanın devrimci stratejisinin planlı eylemleri mi olduğu sorusuna cevap vermek için hiçbir girişimde bulunmaksızın yapıldığına işaret etmek yeterlidir. "Darbecilik" sorununu ele alan ve bu acil soruya cevap vermeyen bir taslak program ancak diplomatik bir büro işidir, Komünist stratejinin bir belgesi değil.

Şüphesiz, proletaryanın devrimci mücadelesinin sorunlarının bu soyut, tarih-dışı formülasyonu, bu taslak için hiç de rastlantı değil. Sorunları etkin bir devrimci biçimde değil de genel olarak kitabi, bilgiççe, didaktik olarak ele alan Buharinci tarzın dışında, bunun bir başka nedeni daha var: Taslak programı kaleme alanlar, kolay anlaşılır nedenlerden ötürü, genel olarak, geçen beş yılın stratejik dersleriyle çok yakından ilgilenmemeyi yeğlemektedirler.

Ama doğal olarak, bir devrimci eylem programına, bu çığır açan yıllar boyunca meydana gelen şeylerle hiç ilişkisi olmayan soyut önerilerin basit bir toplamı olarak yaklaşılamaz. Bir program şüphesiz geçmişteki olayların betimlemesine girişemez; o, bu olaylardan hareket etmeli, kendisini onlara dayandırmalı, onları kucaklamalı ve onlarla ilişkilendirmelidir. Aldığı konum itibarıyla bir program, proletaryanın mücadelesinin tüm büyük olgularını ve Komintern içindeki ideolojik mücadeleye ilişkin bütün önemli olguları anlamayı olanaklı kılmalıdır. Bu, eğer bir bütün olarak program için geçerliyse, özel olarak strateji ve taktiklere ayrılan kısmı için haydi haydi geçerlidir. Burada, Lenin'in sözleriyle, *kazanılanın* yanı sıra kaybedilen de, yani anlaşıldığı ve özümlendiği taktirde "kazanca" dönüştürülebilecek olan da kaydedilmelidir. Proleter öncünün bir gerçekler kataloguna değil, eylem kılavuzuna ihtiyacı vardır. Bu yüzden burada "stratejik" bölümün sorunlarını,

---

(A.Neuberg, *L'Insurrection Armée*, Paris, 1931, s.77) Bulgaristan'da, Eylül 1923te, Zankov'un başını çektiği aşırı gericilik, köylü lideri Stambuliski'nin "radikal" hükümetini devirdiğinde, komünist parti tümüyle "tarafsız" kalmıştı. Mücadeleye aktif bir biçimde müdahale etme fırsatını tümüyle kaçırdıktan sonra, komünist parti safları, daha aşırı gösterilerinde bireysel terör eylemleri biçimini alan maceracı bir ruh halinin etkisi altına girdi. Meşhur gericilere suikastlar ve sonunda Nisan 1925'te Sofya katedralinin havaya uçurulması, Bulgar komünist liderlerin pasifliği ve oportünizmi sayesinde çileden çıkan ve bunu yanlış yola saparak bireysel eylem aracılığıyla telâfi etme arayışına giren devrimcilerin tepkisinin işaretleriydi.

savaş sonrası dönemin, özellikle son beş yılın, yani önderliğin trajik hatalar yaptığı yılların mücadelelerinin deneyimleriyle yakın bir ilişki içinde ele alacağız.

2. Devrimci Çağın Stratejisindeki Temel Özellikler ve Partinin Rolü

Strateji ve taktiklere ayrılan bölüm, savaş öncesi çağın aksine, bir proleter devrimler çağı olarak emperyalist çağın, şu ya da bu ölçüde uygun "stratejik" tanımlanmasını bile vermemektedir.

Şurası kesin ki, sanayi kapitalizmi dönemi, bir bütün olarak taslak programın ilk bölümünde, "kapitalizmin henüz işgal edilmemiş sömürgelerin bölüşümü ve silâhlı zaptı yoluyla bütün yerkürede görece sürekli bir evrim geçirip yayıldığı bir dönem" olarak nitelenmiştir.

Bu niteleme elbette oldukça çelişiktir ve bu alanda insanlığın tüm geçmiş tarihini fersah fersah aşan muazzam çalkantılar, savaşlar ve devrimler çağı olan bütün sanayi kapitalizmi çağını açıkça idealize etmektedir. Taslak programın yazarlarının Marx ve Engels zamanında henüz eşitsiz gelişme yasasından "söz edilemeyeceği" şeklindeki son saçma iddialarına en azından kısmi bir doğrulama sağlamak için, bu idealleştirici tanımlama açıkça gerekliydi.[14] Fakat bir taraftan sanayi kapitalizminin bütün tarihini "sürekli bir evrim" olarak tanımlamak yanlışken, diğer taraftan 1871-den 1914'e ya da en azından 1905'e kadarki yılları içine alan özel bir Avrupa çağını da ayırt etmek son derece önemlidir. Bu, çelişkilerin organik birikimi çağıydı ve Avrupa'daki sınıf ilişkileri alanında, bu çelişkiler legal mücadelenin sınırlarını hemen hemen

---

[14] SBKP'nin On Beşinci Konferansına sunduğu Kasım 1926 tarihli raporunda Stalin şöyle diyordu: "Bu sorun [tek ülkede sosyalizmin olabilirliği] erken dönem Marksistleri tarafından, örneğin geçen yüzyılın Kırklarında, Ellilerinde ve Altmışlarında, nasıl ele alınmıştı? O zamanlar kapitalizmin tekelci gelişimi henüz gerçekleşmemişti, kapitalizmin eşitsiz gelişme yasası henüz keşfedilmemişti ve keşfedilemezdi, dolayısıyla tek ülkede sosyalizmin zaferi sorunu şimdiki kadar önemli değildi. Marx ve Engels'ten başlayarak tüm Marksistler, o zamanlar, sosyalizmin tek ülkede muzaffer olmasının olanaksız olduğu görüşündeydiler; devrimin birkaç ülkede, en azından en ileri ve en uygar birkaç ülkede eşzamanlı olarak gerçekleşmesi gerektiğini düşünüyorlardı. Ve o zamanlar bu doğruydu." (*International Press Correspondence*, Cilt 6, No 77, 20 Kasım 1926, s.1320)

asla aşmadılar, uluslararası ilişkiler alanında ise kendilerini silâhlı bir barışın çerçevesine uydurdular. Bu, ilerici tarihsel rolü emperyalist savaşın patlamasıyla tümüyle son bulan İkinci Enternasyonal'in, doğuş, gelişme ve kemikleşme çağıydı.

Kitlesel bir tarihsel güç olarak düşünüldüğünde, politika daima ekonominin gerisinde kalır. Böylece on dokuzuncu yüzyılın sonuna doğru, mali sermayenin ve tröst tekellerin egemenliği başlamışken, uluslararası politikada bu olguyu yansıtan yeni çağ, dünya politikasında ilkin emperyalist savaşla, Ekim Devrimiyle ve Üçüncü Enternasyonal'in kuruluşuyla başlar.

Siyasal yükseliş ve alçalmaların ani değişimleri ile, faşizm ve komünizm arasındaki sürgit spazmlı sınıf mücadelesi ile, bu yeni çağın patlayıcı karakteri, uluslararası kapitalist sistemin kendi kendini tüketmiş olması ve artık *bir bütün olarak* ilerleme sağlayamaması gerçeğinde yatmaktadır. Bu, tek tek sanayi kollarının ve tek tek ülkelerin, hem de görülmemiş bir tempoyla büyümesinin olanaksız olduğu ve artık büyümeyecekleri anlamına gelmez. Yine de bu gelişme başka sanayi kollarının ve başka ülkelerin büyümemesi pahasına sürer ve sürmek zorundadır da. Dünya kapitalizminin üretici sisteminin maruz kaldığı harcamalar, onun dünya gelirini gittikçe artarak yutmaktadır. Ve savaş öncesi dönemdeki hızlı, neredeyse kesintisiz büyümesi sayesinde kazandığı ataletle dünya egemenliğine alışmış olan Avrupa, şimdi yeni güç ilişkilerine, dünya pazarının yeni bölüşümüne ve savaşın derinleştirdiği çelişkilere öteki kıtalardan daha da şiddetli şekilde çarpıyorsa, o zaman "organik" çağdan devrimci çağa geçişin özellikle çok hızlı olduğu yer kesinlikle Avrupa olmuştur.

Şüphesiz en güçlü, hakim ve başı çeken ülkelerde genel bir kapitalist gelişmenin yeni bir sayfasının açılması bile teorik olarak hesaba katılmalıdır. Ama bunun için kapitalizm önce, devletlerarası karakter taşıyan engelleri olduğu kadar, sınıf karakteri taşıyan muazzam engelleri de aşmak zorunda kalacaktır. Proleter devrimini uzun süre boğmak zorunda kalacak; Çin'i tamamen köleleştirmek, Sovyet cumhuriyetini yıkmak, vb. zorunda kalacaktır. Hâlâ bütün bunlardan epeyce uzaktayız. Teorik olabilirlikler siyasal olasılıklara en az isabet edenlerdir. Doğal olarak epeyce şey de bize, yani Komintern'in devrimci stratejisine bağlıdır. Son tahlilde

bu sorun uluslararası güçlerin mücadelesi içinde çözülecektir. Yine de kendisi için programın yaratıldığı şimdiki çağda, bir bütün olarak kapitalist gelişme, aşılmaz engeller ve çelişkilerle yüz yüzedir ve tekrar tekrar çılgınca bu engellere çarpmaktadır. İşte çağımıza devrimci karakterini ve devrime de süreklilik karakterini veren şey kesinlikle budur.

Çağın devrimci karakteri, her verili anda devrimin başarılmasına, yani iktidarın ele geçirilmesine olanak vermesinde yatmamaktadır. Onun devrimci karakteri, derin ve keskin dalgalanmalardan, doğrudan devrimci bir durumdan, başka bir deyişle komünist partinin iktidar için çalışmasını kolaylaştıran bir durumdan, faşist veya yarı-faşist karşı-devrimin zaferine ve ardından hemen uzlaşmaz karşıtlıkları yeniden olgunlaştırıp iktidar sorununu kesin biçimde gündeme getirmek üzere bu kez geçici bir ılımlı rejime ("Sol blok", sosyal demokrasinin koalisyona girişi, iktidarın MacDonald'ın partisine geçişi, vb.) yol açan ani ve sık geçişlerden oluşmaktadır.

Savaştan önceki son on yıllarda Avrupa'da durum neydi? Ekonomi alanında, konjonktürün "normal" dalgalanmalarıyla birlikte üretici güçlerin alabildiğine gelişmesi. Siyasal alanda, oldukça önemsiz dalgalanmalarla birlikte sosyal demokrasinin liberalizm ve "demokrasi" zararına gelişmesi. Başka bir deyişle, ekonomik ve siyasal çelişkilerin sistemli bir yoğunlaşma süreci ve bu anlamda proleter devriminin önkoşullarının yaratılması.

Avrupa'da savaş sonrası dönemde durum neydi? Ekonomide, üretimin düzensiz, spazmlı daralma ve genişlemesi; bunun da sanayinin belli kollarındaki büyük teknik başarılara rağmen genel olarak savaş öncesi düzey dolayında kalması. Siyasette, siyasal durumun sağa, sola çılgınca yalpalaması. Bir, iki ya da üç yıllık sürelerle siyasal durumdaki keskin dönüşlerin, temel ekonomik etkenlerdeki şu ya da bu değişimler sonucunda değil de, tümüyle üstyapısal nitelikte nedenler ya da itilimlerden doğduğu apaçıktır. Ve dolayısıyla bu, temeli uzlaşmaz çelişkilerle çürümüş tüm sistemin aşırı kararsızlığını göstermektedir.

Taktiklerin tersine, devrimci stratejinin tüm öneminin fışkırdığı biricik kaynak budur. Yine partinin ve parti önderliğinin yeni önemi de buradan çıkmaktadır.

Taslak kendini, partinin, savaştan önce sol sosyal demokrasinin programında hiç de fena kaçmayacak olan tümüyle biçimsel tanımlamalarıyla (öncü, Marksizm teorisi, deneyimlerin cisimleşmesi, vb.) sınırlandırmaktadır. Bugün bu son derece yetersizdir.

Gelişen kapitalizm döneminde, en iyi parti önderliği bile bir işçi partisinin oluşturulmasını hızlandırmaktan öte bir şey yapamazdı. Tersine olarak da önderliğin hataları bu süreci geciktirebilirdi. Proleter devrimin nesnel önkoşulları olgunlaşıyorduysa da, bu yavaşça oluyordu ve partinin çalışmaları da bir hazırlık niteliği taşıyordu.

Bugün ise tersine siyasal durumdaki sola doğru her keskin değişim, kararı devrimci partinin ellerine vermektedir. Kritik durumu kaçırdığı anda, durum ters tarafa yön değiştirir. Bu koşullarda parti önderliğinin rolü, olağanüstü bir önem kazanır. Lenin'in, iki ya da üç günün uluslararası devrimin kaderini belirleyebileceği şeklindeki sözleri, İkinci Enternasyonal çağında neredeyse anlaşılmaz sayılabilirdi. Çağımızda ise bu sözler çok sık doğrulanmıştır ve E-kimi saymazsak hep de olumsuz yönden doğrulanmıştır. Mevcut tarihsel çağın bütün mekanizması karşısında Komintern ve önderliğinin işgal ettiği istisnai konum, ancak bu genel koşullardan dolayı anlaşılır olmaktadır.

Başlıca ve temel nedenin –sözde "istikrar"– bir yandan kapitalist Avrupa'nın ve sömürge Doğunun ekonomik ve toplumsal durumunun genel olarak örgütsüzlüğü, öte yandan komünist partilerin zayıflıkları, hazırlıksızlığı, kararsızlığı ve önderliklerinin müthiş hataları arasındaki çelişkide yattığı açıkça anlaşılmalıdır.

1918-1919'daki ya da son yıllardaki devrimci durumun gelişmesini durduran şey, nereden geldiği belli olmayan o sözde istikrar değildir; tam tersine, yararlanılmayan devrimci durum karşıtına dönüşmüş ve böylece burjuvaziye istikrar için görece başarıyla mücadele etme fırsatı sağlamıştır. Bu "istikrar" mücadelesinin, daha doğrusu kapitalizmin daha fazla yaşaması ve gelişmesi mücadelesinin keskinleşen çelişkileri, her yeni aşamada yeni uluslararası ve sınıfsal kabarmalar, yani gelişmesi tümüyle proletarya partisine bağlı olan yeni devrimci durumlar hazırlar.

Yavaş, organik bir gelişme döneminde, öznel etkenin rolü oldukça ikincil kalabilir. O zaman, "aşamaları atlamayı" iğrenç sa-

yan organik bir çağın bütün taktik bilgeliğini özetleyen "yavaş olsun, emin olsun", "zarar getirecek meydan okumalardan kaçınmalı" vb. gibi farklı aşamacılık özdeyişleri ortaya çıkar. Ama nesnel önkoşullar olgunlaşır olgunlaşmaz bütün tarihsel sürecin anahtarı öznel etkenin, yani partinin eline geçer. Bilinçli ya da bilinçsizce de olsa geçmiş çağın esiniyle de beslenen oportünizm, öznel etkenin rolünü, yani partinin ve devrimci önderliğin önemini hep küçümsemeye yönelir. Bütün bunlar Alman Ekiminin, İngiliz-Rus komitesinin ve Çin devriminin dersleri üzerine yapılan tartışmalarda tamamen açığa vurulmuştur. Bütün bu durumlarda, daha az önemli başka durumlarda olduğu gibi, oportünist eğilim yalnızca "kitlelere" dayanan bir yol tuttuğunu gösterdi ve dolayısıyla devrimci önderliğin "tepeleri" sorununu küçük gördü. Genel olarak yanlış olan böyle bir tutum, emperyalist çağda kesinlikle ölümcül etkiye sahiptir.

Ekim Devrimi Rusya'da ve bütün dünyada sınıf güçlerinin özgün bir ilişkisinin ve bu güçlerin emperyalist savaş süreci içindeki özgün gelişmesinin sonucuydu. Bu genel önerme bir Marksist için elifbadır. Yine de Marksizm ile, sözgelimi, şöyle bir soru sormak arasında herhangi bir çelişki yoktur: Lenin Rusya'ya zamanında gelmiş olmasa Ekimde iktidarı ele geçirmiş olur muyduk? İktidarı ele geçiremeyebileceğimizi gösteren çok şey vardır. Parti başlarının –rastlantıya bakın ki, onların çoğu bugün politikaları tayin eden kişilerin kendisidir– direnci Lenin'in varlığında bile çok güçlüydü. Lenin'siz şüphesiz ki bu direnç sınırsızcasına güçlü olacaktı. Parti, gerekli rotayı zamanında benimsemekte başarısızlığa uğrayabilirdi ve kullanabileceğimiz çok az zaman kalmıştı. Böylesi dönemlerde bazen birkaç gün belirleyicidir. İşçi kitleleri gerçekten büyük kahramanlıkla aşağıdan yukarı baskı yapacak, ama kendinden emin ve hedefe bilinçli olarak yönlendirici önderlik olmaksızın zafer olasılığı zayıf olacaktı. Oysa bu arada burjuvazi Petrograd'ı Almanlara teslim edebilir ve proleter ayaklanmanın bastırılmasından sonra Almanya ile ayrı bir barış yaparak ve başka önlemler alarak büyük bir olasılıkla Bonapartizm biçimi altında güçlerini yeniden sağlamlaştırabilirdi. Olayların bütün akışı yıllarca farklı bir yön alabilirdi.

1918 Alman devriminde, 1919 Macar devriminde, 1920'de İ-

talyan proletaryasının Eylül hareketinde, 1926 İngiliz genel grevinde, 1927 Viyana ayaklanmasında ve 1925-27 Çin devriminde; her yerde, farklı aşamalarda ve farklı biçimler altında olsa da, bütün geçmiş on yılın tümüyle aynı siyasal çelişkisi ortaya çıkmıştı. Nesnel olarak olgun –yalnızca toplumsal temellerine ilişkin olarak değil, aynı zamanda seyrek olmamakla birlikte kitlelerin mücadele ruhlarına ilişkin olarak da olgun– bir devrimci durumda, öznel etken, yani devrimci bir kitle partisi yoktu ya da bu parti uzak görüşlü ve korkusuz bir önderlikten yoksundu.

Şüphesiz komünist partilerin ve önderliklerinin zayıflıkları gökten inmedi, tersine Avrupa'nın bütün geçmişinin bir ürünüydü. Ama komünist partiler, nesnel devrimci çelişkilerin mevcut olgunlaşmışlığı temelinde hızla gelişebilirlerdi; tabii eğer Komintern'in yerinde bu gelişme sürecini geciktirmek yerine hızlandıran doğru bir önderlik olsaydı. Eğer çelişki, genel olarak, ilerlemenin en önemli itici gücüyse, o zaman nesnel durumun genel devrimci olgunluğu (alçalma ve yükselmelere rağmen) ile proletaryanın uluslararası partisinin olgunlaşmamışlığı arasındaki çelişkinin açıkça kavranması, şimdi Komintern'in veya en azından onun Avrupa seksiyonunun ileri doğru hareketinde itici gücü oluşturmalıdır.

Şu anki çağın ani dönüşler çağı olarak geniş ve genelleştirilmiş bir diyalektik kavranışı olmaksızın, genç partilerin gerçek bir eğitimi, sınıf mücadelesinin doğru bir stratejik önderliği, taktiklerin doğru bir bileşimi ve herşeyden çok, durumun her ardışık dönüm noktasında keskin, cesur ve kararlı bir yeniden silâhlanma olanaksızdır. Ve böylesi ani bir dönüm noktasında bazen iki ya da üç gün, uluslararası devrimin kaderini belirleyip, onu sonraki yıllara erteleyebilir.

Taslak programın strateji ve taktiklere ayrılan bölümü, *genel olarak*, partinin proletarya için mücadelesinden, genel grevden ve silâhlı ayaklanmadan söz etmektedir. Oysa şimdiki çağın özgün karakterini ve iç ritmini parçalara ayırıp incelememektedir. Bunları teorik olarak kavramadan ve siyasal olarak "duyumsamadan" gerçek bir devrimci önderlik olanaksızdır.

Bu bölümün baştan sona bu kadar bilgiççe, bu kadar zayıf, bu kadar iflâs etmiş olmasının nedeni budur.

3. Üçüncü Kongre ve Devrimci Sürecin Sürekliliği Sorununda Lenin ve Buharin

Savaştan sonra Avrupa'nın siyasal gelişiminde üç dönem saptanabilir. İlk dönem 1917'den 1921'e, ikincisi 1921 Martından 1923 Ekimine ve üçüncü dönem de 1923 Ekiminden İngiliz genel grevine ve hatta günümüze dek uzanır.

Kitlelerin savaş sonrası devrimci hareketi, burjuvaziyi devirecek kadar güçlüydü. Ama hiçbir hareket bunu sonuca ulaştıramadı. İşçi sınıfının geleneksel örgütlerinin önderliğini elinde tutan sosyal demokrasi, burjuva rejimini korumak için elinden geleni ardına koymadı. Proletaryanın acilen iktidarı ele geçirmesini iple çektiğimiz o zamanlar, devrimci bir partinin iç savaşın ateşi içinde süratle olgunlaşacağını hesap ediyorduk. Ama bu ikisi aynı zamana rastlamadı. Komünist partiler, ayaklanmanın önderliğini üstlenmek üzere, sosyal demokrasi ile mücadelede büyüyüp olgunlaşmadan önce, savaş sonrası dönemin devrimci dalgası geri çekildi.

1921 Martında Alman Komünist Partisi, burjuva devleti tek bir darbeyle yıkmak için, gerileyen dalgadan yararlanma girişiminde bulundu. Burada Alman Merkez Komitesine yön veren düşünce, Sovyet cumhuriyetini korumaktı (tek ülkede sosyalizm teorisi henüz ilân edilmemişti o zaman). Ama, önderliğin kararlılığının ve kitlelerin hoşnutsuzluğunun zafer için yeterli olmadığı ortaya çıktı. Bir dizi başka koşulun, herşeyden çok da önderlik ile kitleler arasında yakın bir bağın ve kitlelerin önderliğe güveninin sağlanması gereklidir. Bu koşul o zaman eksikti.

Komintern'in Üçüncü Kongresi, birinci ve ikinci dönemi birbirinden ayıran kilometre taşıydı. Bu kongre, Komünist partilerin kaynaklarının, örgütsel olduğu kadar politik bakımdan da, iktidarın ele geçirilmesine elvermediği gerçeğini ortaya koydu. Kongre şu sloganı ileri sürdü: "Kitlelere", yani gündelik yaşam ve mücadeleler temelinde *kitlelerin önceden kazanılması* yoluyla iktidarın kazanılmasına. Çünkü biraz farklı tarzda olsa da kitle, devrimci bir çağda da gündelik yaşamını sürdürmeye devam eder.

Sorunun bu formülasyonu, kongrede, teorik esinini Buharin'den alan şiddetli bir dirençle karşılaştı. O zamanlar Buharin, kendine özgü bir sürekli devrim görüşü taşıyordu, Marx'ınkini değil.

"Kapitalizm kendini tüketmiş olduğundan, *bu yüzden*, zafer kesintisiz bir devrimci saldırı ile kazanılmalıdır." Buharin'in konumu kendisini hep bu türden çıkarımlara sürükler.

Devrimci süreçte kesintileri, durgunluk dönemlerini, gerilemeleri, geçişsel talepleri ya da benzerlerini hiç mi hiç kavrayamayan Buharinci "sürekli" devrim versiyonunu, doğal olarak hiçbir zaman paylaşmadım. Tam tersine, Ekimin ilk günlerinden beri sürekli devrimin bu karikatürüne karşı savaştım.

Lenin gibi benim de Sovyet Rusya ile emperyalist dünya arasındaki karşıtlıktan söz ederken kafamda varolan şey, büyük stratejik eğriydi, onun taktik dönemeçleri değil. Buharin ise, taban tabana zıddına dönüşmeden önce, tam tersine, sürekli devrimin Marksist anlayışının şaşmaz şekilde skolastik bir karikatürünü çiziyordu. Buharin, "Sol Komünizm"e tutulduğu günlerde, devrimin ne geri çekilmelere ne de düşmanla geçici uzlaşmalara izin verdiğini söylüyordu. Benim konumumun Buharin'inkiyle hiçbir ortak yan taşımadığı Brest-Litovsk Barışı sorunundan epeyce sonra, Buharin, Avrupa proletaryası "harekete geçmedikçe", yeni devrimci patlamalar olmadıkça Sovyet iktidarının kesin yıkılma tehdidiyle yüz yüze olduğu görüşüyle, Komintern'in o zamanki bütün aşırı sol kanadı ile birlikte Almanya'daki 1921 Mart günleri[15] çiz-

[15] Orta Almanya'daki mücadelelerle bağlantılı olarak, Alman Komünist Partisinin iktidarı ele geçirmek için 1921 Martında yaptığı silâhlı ayaklanma çağrısı, sözde "saldırı teorisi"nin doğrudan bir ilânıydı. Bu teorinin Komintern'deki başlıca esinleyicileri ve teorisyenleri, Buharin ve bir dereceye kadar da Zinovyev'di. Parti önderliği, işçi sınıfının küçük bir azınlığının beyhude bir askeri eylemi olmaya yazgılı olduğu peşinen belli bir şeye üyelerini sokmakla kalmadı, Mart eyleminin çökmesinden sonra, ilk fırsatta eylemi tekrar edeceğini de açıkladı. Bu eylemler, aşırısolcuların ifadesine göre, işçi sınıfını elektriklendirecek ve her seferinde onları, sonunda kapitalist egemenliği yıkacak giderek daha büyük bir güç halinde seferber edecekti. "Mart eylemi hakkında gerçekten yeni olan ne diye sorulursa, şöyle cevap verilmelidir: Kesinlikle, muhaliflerimizin kınadığı şeydir, yani partinin kendisini kimin izleyeceğini düşünmeksizin mücadeleye girmesidir." (A. Maslow, *Die Internationale*, Berlin, 1921, s.254) "Partinin yalıtık bir eylemi olarak Mart eylemi, – muhaliflerimiz bir dereceye kadar haklıdırlar– proletaryaya karşı bir cinayet olacaktı. Sürekli olarak yükselen bir dizi eyleme giriş olarak Mart saldırısı, bir telâfi eylemi." (A. Thalheimer, *Taktik und Organisation der Revolutionäre Offensive*, Berlin, 1921, s.6) "Bu yüzden partinin sloganı, şundan başka bir şey olamazdı: Saldırı, ne pahasına olursa olsun saldırı, ciddi başarı olanakları sunan her durumda, her araçla saldırı." (Heyder, *age*, s.22) Bu sorunla yüzleşen Komintern'in Üçüncü Kongresi, hemen hemen bir bölünmenin eşiğindeydi. Buharin kanadı, delegelerin

gisini savundu. Sovyet iktidarının gerçek tehlikelerle hakikaten tehdit edildiğinin bilincinde olmak, beni, Üçüncü Kongrede, sürekli devrimin Marksist anlayışının bu darbeci karikatürüne karşı Lenin'le omuz omuza uzlaşmaz bir mücadele vermekten alıkoymadı. Üçüncü Kongre sırasında sabırsız solculara onlarca kez şunu söyledik: "Bizi korumak için bu kadar fazla aceleci olmayın. Bu yolla ancak kendinizi mahveder ve dolayısıyla bizim mahvımıza yol açarsınız. İktidarı ele geçirmek için, sistemli bir şekilde kitleleri kazanma yolunu izleyin. Sizin zaferinize ihtiyacımız var, ama elverişsiz şartlarda savaşmaya hazır olmanıza ihtiyacımız yok. NEP'in yardımıyla Sovyet cumhuriyeti içinde kendimizi sağlamlaştırıp sonra da ileri yürümeyi başaracağız. Güçlerinizi toplar ve elverişli durumu kullanırsanız, tam zamanında yardımımıza gelmeye yine vaktiniz olacaktır."

Her ne kadar bu, hizipleri yasaklayan Onuncu Parti Kongresinden sonra geçekleştiyse de, o zamanlar güçlü olan aşırı solculara karşı mücadele için Lenin, yeni bir hizbin üst çekirdeğini yaratmak inisiyatifini de gösterdi. Üçüncü Dünya Kongresinin Buharin'in bakış açısını kabul etmesi halinde sonraki mücadelenin nasıl yürütüleceği sorununu, Lenin, dostça konuşmalarımız sırasında açıkça koymuştur. O zamanki "hizbimizin" daha fazla gelişmemesi, yalnızca, muhaliflerimizin kongre sırasında önemli ölçüde "iflâs etmesi" yüzündendir.

Şüphesiz Buharin Marksizmin soluna herkesten daha fazla savruldu. Yine Üçüncü Kongre ve sonrasında da Buharin, Avrupa'daki ekonomik konjonktürün kaçınılmaz olarak yükseleceği şeklindeki görüşüme karşı ve proletaryanın bir dizi yenilgisine rağmen konjonktürün bu kaçınılmaz yükselişinden sonra devrimin

---

hemen hemen bir bölünmenin eşiğindeydi. Buharin kanadı, delegelerin ve liderlerin çoğunluğu tarafından desteklendi, Mart eylemini yönetmiş olan Pepper [Pogany] ve Rakosi, Bela Kun, Münzenberg, Thalheimer, Frölich, İtalyanların çoğu vs. de dahil. Kendisini kesin olarak "kongrenin sağ kanadı"na koyan Lenin, eğer Buharin ve "saldırı" taraftarları üstün gelirlerse, kongreyi bir bölünmeyle tehdit etti. Troçki bunu destekledi ve uzlaştırıcı bir rol oynayan Radek'in ortacılığı sayesinde, Zinovyev ve Buharin, Lenin'in görüşlerinin üstün geldiği nihai bir sonuçla Rus delegasyonunda yenildi. Üçüncü Kongre tezleri ve kısa bir dönem sonra onaylanan birleşik cephe politikasını ileri süren "Kitlelere!" sloganı, solculara kesin bir darbeydi ve Enternasyonal içindeki darbeci huysuzluklara uzun bir dönem son verdi.

bir darbe almayacağı, aksine devrimci mücadelenin yeni bir itilim kazanacağı beklentime karşı mücadele yürüttü. Hem ekonomik krizin ve hem de bir bütün olarak devrimin sürekliliği skolastik görüşüne bağlı kalan Buharin, bu görüşüme karşı uzun bir mücadele yürüttü; ta ki gerçekler sonunda onu, her zaman olduğu gibi, yanıldığını gecikmiş bir kabule zorlayana kadar.

Buharin, devrimci sürecin sürekliliğine ilişkin mekanik anlayışından hareket ederek, Üçüncü ve Dördüncü Kongrelerde birleşik cephe ve geçiş talepleri siyasetine karşı çıktı.

Proleter devrimin sürekli karakterinin sentezlenmiş Marksist anlayışı ile hiç de Buharin'e özgü bireysel bir gariplik olmayan Marksizmin bu gülünç skolastik taklidi arasındaki, bu iki eğilim arasındaki mücadele, irili ufaklı bir dizi başka sorunda da izlenebilir. Ama bunu yapmak gereksizdir. Buharin'in bugünkü konumu, aslında, "sürekli devrim"in o aynı aşırı sol skolastizmidir; bu kez yalnızca tersyüz edilmiş şekliyle. Sözgelimi Buharin 1923'e değin, nasıl Avrupa'da sürekli bir ekonomik kriz ve sürekli bir iç savaş olmaksızın Sovyet Cumhuriyeti'nin yok olacağı kanısında idiyse, aynı şekilde bugün, uluslararası devrim olmaksızın da sosyalizmi inşa etmek için bir reçete keşfetmiştir. Komintern'in şimdiki liderlerinin dünkü maceracılıklarını bugünkü oportünist durumlarıyla –ya da tam tersi– haddinden fazla sık biçimde birleştirmeleri, karmakarışık Buharinci sürekliliğe şüphesiz ilerleme sağlamamıştır.

Üçüncü Kongre büyük bir fenerdi. Onun öğrettikleri bugün hâlâ canlı ve verimlidir. Dördüncü Kongre yalnızca bu öğretileri somutlaştırdı. Üçüncü Kongrenin sloganı yalnızca "*Kitlelere*" değil, aynı zamanda "*İktidar yolu önce kitlelerin kazanılmasından geçer!*" şeklindeydi. Lenin tarafından yönetilen hizip (kendisi kesin bir şekilde "sağ" kanat olarak tanımlıyordu) bütün Kongreyi başından sonuna kadar uzlaşmazcasına gemlemek zorunda kaldıktan sonra, Kongrenin sonuna doğru Lenin özel bir toplantı düzenleyerek kâhince uyarıda bulundu: "Unutmayın, bu yalnızca devrimci atılım için iyi bir koşu başlangıcı sağlamak sorunudur. Kitleler için mücadele iktidar için mücadeledir."

1923 olayları, bu Leninist konumun yalnızca "yönetilenler" tarafından değil, birçok lider tarafından da kavranılmadığını göster-

miştir.

4. 1923 Alman Olayları ve Ekim Dersleri

1923'teki Alman olayları Komintern gelişiminde, Lenin sonrası yeni bir dönemi başlatan dönüm noktasını oluşturur. 1923 başında Ruhr'un Fransız birliklerince işgali, Avrupa'nın yeniden savaş kaosuna düşüşüne işaretti. Her ne kadar, hastalığın bu ikinci gelişi birincisiyle kıyaslanamayacak denli zayıf idiyse de, Almanya'nın zaten tamamıyla zayıflamış olan bünyesini sarmış olduğundan, yine de daha baştan şiddetli devrimci sonuçlar beklenmeliydi. Komintern önderliği bunu zamanında dikkate almadı. Alman Komünist Partisi yine, onu kararlı bir şekilde tehdit edici yoldan darbeciliğe çeken, Üçüncü Kongre sloganına getirdiği tek yanlı yorumu izlemeye devam etti. Daha önce söylediğimiz gibi ani dönüşlerle belirlenen çağımızda, devrimci bir önderlik için en büyük güçlük, ani fırsatı yakalayıp dümeni zamanında kırabilmek için siyasal nabzı tam zamanında hissedebilmektir. Devrimci önderliğin böylesi nitelikleri yalnızca Komintern'in en son genelgesine bağlılık yemini etmekle kazanılmaz. Bunlar ancak, gerekli teorik önkoşullar varsa, kişisel olarak kazanılmış deneyim ve gerçek özeleştiri ile kazanılabilirler. 1921 Mart günlerinin taktiklerinden, basında, toplantılarda, sendikalarda ve parlamentoda sistemli bir devrimci faaliyete kesin bir dönüşü sağlamak kolay olmadı. Bu dönüşün krizi atlatıldıktan sonra bu kez doğrudan doğruya tersi bir karakterde olan yeni bir tek yanlı sapmanın gelişme tehlikesi belirdi. Kitleleri kazanma gündelik mücadelesi bütün dikkatleri toplamakta, kendi taktik rutinini yaratmakta ve nesnel durumdaki değişmelerden çıkan stratejik görevlerden dikkatleri uzaklaştırmaktadır.

1923 yazında, özellikle pasif direnme taktiğinin çökmesiyle bağlantılı olarak, Almanya'nın iç durumu can alıcı bir nitelik kazanmıştı. Alman burjuvazisinin bu "umutsuz" durumdan kurtulabilmesinin ancak komünist partinin burjuvazinin durumunun "umutsuz" olduğunu zamanında kavrayamamasına ve bütün gerekli devrimci sonuçları çıkarmamasına bağlı olduğu iyice belli olmuştu. Yine de elinde tuttuğu anahtarla burjuvaziye kapıyı açan kesin-

kes komünist parti oldu.

Alman devrimi neden zafere ulaşmadı? Bunun nedenleri, mevcut şartlarda değil bütünüyle taktiklerde aranmalıdır. Orada, kaçırılmış bir devrimci durumun klâsik bir örneğini buluyoruz. Alman proletaryası son yıllarda çektiklerinden sonra, kesin bir mücadeleye, ancak, bu kez sorunun kesinkes halledileceğine ve komünist partinin mücadeleye hazır ve zafer kazanma yeteneğinde olduğuna inandırılması halinde sokulabilirdi. Ama komünist parti bu dönüşü çok kararsızca ve uzun bir gecikmeden sonra yaptı. Birbirlerine karşı acımasızca kavga vermelerine rağmen, hem sağdakiler hem de soldakiler, 1923 Eylül-Ekimine değin devrimci gelişme sürecine oldukça kaderci şekilde baktılar.

Doğru bir politika izlenmiş olması halinde iktidarın fethinin ne derece "garantisi" olacağını olaydan sonra araştırmak, bir devrimciye değil, bir bilgice yakışır. Biz burada *Pravda*'nın konuya ilişkin dikkate değer bir tanıklığı ile yetiniyoruz; bu organın bütün diğer beyanatlarıyla çelişen tamamen rastlantısal ve eşsiz bir yazıdır bu:

> Eğer 1924 Mayısında, mark nispeten istikrar kazanmışken ve burjuvazi belli ölçüde bir birliği başarmışken, orta sınıfın ve küçük burjuvazinin Nasyonalistlerin saflarına gidişinden, parti içindeki derin bir krizden ve proletaryanın ağır bir bozgunundan sonra, eğer bütün bunlardan sonra, komünistler 3.700.000 oy alabiliyorlarsa, o zaman, 1923 Ekiminde, görülmemiş ekonomik kriz sırasında, bizzat burjuvazinin içindeki güçlü ve keskin çelişkilerden ve sanayi merkezlerindeki proleter kitlelerin görülmemiş militan ruhu sonucunda doğan sosyal demokrasi saflarındaki korkunç bir şaşkınlık sırasında, nüfusun çoğunluğunun komünist partinin safında olduğu açıktır. Parti savaşabilirdi ve savaşmalıydı ve başarı için bütün şanslara sahipti.

Ve işte Beşinci Dünya Kongresinde bir Alman delegenin (adı bilinmiyor) sözleri:

> "Almanya'da sınıf bilincine sahip tek bir işçi yoktur ki, partinin bir mücadeleye atılması ve ondan kaçmaması gerektiğinin farkında olmasın.
>
> "AKP liderleri, partinin bağımsız rolüne ilişkin herşeyi unuttular; Ekim bozgununun ana nedenlerinden biri budur." [*Pravda*, 24 Ha-

ziran 1924]

Her ne kadar söylenenlerin çoğu gerçekte olanlara pek uygun düşmemekteyse de, özellikle 1923'ün ikinci yarısında, Alman partisinin ve Komintern'in üst önderliğinde olup bitenlere ilişkin tartışmalarda epeyce şey söylenmiştir. Özellikle Kuusinen bu konularda epeyce karışıklığa neden olmuştur; 1924'ten 1926'ya kadar işi, kurtuluşun yalnızca Zinovyev'in önderliğine dayandığını kanıtlamak olan, 1926'daki belli bir tarihten sonra da kendini Zinovyev'in önderliğinin yıkıcı olduğunu kanıtlamaya veren şu aynı Kuusinen. Kuusinen'e böylesine sorumluluk gerektiren yargılar vermesi için gereken yetki, herhalde, 1918'de Fin proletaryasının devrimini yıkıma mahkûm etmek için elinden ne geliyorsa yapması üzerine verilmiştir.[16]

Olaydan sonra, bana Brandler çizgisi ile bir dayanışma atfetmek için çeşitli girişimler oldu. SSCB'de bu girişimler, sahnedekilerin çoğunun gerçek durumu bilmelerinden dolayı örtülü kaldı. Almanya'da ise kimse bir şey bilmediği için bu iş açık açık yapıldı. Oldukça rastlantısal olarak, elimdekiler arasında, o zamanlar Alman devrimi konusunda Merkez Komitemizde ortaya çıkan ideolojik mücadele üzerine basılmış bir yazı buldum. 1924 Ocak konferansı belgelerinde, teslimiyetinden önceki dönemde Alman Merkez Komitesine karşı düşmanca ve güvensiz bir tavır göstermem-

[16] 1918 Ocağının ortalarında başlayan Fin devrimi, aynı yılın Nisanında nihai olarak bastırıldı. Devrimciler Güneyde (Helsingfors, Viborg), karşı-devrimciler Kuzeyde toplanmışlardı. Karşı-devrimciler, Alman, İsveç ve Rus Beyaz kuvvetlerinin, yani, daha sonra başlatılan yaygın Beyaz Terörle tanınan General Mannerheim komutasındaki 20.000 kişinin yardımıyla zaferi kazandılar. Devrimin sosyalist liderleri işçilere pasifizm ve yasallık öğüdünde bulundular ve komşu Rusya'da Bolşevik devrimin başarısını güvenceye alan önlemlerin hiçbirisini almayı başaramadılar. Finli liderlerden biri olan Kuusinen, terörden kaçıp Rusya'ya gitmeyi becerdi. Sonunda Komintern'in başlıca memurlarından biri oldu. Rusya'ya gelişi üzerine, Lenin'inönerisiyle, lider arkadaşlarının ve kendisinin davranışını şiddetle suçladığı bir "özeleştiri denemesi" yazdı. "Kendimize yanlış bir şekilde «Marksistler» diyen bizler, devrimci bir eylemi istemedik ve bizler olmaksızın sendikaların Merkezi Federasyonunun «devrimcileri» harekete geçmezdi. Gerçekte, bizler 'Marksist' değil «sosyal demokrat» idik. Gerçekte, asla devrimci olmayan barışçıl ve ilerlemeci bir sınıf mücadelesi görüşünü benimsedik. Devrime inanmadık, hiç umut beslemedik ve onun peşinden koşmadık. Bu bakımdan bizler tipik birer sosyal demokratık." (O.V.Kuusinen, *La Révolution en Finlande. Essai D'Autocritique sur les Luttes de 1918*, Petrograd, 1920, s.12)

den ötürü Politik Büro tarafından doğrudan doğruya suçlanmaktayım. İşte orada söylenenler:

> Merkez Komite oturumunu (1923 Eylül Plenumu) terk etmeden önce Troçki yoldaş, Merkez Komite üyelerinin tümünde derin üzüntü yaratan bir konuşma yaptı; konuşmasında Alman Komünist Partisi önderliğinin değersiz olduğunu ve Alman KP Merkez Komitesine kaderciliğin, uyuşukluğun nüfuz ettiğini ileri sürdü. Sonra Troçki yoldaş Alman devriminin başarısızlığa mahkûm edildiğini ilân etti. Bu konuşma hazır bulunanlar üzerinde can sıkıcı bir etki yarattı. Ama yoldaşların büyük çoğunluğu bu acı söyleve, Alman devrimi ile hiçbir bağlantısı olmaksızın, Merkez Komite Plenumu sırasında ortaya çıkan bir olayın [?!] neden olduğu ve bu konuşmanın *nesnel duruma denk düşmediği* görüşündeydiler. [*SBKP Konferans Belgeleri.* Ocak 1924, s.14. vurgu bizim]

Merkez Komite üyeleri nasıl açıklamaya çalışırlarsa çalışsınlar, bu uyarı, ki bu ilk değildi, yalnızca Alman devriminin kaderi üzerindeki endişenin sonucuydu. Ne yazık ki olaylar benim tutumumu aynen doğrulamıştır; buna neden, kısmen, önder partinin Merkez Komite çoğunluğunun, kendi itiraflarına göre, benim uyarımın tümüyle "nesnel duruma denk düştüğü"nü zamanında kavramayışlarıdır. Şüphesiz alelacele Brandler'in Merkez Komitesini bir başkasıyla değiştirmeyi önermedim (belirleyici olaylar öncesinde böylesi bir değişiklik dipsiz bir maceracılık olurdu), ama 1923 yazından itibaren silâhlı ayaklanmanın hazırlanması ve Alman Merkez Komitesinin desteklenmesi için güçlerin gerekli seferberliği konusunda çok daha yerinde ve kararlı bir konum alınmasını önerdim. Hataları yalnızca Komintern önderliğinin genel hatalarının bir yansıması olan Brandlerci Merkez Komite çizgisi ile aramda bir dayanışma olduğunu atfeden son günlerdeki girişimler, esas olarak, Alman bozgununu Merkez Komite çoğunluğunun yaptığından çok daha fazla ciddiye almaya karar vermeme *rağmen*, ya da daha doğrusu *bu yüzden*, Alman partisinin *teslimiyetinden sonra* Brandler'i günah keçisine döndürmeye karşı çıkmam gerçeğinden dolayıdır. Diğerlerinde olduğu gibi bu durumda da, gaddarca eziyetlere ve hatta partiden atmalara maruz bırakarak, ulusal önderlikleri periyodik olarak değiştirip, merkezi önderliğin yanılmazlığını sağlamaya uğraşan kabul edilemez sisteme karşı mücadele et-

tim.

Alman Merkez Komitesinin teslimiyetinin etkisiyle yazdığım *Ekim Dersleri*'nde, çağımız şartlarında bir devrimci durumun, birkaç günlük bir dönem içinde yapılanlar nedeniyle yıllar boyunca kaybedilebileceği fikrini geliştirdim. İnanılması güç olabilir ama bu görüş "Blankizm" ve "bireycilik" olarak damgalandı. *Ekim Dersleri*'ne karşı yazılan sayısız makale, Ekim Devriminin nasıl tamamen unutulduğunu ve onun derslerinin bilince ne kadar az işlediğini ortaya sermektedir. Liderlerin hatalarının sorumluluğunu "kitlelere" yüklemek ya da böylece günahını ortadan kaldırmak için *genel olarak* önderliğin önemini azaltmak, tipik bir Menşevik hiledir. Bu, genel olarak "üst yapının", sınıfın üst yapısının, ki bu partidir, ve partinin merkezi önderlik şeklindeki üst yapısının diyalektik kavranışına varmaktaki toptan beceriksizlikten doğmaktadır. Öyle çağlar vardır, Marx ve Engels bile tarihsel gelişmeyi bir santim olsun ilerletemez; öyle çağlar da vardır, dümendeki çok daha küçük çaplı adamlar, uluslararası devrimin gelişmesini birkaç yıl için durdurabilir.

Sorunu, ben *Ekim Dersleri*'ni reddediyormuşum gibi göstermeye çalışan son zamanlardaki girişimler, tümüyle saçmadır. Şüphesiz ikincil önemde bir "hatayı", "kabul" etmişimdir. *Ekim Dersleri*'ni yazarken, yani 1924 yazında, Stalin'in konumu bana 1923 güzündeki Zinovyev'in konumundan daha solda (yani solmerkezci) gibi gelmişti. Çoğunluk hizbi aygıtının gizli merkezi rolünü oynayan grubun iç yaşamıyla pek haşır neşir değildim. Bu hizipsel gruplaşmanın bölünmesinden sonra yayınlanan belgeler, özellikle Stalin'in Zinovyev ve Buharin'e yazdığı katıksız Brandlerci mektup,[17] bana bu kişisel gruplaşmaları değerlendir-

[17] Stalin'in, o zamanlar (1923) Komintern Yürütme Komitesinin önde gelen Rus temsilcileri olan Zinovyev ve Buharin'e mektubuna bir atıf. Mektup, Zinovyev tarafından 1927'de, Merkez Komite Plenumunda ve Merkez Denetim Komisyonunda resmi parti kayıtlarına geçmek üzere okundu. Stalin şöyle yazıyordu: "Komünistler (şu aşamada) sosyal demokratlar olmaksızın iktidarı ele geçirmeye çalışmalı mıdırlar, bunun için yeterince olgunlaşmış mıdırlar? Bana göre sorun budur. Bizler iktidarı ele geçirdiğimiz zaman, Rusya'da şu gibi kaynaklara sahiptik; a) barış, b) köylülere toprak, c) işçi sınıfının büyük çoğunluğunun desteği, d) köylülüğün sempatisi. Alman komünistleri şu anda bunların hiçbirine sahip değiller. Şüphesiz, onların komşuları olarak Sovyet ulusu var, bizim yoktu; ama şu anda onlara ne

memdeki yanlışlığı kavrattı; yine de bunlar ortaya atılan sorunların özüyle ilişkili değildir. Ama kişiliklere ilişkin bu yanlışlık da büyük bir yanlışlık değildir. Merkezciliğin sola doğru büyük zikzaklar yapabildiği doğrudur, ama Zinovyev'in "evrimi"nin bir kez daha gösterdiği gibi, merkezcilik, devrimci bir çizgiyi en azından sistemli olarak yürütmekte son derece yeteneksizdir.

Ekim Dersleri'nde geliştirdiğim fikirler bugün bütün gücünü koruyor. Üstelik 1924'ten beri de tekrar tekrar doğrulandılar.

Bir proleter devrimin sayısız güçlükleri arasında belli, somut ve özgün bir güçlük vardır. Bu güçlük, olayların keskin bir dönüşü sırasında devrimci bir parti önderliğinin durumu ve görevlerinden doğar. En devrimci partiler bile, geride kalma ve dünün mücadelesinin slogan ve önlemleriyle yeni görevleri ve gereksinmeleri karşı karşıya koyma tehlikesinden kaçınamazlar. Ve olayların, genel olarak proletaryanın silâhlı ayaklanması zorunluluğunu doğuran dönüşünden daha keskin bir dönüşü olamaz. Burada parti önderliğinin ve bir bütün olarak partinin politikasının, sınıfın tavrına ve durumun gereklerine uygun düşmeme tehlikesi vardır. Siyasal yaşamın görece ağır akışı sırasında, böylesi uyumsuzluklar kayıplarla da olsa, bir felâkete yol açmadan giderilirler. Ama şiddetli devrimci kriz dönemlerinde, adeta ateş altında olduğu gibi, uyumsuzluğu gidermek ve cepheyi yeniden düzenlemek için eksik kalan şey kesinlikle *zaman*dır. Devrimci bunalımın doruğa tırmanma dönemleri, kendi doğası gereği geçicidir. Nesnel görevler ile devrimci bir önderlik arasındaki uyumsuzluk (burjuvazinin korkunç hücumu karşısında duraksama, ikircim, oyalanıp gecikme), birkaç hafta hatta birkaç gün içinde bir felâkete ve hazırlanması yıllarca

---

vadedebiliriz? Eğer bugün Almanya'da iktidar, tabir caizse, düşerse ve komünistler onu ele geçirirse, onlar da büyük bir çatırtıyla düşeceklerdir. Bu "en iyi" durumda böyledir. En kötü durumda ise, paramparça olup geri püskürtüleceklerdir. Herşey, Brandler'in "kitleleri eğitmeyi" istemesinden ibaret değildir, burjuvazi artı sağ sosyal demokratlar, muhakkak ki, dersleri –gösteriyi– genel bir çarpışmaya (şu anda şans onlardan yanadır) dönüştürecek ve onların kökünü kazıyacaktır. Şüphesiz, faşistler uykuda değildirler, ancak onların ilk saldırıyı yapması bizim çıkarımızadır: Bu tüm işçi sınıfını komünistlerin etrafında toplayacaktır (Almanya Bulgaristan değildir). Üstelik, tüm bilgilere göre, faşistler Almanya'da zayıftır. *Benim düşünceme göre, Almanlar frenlenmeli, mahmuzlanmamalıdırlar.*" (*Arbeiterpolitik*, Leipzig, 9 Şubat 1929.)

çalışmaya mal olan herşeyin kaybedilmesine yol açabilir.

Kuşkusuz önderlik ile parti ya da parti ile sınıf arasındaki uyumsuzluk karşıt bir karakterde de olabilir; yani önderliğin, devrimin gelişmesinin önünde koştuğu ve gebeliğin beşinci ayını dokuzuncu ayla karıştırdığı durumlarda. Böylesi uyumsuzluğun en açık örneği 1921 Martında Almanya'da gözlendi. Orada, partide "sol çocukluk hastalığının" en uç tezahürünü ve bunun sonucu olarak darbeciliği (devrimci maceracılığı) gördük. Bu tehlike gelecek için de oldukça geçerlidir. Komintern'in Üçüncü Kongresinin öğrettikleri bu yüzden bütün önemini sürdürmektedir. Ama 1923 Alman deneyimi, acı bir gerçeklikle, önümüze karşıt nitelikte bir tehlike çıkardı: Durum olgundur ve önderlik geride kalmaktadır. Önderlik kendini duruma uydurana kadar durum zaten değişmiştir; kitleler gerileyiş içindedir ve güçler ilişkisi aniden kötüleşmiştir.

1923 Alman yenilgisinde şüphesiz birçok ulusal özgünlük vardı, ama aynı zamanda genel bir tehlikeye işaret eden son derece tipik özellikler de vardı. Bu tehlike şu şekilde ifade edilebilir: *Silâhlı ayaklanmaya geçişin arifesinde devrimci önderliğin bunalımı.* Proleter partinin neferleri, doğaları gereği, burjuva kamuoyunun baskısından çok az etkilenirler. Ama partinin başındaki bazı unsurlar ve parti orta tabakası, belirleyici anda, burjuvazinin maddi ve ideolojik terörüne şu ya da bu ölçüde muhakkak yenik düşeceklerdir. Bu tehlikeye aldırmamak, onunla başa çıkmak demek değildir. Şüphesiz buna karşı her duruma uygun ve her derde deva bir ilaç yoktur. Ancak bir tehlikeyle savaşmanın gerekli ilk adımı, onun kaynağını ve doğasını anlamaktır. Her komünist partide "Ekim öncesi" dönemde bir sağ kanat gruplaşmanın kaçınılmaz belirişi ya da gelişmesi, bir yandan bu "sıçrayış"ta yatan muazzam nesnel güçlükleri ve tehlikeleri, öte yandan burjuva kamuoyunun korkunç baskısını yansıtır. Sağ kanat gruplaşmanın özü ve önemi burada yatar. Ve komünist partilerde en tehlikeli anlarda duraksamaların ve bocalamaların kaçınılmaz olarak doğması kesinlikle bu yüzdendir. Bizim partimizde, partinin başındakilerin yalnızca bir azınlığı 1917'de tereddüde kapıldı ve Lenin'in muazzam enerjisi sayesinde bu tereddütlerin üstesinden gelindi. Almanya'da önderlik bir bütün olarak tereddüde düştü ve bu kararsızlık partiye, onun aracılığıyla da sınıfa aktarıldı. Bu yüzden devrimci durum kaçırıl-

dı. İşçilerin ve yoksul köylülerin iktidarı ele geçirmek için savaştığı Çin'de, *merkezi önderlik bu mücadeleye karşı çalıştı.* Bütün bunlar şüphesiz, önderliğin en belirleyici tarihsel anlardaki son bunalımları değildir. Bu kaçınılmaz bunalımları asgariye indirmek, her komünist partinin ve bir bütün olarak Komintern'in en önemli görevlerinden biridir. Bu, Alman partisinin 1923'deki deneyiminin tersine, Ekim 1917 deneyimlerinin ve partimizde o zamanki sağ muhalefetin politik içeriğinin eksiksiz kavranışına ulaşmadan başarılamaz.

İşte *Ekim Dersleri*'nin özü kesinlikle buradadır.

5. Beşinci Kongrenin Temel Stratejik Hatası

1923 güzündeki "tempo hatası" konusunda Komintern liderlerinin 1923'ün sonundan itibaren yaptığı açıklamaların yanı sıra, bir dizi Komintern belgesine de sahibiz; bunların hepsinde, bildiğiniz gibi, kendisi de zamanlama konusunda yanılan Marx'a değişmez atıflar var. Bunlar aynı zamanda, Komintern'in "tempo hatasının", iktidarı ele geçirme kritik anının yakınlığını küçümsemekten mi, yoksa tersine abartmaktan mı kaynaklandığı sorusunu da kasıtlı bir sessizlikle geçiştiriyorlar. Son yıllarda önderlik için geleneksel hale gelen çifte muhasebecilik rejimine uygun olarak, hem birinci hem de ikinci türden yorumlar için bir boşluk bırakılmış.

Bununla birlikte Komintern'in bu dönemdeki tüm politikasından, Komintern önderliğinin 1924 boyunca ve 1925'in büyük kısmında, Alman krizinin tepe noktasına henüz ulaşmadığı görüşüne sarıldığı sonucunu çıkarmak zor değil. Bu yüzden Marx'a yapılan atıf pek yerinde değildir. Zira Marx, öngörüsü sayesinde bazen yaklaşan devrimi gerçekte olduğundan daha yakın algılarken, bir devrim dosdoğru önünde durduğunda devrimin yüz hatlarını asla tanımamazlık etmemiştir ya da ardından devrim artık arkasını döndükten sonra inatla onun sırtını yüzüymüş gibi görmemiştir.

SBKP'nin On Üçüncü Konferansında Zinovyev, "tempo hatasına" ilişkin kaçamaklı formülü uygulama konusunda şunu belirtiyordu:

"Komünist Enternasyonal Yürütme Komitesi size şunu söyleme-

lidir ki, benzer olaylar tekrarlandığı takdirde, aynı durumda aynı şeyi yaparız." [*Pravda*, 25 Ocak 1924]

Bu vaat, tehdit niyeti taşıyordu.

20 Şubat 1924'te Zinovyev, Uluslararası Kızıl Yardımın bir konferansında, bütün Avrupa'daki durum öyledir ki, diyordu, "şimdi orada, ne kadar kısa olursa olsun, dışsal bir pasifleşme dönemini, herhangi bir sükûneti beklememeliyiz. Avrupa belirleyici olaylar evresine giriyor. Almanya açıkça şiddetli bir iç savaşa doğru yürüyor...." (*Pravda*, 2 Şubat 1924)

1924 Şubatının ilk günlerinde KEYK Prezidyumu, Alman olaylarının dersleri üzerine kararında şöyle diyordu:

> Almanya Komünist Partisi ayaklanma ve iktidarın ele geçirilmesi sorununu gündemden çıkarmamalıdır. *Tam tersine* [!] bu sorun önümüzde bütün somutluğu ve acilliği ile durmalıdır.... [*Pravda*, 7 Şubat 1924]

26 Mart 1924'te KEYK, Alman Komünist Partisine şunu yazdı:

> 1923 Ekiminde olayların temposunun değerlendirilmesinde yapılan hata [ne türden bir hata? L.T.] partide büyük zorluklara yol açmıştır. Yine de bu *yalnızca oyunun bir perdesidir*. Temel hüküm yine öncekinin aynısı olarak kalmaktadır. [*Pravda*, 20 Nisan 1924. vurgu bizim]

Bütün bu olanlardan KEYK şu sonucu çıkardı:

> "Alman Komünist Partisi şimdiye kadar olduğu gibi bütün gücünü işçi sınıfını silâhlandırma işinde kullanmalıdır...." [*Pravda*, 19 Nisan 1924]

1923'ün büyük tarihsel trajedisi –büyük devrimci mevziin mücadelesiz teslimiyeti– altı ay sonra bir perde olarak değerlendiriliyor. "Yalnızca bir perde!" Avrupa hâlâ bu "perdenin" en ciddi sonuçlarından muztaribdir. Komintern'in dört yıl boyunca bir Kongre toplamak zorunda kalmayışı olgusu, Komintern partilerinde sol kanadın birbiri ardına ezilmesi olgusu gibi, 1923'ün bu "perdesinin" aynı ölçüdeki sonucudur.

Beşinci Kongre, Alman proletaryasının yenilgisinden sekiz ay sonra, bu felâketin bütün sonuçları artık belli olmuşken toplandı. Buradaki durum, yaklaşan bir şeyi tahmin etme zorunluluğu bile

değil, yaklaşanın hangisi olduğunu görmekti. Beşinci Kongrenin temel görevleri şunlardı: Birincisi, bu yenilgiye açıkça ve acımasızca adını koymak ve, kimsenin nesnel şartlar bahanesinin ardına gizlenmesine izin vermeksizin, yenilginin "öznel" nedenini sergilemek; ikincisi, kitlelerin geçici olarak geri çekildiği, sosyal demokrasinin büyüdüğü ve komünist partinin etkisini yitirdiği yeni bir aşamanın başlangıcını saptamak; üçüncü olarak da, Kominterni fenersiz yakalanmamak üzere, yeni bir değişiklik olana değin savunma mücadelesinin ve örgütsel sağlamlaşmanın gerekli yöntemleri ile donatacak şekilde bütün bunlara hazırlamak.

Ama Kongre bütün bu konularda doğrudan doğruya ters yönde bir tavır takındı. Zinovyev Kongrede Alman olaylarının önemini şöyle tanımladı: "Alman devrimini bekledik ama gelmedi." (*Pravda*, 22 Haziran 1924)

Oysa devrim, gerçekte haklı olarak şu yanıtı veriyordu: "Gelmesine geldim baylar ama siz randevuya çok geç geldiniz."

Kongre liderleri, Brandler'le birlikte bizim durumu "abarttığımıza " hükmettiler. Oysa "biz" gerçekte fazlasıyla hafifsemiş ve geç bir değerlendirmede bulunmuştuk. Kendisinin bu sözde "abartmasına" kolayca razı gelen Zinovyev, esas kötülüğü başka yerde gördü:

> Durumu abartılı değerlendirmek en kötü şey değildir. Ondan daha kötü olan, Saksonya örneğinin gösterdiği gibi, partimiz saflarında hâlâ birçok sosyal demokrat kalıntının varlığıdır. [*Pravda*, 24 Haziran 1924]

Zinovyev felâketi görmüyordu ve bunu görmeyen yalnız o değildi. Kendisiyle birlikte Beşinci Kongrenin tümü dünya devriminin bu en büyük yenilgisini düpedüz gözardı etti. Alman olayları esas olarak Saksonya Landtag'ındaki komünistlerin politikaları açısından incelendi.[18] Kongre, kararında, KEYK'i

---

[18] 12 Ekim 1923'te üç Alman komünisti, Heckert, Brandler ve Böttcher, başını Bakan Zeigner'in çektiği sol sosyalistlerle birlikte Saksonya eyaletinde bir Landtag koalisyon hükümetine azınlık olarak girdiler. Böyle bir hükümete katılım, ki Komintern tarihinde türünün ilkiydi, Moskova'daki Yürütme Komitesinden Almanlara çekilen bir telgrafta kategorik olarak desteklendi. Tahminen, Almanya'nın her tarafında ayaklanma hazırlığı içinde olan işçilerin silâhlandırılmasını kolaylaştırma amacı güdülüyordu. Zeigner'in sert muhalefeti ve komünist bakanların buna razı

> Alman Merkez Komitesinin oportünist tavrını ve *herşeyden çok*, Saksonya hükümeti deneyinde gösterdiği birleşik cephe taktiğinin çarpık uygulanmasını mahkûm etti. [*Pravda,* 29 Haziran 1924]

diyerek övdü.

Doğrusu bu, bir katilin "herşeyden çok", kurbanının evine girerken şapkasını çıkarmayı unuttuğu için mahkûm edilmesine benziyor.

Zinovyev,

> "Saksonya deneyi yeni bir durum yarattı. Bu, Komünist Enternasyonal'in devrimci taktiğinin tasfiyesine bir başlangıç tehdidi taşıyordu." *[Pravda,* 24 Haziran 1924]

diye ısrar etti.

Ve "Saksonya deneyi" mahkûm edilip Brandler görevden alındığına göre, gündemin öteki maddesine geçmekten başka bir iş kalmamıştı.

Zinovyev, ve onunla birlikte Kongre, şöyle demekteydi:

> "Genel siyasi perspektifler esas olarak eskisi gibi durmaktadır. Durum devrime gebedir. Devasa bir mücadele başlamaktadır...." vs. [*Pravda,* 24 Haziran 1924]

Bu ne denli dayanıksız ve güvenilmez bir "solculuk"tur ki, pireyi deve yapıp deveyi kayıtsızlıkla görmezden geliyor.

Beşinci Kongre liderleri, durumun alabildiğine farkında olup Ekim yenilgisinin anlamını ortaya koyanları, bunun ardından devrimci dalganın kaçınılmaz biçimde uzun dönemli olarak geri çekileceğine ve (onu izleyen bütün siyasi sonuçları ile birlikte) kapita-

---

olmaları yüzünden, işçilerin silâhlandırılmasına başlanmadı bile. Bir kaza sonucu Hamburg'daki hariç, sonuçlandırılmış ayaklanma yoktu. Görünüşte Bavyera'daki faşistlerin icabına bakmak amacıyla, fakat gerçekte Saksonya ve Thuringia'daki tomurcuk halindeki her isyancı işçi hareketinin daha baştan ezilmesi amacıyla Merkezi Hükümet tarafından gönderilen silâhlı güçlerin müdahalesiyle silip süpürüldükten sonra, koalisyon hükümeti dokuz gün dayandı. Çoğunlukla Alman teslimiyetine ayrılan Komintern'in Beşinci Kongresi'nde, Brandler önderliğinin asıl kınanışı, onun genel görüşleri, tereddüdü, ayaklanmayı yönlendirmek ve hazırlamaktaki eksikliği etrafında değil, Sakson Landtag'ında komünist bakanların oportünist konuşmaları, işçilerin silâhlandırılması yönünde baskı uygulamakta başarısızlık, fabrika konseyleri kongresini toplantıya çağırmaktaki başarısızlık vs. etrafında döndü.

lizmin geçici olarak güç kazanacağına ("istikrar kazanacağına") işaret edenleri oportünistler ve devrimin tasfiyecileri olarak damgalama girişiminde bulundular. Zinovyev ve Buharin'in kendilerine temel görev edindikleri şey buydu. Onlarla birlikte önceki yılın yenilgisini küçümseyen Ruth Fischer, Rus Muhalefetinde "*dünya devrimi perspektifini kaybetme, Alman ve Avrupa devriminin yakınlığına olan inançtan yoksunluk,* kötümserlik ve Avrupa devriminin tasfiyesini, vs." gördü. (*Pravda,* 25 Haziran 1924)

Yenilgiden dolayı doğrudan doğruya en fazla suçlanması gerekenlerin, "tasfiyecilere" karşı, yani yenilgilere zafer damgası vurmayı reddedenlere karşı en yüksek sesle uluduklarını açıklamaya gerek yok. Öyle ki, Bulgar partisinin[19] yenilgisinin belirleyici bir yenilgi olduğunu görmek cesaretini gösteren Radek'e karşı Kolarov şöyle gürledi:

> Partinin yenilgisi ne Haziranda ne de Eylülde belirleyiciydi. Bulgaristan KP'si sapasağlam durmakta ve kendini yeni kavgalara hazırlamaktadır. [Kolarov yoldaşın Beşinci Kongredeki konuşması.]

---

[19] 1923 Haziranı başında, köylü lideri Stambuliski'nin hükümeti, aşırı gericiler tarafından yönetilen bir silâhlı mücadeleyle devrildi. 16 Haziran deklarasyonunda Bulgar Komünist Partisi şöyle diyordu: "Yüzlerce ve binlerce işçi ve köylü, eşkıyalık karşıtı olağanüstü yasalara dayanılarak tutuklandı ve devlet darbesine direndiği bahanesiyle mahkemelere havale edildi. Bizler, iki burjuva klik arasındaki iç savaş anında ortaya çıkan bu belirsiz durumda, bir kısım işçinin yaşamlarını ve ailelerini savunduklarını ama asla iktidar mücadelesine katılmadıklarını ilân ederiz." Geleneksel olarak, görüşlerinde katı ve sert olan Bulgaristan Komünist Partisi, köylülük ve Makedonya sorununun önemini görmezlikten gelerek, mücadelede tam bir taraflsızlık konumu benimsedi ve, bağımsız olarak ya da başka şekilde, mücadeleye katılmadı. Bu, muzaffer gericiliği, komünistlere karşı neredeyse eşi görülmemiş bir Beyaz Terör başlatmaktan alıkoymadı. Kolarov'un daha sonraki çok şiddetli polemiklerine rağmen, Radek, Bulgar olaylarına ilişkin raporunu, genişletilmiş Komintern Yürütme Komitesi oturumuna sundu: "Bizler, Bulgaristan'daki devlet darbesinin partimizin kesin bir biçimde yenildiğini gösterdiği kanısındayız. Bunun yok edici bir yenilgi olmayacağını ümit etmek isteriz. Ama bu elbette, bir komünist partinin görüp geçirdiği en büyük yenilgidir. Bulgar partisi yenilgisini anlamaya değil, aksine onu süslemeye uğraşıyor. Bulgar partisinin yaptığı çağrılar önümüzde duruyor. Bunlar tüm yenilginin en üzücü tarafıdır. 9 Şubat çağrısı, 15 Şubat çağrısı ve bir dizi makale elimizde bulunuyor. Parti bunlarda şu görüşü savunuyordu: Burjuvazinin iki kliği savaşıyor; biz, işçi sınıfı, kenarda durup basın özgürlüğünün ve tüm güzel şeylerin bize bahşedileceğini ümit ve talep ederiz." (Karl Radek, "Der Umsturz in Bulgarien", *Die Kommunistische Internationale*, Cilt IV, No 27, Petrograd, 1923, s.115-118.)

Yenilgilerin Marksist tahlili yerine, her konuda övünen bürokratik yaygaracılık. Ama Bolşevik strateji, kendini beğenmiş ve ruhsuz Kolarovculukla bağdaşamaz.

Beşinci Dünya Kongresinin yaptığı işin büyük bir kısmı doğru ve gerekliydi. Başlarını kaldırmak için fırsat kollayan sağ eğilimlilere karşı mücadele mutlak olarak acildi. Ama bu mücadele, durumun kökten yanlış değerlendirilmesiyle yolundan saptı, şaştı ve çarpıtıldı; bunun sonucunda herşey karmakarışık oldu ve dünün, bugünün ve yarının olaylarını daha iyi ve daha açık görebilenler sağ kampa dahil edildiler. Üçüncü Dünya Kongresinde o zamanın Solları muzaffer çıksaydı, Lenin de Levi, Klara Zetkin ve diğerleri ile birlikte aynı nedenlerden ötürü sağa dahil edilirdi. Beşinci Kongrenin yanlış siyasi yönelişinin neden olduğu ideolojik kargaşa daha sonradan yeni büyük belâların kaynağı oldu.

Siyasi alanda Kongrece kabul edilen değerlendirme aynı şekilde eksiksiz olarak ekonomik alana da taşındı. Alman burjuvazisinin zaten belirgin olan ekonomik toparlanışının belirtileri ya inkâr ya da gözardı edildi. Ekonomik gerçekleri daima mevcut egemen siyasi eğilime uyduracak şekilde hazırlayan Varga bu kez de getirdiği raporda şöyle diyordu: "...Kapitalizmin hiçbir toparlanma perspektifi bulunmamaktadır." (*Pravda*, 28 Haziran 1924)

Ama bir yıl sonra, "toparlanma" *gecikmeli olarak* "istikrar" diye yeniden adlandırılınca, Varga olaydan sonra keşfini özenle yaptı. O zamana kadar muhalefet zaten istikrarı görmeme suçlamasına tahammül etmek zorunda kalmıştı. Çünkü 1925'te bu istikrarın temelini oyan eğilimleri fark etmişken, bir buçuk yıl önce istikrarın başladığını saptama cesaretini göstermişti. (*İngiltere Nereye Gidiyor?*)[20]

---

[20] İngiliz kapitalizminin mevcut uluslararası ve içsel durumunun yalnızca düzelmeyeceği değil, aksine sürekli olarak daha da kötüye gideceği hipotezinden yola çıkıyoruz. Eğer bu kehanet yanlış çıksaydı, eğer İngiliz burjuvazisi, dünya piyasasındaki eski konumuna yeniden kavuşarak, sanayiyi kalkındırarak, işsizlere iş vererek, işçi ücretlerini yükselterek, imparatorluğu güçlendirmeyi başarsaydı, o zaman politik gelişme kolay anlaşılabilir bir dönemeçten geçerdi: Sendikaların aristokrat muhafazakârlığı tekrar güçlenirdi, İşçi Partisi düşüşe geçerdi, onun içindeki sağ kanat güçlenirdi, sonuncusunun liberalizme yaklaştığı koşulda da dinamik güçlerin akınına uğrardı. Fakat böyle bir kehanet için en küçük bir temel bile yok. Tam tersine, ekonomik ve politik durumda hangi özgün değişim olursa olsun, her şey İngilte-

Beşinci Kongre, politik süreçleri ve ideolojik gruplaşmaları, yanlış bir yönelişin çarpık aynasından yansıdıkları biçimde kavradı; bu da Rus Muhalefetini "küçük burjuva bir sapma" olarak sınıflayan kararına yol açtı. Bu yanlışı kendine özgü tarzda düzelten tarih, Zinovyev'i, yani Beşinci Kongrenin başsavcısını, 1923'deki Muhalefetin merkezi çekirdeğinin, tartışmalı bütün temel konularda haklı olduğunu iki yıl sonra herkesin önünde[21] kabul etmeye zorlamıştır.

Beşinci Kongrenin temel stratejik yanlışı, zorunlu olarak Alman ve uluslararası sosyal demokrasi içinde meydana gelmekte olan süreçlerin de anlaşılmamasına yol açmıştı. Kongrede sosyal demokrasinin çürüdüğünden, dağıldığından ve çöktüğünden söz eden konuşmalar oldu yalnızca. Alman Komünist Partisinin 3.700.000 oy aldığı son Reichtag seçimlerine ilişkin olarak Zinovyev'in söylediği şuydu:

> Eğer Almanya'da parlamenter alanda 100 sosyal demokrata 62 komünist düşüyorsa, bu, herkes için, Alman işçi sınıfının çoğunluğunu *kazanmaya ne denli yakın olduğumuzun* kanıtı olmalıdır. [*Pravda*, 22 haziran 1924]

Zinovyev sürecin dinamiklerinden kesinlikle hiçbir şey anlamamıştı; AKP'nin etkisi o yıl ve takip eden yıllarda artmamış, azalmıştır. 3.700.000 oy, partinin 1923 sonuna doğru Alman proletaryasının çoğunluğu üzerinde sahip olduğu belirleyici etkinin yalnızca büyüleyici bir *kalıntısını* temsil ediyordu. Bu sayı seçimlerde şüphesiz ki azalacaktı.

Bu arada, 1923'te çürük bir hasır gibi parçalanmaya yüz tutan sosyal demokrasi, 1923 sonunda devrimin yenilgisinden sonra sistemli olarak şifa bulmaya, esas olarak da komünizmin zararına

---

re'nin şu anda içinden geçmekte olduğu zorlukların daha da yoğunlaştığına ve derinleştiğine ve bu yüzden onun devrimci gelişiminin temposunun daha da hızlandığına işaret etmektedir." (Leon Trotsky, *Where Is Britain Going?* [Amerikan baskısı, *Whither England?*], Londra, 1926, s.167)

1926 Temmuzundaki SBKP Merkez Komitesi Plenumunda, Zinovyev aşağıdaki açıklamayı yaptı: "Yönetici hizbin tuttuğu yolun da kanıtladığı gibi, 1923 Muhalefetinin esas merkezinin, proleter çizgiden sapma tehlikesi ve büyüyen aygıt rejimi konusunda yaptığı uyarının haklılığının şüphesiz olduğunu ilân ederiz." (*International Press Correspondence*, Cilt 6, No 77, 20 Kasım 1926, s.1318)

yükselip büyümeye başladı. Bunu önceden gördüğümüz ölçüde -nasıl görülmeyebilir ki?- öngörümüz "karamsarlığımız"a yoruldu. Sosyal demokrasi için çoktan fatiha okumakta olan "iyimserler" büyük ölçüde yanılırken, bizim, 1924'ün başında, belli bir dönem için sosyal demokrasinin yeniden canlanışının kaçınılmaz olacağını söylerken ve yazarken haklı olduğumuzu kanıtlamak, sosyal demokratların 9 milyondan fazla oy aldıkları 1928 Mayısındaki son seçimlerden sonra hâlâ gerekli mi? Herşey bir yana Komintern Beşinci Kongresi büyük ölçüde yanılmıştır.

Sendeleyen ihtiyarlığın bütün özelliklerini gösteren sosyal demokrasinin ikinci gençliği, doğal olarak uzun ömürlü değildir. Sosyal demokrasinin ölümü kaçınılmazdır. Ama ölümünün ne kadar süreceği de şimdiye kadar saptanmış değildir. Bu da bize bağlıdır. Ölümünü yakınlaştırmak için gerçekleri kabul edebilmeli, siyasi bir durumun dönüm noktalarını zamanında kavrayabilmeli, bir yenilgiye yenilgi diyebilmeli ve gelen günü önceden görmeyi öğrenebilmeliyiz.

Eğer Alman sosyal demokrasisi bugün hâlâ, hem de işçi sınıfı içinde, birkaç milyonluk bir gücü temsil ediyorsa, bunun doğrudan iki nedeni vardır. Birincisi 1923 güzünde teslim olan Alman partisinin yenilgisi ve ikincisi, Beşinci Kongrenin yanlış stratejik yönelişi.

1924 Ocağında komünistlerle sosyal demokrat seçmenler arasındaki oran hemen hemen 2'ye 3'tü; ama dört ay sonra bu oran epeyce düşüp 1'e 3'ün birazcık üzerinde kaldı. Başka bir deyişle, bir bütün olarak ele alındığında bu dönemde bırakın işçi sınıfının çoğunluğunu kazanmaya yaklaşmayı, ondan uzaklaştıkça uzaklaştık. Ve bu, partimizin, doğru bir politikayla, çoğunluğun kazanılması için bir başlangıç noktası olabilen ve olması gereken geçen yıl boyunca şüphe götürmez bir güçlenişine rağmen oldu.

Beşinci Kongrenin aldığı tavrın siyasal sonuçları üzerinde sonra duracağız. Ama hem bir bütün olarak çağımızın temel eğrisini hem de bir makinist için demiryolu eğrileri neyse parti önderliği için de her verili anda aynı önemi taşıyan bu eğrinin tek tek parçalarını araştırıp inceleme yeteneği olmaksızın, Bolşevik stratejiden ciddi ciddi söz edilemeyeceği zaten açık değil midir? Keskin bir dönemeçte buhar vanasını sonuna kadar açmak, şüphesiz treni raydan

çıkarmak demektir.

Birkaç ay önce *Pravda,* bizim daha 1923 sonu gibi erken bir tarihte yaptığımız tahminin doğruluğunu açıkça kabul etmek zorunda kaldı. 28 Ocak 1928'de *Pravda* şöyle yazıyordu:

> "1923 yenilgisinden sonra başlayan ve Alman sermayesine mevzilerini sağlamlaştırma fırsatı sunan belli [!] bir cansızlık ve çöküş evresi, sona ermeye *başlıyor.*"

1923 güzünde başlayan "belli" bir çöküş, ilk olarak ancak 1928'de sona ermeye başlamaktadır. Dört yıllık bir gecikmeyle yayınlanan bu sözler, Beşinci Kongrenin saptığı hatalı yönelişin ve aynı zamanda, izlenen hataları açığa çıkarıp aydınlatmak yerine onları örtbas edip, dolayısıyla için düştüğü ideolojik kargaşanın çapını genişleten önderlik sisteminin de acımasız bir mahkûm edilişidir.

Hem 1923 olaylarını hem de Beşinci Kongrenin başlıca hatasını değerlendirmeden geçen bir taslak program, emperyalist çağda proletaryanın devrimci stratejisinin gerçek sorunlarına düpedüz sırtını dönüyor demektir.

6. "Demokratik-Pasifist Çağ" ve Faşizm

Alman komünizminin tehdit edici proleter tehlikeyi asgariden bir iç savaşla ortadan kaldıran 1923 güzündeki teslimiyeti, kaçınılmaz olarak yalnızca komünist partinin değil, aynı zamanda faşizmin de durumunu zayıflatmak zorundaydı. Çünkü burjuvazinin muzaffer çıktığı bir iç savaş bile kapitalist sömürünün şartlarını zayıflatır. Tam da o sırada, yani 1923'ün sonunda, Alman faşizminin gücü ve tehlikesinin abartılmasına karşı mücadele ettik. Biz, bütün Avrupa'da siyasal sahnenin belli bir dönem için demokratik ve pasifist gruplaşmalarca işgal edileceği, faşizmin geri püskürtüleceği üzerinde ısrar ettik: Fransa'da Sol blok, İngiltere'de İşçi Partisi. Ve bu gruplaşmaların güçlenmesi, Alman sosyal demokrasisinin yeni bir gelişmesi için hız sağlayacaktı. Bu kaçınılmaz süreci anlamak ve faşizme karşı mücadeleyi *yeni* bir cephede örgütlemek yerine, resmi önderlik faşizm ile sosyal demokrasiyi bir tutmaya ve yakın bir iç savaşta ikisinin birden yıkılacağı kehanetinde bulunmaya devam etti.

Birleşik Devletler ile Avrupa arasındaki karşılıklı ilişkiler sorunu, faşizm ve sosyal demokrasi konusu ile çok yakından bağlantılıydı. Ancak 1923 Alman devriminin yenilgisi, ilk önce, Amerikan sermayesinin Avrupa'ya (geçici olarak) "barışçıl biçimde" boyun eğdirme planlarının gerçekleşmesini olanaklı kıldı. Bu koşullar altında Amerikan sorunu bütün boyutuyla ele alınmalıydı; oysa Beşinci Kongre önderliği bunu düpedüz geçiştirdi. Önderlik, Avrupa devriminin uzun zamandır ertelenmesinin, uluslararası ilişkiler eksenini aniden Avrupa üzerine bir Amerikan saldırısına doğru döndürdüğünü bile fark etmeksizin, bütünüyle Avrupa'nın iç durumundan hareket ediyordu. Bu saldırı, Avrupa'nın ekonomik açıdan "toparlanması", normalleşmesi ve barışçıllaşması, ve demokratik ilkelerin "geri gelmesi" biçimini aldı. Yalnızca harabolmuş küçük burjuvazi değil, aynı zamanda ortalama işçi de kendi kendine şöyle diyordu: Komünist parti zafere ulaşamadığına göre, o zaman belki sosyal demokrasi bize zaferi değil (kimse ondan bunu beklemez) ama Amerikan altınının yardımı ile sanayiyi canlandırarak bir parça ekmek getirir. Dolar kaplaması ile birlikte Amerikan pasifizminin iğrenç hayalinin –Alman devriminin yenilgisinden sonra– Avrupa'nın yaşamında en önemli etken olacağını ve olduğunu anlamak gerekirdi. Bu maya sayesinde yalnızca Alman sosyal demokrasisi değil, büyük ölçüde Fransız Radikalleri ve İngiliz İşçi Partisi de yeniden yükselişe geçti.

Bu yeni düşman-cephesinin karşı kefesinde işaret edilmesi gereken şey, burjuva Avrupa'nın ancak Birleşik Devletler'in bir mali vasalı olarak varolabileceği ve sürekliliğini sağlayabileceği ve Birleşik Devletler'in pasifizminin Avrupa'yı yiyecek karnesine bağlama gayreti anlamına geldiği idi. Komintern önderliği, Amerikancılık yeni diniyle bezenmiş sosyal demokrasiye karşı verilecek yeni mücadelenin kalkış noktası olarak bizzat bu perspektifi almak yerine, ters tarafa ateş açtı. Amerikan karnelerine dayalı, savaşlar ve devrimlerden uzak bir normalleşmiş emperyalizm saçma teorisini bizim üstümüze attı.

KEYK Prezidyumu, Alman Partisi için gündemde silâhlı ayaklanmanın "somut ve acil olarak bulunduğu"nu ilân ettiği tam da aynı Şubat oturumları sırasında –Kongreden dört ay önce–, o sıralar "sol parlamenter" seçimlere yaklaşan Fransa'daki durumu

şöyle değerlendiriyordu:

> Bu seçim öncesi heyecan aynı zamanda yalnızca en önemsiz ve en zayıf partileri ve *ölü siyasi gruplaşmaları* etkilemektedir. Yaklaşan seçimlerin ışığı altında, Sosyalist Parti canlanmış ve yeniden hayata dönmüştür... [*Pravda*, 7 Şubat 1924]

Fransa'da küçük burjuva pasifist bir solculuk dalgasının apaçık yükselip geniş işçi kesimlerini sürüklediği ve hem proletarya partisini hem de sermayenin faşist müfrezelerini zayıflattığı bir sırada; kısacası "Sol blok"un zaferi karşısında, Komintern önderliği tam karşıt bir perspektiften hareket etti. 1924 Mayıs seçimleri arifesinde, küçük burjuva pasifizminin sol bayraktarı olan Fransa Sosyalist Partisinden "ölü bir siyasi gruplaşma" olarak söz etti. O zamanlar, sosyal-yurtsever partiye ilişkin bu hafif değerlendirmeyi SBKP delegasyonuna hitaben özel bir mektupta protesto etmiştik. Ama boşuna. Komintern önderliği, bu olgulara aldırmayışını "solculuk" olarak görmemekte inatla ısrar etti. Komintern partilerinde şaşkınlığa yol açan, demokratik pasifizm üzerine o çarpık ve sefil polemik buradan kaynaklandı. Muhalefet sözcüleri, sırf Komintern önderliğinin önyargılarını paylaşmadıkları ve Alman proletaryasının bir mücadele olmaksızın uğradığı yenilginin (faşist eğilimlerin kısa süren bir kuvvetlenişinden sonra) kaçınılmaz olarak küçük burjuva partileri öne çıkaracağını ve sosyal demokrasiyi güçlendireceğini zamanında görmüş oldukları için, pasifist önyargılara sahip olmakla suçlandılar.

Daha önce de söylediğimiz gibi Zinovyev, İngiltere'de İşçi Partisinin ve Fransa'da Sol bloğun zaferinden üç ya da dört ay kadar önce, Uluslararası Kızıl Yardım Konferansında, açıkça bana karşı bir polemikte şunu söylüyordu:

> Fiilen bütün Avrupa'da durum öyle bir şekil almıştır ki, şu anda, kısa da olsa, dışsal bir pasifizm ya da herhangi türden bir sükûnet dönemi beklemeyi gerekli görmüyoruz. Avrupa, belirleyici olaylar aşamasına giriyor. Almanya, açıkça şiddetli bir iç savaşa doğru gidiyor... [*Pravda*, 2 Şubat 1924]

Görünüşe bakılırsa Zinovyev, 1922'deki Dördüncü Kongre sonrasında benim, bizzat Zinovyev'in ve Buharin'in oldukça inatçı muhalefetine rağmen, bir komisyonda Kongre kararına bir düzelt-

me (epeyce değiştirilmiş, bu doğru) getirmeyi başardığını tümüyle unutmuş; bu düzeltme, burjuva devletin politik gerileyişi yolunda olası bir aşama ve komünizmin –ya da faşizmin– egemenliğine bir ilk adım olarak "pasifist-demokratik" bir çağın yaklaşan gelişinden söz etmektedir.

İngiltere ve Fransa'daki "sol" hükümetlerin yükselmesinin hemen ertesinde toplanmış olan Beşinci Kongrede Zinovyev –gayet uygun olarak– benim bu düzeltmemi hatırlattı ve yüksek sesle şunu ilân etti:

> Şu anda, uluslararası durum, faşizmle, sıkıyönetimle ve proletaryaya karşı yükselen bir beyaz terör dalgasıyla karakterize olmaktadır. Ama bu, yakın gelecekte, en önemli ülkelerde, burjuvazinin açık gericiliğinin yerini "demokratik-pasifist bir çağın" alacağı olasılığını dışlamaz.

Ve Zinovyev hoşnutlukla şunları eklemeye devam etti:

> "Bu 1922'de söylenmişti. Böylece Komintern, bir buçuk yıl önce, demokratik-pasifist bir çağı kesinlikle önceden kestirmişti." [*Pravda*, 22 Haziran 1924]

Gerçeklik bu. Bana karşı uzun süredir "pasifist" bir sapma (gelişmenin tarihsel akışının değil de *benim sapmam*) olarak ileri sürülen teşhis, Beşinci Kongrede, MacDonald ve Herriot hükümetlerinin balayları sırasında, işe yaradı. Genel olarak teşhislere ilişkin sorunlar ne yazık ki böyledir.

Zinovyev ve Beşinci Kongre çoğunluğunun, kapitalist çürüme yolunda bir aşama olarak "demokratik-pasifist çağ" eski perspektifini fazlasıyla kitabi biçimde tahlil ettiğini de eklemeliyiz. Nitekim Zinovyev Beşinci Kongrede şunu ilân ediyordu: "Demokratik-pasifist çağ, kapitalist çürümenin belirtisidir."

Ve sonuç bölümünde yine şöyle diyordu: "*Tekrar ediyorum ki, demokratik-pasifist çağ,* [kapitalizmin] *çürümesinin ve onulmaz krizinin bir belirtisidir.*" (*Pravda,* 1 Temmuz 1924)

Eğer bir Ruhr krizi olmamış olsa ve böylesi bir tarihsel "atılım" olmaksızın evrim daha pürüzsüz sürmüş olsa, bu doğru olurdu. Alman proletaryası 1923'te zafer kazanmış olsaydı, bu, iki hatta üç misli doğru olurdu. Bu durumda, MacDonald ve Herriot rejimleri yalnızca, bir İngiliz ve Fransız "Kerenski dönemi" anlamına

gelirdi. Ama Ruhr krizi çıktı ve evin efendisinin kim olduğu sorusunu derhal ortaya koydu. Alman proletaryası zafer kazanmayıp kesin bir yenilgiye uğradı ve bir bakıma Alman burjuvazisini en yüksek dereceden cesaretlendirmiş ve güçlendirmiş oldu. Devrime duyulan güven bütün Avrupa'da yıllarca darmadağın oldu. Bu şartlar altında, MacDonald ve Herriot hükümetleri hiçbir suretle, bir Kerenski dönemine ya da genel olarak burjuvazinin çürümesine delâlet etmiyordu. Tam tersine bunlar, daha ciddi, daha sağlam ve daha kendinden emin burjuva hükümetlerin yalnızca geçici işaretleri olacaklardı ve olabileceklerdi. Beşinci Kongre bunu anlamadı, çünkü Alman felâketinin büyüklüğünü değerlendirmekte başarısız kalarak ve bu felâketi sadece Saksonya Landtag'ındaki bir güldürü sorununa indirgeyerek, Avrupa proletaryasının halihazırda bütün cephe boyunca politik bir geri çekilme içinde olduğunu ve bizim görevimizin bir silâhlı ayaklanmayı değil, yeni bir yönelimi, artçı düzenlemeleri ve partinin örgütsel mevzilerinin öncelikle sendikalar içinde sağlamlaştırılmasını kapsadığını fark etmedi.

"Çağ" sorunu ile bağıntılı olarak, aynı çarpıklık ve ilkesizlikle, faşizm üzerine bir polemik doğdu. Muhalefet, burjuvazinin, faşist omzunu, yalnızca doğrudan devrimci bir tehlikenin burjuva rejimin temellerini tehdit ettiği ve burjuva devletin normal organlarının yetersiz kaldığı bir anda ileri süreceğini savundu. Bu anlamda, faşizm, başkaldıran proletaryaya karşı kapitalist toplum tarafından yürütülen bir iç savaşa işaret etmektedir. Tersine olarak da burjuvazi, kendi solunu, sosyal demokrat omzunu, ya proletaryayı yanıltmak, uyuşturmak ve moralini bozmak için iç savaşa ön gelen bir dönemde, veya proletarya üzerinde ciddi ve kalıcı bir zaferi takip eden bir dönemde, yani normal rejimi yerleştirmek için geniş halk kitlelerini ve bunlar arasında da devrim tarafından düş kırıklığına uğratılmış işçileri parlamenter yollarla ele geçirmek zorunda kaldığı bir dönemde ileri sürmek zorunda kalır. Teorik bakımdan mutlak olarak su götürmez ve mücadelenin bütün seyri boyunca doğrulanan bu tahlile karşı, Komintern önderliği, sosyal demokrasinin faşizm ile *özdeş* olduğu şeklindeki anlamsız ve aşırı basitleştirilmiş iddiayı ortaya attı. Sosyal demokrasinin burjuva toplumun temellerine faşizmden daha az bağlı olmadığı ve tehlike anında Noske'sini gönüllüce teklif etmeye daima hazır olduğu su götür-

mez gerçeğinden hareketle, Komintern önderliği, sosyal demokrasi ile faşizm arasındaki politik farkla birlikte açık bir iç savaş dönemi ile sınıf mücadelesinin "normalleşme" dönemi arasındaki farkı da bütünüyle sildi. Kısacası herşey, yalnızca iç savaşın doğrudan gelişmesi üzerine sahte bir yönelimi sürdürmek için baş aşağı çevrildi, birbirine bulaştırıldı ve karmakarışık edildi. Sanki 1923 güzünde Almanya'da ve Avrupa'da olağanın dışında hiçbir şey olmamış gibi; bir perde –hepsi bu!

Bu polemiğin akışını ve düzeyini göstermek için Stalin'in "Uluslararası Durum Üzerine" (*Pravda*, 20 Eylül 1924) makalesinden alıntı yapıyoruz:

> "Birçokları, burjuvazinin «pasifizm»e ve «demokrasi»ye gelişini zorunluluğa değil de, adeta kendi arzusuna, özgür seçimine bağlıyorlar."

diyordu Stalin bana karşı polemik yürüterek.

Hareket noktası olarak alınması kesinlikle utanç verici olan bu temel tarihsel-felsefi tezi, iki esas sonuç izliyor:

> "Birincisi, faşizmin yalnızca burjuvazinin bir savaş örgütü olduğu yanlıştır. Faşizm sadece askeri-teknik bir kategori değildir [?!]."

Burjuva toplumun savaş örgütünün neden politik bir "kategori" değil de teknik bir "kategori" sayılması gerektiği akla sığacak şey değil. Peki nedir faşizm? Stalin'in dolaylı cevabı şudur: "Sosyal demokrasi nesnel olarak faşizmin ılımlı bir kanadıdır."

Sosyal demokrasinin burjuva toplumunun sol kanadı olduğu söylenebilir ve aşırı basitleştirici bir yorum yapılmadığı ve dolayısıyla sosyal demokrasinin hâlâ ardındaki milyonlarca işçiye önderlik ettiği ve belli sınırlar içinde yalnızca burjuva efendisinin arzusunu değil, aynı zamanda proleter seçmenlerinin de çıkarlarını hesaba almak zorunda kaldığı unutulmadığı takdirde, bu tanım oldukça doğru olurdu. Ama sosyal demokrasiyi "faşizmin ılımlı kanadı" olarak nitelendirmek kesinlikle anlamsızdır. Bu durumda bizzat burjuva toplum ne olacak? Politikada en temel anlamda yön tayin etmek için, herşey tek bir sepete doldurulmamalı, bunun yerine burjuva cephenin iki kutbunu, *-tehlike anında birleşmiş–* ama

yine de iki *kutup*, temsil eden sosyal demokrasi ile faşizm birbirinden ayırt edilmelidir. Bunu şimdi, aynı zamanda faşizmin gerileyişi ve sosyal demokrasinin büyümesiyle karakterize olan, tesadüfe bakın ki bu kez de komünist partinin sosyal demokrasiye bir birleşik işçi cephesi önerdiği 1928 Mayıs seçimlerinden sonra vurgulamak hâlâ gerekli midir?

Makale devamla şöyle diyor:

> İkinci olarak, sonucu belirleyici çarpışmaların meydana geldiği; proletaryanın bu çarpışmalarda bir bozguna uğradığı; ve sonuç olarak burjuvazinin güç kazanmış olduğu yanlıştır. Sonucu belirleyici mücadeleler henüz hiçbir şekilde gerçekleşmemiştir, [?] yalnızca henüz ortada gerçek Bolşevik kitle partileri olmadığı için olsa bile [?].

Böylece henüz mücadele diye bir şey olmadığı için burjuvazi kendini güçlendirememekte ve bir Bolşevik parti henüz varolmadığı için "olsa bile", mücadele diye bir şey olmamaktadır. Böylece burjuvaziyi kendi kendini güçlendirmekten alıkoyan şey Bolşevik partinin yokluğu olmaktadır. Oysa gerçekte burjuvazinin kendini güçlendirmesine yardım eden şey tam da, partiden çok Bolşevik bir önderliğin eksikliğiydi. Savaşta olduğu gibi, politikada da, bir ordu kritik bir anda düşmana çarpışmadan teslim olursa, o zaman "sonucu belirleyici çarpışmanın" yerini tümüyle bu teslim oluş alır. Daha 1850'de Engels, devrimci bir durumu kaçıran bir partinin uzun süre sahneden silineceğini söylemişti. Ama "emperyalizm öncesinde" yaşayan Engels'in bugün artık modası geçmiş olduğundan habersiz olan var mı? O halde Stalin'in yazdıklarına bakalım: "Emperyalizm koşullarında böylesi [Bolşevik] partiler olmaksızın hiçbir diktatörlük mücadelesi mümkün değildir."

Böylece eşitsiz gelişme yasasının henüz keşfedilmediği Engels çağında, böylesi mücadelelerin tamamen mümkün olduğunu varsaymaya zorlanmakta insan.

Tüm bu düşünce zinciri, gayet uygun olarak, şu politik teşhisle taçlandırılmaktadır:

> "Sonuç olarak, bu «pasifizm»in burjuvazinin iktidarının güçlenmesine ve devrimin belirsiz bir süre ertelenmesine yol açacağı da yanlıştır."

Yine de, Stalin'e göre değilse de, Engels'e göre böyle bir ertelenmenin ortaya çıktığı gerçektir. Bir yıl sonra, burjuvazinin durumunun daha da güçlendiği ve devrimin belirsiz bir süre ertelendiği artık bir kör için bile açıkken, Stalin, bizi istikrarın varlığını reddetmekle suçlamaya girişti. "İstikrarın" yeniden çatırdamaya başladığı, İngiltere ve Çin'de yeni bir devrimci dalganın yaklaştığı dönemde, bu suçlama özellikle şiddetlendi. Ve tüm bu ümitsiz şaşkınlık, yönetimde olan bir çizginin görevlerini yerine getirmeye hizmet etti! Dikkat edilmelidir ki, taslakta yer alan (Bölüm 2) faşizm tanımı ve onun sosyal demokrasiyle olan ilişkisi, kasıtlı olarak katılan (geçmişle bağının kurulması için) muğlaklıklara rağmen, esas olarak Beşinci Kongrenin şemasıdır ve yukarıda atıf yaptığımız Stalin'in şemasından çok daha akılcı ve doğrudur. Ama ileri doğru atılan bu önemsiz adım sorunu çözmemektedir. Son on yılın deneyimlerinden sonra, devrimci durumun, onun ortaya çıkış ve ortadan kalkışının bir betimlemesi olmaksızın, böyle bir durumun değerlendirilmesinde yapılan klâsik hataları göstermeksizin, dönemeçlerde bir makinistin nasıl davranması gerektiğini açıklamaksızın ve dünya devriminin başarısının iki ya da üç günlük bir mücadeleye bağlı olduğu böylesi durumların varolduğunu partilerin kafasına sokmaksızın, bir Komintern programı hazırlanamaz.

7. Aşırı-Solcu Politikanın Sağcı Özü

1923'teki çalkantılı kabarma döneminden sonra, uzun süreli bir geri çekilme dönemi başladı. Strateji dilinde bu, düzenli bir geri çekilme, artçı çarpışmalar, kitle örgütlerinde durumumuzun güçlendirilmesi, saflarımızın yeniden gözden geçirilmesi ve teorik ve politik silâhlarımızın temizlenip bilenmesi anlamına gelmekteydi. Bu tavır tasfiyecilik olarak damgalanmıştı. Son yıllarda Bolşevik sözlüğün diğer kavramları gibi, tasfiyecilik kavramı da en kötü muameleyle karşılaşmıştır; artık öğretme ve eğitim değil, yalnızca ortalığa karışıklık ve hata saçma vardır. Devrimden vazgeçmek demek olan tasfiyecilik, devrimin yol ve yöntemleri yerine reformizmin yol ve yöntemlerini geçirme çabasıdır. Leninist politikanın tasfiyecilikle ortak bir yanı yoktur; ama onun, partiyi yeni bir devrime hazırlamak için kitleler arasında uzun, inatçı, düzenli ve a-

zimli bir çalışmaya geçmek gerekirken, nesnel durumdaki değişmeleri görmezden gelmekle ve devrim zaten bize sırtını döndükten sonra sözlü olarak silâhlı ayaklanma rotasını sürdürmekle de en küçük bir ilişkisi yoktur.

Merdiven çıkarken başka, inerken başka tür hareketler gerekir. Karanlıkta, yukarı çıkmak için ayağını kaldıran birinin gerçekte alçalan basamaklarla karşılaşması ne kadar tehlikelidir. Bu durumda düşme, yaralanma ve çıkık kaçınılmazdır. Komintern önderliği '1924'te, hem Alman Ekiminin deneyimlerinin eleştirisini, hem de genel olarak her eleştiriyi bastırmak için elinden gelen herşeyi yaptı. Ve inatla şunları tekrarladı: İşçiler doğrudan devrime ilerlemektedir, merdivenler yukarı doğru yönelmektedir. Devrimci çekilme sırasında uygulanan Beşinci Kongre direktiflerinin, politik düşüşlere ve çıkıklara yol açmasına şaşmamak gerek!

Alman Muhalefeti Haber Bülteni'nin 5-6. sayısı, 1 Mart 1927'de şöyle diyordu;

> Solcuların bu parti kongresindeki [önderliği ele geçirdikleri 1924 Frankfurt Kongresi] en büyük hataları, 1923 yenilgisinin ağırlığından partiye açıkça söz etmemeleri; bundan gerekli sonuçları çıkarmamaları, kapitalizmin görece istikrar eğilimlerini partiye doğru dürüst ve süsleyip püslemeksizin açıklamamaları ve gelecek dönem için mücadeleleri ve sloganları ile birlikte uygun bir program formüle etmemelerinde yatmaktadır. Oysa bunu yapmak ve programda yer alan tezlerin altını keskin bir şekilde çizmek, doğru ve mutlak biçimde gerekli olduğu gibi, tamamen mümkündü de. [vurgu bizim]

Bu satırlar, o sıralar, bizim sözde "tasfiyeciliğimiz"e karşı Beşinci Kongrede yürütülen mücadeleye katılan Alman solunun bir kesiminin 1924-25 derslerini ciddi bir biçimde kavradıklarına dair bir belirtiydi bizim için. Ve bu bizi daha sonra ilkeli bir biçimde birbirimize yaklaştırdı.

Durumdaki keskin dönüşün kilit yılı, *1924 oldu*. Ama bu keskin dönüşün meydana gelmiş olduğu ("istikrar"), ancak bir buçuk yıl sonra kabul edildi. 1924-25 yıllarının sol hatalar ve darbeci deneyimlerle dolu yıllar olması, bu yüzden hiç şaşırtıcı değildir. Aralık 1924 Estonya silâhlı ayaklanmasının trajik tarihi gibi, Bulgaristan'daki terörist macera da, hatalı yönelişten kaynaklanan bir çare-

sizlik patlamasıydı. Tarihsel süreci bir darbeyle olgunlaştırma girişimlerinin eleştirel bir incelemc yapılmaksızın terk edilmesi, aynı şeyin 1927 sonuna doğru Kanton'da nüksetmesine yol açtı. Politikada, tıpkı büyük hatalar gibi, cezasız kalmayan en küçük bir hata bile yoktur. Ve en büyük hata da, eleştiriyi ve hataların doğru bir Marksist değerlendirmesini mekanik olarak bastırmaya çalışarak, hataları örtbas etmektir.

Son beş yılın Komintern tarihini yazmıyoruz. Biz buraya yalnızca, bu dönemin temel aşamalarındaki iki stratejik çizginin olgular eşliğinde sergilenişini ve aynı zamanda bütün bu sorunları yok sayan taslak programın cansızlığının sergilenişini getiriyoruz. Bu yüzden burada, Beşinci Kongrenin direktifleri ile politik gerçeklik arasında sıkışıp kalan Komintern partilerinin payına düşen içinden çıkılmaz çelişkilerin genel de olsa bir betimlemesini veremeyiz. Şüphesiz, 1924'te Bulgaristan ve Estonya'nın durumunda olduğu gibi, her yerde çelişkiler böylesine ölümcül çalkantılarla çözülmedi. Ama daima ve her yerde partiler kendilerini, eli kolu bağlanmış, kitlelerin özlemlerine yanıt vermeyi başaramamış, gözü kapalı gitmiş ve tökezlemiş hissettiler. Parti propagandasında ve ajitasyonunda olsun, sendikalar içinde çalışmada olsun, parlamento kürsüsünde olsun, her yerde komünistler, Beşinci Kongrenin hatalı tavrının ağır prangasını taşımak zorunda kalmışlardır. Her parti, az ya da çok, hatalı kalkış noktalarının kurbanı oldu. Her biri hayaletlerin peşinden gitti, gerçek süreçleri gözardı etti, devrimci sloganları laf kalabalıklarına dönüştürdü, kitlelerin gözünde kendini uzlaşmacı haline getirdi ve bastığı zemini kaybetti. Bütün bunlar yetmiyormuş gibi, şimdi olduğu gibi o zaman da Komintern basını, son yıllarda komünist partilerin yürüttüğü çalışmalara ilişkin olguları ve rakamları toplama, düzenleme ve yayınlama olanağından yoksun bırakıldı. Hatalardan, yenilgilerden ve başarısızlıklardan sonra epigon önderlik, geri çekilmeyi ve muhaliflerle uğraşmayı bütün ışıklar sönükken tercih ediyor.

Kendisini gerçek etkenlerle acımasız ve sürekli olarak artan bir çelişki içinde bulan önderlik, daha da sahte etkenlere sığınmak zorundaydı. Bastığı zemini yitiren KEYK, devrimci güçlerin ve belirtilerin izinin bile bulunmadığı yerlerde bunları keşfetmeye zorlandı. Dengesini kaybetmemek için çürük tahtalara basmak zorun-

da kaldı.

Proletarya içinde sağa doğru açık ve büyüyen kayışlar sürdüğü ölçüde, Komintern içinde, köylülüğün idealleştirilmesi, köylülüğün burjuva toplumla her "kopuş" belirtisinin hiçbir eleştiriye tâbi tutulmadan abartılması, bir günlük ömrü olan her köylü örgütünün allanıp pullanması ve "köylü" demagoglarının açık dalkavukluğu evresi başladı.

Proleter öncünün burjuvaziye ve sahte burjuva demagojisine karşı ve yoksul köylülüğün en yoksul tabakalarının etkilenmesi için vereceği uzun ve inatçı mücadele *görevi*, yerini giderek köylülüğün ulusal ve uluslararası ölçekte doğrudan ve bağımsız bir devrimci rol oynayacağı *umuduna* bıraktı.

1924 boyunca, yani esas "istikrar" yılında, komünist basın, son zamanlarda örgütlenen Köylü Enternasyonali'nin gücüne ilişkin son derece hayalci raporlarla doldurudu. Bu örgütün temsilcisi Dombal, kuruluşundan altı ay sonra, Köylü Enternasyonali'nin birkaç milyon üyeyi kucakladığını bildiriyordu.

Daha sonra Radiç'in skandal olayı patlak verdi. Hırvatistan "Köylü" Partisinin lideri olan Radiç, Yeşil Zagrep'ten geçerken, Beyaz Belgrad'da bakan olma şansını arttırmak için kendini Kızıl Moskova'da göstermenin yararlı olacağını düşünmüştü. Zinovyev, 9 Temmuz 1924 tarihinde, Leningrad parti işçilerine Beşinci Kongrenin sonuçları üzerine verdiği raporda, kendisinin yeni "zafer"inden şöyle söz ediyordu:

> Bu noktada köylülük içinde önemli değişiklikler olmaktadır. Herhalde hepiniz Radiç'in Hırvatistan Köylü Partisinden haberdarsınızdır. Radiç şimdi Moskova'da. Kendisi gerçek bir halk lideridir. Radiç'in ardında, Hırvatistan'ın bütün yoksul ve orta köylülüğü birleşmiş olarak durmaktadır. Radiç şimdi partisi adına Köylü Enternasyonali'ne katılmaya karar vermiş bulunuyor. Bunu çok önemli bir olay olarak görüyoruz. Köylü Enternasyonali'nin oluşturulması çok önemli bir olaydır. Bazı yoldaşlar bundan büyük bir örgüt çıkmayacağına inanmaktaydılar. ... Şimdi büyük bir yardımcı kitleye ulaşıyoruz köylülük... [*Pravda*, 22 Temmuz 1924]

Ve saire, ve saire.

Okyanusun öte yakasında ise "gerçek halk lideri" Radiç'e, lider

LaFollette karşılık geliyordu. Komintern temsilcisi Pepper, "yardımcı kitleyi" –Amerikan çiftçilerini– hızlandırılmış bir tempoda harekete katmak için, genç ve zayıf Amerikan Komünist Partisini, Amerikan kapitalizmini çabucak devirmek amacıyla LaFollette'in etrafında bir "Çiftçi-İşçi Partisi" yaratma biçimindeki anlamsız ve uğursuz maceraya sürükledi.

Amerika Birleşik Devletleri'nde çiftçilere dayalı devrimin yakın olduğuna ilişkin mutlu sözler, o zamanlar, KEYK'in resmi liderlerinin konuşmalarını ve makalelerini dolduruyordu. Beşinci Kongrenin bir oturumunda Kolarov şunları söylüyordu:

> Amerika Birleşik Devletleri'nde küçük çiftçiler bir Çiftçi-İşçi partisi kurmuşlardır; bu parti giderek daha radikal olmakta, komünistlere yaklaşmakta ve Amerika Birleşik Devletleri'nde bir işçi-köylü hükümetinin yaratılması fikriyle dolup taşmaktadır. [*Pravda*, 6 Temmuz 1924]

Ne fazla, ne eksik!

Moskova'daki Köylü Kongresine Nebraska'dan Green –LaFollette'in örgütünün liderlerinden biri– gelmişti. Önüne gelen herşeye "iştirak eden" Green, daha sonra, alışılageldiği üzere, St.Paul konferansında,[22] komünist parti Pepper'in büyük planlarını gerçekleştirmeye başlamak amacıyla cılız bir girişimde bulunduğunda, komünist partiyi yere sermeye yardım etmişti; bu Pepper, Kont Karolyi'nin danışmanı, Üçüncü Kongrede bir aşırı solcu, bir Marksizm reformcusu ve Macaristan devrimini boğazlayanlardan biri olan o aynı Pepper'dir.

---

[22] Birleşik Devletler İşçi (Komünist) Partisi tarafından oluşturulan "Federal Çiftçi-İşçi Partisi", 17 Haziran 1924'te, başkan adaylarını belirlemek amacıyla St.Paul'de toplandı. Komünist olmayan unsurlar, FÇİP içindeki kitle örgütlerini temsil ediyorlardı, fakat tümüyle Senatör LaFollette'in etkisi altındaydılar. Komünistler, komünist-kontrollü partinin çatısı altındaki kırsal-LaFolletteci arkadaşlarını kaçırmama ümidiyle, Komünist Parti üyesi olmayan iki üye tayin ettiler; başkanlık için Duncan McDonald ve başkan yardımcılığı için William Bouck. Aynı ruh haliyle, komünistler, ılımlı, yarı-LaFolletteci bir parti programı da yazdılar. Ama birkaç hafta içinde açığa çıktı ki, FÇİP içinde komünist olmayanlara ayrılan tüm önemli kontenjanlar LaFollette hareketine geçmişti ve başkanlık için Wisconsin Senatörü destekleniyordu. 8 Temmuz 1924'te, bu nedenle, Komünist Parti Merkez Komitesi, FÇİP adaylarının geri çekildiğini ve KP'nin, kendi adayları olan William Z. Foster ve Benjamin Gitlow ile kendi kampanyasını yürüteceğini duyurdu.

Pravda, 29 Ağustos 1924 tarihli sayısında şunları yazmaktadır:

> "Amerikan proletaryası *kitlesel olarak*, İngiliz İşçi Partisi gibi işbirlikçi bir parti ihtiyacına karşılık gelen bir bilinç düzeyine dahi erişmiş değildir."

Ve daha bir buçuk ay kadar önce Leningrad parti işçilerine Zinovyev şöyle sesleniyordu:

> "Tarımsal kriz milyonlarca çiftçiyi isteyerek ya da istemeyerek işçi sınıfına doğru sürüklemektedir." [*Pravda*, 22 Temmuz 1924]

Kolarov da hemen şunu ekliyordu: "Ve bir işçi-köylü hükümetine!"

Basın ise, kapitalizmin devrilmesi için, Amerika'da, "saf proleter olmayan ama bir sınıf partisi" olan bir Çiftçi-İşçi partisinin kısa sürede kurulacağını tekrarlayıp duruyordu. "Proleter olmayan ama bir sınıf" karakteri taşıyandan ne kastedildiğine gelince herhalde bunu okyanusun her iki yakasındaki astrologlar da açıklayamazdı. Sonuçta bu, Çin devrimi derslerine ilişkin olarak ayrıntılarıyla ele alacağımız "iki sınıflı işçi ve köylü partisi" fikrinin, yalnızca Pepperci bir yorumudur. Burada, bu proleter olmayan sınıf partileri gerici fikrinin, tümüyle, bastığı zemini yitiren ve Radiç'e, LaFollette'e ve Köylü Enternasyonali'nin şişirilmiş tiplerine sarılan 1924'ün "sol" politikasından ortaya çıktığına işaret etmek yeterlidir.

> Şimdi, köylü kitlelerin burjuvaziden koptuğu, köylülüğün burjuvaziye karşı yürüdüğü ve kapitalist ülkelerde kapitalist sisteme karşı mücadele yürüten köylülük ile işçi sınıfı arasındaki birleşik cephenin gittikçe güçlendiği olağanüstü önemli ve anlamlı bir sürece tanık olmaktayız. [*Pravda*, 27 Temmuz 1924]

diyordu sıradan akademisyen Milyutin.

İşçilerin açıkça sağa kaydığı, sosyal demokrasinin gücünün arttığı ve burjuvazinin kendi konumunu güçlendirdiği bir dönemde, çoğu durumda yalnızca hayali olan bu köylü radikalleşmesinden bağımsız bir rol beklenebilirmiş gibi, Komintern basını bütün bir 1924 yılı boyunca usanmadan "köylü kitlelerinin" evrensel "radikalleşmesinden" söz etti durdu.

Politik görüşteki aynı hatayı, 1927 sonu ve 1928 başında Çin'e

ilişkin olarak görmekteyiz. Proletaryanın kesin ve uzun süren bir yenilgiye uğradığı her büyük ve derin devrimci krizin ertesinde, tıpkı taşın suda yarattığı halkaların yayılışı gibi, yarı-proleter kent ve kır kitleleri arasında da uzun süre bir heyecan dalgası varlığını sürdürür. Eğer bir önderlik bu dalgalara bağımsız bir önem atfeder ve işçi sınıfı içindeki süreçlerle ters düşmesine karşın bunları yaklaşan bir devrimin belirtileri olarak yorumlarsa, iyi bilinsin ki, bu, önderliğin 1924'de Estonya veya Bulgaristan ya da 1927'de Kanton'dakilere benzer maceralara doğru yöneldiğinin işaretidir.

Aynı aşırı-solcu dönemde Çin Komünist Partisi, birkaç yıl boyunca, Beşinci Kongre tarafından "sempatizan parti" olarak nitelenen Kuomintang'a girmeye zorlandı (*Pravda*, 25 Haziran 1924), hem de bu partinin sınıf karakterini belirlemek için hiçbir çalışma yapılmaksızın. Daha da derine indikçe, "ulusal devrimci burjuvazinin" giderek daha da idealleştirildiğini görüyoruz. Böylece Doğudaki gözleri kapalı ve sabırsızlıkla yanıp tutuşan hatalı sol gidişat, daha sonraki oportünizmin temelini attı. Bu oportünist çizgiyi formüle etmesi istenen bizzat Martinov oldu. Üç Rus devrimi boyunca küçük burjuvazinin kuyruğuna takılmış olan Martinov, Çin proletaryası için haydi haydi güvenilir bir danışmandı.

Dönemlerin yapay olarak hızlandırılması peşinden koşulurken, yalnızca Radiç'e, LaFollette'e, Dombal'ın milyonlarca köylüsüne ve hatta Pepper'e sarılmakla kalınmadı, aynı zamanda İngiltere için temelden yanlış bir perspektif de oluşturuldu. İngiliz Komünist Partisinin zayıflıkları, o sıralar, olabildiğince hızlı bir biçimde onun daha zorlayıcı bir etkenle ikame edilmesi gereğini doğurdu. İşte o zaman da, İngiliz sendikacılığı içindeki eğilimlerin yanlış değerlendirilişi doğdu. Zinovyev'e göre devrim, İngiliz Komünist Partisinin dar kapısından değil, sendikaların görkemli kapılarından kendisine bir geçit bulacaktı. Sendikalarda örgütlü kitlelerin komünist partisi aracılığı ile kazanılması mücadelesi, yerini, devrimin başarılması için, sendikaların hazır aygıtlarını mümkün olan en büyük hızla kullanma ümidine bıraktı. Bu hatalı tutum daha sonra İngiliz-Rus Komitesi politikasına[23] kaynaklık etti; bu komi-

[23] 1924 Kasımında, Sendika Kongresi başkanı A. A. Purcell başkanlığındaki geniş bir İngiliz sendika liderleri delegasyonu Moskova'ya geldi ve Rusya'nın durumunu inceledikten sonra, Bolşevik hükümetin başarılarını öven bir rapor yayınlamak üzere

te, İngiliz işçi sınıfına olduğu kadar, Sovyetler Birliği'ne de bir darbe indirdi ve bu darbenin daha ağırı ancak Çin yenilgisinde yaşandı.

Daha 1924 yazında yazılan *Ekim Dersleri*'nde hızlandırılmış -bu fikrin daha sonraki gelişiminin gösterdiği gibi, Purcell ve Cock ile dostluk sayesinde hızlandırılmış- bir yol düşüncesi şu sözlerle reddedilmişti:

> Parti olmadan, partinin dışında, partinin üzerinde, ya da parti yerine başka bir örgütle proletarya devrimi başarıya ulaşamaz. Son on yıldan alınacak en önemli ders budur. Elbette İngiliz sendikaları proleter devrime büyük bir kaldıraç olabilirler. Örneğin, belirli şartlar altında ve belirli bir süre için, işçi sovyetlerinin yerini bile alabilirler. Ama komünist partiden ayrı ve elbette ona karşı böyle bir rol oynayamazlar, yeter ki sendikalardaki komünist etki belirleyici olsun. *Partinin proleter devrimdeki rolünü ve önemini böyle kolayca reddetmenin ya da hatta zayıflatmanın* bedelini çok pahalıya ödedik. [Troçki, *Eserler*, Cilt III, kısım 1, s.9]

Aynı sorun, *İngiltere Nereye Gidiyor?* adlı kitabımda daha geniş çapta ortaya konmuştur. Başından sonuna kadar bu kitap, İngiliz devriminin de komünizmin kapılarından kurtulamayacağını ve dolambaçlı yollara ilişkin tüm hayallerden kaçınan, doğru, cesur ve uzlaşmaz bir politika sayesinde, İngiliz Komünist Partisinin birkaç yıl içinde önündeki görevlerin üstesinden gelecek şekilde olgunlaşıp, hamleler ve sıçramalarla büyüyebileceğini kanıtlamaya çalışmaktadır.

1924'ün sol hayalleri, sağcı öz sayesinde gelişti. 1923'teki ha-

---

geri döndü. Buna karşılık olarak da, Rus sendikaları Merkez Konseyi başkanı M. Tomski başkanlığındaki bir Rus delegasyonu İngiltere'ye gitti ve 1925 Mayısında İngiliz sendikaları Hall kongresinde boy gösterdi. 14 Mayıs 1925'te, iki sendikal hareketin liderlerinin, her iki örgütün de eşit temsil edildiği İngiliz-Rus Sendikalar Komitesini oluşturmak için anlaştıkları bir protokol kaleme alındı. Bu komitenin amacının, uluslararası sendikalar birliğinin kurulması, gericiliğin zaferini önleme mücadelesi ve yeni savaş tehlikelerine karşı mücadele olduğu anlatıldı. Komitenin İngiliz seksiyonu Mayıs 1926 Genel Grevinde alçakça bir tavır takındıktan sonra, Rus Muhalefetinin, Rusların candan ilişkilerinin onlara sağladığı devrimci örtüden İngiliz işçi liderlerinin mahrum bırakılması için Rusya'nın komiteyi kesin olarak terk etmesini istemesine rağmen, Komite varlığını bir yıl daha sürdürdü. Komite sonunda dağıldı; ancak Rus inisiyatifiyle değil, İngiliz sendikalar Genel Konseyi komiteden çekildiği için.

talar ve yenilgilerin anlamını kendinden ve başkalarından gizlemek için, proletarya saflarındaki sağa yalpalama süreci gözardı edilmeli ve diğer sınıflar içindeki devrimci süreçler iyimser bir abartmaya uğratılmalıydı. Bu, proleter çizgiden merkezci çizgiye, yani küçük burjuva çizgiye kaymanın başlangıcıydı. Bu çizgi, artan istikrarla birlikte, aşırı-solcu kabuğundan kurtulacak, SSCB'de, Çin'de, İngiltere'de, Almanya'da ve tüm diğer yerlerde kendini kaba bir işbirlikçi çizgi olarak açığa vuracaktı.

8. Sağ Merkezciliğe Kayma Dönemi

En önemli komünist partilerin Beşinci Kongreye uyarlanan politikaları, kısa sürede tüm yetersizliğini ortaya koydu. Komünist partilerin gelişimini engelleyen sahte "solculuğun" hataları, daha sonra yeni ampirik zikzaklara hız kazandırdı: Yani sağa doğru hızlanan bir kaymaya yol açtı. Sütten ağzı yanan yoğurdu üfleyerek yer. Bir dizi partinin "solcu" merkez komitesi, Beşinci Kongre öncesinde seçildikleri hızla alaşağı edildi[24] Maceracı solculuk, sağ merkezci türden açık bir oportünizme yol açtı. Bu örgütsel sağa yalpalamanın karakterini ve temposunu kavramak için, bu dö-

[24] Belirleyici Avrupa partilerine dayatılan en önemli Merkez Komiteleri, "Troçkizm"e karşı mücadelenin uluslararası ölçekte başlatılmasından hemen sonra işlevlerini benimsediler. Fransa'da, Rus Muhalefetine büyük bir sempati besleyen Souvarine, Rosmer ve ortaklarının önderliği yerine, Zinovyev rejimini destekleyen Albert Treint ve Suzanne Girault'un "sol" önderliği getirildi. Almanya'da, Rus Muhalefetine karşı, Troçki'nin deyişiyle "adresi yanlış sempatiler" besleyen ve Rus Muhalefetinin Alman bozgununun kabahatini yükleyerek birleşmeyi reddettiği Brandler-Thalheimer önderliğinin yerine, Zinovyevci taraftarlar olan Fischer ve Maslow getirildi. Polonya'da, Varski önderliğinin yerine, Domski'nin "sol" önderliği getirildi. Komintern'in 1925'teki Beşinci Plenumunda kutsanan bu önderliklerin hiçbirisi, bir yıldan fazla yaşamadı. Stalin-Buharin tarafından Zinovyev'i, özellikle Komintern'de, önderlikten ihraç etmek için hazırlıklar yapılırken ve Zinovyev'in Troçki ile birliğe yanaşması daha fark edilebilir hale gelirken. Beşinci Kongreden sonraki dönemin "sol" önderlikleri, atandıkları sürat ve keyfilikle uzaklaştırıldılar. Domski grubu, Varski-Kostrzeva önderliğiyle değiştirildi ve sonunda atıldı; Fischer ve Maslow atıldı ve yerine Thälmann-Neumann hizbi getirildi; Treint ve Girault uzaklaştırıldı ve ardından atıldı ve yerine Doriot-Barbé-Thorez grubu getirildi. Her seferinde, ihraç edilen "sol" önderlikler, bir değerlendirme ve kendini gözden geçirme döneminden sonra, kısa ya da uzun bir dönem boyunca Troçkist Muhalefeti desteklemeye yöneldiler. Uzaklaştırmalar, şüphesiz, Kominfern politikasının sağa doğru gelişim döneminin başlamasıyla aynı zamana rastladı.

nüşün yöneticisi olan Stalin'in, daha 1924 Eylülünde, partilerin Bolşevikleşmesinin bir ifadesi ve devrime ilerleyen ve "devrimci önderler isteyen" Bolşevik işçilerin taleplerine bir yanıt olarak, parti önderliğinin Maslow'a, Ruth Fischer'e, Treint'e, Suzanne Girault'a ve diğerlerine geçmesini takdir ettiğini hatırlamak gerekir.

Stalin şöyle yazıyordu: "Son altı ay, Batının komünist partilerinin yaşamında radikal bir dönüş noktasını temsil etmesi, sosyal demokrat kalıntıların kesin olarak tasfiye edilmesi, parti kadrolarının Bolşevikleşmesi ve oportünist unsurların tecrit edilmesi bakımından dikkat çekicidir." (*Pravda*, 20 Eylül 1924)

Ama on ay sonra gerçek "Bolşevikler" ve "devrimci önderler" bir sosyal demokrat ve dönek olarak ilân edilmişler, önderlikten uzaklaştırılıp partiden atılmışlardır.

Aygıtın kaba ve vefasız mekanik önlemlerine başvurarak sık sık gerçekleştirilen bu lider değişiklikleri, panik derecesinde apar topar bir nitelik taşımasına karşın, aşırı-solcu politika evresi ile onu izleyen oportünizme kayma dönemi arasına kesin bir ideolojik sınır çizgisi çekmek olanaksızdır.

SSCB'de sanayi ve köylülük, sömürge burjuvazisi, kapitalist ülkelerde "köylü" partileri, tek ülkede sosyalizm, proleter devrimde partinin rolü sorunlarında, "Troçkizm"e karşı mücadele bayrağı ardında gizlenmiş olan revizyonist eğilimler 1924-25 yıllarında çoktan ortaya çıkmış ve en açık oportünist ifadelerini, 1925 Nisanındaki SBKP konferansı kararlarında bulmuşlardır.

Bir bütün olarak ele alındığında, sağa gidiş, 1923 yenilgisinin neden olduğu devrimci gelişimdeki duraklamaya, yarı-kör, tamamen ampirik ve gecikmiş bir uyarlanma çabasıydı. Daha önce de söz edildiği gibi, Buharin'in ilk formülasyonu, sözcüğün en kitabi ve en mekanik anlamında, devrimin "sürekli" gelişimi üzerine dayanmaktaydı. Buharin, hiçbir "soluk alma süresi", kesinti ya da herhangi bir geri çekilme tanımıyordu; her koşulda "saldırıyı" sürdürmeyi devrimci bir görev sayıyordu.

Stalin'in, bir tür program olan ve uluslararası sorunlara ilk olarak eğilişini simgeleyen yukarıda alıntıladığımız "Uluslararası Durum üzerine" adlı makalesi, taslak programın öteki yazarının da, "Troçkizm"e karşı mücadelenin ilk döneminde aynı saf mekanik

"solcu" anlayışa sahip olduğunu göstermektedir. Bu anlayış için, daima ve değişmez bir şekilde, yalnızca, "çözülmekte olan" sosyal demokrasi, "radikalleşen" işçiler, "büyüyen" komünist partiler ve "yaklaşan" devrim vardı. Ve etrafına bakınıp olayları ayırt etmeye çalışan herkes bir "tasfiyeci" idi ve hâlâ da öyledir.

Avrupa'daki durumun 1923'te bir kopuş göstermesinden sonra, bu "eğilimin" yeni bir şeyin varlığını hissetmesi ve bilâhare panik içinde kendini zıddına dönüştürmesi bir buçuk yıl aldı. Önderlik, çağımıza ve onun iç eğilimlerine ilişkin herhangi bir sentezlenmiş kavrayış olmaksızın, sadece el yordamıyla yürüyerek (Stalin) ve her durum için yenilenen skolastik şemalardan elde edilen parça parça sonuçları ekleyerek (Buharin) kendine yön çizdi. Bu yüzden politik çizgi, bir bütün olarak, bir zikzaklar zincirini temsil eder. İdeolojik çizgi ise, Stalinist zikzağın her dilimini saçmalığa sürükleme eğiliminde olan bir şemalar kaleydoskopudur.[25]

Altıncı Kongre, Buharin tarafından yaratılan ve İngiliz-Rus Komitesi'nin bütün aşamaları için bir temel ilke görevi görmesi tasarlanan bütün teorileri derlemek için özel bir komisyon seçmeye karar verseydi, doğru bir şekilde davranmış olacaktı; bu teoriler, içerdikleri fikirlerin bir hararet grafiğinin çıkarılabilmesi için, kronolojik sıraya göre derlenmeli ve sistemli bir şekilde düzenlenmeliydi. Bu, oldukça öğretici bir stratejik diyagram olurdu. Aynı şeyler Çin devrimi, SSCB'nin ekonomik gelişmesi ve daha az önemli sorunlar için de geçerlidir. *Skolastizm çarpı kör ampirizm*; bu rota hâlâ acımasızca mahkûm edilmeyi beklemektedir.

Bu rotanın etkileri, kendisini en ölümcül derecede, üç önemli sorunda göstermiştir: SSCB'nin iç politikasında, Çin devriminde ve İngiliz-Rus Komitesinde. Bu etkiler, doğrudan sonuçları bakımından daha az aşikâr ve daha az ölümcül olmakla birlikte, Komintern politikalarına ilişkin genel olarak diğer tüm konularda da aynı yönde olmuştur.

SSCB'nin iç sorunlarına ilişkin olarak, kayma politikasının yeterince ayrıntılı nitelemesi, *Bolşevik-Leninistler (Muhalefet) Plat-*

---

[25] Kaleydoskop: Bir tür dürbün; çiçek dürbünü. Bir tarafı buzlu camla kapatılan madeni ya da mukavvadan yapılmış bir borudur. Göze tutulup çevrildikçe renkli cam parçalarından kırılan ışınları, yine içinde bulunan küçücük aynalara yansıtır; bu yansımalardan ötürü türlü geometrik biçimler görülür.

formu'nda[26] mevcuttur. Biz burada kendimizi bu platformla sınırlamak zorundayız. Şimdiki SBKP önderliğinin 1923 ile 1928 yılları arasındaki politikanın sonuçlarından kurtulmak için harcadığı bütün çabaların, yazarları veya taraftarları hapiste ve sürgünde olan *Platform*'dan neredeyse cümle cümle yapılan alıntılara dayanması, *Platform*'un en umulmadık bir şekilde doğrulanmasıdır. Mevcut önderliğin, herhangi bir sonuç çıkarmaksızın, yalnızca küçük parçalar halinde *Platform*'a başvurması, şu anki sol dönüşü son derece kararsız ve belirsiz kılmaktadır; ama bu aynı zamanda, *Platform*'a, gerçek bir Leninist rotanın genel ifadesi oluşundan çok daha büyük bir değer kazandırmaktadır.

Platform'da Çin devrimi sorunu oldukça yetersiz, eksik ve kısmen de Zinovyev tarafından kesin olarak yanlış bir biçimde ele alınmıştır. Bu sorunun Komintern için belirleyici öneminden ötürü, bunu ayrı bir bölüm olarak daha ayrıntılı bir incelemeye tâbi tutmak zorundayız.

Komintern'in son yıllardaki stratejik deneyleri içinde en önemli üçüncü sorun olan İngiliz-Rus Komitesine gelince, pek çok makale, konuşma ve tezde Muhalefet tarafından zaten söylenmiş olanlardan sonra, bize yalnızca kısa bir özet yapmak kalıyor.

Daha önce değindiğimiz gibi, İngiliz-Rus Komitesinin hareket noktası, genç ve yavaş gelişen komünist partinin üzerinden atlamak gibi sabırsız bir itkiydi. Bu, daha genel grev öncesinde, yaşanan tüm deneyime hatalı bir karakter kazandırmaktaydı.

İngiliz-Rus Komitesine, dağılması gereken ve Genel Konseyi tehlikeye atacak ilk ciddi sınavda kaçınılmaz ve kesin bir biçimde dağılacak olan tepedeki geçici bir blok gözüyle bakılmamaktaydı. Yalnız Stalin, Buharin, Tomski ve diğerleri değil, Zinovyev bile bunu, uzun süreli bir "ortaklık" olarak düşünmekte, İngiliz işçi

---

[26] *Bolşevik-Leninistler (Muhalefet) Platformu*, SBKP'nin On Beşinci Kongresinden önceki görüşme dönemi için, Troçki, Radek, Piyatakov, Rakovski, Zinovyev, Kamanev, Yevdokimov, Peterson, Bakayev ve partinin Merkez Komite ve Merkez Denetim Komisyonunun çok sayıdaki diğer üyeleri tarafından 1927'de sunuldu. Rus parti basınında yayınlanması Stalinist bürokrasi tarafından reddedildi. Buna gerekçe olarak da "parti karşıtı belge" olması gösterildi. Preobrajenski, Serebriyakov ve diğerleri de dahil olmak üzere Muhalefetin pek çok lideri, bu belgeyi bir teksir makinesinde çoğaltmanın sorumluluğunu üstlendikleri için, tüm Muhalefet taraftarlarının *toptan* ihraç edilmesinden kısa bir süre önce partiden atıldı.

kitlelerini sistemli olarak devrimcileştirmeye yarayan bir alet gibi görmekte, onu İngiliz proletaryasının devriminin geçeceği kapı olarak değilse bile, o kapıya en azından bir yaklaşma yolu olarak değerlendirmekteydi. İngiliz-Rus Komitesi giderek geçici bir ittifak olmaktan çıkıp, gerçek sınıf mücadelesinin üstünde tutulan dokunulmaz bir ilkeye dönüşür oldu.

Kitle hareketinin açık devrimci aşamaya geçişi, az çok solcu olan liberal işçi politikacılarını burjuva gericilik kampına itti. Bunlar genel greve açıktan açığa ve bilerek ihanet ettiler; ardından madenciler grevini ayaklar altına alıp ihanet ettiler. İhanet olasılığı reformizm içinde daima mevcuttur. Ama bu, her zaman için reformizmin ve ihanetin aynı şeyler olduğu anlamına gelmez. Gerçek tam böyle değildir. İleri doğru adımlar attıkları sürece reformistlerle geçici antlaşmalar yapılabilir. Ama bir hareketin gelişmesinden ötürü korkuya kapılıp ihanet ettikleri sırada onlarla bir bloğu sürdürmek, hainlere canice göz yummak ve ihaneti gizlemekle aynı şeydir.

Genel grevin, beş milyon işçinin gücüyle işverenler ve devlet üzerinde birleşik bir baskı uygulama görevi vardı; zira kömür madenciliği sanayii, devlet politikasının en önemli sorunu haline gelmişti. Önderliğin ihaneti sayesine, grev ilk aşamasında kırıldı. Maden işçilerinin sürdüreceği yalıtık bir ekonomik grevin, genel grevin başaramadığı şeyleri başaracağına inanmak büyük bir yanılsamaydı. *Genel Konseyin gücü tam da buradan kaynaklanmaktaydı*. O, ince bir hesapla, işçilerin hatırı sayılır bir kesiminin Genel Konseyin hain direktiflerinin "doğruluğuna" ve "mantıklılığına" ikna olmaları sonucunda, maden işçilerinin yenilgisini hedefliyordu.

Genel Konseyle dostane bloğun sürdürülmesi ve aynı zamanda maden işçilerinin uzun ve yalıtık ekonomik grevine eşzamanlı destek verilmesi, ki Genel Konsey buna karşı çıkmıştır, sanki, sendikaların başındakilere bu ağır sınavdan olabildiğince az kayıpla çıkma olanağı vermek için önceden hesaplanmış gibi gözüküyordu.

Burada Rus sendikalarının rolünün, devrimci bakış açısından, oldukça olumsuz ve kesinlikle acınası olduğu anlaşıldı. Yalıtık olsa bile, bir ekonomik grevin desteklenmesi elbette gerekliydi. Bu

konuda devrimciler arasında hiçbir ikilik olamaz. Ama bu destek yalnızca mali değil, devrimci-politik bir nitelik de taşımalıydı. Tüm Rusya Sendikalar Merkez Konseyi, İngiliz maden işçilerine ve tüm İngiliz işçi sınıfına açıkça şunu söylemeliydi ki, maden işçileri grevinden ciddi olarak zafer beklenebilmesi, ancak onun, inatçılığı, azmi ve kapsamıyla, *genel grevi yeniden patlatacak* yolları hazırlamasıyla mümkündür. Buna ulaşmanın yolu doğrudan doğruya, hükümetle maden işçileri arasındaki aracı rolündeki Genel Konseye karşı açık bir mücadele vermekten geçmekteydi. Böylece, ekonomik grevi siyasal greve dönüştürme mücadelesi, Genel Konseye karşı dehşetli bir politik ve örgütsel savaş demek olacaktı. Böylesi bir savaşın ilk adımı, işçi sınıfının ayağını bağlayan bir zincir, bir engel haline gelmiş olan İngiliz-Rus Komitesinden ayrılmak olacaktı.

Ne dediğini bilen bir devrimci, bu çizgi izlenseydi zafer *garanti olacaktı* diye iddia etmez. Ama zaferin *mümkün* olduğu tek yol buydu. Bu yol üzerinde uğranan bir yenilgi, *daha sonra* zafere ulaşacak olan bir yol üzerinde uğranan yenilgi demekti. Böylesi yenilgiler eğiticidir, yani işçi sınıfı içinde devrimci fikirleri güçlendirir. Hal böyleyken kararsız ve umutsuz sendika grevini (yöntemde sendika grevi, amaçta devrimci-politik grev) yalnızca mali olarak desteklemek, sadece, grevin açlıktan çöküşünü ve böylece kendi "haklılığının" ortaya çıkmasını sakin sakin bekleyen Genel Konseyin değirmenine su taşımak demekti. Genel Konsey şüphesiz, açık bir grev kırıcı rolünde aylarca fırsat kollayamazdı. İşte tam da bu çok kritik dönemdedir ki, Genel Konsey, İngiliz-Rus Komitesine, kendisini kitlelerden gizleyecek politik bir perde olarak ihtiyaç duydu. Böylece İngiliz sermayesi ile proletaryası arasındaki, Genel Konsey ile maden işçileri arasındaki ölümcül sınıf mücadelesi sorunları, adeta, aynı blok içinde yer alan müttefikler, yani İngiliz Genel Konseyi ile Tüm Rusya Sendikalar Merkez Konseyi arasında geçen, o an için şu iki yoldan hangisinin daha iyi olduğu yolundaki dostça bir tartışmanın sorunlarına dönüştü: Anlaşma yolu mu, yoksa yalıtık ekonomik mücadele yolu mu? Grevin kaçınılmaz sonucu anlaşmaya yol açtı, yani dostça "tartışmayı" Genel Konsey yararına, trajik bir biçimde noktaladı.

İngiliz-Rus Komitesinin bütün politikası, hatalı çizgisinden ötü-

rü, başından sonuna kadar yalnızca Genel Konseye yardım etti. Grev uzun süre parasal bakımdan Rus işçi sınıfının büyük özverisi ile sürdürüldü ise de, bu olgu maden işçilerine veya İngiliz Komünist Partisine değil, Genel Konseye yaramıştır. Çartizm günlerinden bu yana İngiltere'deki en büyük devrimci hareketin neticesinde İngiliz Komünist Partisi pek büyümemiş, oysa Genel Konsey durumunu genel grev öncesine göre daha da güçlendirmiştir.

Bu benzersiz "stratejik manevranın" sonuçları bunlardır.

1927 Nisanında yapılan utanç verici Berlin toplantısında açıkça uşaklığa yol açan Genel Konseyle bloğun sürdürülmesi çabası, yine aynı "istikrar" tekerlemeleri ile açıklandı. Devrimin gelişiminde bir engel varsa, görüldüğü gibi, Purcell'e sarılmak zorunda kalınmaktadır. Bir Sovyet memuru ya da Melniçanski türünden bir sendikacıya çok derin gelen bu akıl yürütme, gerçekte içine Skolastizm katılmış kör ampirizmin mükemmel bir örneğidir. Özellikle 1926-1927 yıllarında, İngiliz ekonomisi ve politikası bakımından "istikrar" ne anlama gelmekteydi? Üretici güçlerin gelişmesine mi işaret ediyordu? Ekonomik durumun düzelmesine mi? Yoksa gelecek için daha iyi umutlara mı? Hiçbiri. İngiliz kapitalizminin şu sözde istikrarı tümüyle, İngiliz Komünist Partisinin zayıflığı ve kararsızlığı karşısında, her akım ve renkten eski işçi örgütlerinin tutucu güçleriyle sağlanmakta ve sürdürülmektedir. İngiltere'nin ekonomik ve toplumsal ilişkileri alanında, devrim zaten olgunlaşmıştı. Sorun tamamen politiktir. İstikrarın başlıca payandaları İşçi Partisi ve sendikalardır; bunlar İngiltere'de tek bir birim oluşturmakla birlikte bir işbölümü temelinde çalışırlar.

Genel grevin açığa çıkardığı üzere, işçi kitlelerinin durumu göz önüne alındığında, kapitalist istikrar mekanizması içindeki en yüksek mevki artık McDonald ve Thomas tarafından değil, Pugh, Purcell, Cook ve şürekâsı tarafından işgal edilmektedir. Onlar işi bitirmekte, Thomas da son rötuşları yapmaktadır. Purcell olmadan Thomas havada asılı kalacaktır, Thomas'la birlikte Baldwin de. İngiliz devriminin önündeki esas fren, bazen birbiri ardı sıra, bazen de aynı anda hem din adamlarıyla hem de Bolşeviklerle dost olan ve yalnızca geri çekilmelere değil ihanetlere de daima hazır olan Purcell'in yalancı, diplomatik, sahte "solculuğu"dur. *İstikrar Purcellciliktir.* Purcell'le gerçekleştirilen bloğu haklı göstermek

için "istikrarın" varlığına dair yapılan atıflarda ne kadar derin teorik saçmalık ve kör oportünizmin yattığını görmekteyiz. Yine de, kesinlikle "istikrar"ı parçalayıp atmak için öncelikle Purcellcilik yok edilmeliydi. Böylesi bir durumda, Genel Konseyle yapılacak en ufak bir dayanışma bile, işçi kitlelere karşı en büyük cinayet ve alçaklık olurdu.

En doğru strateji bile, kendi başına, daima zafere götürmez. Bir stratejik planın doğruluğu, onun, sınıf güçlerinin gerçek gelişim çizgisini izleyip izlemediği ve bu gelişimin öğelerini gerçekçi biçimde kestirip kestiremediğiyle kanıtlanır. Hareket için en ölümcül sonuçlar doğuran, en ciddi ve en utanç verici yenilgi, tipik Menşevikçe yenilgidir, yani sınıfların hatalı değerlendirilmesinden, devrimci etkenlerin küçümsenmesinden, düşman güçlerinin abartılmasından (idealleştirilmesinden) doğan yenilgidir. Bizim Çin'deki ve İngiltere'deki yenilgilerimiz bu türdendi.

İngiliz-Rus Komitesinden SSCB ne beklemeliydi?

1926 Temmuzunda, Stalin, Merkez Komite ile Merkez Denetleme Kurulunun ortak toplantısında bize şöyle seslendi:

> Bu bloğun [İngiliz-Rus Komitesi] görevi, yeni emperyalist savaşlara ve genel olarak ülkemize (özellikle) Avrupa'nın en güçlü emperyalist ülkelerinden, başta da İngiltere'den gelecek müdahalelere karşı işçi sınıfının geniş hareketini örgütlemekten ibarettir.

Stalin, biz Muhaliflere "dünyanın ilk işçi cumhuriyetini müdahaleye karşı korumaya dikkat edilmelidir" (biz tabii ki bunun farkında değiliz) diye ders verirken, şunları söylüyordu:

> Eğer kendi ülkelerinin karşı-devrimci emperyalistlerine karşı İngiltere'nin gerici sendikaları bizim devrimci sendikalarımızla bir blok kurmaya hazırlarsa, biz böyle bir bloğu neden selâmlamayalım?

"Gerici sendikalar" kendi emperyalistlerine karşı mücadele yürütebilselerdi, gerici olmazlardı. Stalin artık *gerici* ve *devrimci* kavramlarını birbirinden ayırt edememektedir. İngiliz sendikalarını alışılageldiği üzere gerici olarak nitelemekte, ama gerçekte onların "devrimci ruhlarına" ilişkin sefilce hayaller beslemektedir.

Stalin'den sonra partimizin Moskova Komitesi, Moskova işçilerine şöyle seslenmekteydi:

> SSCB'ye yönelen bütün muhtemel müdahalelere karşı mücadelede İngiliz-Rus Komitesi muazzam rol oynayabilir, oynamalıdır ve şüphesiz ki oynayacaktır. Bu komite, uluslararası burjuvazinin yeni bir savaş kışkırtma yolundaki tüm çabalarına karşı mücadele etmek üzere proletaryanın uluslararası güçlerini örgütleme merkezi haline gelecektir. [Moskova Komitesi Tezleri.]

Buna Muhalefetin yanıtı ne oldu? Biz şöyle dedik:

> "Uluslararası durum keskinleştikçe, İngiliz-Rus Komitesi İngiliz ve uluslararası emperyalizmin bir silâhı haline gelecektir."

İşçi devletinin koruyucu meleği olarak Purcell'e beslenen Stalinist umutların eleştirilmesi, aynı oturumda Stalin tarafından "Leninizmden Troçkizme" bir sapış olarak nitelendirildi.

> VOROŞİLOV: "Doğru."
> BİR SES: "Voroşilov söylenenlere imzasını atmıştır."
> TROÇKİ: "Bereket bütün bunlar Tutanaklara geçiyor."

Evet, bütün bunlar, kör, kaba ve bağlılık nedir bilmeyen oportünistlerin Muhalefeti "yenilgicilikle" suçladığı Temmuz oturumunun Tutanaklarında yer almaktadır.

Daha önceden yazmış olduğum "*Ne Verdik, Ne Aldık*" adlı makalemden[27] kısaca aktarmak zorunda kaldığım bu diyalog, taslak programda strateji üzerine yer alan çaylakça bölüme oranla çok daha yararlı bir stratejik derstir. *Ne verdik (umduk) ve ne aldık* sorusu genel olarak stratejide esas kriterdir. Bu soru, Altıncı Kongrede, son yıllarda gündeme gelmiş olan bütün sorunlara yöneltilmelidir. O zaman, özellikle 1926 yılından başlamak üzere, KEYK'in stratejisinin, hayali toplamalar, hatalı hesaplar, düşmana ilişkin yanılsamalar ve en güvenilir ve sağlam militanlara yapılan işkencelerden oluştuğu kesinlikle ortaya çıkacaktır. Tek kelimeyle bu strateji, sağ merkezciliğin çürümüş stratejisiydi.

---

[27] Bu dönemde Muhalefet temsilcileri tarafından yazılan birçok makale gibi *Ne Verdik, Ne Aldık* adlı bu makalenin de Rus parti basınında yayınlanmasına izin verilmedi ve makale kopyalanmış el yazmaları biçiminde dağıtılmak zorunda kalındı. 1927'de yazılan makale ancak 1934'te ilk kez herhangi bir dilde basıldı.

9. Devrimci Stratejinin Manevracı Karakteri

İlk bakışta, Bolşevik stratejinin "manevracılık" ve "esnekliğinin" taslakta neden tam bir sessizlikle geçiştirildiği anlaşılmaz gibi görünüyor. Bu sorunun yalnızca bir tek noktası, sömürge burjuvazisiyle anlaşmalara ilişkin noktası ele alınmış bulunuyor.

Yine de sağa doğru görülmemiş zikzaklar çizen son dönem oportünizmi, esas olarak *manevra* stratejisi bayrağı altında yürümektedir. İlkesiz, tam da bu nedenle pratikte zararlı uzlaşmalara yanaşmamak, "esneklik" yoksunluğu olarak gösterildi. Çoğunluk, temel ilkesinin manevra olduğunu ilân etti. Zinovyev 1925'te Radiç ve LaFollette ile manevra yaptı. Ardından Stalin ve Buharin, Çan Kay-şek, Purcell ve kulaklarla manevraya girişti. Aygıt da devamlı olarak partiyle manevra halindeydi. Şimdi de Zinovyev ve Kamanev aygıtla manevra yapıyor.

Böylece bürokratik amaçlar için manevra yapmakta uzmanlaşmış bir yığın adam çıktı; bunlar, çoğu devrimci savaşçılıkla ilgisi olmayan ve şimdi devrimin zaferinden sonra onun önünde olanca şevkle eğilen kişiler. Borodin Kanton'da manevra yapıyor; Rafes ise Pekin'de; D. Petrovski Manş Denizi etrafında, Pepper ABD'de; ama Pepper Polinezya'da da manevra yapabilir. Uzaktan uzağa manevra yapan Martinov, bunu telâfi etmek için manevracılığını dünyanın dört bir köşesinde ortaya koyuyor. Bolşevik esnekliğe esas olarak kendi omurgalarının esnekliğiyle yaklaşan, genç bir akademisyen manevracılar kuşağı yetiştirilmiş bulunuyor. Bu strateji okulunun görevi, ancak devrimci sınıf güçleriyle kazanılabilecek bazı şeyleri, manevralarla elde etmekten ibarettir. Tıpkı diğerlerinin başarısızlığına rağmen altın yapmaktan umudunu kesmeyen her ortaçağ simyacısı gibi, bugünkü manevra stratejistleri de, kendi paylarına, tarihi yanıltmayı ümit ediyorlar. Şüphesiz aslında onlar stratejist değil, her boydan, büyük boy hariç, bürokratik kombinasyoncudardır. Bunların bazıları Üstadın küçük sorunları nasıl çözdüğünü görerek, kendilerinin de strateji sırlarında ustalaştıklarını hayal etmektedirler. Epigonculuğun özü tam da budur. Kombinasyonculuğun sırlarını ikinci ve üçüncü ellerden elde eden diğerleri de, bunlarla küçük meselelerde bazen mucizelerin başarıldığına inanınca, bu yöntemlerin büyük meselelere de haydi hay-

di uygulanabileceği sonucunu çıkardılar. Büyük sorunları çözmek için devrimci mücadelelere göre "daha ekonomik" bulunan bürokratik kombinasyonlar yöntemini uygulama girişimleri, değişmez biçimde, utanç verici başarısızlıklara yol açmış ve bununla da kalmayıp, parti ve devlet aygıtıyla da silâhlanmış olan kombinasyoncular, her defasında genç partilerin ve genç devrimlerin omurgasını kırmıştır. Çan Kay-şek, Wang Çing-wei, Purcell, kulaklar; bütün bunlar, "manevralar" aracılığıyla hareket etme girişimlerinden şimdiye kadar hep galip olarak çıkmışlardır.

Doğaldır ki bu, manevraya genel olarak yer verilmeyeceği, yani manevranın işçi sınıfının devrimci stratejisiyle bağdaşmadığı anlamına gelmez. Ama devrimci mücadelenin temel yöntemleriyle ilişkisi açısından manevranın ancak bağımlı, yardımcı ve ona uygun bir karakter taşıyabileceği de açıkça bilinmelidir. Son olarak, manevranın büyük sorunlarda asla hiçbir şeyi belirleyemeyeceği kavranmalıdır. Bazı ufak tefek işler kombinasyonlarla çözülüyorsa bu daima büyük işlerin aksaması pahasına olmaktadır. Doğru bir manevranın çözüm sağlaması, ancak zaman kazanma olanağı veya az bir güçle büyük sonuçlar elde etme olanağı sunmasıyla olur. Temel güçlükleri manevralar yardımıyla atlatmak olanaksızdır.

Proletarya ile burjuvazi arasındaki çelişki, temel bir çelişkidir. Çin burjuvazisini örgütsel ve kişisel manevralarla gemleme ve kombinasyoncu planlara teslim olmaya zorlama girişimleri bu yüzden, çapı ne denli büyük olursa olsun, aslında bir manevra değil, kendini alçakça aldatmaktır. Sınıflar aldatılamazlar. Tarihsel olarak alındığında bu, bütün sınıflar için geçerlidir; hele hakim, mülk sahibi, sömürücü ve eğitim görmüş sınıflar için doğrudan ve özellikle geçerlidir. Bu sınıflar dünya çapında o denli deneyimli, sınıf içgüdüleri o denli incelmiş ve casusluk organları o denli çeşitlidir ki, başka bir kılığa girip onları aldatmaya kalkmak, gerçekte düşmanı değil, kendi dostlarını tuzağa düşürmeye yol açar.

SSCB ile kapitalist dünya arasındaki çelişki temel bir çelişkidir. Bu çelişki, manevralar yoluyla atlatılamaz. Sermayeye verilen net ve samimi olarak belirlenmiş ödünler yoluyla, sermayenin değişik kesimleri arasındaki çelişkilerin kullanılmasıyla, soluklanma dönemi uzatılıp zaman kazanılabilir; ama bu bile, asla her şart altında değil, ancak belli tarihsel koşullarda mümkündür. Sosyalizmin in-

şasına dek uluslararası burjuvazinin "tarafsızlaştırılabileceğine" inanmak, yani temel çelişkilerin manevralar yoluyla aşılabileceğine inanmak, koca bir kendi kendini aldatmadır. Böyle bir aldanma Sovyet Cumhuriyeti'nin hayatına mal olabilir. Temel çelişkiden bizi kurtarabilecek olan şey, yalnızca uluslararası proleter devrimdir.

Bir manevra, ya düşmana verilen bir ödünden veya geçici ve dolayısıyla daima kuşkulu bir müttefikle varılan bir anlaşmadan ya da düşmanın pençelerini boğazımızdan uzaklaştırmak hesabıyla iyi zamanlanmış bir geri çekilmeden ve nihayet, düşman kampı bölecek şekilde artarda kısmi talepler ve sloganlar ileri sürmekten ibarettir. Başlıca manevra çeşitleri bunlardır. Daha başka ikincil manevralar da sayılabilir. Ama her manevra, doğası gereği, mücadelenin temel stratejik çizgisinde ancak geçici bir olgudur. Kuomintang ve İngiliz-Rus Komitesi ile manevra yapılırken daima bunların Bolşevik değil, Menşevik bir manevranın mükemmel örnekleri olduğu hatırda tutulmalıdır. Olan tam tersiydi. Yalnızca taktik bir olgu olması gereken şey, orada stratejik bir çizgi haline gelirken, gerçek stratejik görev de (burjuvaziye ve reformistlere karşı mücadele) bir dizi ikincil ve küçük, üstelik sadece süs niteliğindeki taktik olgulara parçalandı.

Bir manevra yaparken, ödün verilen muhalife veya kendisiyle anlaşmaya varılan güvenilmez müttefike karşı en iyi varsayımlarla değil, en kötü varsayımlarla hareket etmek gerekir. Müttefikin yarın bir düşman haline gelebileceği hiç unutulmamalıdır. Köylülük gibi bir müttefik için bile bu geçerlidir:

> Köylülüğe karşı güvensiz olmalı, daima ondan ayrı olarak örgütlenmeliyiz ve köylülük kendini gerici veya proletaryaya karşı olma şeklinde açığa vurduğunda, ona karşı mücadeleye hazır olmalıyız. [Lenin, *Eserler*, Cilt VI, s.113]

Bu, Lenin'in pratik olarak olduğu kadar ilkin teorik olarak derinlemesine saptayıp geliştirdiği proletaryanın büyük stratejik göreviyle, yoksul köylülerin sömürülen tabakalarını burjuvazinin etkisinden koparmak ve onlara önderlik etmek göreviyle hiçbir surette çelişmemektedir. Ama proletarya ile köylülük arasındaki ittifakı tarih asla hazırlop sunmaz ve bu ittifak kaypak manevralar,

aşağılık yaltaklanma girişimleri ve acıklı söylevlerle yaratılamaz. Proletarya ile köylülüğün ittifakı siyasi güç ilişkileri sorunudur ve dolayısıyla proletaryanın diğer *bütün* sınıflardan tam bağımsız olması sorunudur. Müttefikin önce eğitilmesi gerekir. Bunun başarılması, bir yandan onun bütün ilerici ve tarihsel gereksinimlerine önem vermekle ve öte yandan müttefike karşı örgütlü güvensizlik besleyip onun her anti-proleter eğilim ve alışkanlığına karşı yorulmaz ve amansız bir kavga vermekle mümkündür.

Bir manevranın önemi ve sınırları daima açık biçimde düşünülmeli ve belirlenmelidir. Ödünün adı ödün, geri çekilmenin adı geri çekilme olmalıdır. Ödünleri ve geri çekilmeleri abartmak, küçümsemekten çok daha az tehlikelidir. Sınıfın uyanıklığı ve partimizin örgütlü güvensizliği unutturulmamalı, aksine sürdürülmelidir.

Genel olarak işçi sınıfının her tarihsel eyleminde olduğu gibi, bir manevranın da temel aygıtı partidir. Ama parti manevra "üstatları" elinde kolayca yönetilen bir aygıt değil, genel olarak proleter öz-eyleminin en yüksek ifadesi olan, bilinçli ve öz-eylemli bir aygıttır. Bu yüzden, uygulanışının başından sonuna kadar her manevra bizzat parti tarafından açıkça kavranmalıdır. Buradaki sorun, şüphesiz, diplomatik, askeri veya gizli sırları, yani proleter devletin ya da proletarya partisinin kapitalist koşullar altındaki mücadelesinin *tekniği* değildir. Sorun, manevranın *politik* içeriğidir. 1924'ten 1928'e kadar kulaklara karşı izlenen rotanın büyük bir manevra olduğu yolundaki fısıltılı açıklamalar, saçma ve canicedir. Kulakı aldatamazsınız. O, sözlere değil, yapılanlara, vergilere, fiyatlara ve net kâra bakar. Bununla birlikte kendi partinizi –işçi sınıfı ve yoksul köylü– pekâlâ aldatabilirsiniz. Hiçbir şey, proleter partinin devrimci ruhunu parçalamayı, ilkesiz manevracılık ve onun ardından gelen kombinasyonculuk kadar iyi başaramaz.

Her manevra için geçerli olabilen en önemli, en iyi saptanmış ve en değişmez kural şudur: Kendi parti örgütünüzü, günün en "sempatik" örgütü bile olsa, yabancı bir örgütle kaynaştırmaya, karıştırmaya ve birleştirmeye asla kalkışmamalısınız. Doğrudan ya da dolaylı, açık ya da kapalı bir biçimde, partinizin diğer partilere veya başka sınıfların örgütlerine boyun eğmesine, ajitasyon özgürlüğünüzü ya da sorumluluğunuzu, başka partilerin politik çiz-

gisi uğruna, kısmen bile olsa, kısmaya yol açacak adımlara kalkışmayın. Başka bayraklar önünde diz çökmek bir yana, bayrakları karıştırmayın.

Eğer bir manevra, zıt yönlere kürek çeken örgütleri ve unsurları yarım yamalak, düzenbazca, diplomasiyle, kombinasyonlar ve üçkâğıt yoluyla bağlayarak, karıştırarak ve birleştirerek, kendi partisinin gelişimini bastırmak ve partinin gelişimi için zorunlu olan aşamaların üzerinden atlamak (atlanmaması gereken aşama varsa tam da buradadır) şeklinde aceleci bir oportünist çabadan kaynaklanıyorsa, bu en kötü ve en tehlikeli şeydir. Bu tip deneyimler daima tehlikelidir; genç ve yeni partiler için ise ölümcüldür.

Muharebede olduğu gibi manevrada da belirleyici olan tek başına stratejik bilgelik (ya da kombinasyoncuların kurnazlığı) değil, karşılıklı güç ilişkileridir. Genel olarak söylemek gerekirse, doğru şekilde hazırlanmış bir manevra bile, düşmanları, müttefikleri ve yarı-müttefikleri karşısında genç ve zayıf olan bir devrimci parti için çok tehlikelidir. Bu nedenledir ki, –ve burada Komintern için çok önemli bir noktaya geldik– Bolşevik parti, hiçbir şekilde, işe manevra yapmakla başlamadı, tersine, işçi sınıfı içinde derin kökler saldığı, politik bakımdan güçlenip ideolojik bakımdan olgunlaştığı ölçüde manevra yapmaya girişti ve onun ustası haline geldi.

Bolşevik stratejinin epigonlarının, manevra ve esnekliği genç komünist partilere bu stratejinin özü olarak sunmaları ve böylece onları tarihsel eksenlerinden ve ilkeli temellerinden koparıp kafeste dolanan sincap misali ilkesiz kombinasyonlara yöneltmeleri, tam bir talihsizliktir. Geçmişte (ve bugün de öyle olması gerekir) Bolşevizmin temel özelliği esneklik değil, onun *granit sertliği* olmuştur. Düşmanları ve muhalifleri, Bolşevizmin haklı olarak gurur duyduğu bu özelliğinden yakınmışlardır. Gönlü hoş tutan bir "iyimserlik" değil, tersine uyuşmazlık, uyanıklık, devrimci güvensizlik ve bağımsızlığın her karışı için mücadele; işte Bolşevizmin esas özellikleri. İşte size Batının ve Doğunun komünist partilerinin kalkış noktası olarak benimsemeleri gereken esaslar. Onların önce büyük manevraları yürütme hakkını kazanmaları gerekir; bunun için de bu manevraların gerçekleştirilmesini olanaklı kılacak politik ve maddi hazırlığı yapmaları, yani güçlü, katı, sağlam bir örgüt hazırlamaları gerekir.

Kuomintang ve Genel Konsey ile yapılan Menşevik manevralar on kat canice manevralardır; çünkü bunlar Çin ve İngiliz Komünist Partilerinin henüz zayıf olan omuzlarına yüklenmiştir. Bu manevralar yalnızca devrime ve işçi sınıfına yenilgi tattırmakla kalmamış, aynı zamanda geleceğin temel mücadele aleti olan genç komünist partileri uzunca bir süre için ezmiş, zayıflatmış ve baltalamıştır. Aynı zamanda, bütün bunlar, Komintern'in en eski partisi olan SBKP saflarına politik bakımdan moral bozucu unsurları da sokmuştur.

Taslağın stratejiye ayrılan bölümü, –son yılların gözde atı olan– manevra yapma konusunda, adeta dilini yutmuş gibi, inatla sessiz kalmaktadır. Hoşgörü sahibi eleştirmenler, suskunluğun yeterli olduğunu söyleyebilirler. Talihsizlik şurada ki, bir dizi örnekle göstermiş olduğumuz ve ileride de göstereceğimiz gibi, taslak programın kendisi de, sözcüğün kötü, yani kombinasyoncu anlamıyla bir manevra karakteri taşımaktadır. Taslak kendi partisiyle manevra yapmaktadır. Bazı zayıf noktalarını "Lenin'e göre" formülüyle örtmekte; diğerlerini de susarak geçiştirmektedir. Bugün manevra stratejisini ele alış tarzı budur. Bu konuda Çin ve İngiltere'deki deneylere değinmeden bir şeyler söylemek olanaksızdır. Ama manevranın sözünü bile etmek kafalarda Çan Kay-şek ve Purcell'ın hayalini canlandıracaktır. Taslak yazarları bunu istememektedirler. Onlar en esaslı konuda sessiz kalmayı ve Komintern önderliğinin elini serbest bırakmayı yeğlemektedirler. Ve izin verilmemesi gereken de aslında budur. Kombinasyoncuların ve onların adaylarının ellerini bağlamak zorunludur. Programın hizmet etmesi gereken amaç tam da budur. Yoksa program gereksiz olacaktır.

Stratejiye ayrılan bölümde, manevra yapmayı, sınıf düşmanına karşı verilen ve ancak bir ölüm kalım mücadelesi olabilen devrimci mücadelenin yardımcı bir yöntemi olarak belirleyen ve sınırlayan temel kurallara yer ayrılmalıdır. Yukarıda sözü edilen ve Marx ve Lenin'in öğrettiklerine dayanan kurallar şüphesiz daha özlü ve kesin biçimde sunulabilirler. Ama her halükârda bu kurallar Komünist Enternasyonal'in programına sokulmalıdırlar.

10. İç Savaş Stratejisi

Silâhlı ayaklanma sorunuyla bağlantılı olarak, taslak program ilgisiz bir şekilde şunları söylüyor:

> "Bu mücadele savaş sanatının kurallarına bağlıdır. Askeri bir planı, saldırı karakteri taşıyan savaş operasyonlarını ve proletaryanın sınırsız fedakârlığını ve kahramanlığını şart koşar."

Burada, taslak, Marx'ın bir zamanlar yaptığı birkaç arızi belirlemenin özlü tekrarından öteye geçmemekte. Aradan geçen zaman içinde, bir yandan Ekim devriminin deneylerini yaşadık, bir yandan da Macar ve Bavyera devrimlerinin yenilgisinin, 1920'de İtalya'daki mücadelenin, 1923 Eylülünde Bulgaristan ayaklanmasının, 1923 Alman hareketinin, 1924 Estonya'sının, 1926 İngiliz genel grevinin, 1927'de Viyana proletaryasının ayaklanmasının ve 1925-27 ikinci Çin devriminin deneylerini yaşadık. Bir Komintern programı, hem silâhlı ayaklanmanın toplumsal ve siyasal önkoşullarının, hem de zaferi güvenceye alabilecek askeri ve stratejik koşulların ve yöntemlerin son derece açık ve somut şekilde açıklanmasına yer vermelidir. Bu belgenin yüzeysel ve kitabi karakterini, hiçbir şey, devrimci stratejiye ayrılan bölümün, proletaryanın emperyalist çağdaki stratejisinin genel niteliklerini çizmekle ya da canlı tarihsel malzeme temelinde iktidar mücadelesi yöntemlerini kesin olarak açıklamakla değil de, Cornelissen ve Lonca sosyalistleriyle (adları birer birer sayılan Orage, Hobson, G.D.H.Cole ile) doldurulduğu gerçeği kadar ortaya koyamaz.

1924'te, Almanya'daki trajik deneylerden sonra, bu sorunu yeniden ortaya attık ve silâhlı ayaklanmanın ve genel olarak iç savaşın stratejik ve taktik sorunlarını gündeme alıp işlemesini Komintern'den talep ettik.

> Silâhlı ayaklanmanın süresi sorununun, bugüne kadar devrimin temel görevlerine pasif, kaderci yaklaşımdan kendilerini kurtaramayan pek çok Batı Avrupalı komünistin devrimci bilincini test eden bir turnusol kağıdı niteliği taşıdığını açıkça söylemek gerekiyor. Böyle bir yaklaşım en derin ve en yetkin ifadesini Rosa Luxemburg'da bulmuştur. Psikolojik olarak bu, tamamen anlaşılır bir şeydir. Onun gelişme dönemi, esas olarak, Alman sosyal demokrasisinin ve sendikaların bürokratik aygıtlarına karşı mücade-

leyle geçmiştir. O, bu aygıtın kitlelerin inisiyatifini boğduğunu yorulmaz biçimde göstermiş ve bu durumdan çıkışı ve kurtuluşu, bütün sosyal demokratik müdahale ve engellemeleri yıkacak, tabandan gelen kendiliğinden bir harekette görmüştür. Burjuva toplumunun kıyılarını sular altına alan devrimci bir genel grev, Rosa Luxemburg için proleter devrimi ile eş anlamlı olmuştur. Ama üstün bir kitle gücüyle bile bir genel grev iktidar sorununu belirlemez; ancak bu sorunu öne çıkarır. İktidarın ele geçirilmesi için, genel grev temelinde silâhlı ayaklanmayı örgütlemek gerekir. Rosa Luxemburg'un tüm gelişimi şüphesiz bu yönde olmuştur: O, son sözlerini, hatta sondan bir önceki sözlerini söyleyemeden sahneden ayrılmıştır. Ne var ki, son zamanlara kadar Alman Komünist Partisi içinde devrimci kaderciliğe yönelik çok güçlü eğilimler hüküm sürdü. Devrim yoldadır, devrim yakındır, devrim beraberinde silâhlı ayaklanmayı getirecektir ve bize iktidarı sunacaktır; bu arada parti de devrimci ajitasyon yürütüp sonucu bekleyecektir. Bu şartlarda ayaklanmanın günü sorununu şüpheye yer vermeyecek şekilde koymak, partiyi kaderci pasiflikten uyandırıp onu temel devrimci göreve, yani iktidarı düşmanın elinden koparıp almak için silâhlı ayaklanmanın bilinçlice örgütlenmesine doğru yöneltmek demektir. [Askeri Bilim Derneği Yönetim Kurulunun 29 Temmuz 1924 tarihli oturumunda Troçki'nin konuşması, *Pravda*, 6 Eylül 1924.]

1871 Paris Komünü için çokça zaman ve teorik emek ayırıyoruz, ama iç savaş konusunda değerli deneyimler kazanmış bulunan Alman proletaryasının mücadelesini bütünüyle ihmal ediyoruz; örneğin, geçen Eylül ayındaki Bulgar ayaklanması deneyi bizi pek meşgul etmiyor; ve nihayet en şaşırtıcısı, Ekim deneylerini tümüyle arşivlere havale etmiş bulunuyoruz....

Şimdiye kadar tek muzaffer proleter devrimi olan Ekim devriminin deneyleri özenle incelenmelidir. Ekimin stratejik ve taktik bir takvimi derlenmelidir. Olayların nasıl geliştiği ve bunların partiye, sovyetlere, Merkez Komiteye ve askeri örgüte nasıl yansıdığı sırayla gösterilmelidir. Parti içindeki yalpalamalar ne anlama gelmekteydi? Bunlar, olayların genel akışı içinde ne gibi bir ağırlık taşımaktaydı? Askeri örgütün rolü neydi? Böyle bir çalışma paha biçilmez bir öneme sahip olacaktır. Bunu daha fazla ertelemek kesinlikle bir cinayet olacaktır." [*age*]

O halde tam olarak görev nedir? Görev, iç savaş ve dolayısıyla hepsinden çok da, devrimin en yüksek noktası olarak silâhlı ayak-

lanma sorunu üzerine evrensel bir başvuru kitabı, bir rehber veya el kitabı ya da kurallar kitabı derlemektir. Deneylerin bir muhasebesi çıkarılmalı, başlangıç koşulları baştan sona tahlil edilmeli, hatalar incelenmeli, en doğru operasyonlar seçilmeli ve gerekli sonuçlar çıkarılmalıdır. Böylece tarihsel gelişimin yasalarının bilgisi demek olan bilimi mi, yoksa deneylerden çıkarılan eylem kurallarının bütünlüğü demek olan sanatı mı zenginleştirmiş olacağız? Sanırım her ikisini de. Zira benim amacım tamamen pratik bir amaçtır; yani devrimin askeri sanatını zenginleştirmektir." [*age*]

Yapı itibarıyla böylesi "kurallar" oldukça karmaşık olacaktır. Herşeyden önce, proletaryanın iktidarı ele geçirmesi için gereken temel öncüller nitelendirilmelidir. Burada hâlâ devrimci politikanın alanı içindeyiz; çünkü ayaklanma, politikanın yalnızca özel araçlarla sürdürülmesidir. Silâhlı ayaklanma için gerekli öncüllerin tahlili, değişik tipte ülkelere uyarlanmalıdır. Nüfusun çoğunluğunu proletaryanın oluşturduğu ülkelerin yanı sıra, proletaryanın önemsiz bir azınlık ve köylülüğün mutlak bir çoğunluk oluşturduğu ülkeler de vardır. Bu ikisi arasında da geçiş tipinde ülkeler vardır. Demek ki tahlilimize temel olacak en az üç "tip" ülke vardır: sanayi ülkeleri, tarım ülkeleri ve aradakiler. Giriş bölümü (devrim için gerekli öncülleri ve koşulları ele alan), iç savaş bakımından bu üç tip ülkenin de ayrı ayrı özelliklerini belirten bir bölüm olmalıdır. Biz ayaklanmaya iki açıdan bakarız. Bir yandan, tarihsel sürecin belli bir aşaması olarak, sınıf mücadelesinin nesnel yasalarının belli bir yansıması olarak; öte yandan öznel ya da aktif bakış açısından: Zaferi en iyi şekilde güvenceye almak için ayaklanma nasıl hazırlanmalı ve yürütülmelidir?" [*age*]

Askeri Bilim Derneği etrafında toplanan çok sayıda insan tarafından 1924'te, iç savaş direktiflerinin geliştirilmesi üzerine, yani açık sınıf çatışması ve diktatörlük için silâhlı ayaklanma sorununa Marksist bir rehber hazırlanması yolunda kolektif bir çalışma başlatılmıştı. Ama bu çalışma derhal Komintern'in muhalefetiyle karşılaştı. Bu muhalefet, sözde Troçkizme karşı yürütülen genel mücadele sisteminin bir parçasıydı ve çalışma sonra bütünüyle durduruldu. Bundan daha dar kafalı ve canice bir adım düşünülemez. Aniden dönüşlerin olduğu bir çağda, yukarıda sunulan anlamıyla iç savaş kuralları, bırakınız parti liderlerinin, bütün devrimci kadroların demirbaşı olmalıdır. Bu "kurallar" devamlı olarak incelenmeli ve

her ülkenin taze deneyleriyle çoğaltılmalıdır. Gerek sağduyu ve sabır gerektiren dönemlerde maceracı atılımlara karşı, gerekse olağanüstü yiğitlik ve kararlılık gerektiren dönemlerde panik ve teslimiyete karşı belli bir güvenceyi ancak böyle bir çalışma sağlayabilir.

Böylesi kurallar bir dizi kitapta toplanmış olsa, bu kitapların incelenmesi her komünist için Marx, Engels, Lenin'in temel fikirlerini öğrenmek kadar önemli bir görev olacağına göre, son yıllarda yaşadığımız ve özellikle o denli boş bir dar kafalılıkla hazırlanan Kanton ayaklanması gibi asla kaçınılmaz olmayan yenilgilerden pekâlâ sakınabilirdik. Taslak programda bu sorunlar neredeyse Hindistan'daki Gandicilikten söz eden satırlar kadar bir yer tutuyor. Bir programın ayrıntılara kaçamayacağı kuşkusuzdur. Ama bir meseleyi, en önemli başarıları ve hataları belirterek bütün kapsamıyla koymalı ve onun temel formüllerini vermelidir.

Bundan tamamen bağımsız olarak, bizce, Altıncı Kongre özel bir kararla, KEYK'i, geçmiş zafer ve yenilgi deneylerine dayanan bir el kitabı halinde savaş kurallarını hazırlamakla görevlendirmelidir.

11. Parti İçi Rejim Sorunu

Bolşevizmin örgütsel sorunları, program ve taktik sorunlarına kopmaz şekilde bağlıdır. Taslak program buna ancak geçerken değinmekte ve "demokratik merkeziyetçiliğin en sert devrimci düzenini sürdürme" zorunluluğuna işaret etmektedir. Parti içi rejimi tanımlayan tek formül budur ve üstelik bu formül oldukça yenidir. Parti rejiminin demokratik merkeziyetçilik ilkelerine dayandığını biliriz. Teoride (ve pratikte de bu yürütülmüştür) bu, demokratik merkeziyetçilik rejiminin, tıpkı seçilip değiştirilebilir yönetici organların tam yetkili önderliği altında eylemde demirden bir disiplini gerektirmesi gibi, partiye tam bir tartışma, eleştirme, hoşnutsuzluk belirtme, seçme ve azletme olanağı sunmasını da şart koşmaktaydı. *Demokrasiden* anlaşılan partinin bütün kendi organları üzerindeki egemenliğiyse, *merkeziyetçilik* de, partinin savaşma yeteneğini güvenceye alan, doğru saptanmış, bilinçli bir disiplin demekti. Şimdi ise, geçmişteki tüm deneylerden geçmiş olan bu

parti içi rejim formülüne bütünüyle yeni bir kriter eklenmiştir; "*en sert devrimci düzen.*" Öyle görünüyor ki, artık parti için salt demokratik merkeziyetçilik yeterli olmamaktadır, şimdi demokratik merkeziyetçiliğin belli bir *devrimci düzenine* ihtiyaç duyulmaktadır. Bu formül düpedüz, kendi kendine yeten "devrimci düzen" fikrini, demokratik merkeziyetçiliğin üzerine, yani partinin üzerine koymaktadır.

Demokrasi ve merkeziyetçilik fikirlerinin *üzerinde* duran bu devrimci düzen –hatta "en sert" düzen denmektedir– fikrinin anlamı nedir? Bu, partiden tamamen bağımsız bir parti aygıtı veya böyle bir bağımsızlık özlemi demektir; parti kitlelerinden bağımsız olarak "düzen"i koruyacağı varsayılan ve parti iradesini askıya alıp çiğneyebilen, onun kurallarını ayaklar altına alabilen, "düzen" gerektirdikçe parti toplantılarını erteleyebilen ya da hayali kongrelere dönüştürebilen kendi kendine yeten bir bürokrasi.

Aygıt, demokrasinin ve merkeziyetçiliğin üzerinde yükseltilen böylesi bir "devrimci düzen" formülünü, uzun süredir ve dolambaçlı yollardan amaçlıyordu. Son iki yıl boyunca bize, demokrasiyi ve merkeziyetçiliği üst organlara basit biçimde boyun eğmeye indirgeyen parti önderliğinin en sorumlu temsilcileri tarafından, bir dizi parti demokrasisi tanımı sunuldu. Pratikte yapılan herşey bu yönde ilerledi. Ancak, boğulmuş ve içi boşaltılmış demokrasiye eşlik eden merkeziyetçilik, bürokratik merkeziyetçiliktir. Şüphesiz böyle bir "düzen", demokrasi biçimleri ve ayinleri ile kamufle edilmeli; yukardan gönderilen yönergelerle kamçılanmalı ve 58. maddenin[28] tehdidi altında "özeleştiriye" yöneltilmeli; ve demokrasi ihlâllerinin yönetim merkezinden değil sözde "yürütücüler"den kaynaklandığını sürekli olarak göstermelidir; ama bu "yürütücüler"e karşı açılan hiçbir dava yoktur, çünkü her "yürütücü" kendi altındaki kademelerin lideri durumundadır.

Bu yüzden yeni formül teorik olarak bütünüyle saçmadır. Onun bu yenilik ve saçmalığı, formülün, olgunlaşmış bazı istekleri karşılamak için oluşturulduğunu kanıtlamaktadır. Bu formül, kendisini yaratan bürokratik aygıtı kutsallaştırmaktadır.

---

[28] Sovyet ceza yasasının 58. maddesi, Sovyet devleti aleyhine karşı-devrimci faaliyete katılanların cezalandırılmasını gerektiriyordu. Stalin rejiminde, bu madde, Stalin'in Komünist Parti içindeki politik karşıtlarına baskı yapmak amacıyla kullanıldı.

Bu sorun, hizipler ve gruplaşmalar sorunuyla kopmaz bağlara sahiptir. Her çekişmeli sorunda ve her görüş ayrılığında, sadece SBKP'ninki değil, Komintern ve onun tüm seksiyonlarının önderliği ve resmi basını da, tartışmayı hemen hizipler ve gruplaşmalar sorununa kaydırmıştır. *Partinin ideolojik hayatı, geçici ideolojik gruplaşmalar olmaksızın düşünülemez.* Bunun dışında bir yol henüz kimse tarafından keşfedilmiş değildir. Bunu keşfetmeye çalışanlarsa buldukları çarenin, ancak partinin ideolojik hayatını boğmaya eşit olduğunu göstermişlerdir.

Gerek farklı görüşler gerekse gruplaşmalar, doğal olarak, birer "belâ"dır. Fakat bu belâlar, tıpkı insan organizmasının yaşamındaki toksinler gibi, partinin gelişim diyalektiğinin ayrılmaz birer gerekli parçasını oluştururlar.

Gruplaşmaların örgütlü, hatta kapalı hiziplere dönüşmesi daha büyük bir belâdır. Parti önderliği sanatı, özellikle böyle bir gelişmeyi engellemekten ibarettir. Bu engellemeyi salt yasaklamayla sağlamak olanaksızdır. Bunu en iyi SBKP deneyi gösterir.

Onuncu Parti Kongresinde, Kronştad ayaklanması ve kulak isyanlarının yankıları altında, Lenin, hizip ve gruplaşmaları yasaklayan bir kararı kabul ettirdi. Gruplaşmalardan anlaşılan, parti yaşamında kaçınılmaz olarak doğan geçici eğilimler değil, kendilerini gruplaşma diye gösteren hiziplerin bizzat kendileriydi. Parti kitlesi yaşanan ölümcül tehlikenin açıkça bilincindeydi ve hizipleri ve hizipçiliği yasaklayan biçimiyle haşin ve katı olan bu kararı kabul ederek liderlerini destekledi. Fakat parti bu formülün Lenin'in önderliğindeki Merkez Komite tarafından yorumlanacağını, hele hele yetkinin kötüye kullanılmayacağını da (bakınız Lenin'in "Vasiyeti") çok iyi biliyordu. Parti, kesinlikle bir yıl sonra ya da partinin üçte biri isterse bir ay sonra, yeni bir parti kongresinde deneylerin incelenebileceğini ve gerekli her türlü değişikliğin getirilebileceğini biliyordu. Onuncu Parti Kongresinde alınan karar, Savaş Komünizminden NEP'e doğru yapılan en tehlikeli dönüşte, yönetici partinin içinde bulunduğu kritik durumdan ileri gelen çok sert bir önlemdi. Bu sert önlemin yerinde olduğu ortaya çıkmıştır, çünkü bu önlem yalnızca doğru ve ileri görüşlü bir politikaya eklemeler yapmış ve Yeni Ekonomik Politikaya geçiş öncesinde ortaya çıkan gruplaşmaların önünü kesmiştir.

Fakat Onuncu Parti Kongresinin o zaman bile iyi niyetli bir yorum ve uygulama gerektiren kararı, asla ülke, durum ve zamandan bağımsız olarak parti gelişiminin bütün diğer gereklerinin üzerinde yer alan mutlak bir ilke değildir.

Lenin'in ayrılışından sonraki parti önderliği, kendini her çeşit eleştiriden korumak için Onuncu Parti Kongresinin hizip ve gruplaşmalar konusundaki kararına dayandıkça, bunu parti demokrasisini daha da boğmak için kullandı ve böylelikle gerçek amacını, yani hiziplerin kaldırılmasını başarmakta daha da yetersizleşti. Çünkü görev, hiziplerin yasaklanması değil, onların ortadan kaldırılmasıdır. Ayrıca, şimdiye değin hizipler asla Lenin'in önderlikten ayrılmasından sonraki kadar partiyi tahrip etmemiş ve birliğini parçalamamıştır. Yine daha önce, tamamen yanıltıcı ve sadece parti yaşamının boğulmasına üstü kapalı hizmet eden böyle bir % 100 monolitiklik asla egemen olmamıştı.

Tam da On İkinci Parti Kongresinden önce, SBKP'de partiden gizli bir aygıt hizbi oluştu. Bu daha sonraları kendi illegal Merkez Komitesi ("Septumvira"[29]) ile, kendi iç bültenleri, ajanları, şifreleri, vb. ile, konspiratif bir örgüt niteliğine büründü. Parti aygıtı, kendi saflarından, denetimsiz, yalnızca partinin değil devlet aygıtının da muazzam kaynaklarını kullanan ve parti kitlelerini kendi kombinasyoncu manevralarına yardımcı bir alete, bir örtüye dönüştüren kapalı bir düzen oluşturmaktadır.

Fakat bu kapalı aygıt-içi hizip, kendini –zaten her türlü "gayretle" sulandırılmış olan– parti kitlesinin kontrolünden ne denli uzak tutarsa, sadece tabanda değil, aygıtın kendi içinde de hiziplere bölünme süreci o denli derin ve keskin biçimde artmaktadır. Aygıtın parti üzerinde On Üçüncü Kongre sırasında zaten gerçekleş-

---

[29] 1926 Temmuzundaki SBKP Merkez Komitesi Plenumunda, Stalin ve Buharin'le kopuşlarını tamamlayan ve Moskova Muhalefeti ile blok içine giren Zinovyev ve Kamanev; Zinovyev, Stalin ve Buharin'in (artı Kamanev, Voroşilov, Kalinin, Politik Büro üyesi olmayan ve Merkezi Denetim Komisyonunun başkanı olarak, parti değerlerini ve törelerini denetlemekle görevli olmasına rağmen Kuybişev) daha önceki anti-Troçkist grubundan oluşan bir hizipsel Septumvira'nın [yedi kişiden oluşan grup –ç.n.], oldukça uzun bir zamandır partinin resmi Politik Bürosundan ayrı faaliyet gösterdiğini söylediler. Bu grup resmi parti aygıtı çatısı altında gizli bir aygıt örgütlemiş ve partinin bilgisi ya da rızası olmaksızın resmi parti aygıtını fiilen yönetmiştir.

tirmiş olduğu sınırsız ve tam egemenliği altında, bizzat aygıt içinde ortaya çıkan ayrılıklar çözümlenmedi; çünkü gerçek bir karar için partiye başvurmak, aygıtı tekrar onun egemenliğine sokmak demek olacaktı. Tartışmalı bir sorunu *aygıt demokrasisinin* yöntemlerine başvurarak, yani gizli hizip üyelerini gizli oyla seçerek karara bağlamaya, ancak çoğunluğu önceden güvenceye alan aygıt grubu yanaşmaktadır. Sonuç, hakim aygıt hizbi içinde, hizip içi çoğunluğu ele geçirmektense birbirleriyle devlet aygıtının kurumlarının desteğini sağlama yarışı içine giren uzlaşmaz hiziplerin doğmasıdır. Parti kongrelerindeki çoğunluğa gelince, bu kendiliğinden sağlanmaktadır; çünkü Kongreyi en uygun zamanda toplamak mümkündür. Aygıtın gerek parti gerekse proletarya diktatörlüğü için en korkunç tehlikeyi oluşturan kötüye kullanımı, işte böyle gelişmektedir.

1923-24'de bu aygıt hizbinin yardımıyla yürütülen ilk "anti-Troçkist" kampanyadan sonra, başını Septumvira'nın çektiği yeraltı hizbinde derin bir bölünme[30] oldu. Bunun temel nedeni, Leningrad proleter öncüsünün, gerek uluslararası gerekse iç politika sorunlarında ortaya çıkan kaymadan duyduğu sınıfsal hoşnutsuzluktu. Moskova'nın ileri işçilerinin 1923'te başlattıkları işi, 1925'te ileri Leningrad işçileri sürdürdü. Fakat bu derin sınıfsal eğilimler, parti içinde kendilerini açıkça ifade edemediler. Bunlar sadece aygıt hizbi içinde boğulan mücadeleye yansıtıldı.

1925 Nisanında Merkez Komite, tüm partiye, "Leninistler" çekirdeği içinde, yani hizipçi Septumvira içinde, köylülük üzerine farklı görüşlerin varolduğu yolunda güya "Troçkistlerce" (!!) yayılan söylentileri yalanlayan bir bildiri dağıttı. Geniş parti kadrola-

---

[30] Bölünme, Leningrad delegasyonunun Stalin ve Buharin'in egemen grubuna yöneltilen farklı bir görüşle ortaya çıktığı, Rus Komünist Partisinin 1925'teki On Dördüncü Konferansında gündeme geldi. Bununla birlikte, Leningrad delegasyonu Konferansta yalnız başına kaldı. Oturumlar sırasında ve özellikle sonrasında, partinin merkezi aygıtı harekete geçti ve Leningrad örgütü, insafsızca, çabucak ve sistematik bir biçimde yedi Muhalefetten temizlendi. Liderleri uzaklaştırıldı ve Sovyet Cumhuriyeti'nin dört bir yanına dağıtıldı. Yeni Muhalefetin liderleri, Komintern'in ve Leningrad Sovyetinin başkanı Zinovyev; Moskova Sovyetinin başkanı ve Politik Büronun eski başkanı Kamanev; Londra'ya gönderilen hükümet temsilcisi Sokolnikov; Leningrad *Pravda*'sının editörü Sarkis; Lenin'in eşi Krupskaya; savaş komiseri yardımcısı Laşeviç; Genç Komünistler Enternasyonali başkanı Vuyoviç ve pek çokları gibi önemli kişiden oluşuyordu.

rı gerçekte böylesi farklı görüşlerin varolduğunu bu mektuptan öğrendiler; fakat bu durum lider kadronun, "Muhalefet"in, rivayete göre "Leninist Muhafızların" monolitikliğini parçaladığına dair iddiayla parti üyelerini aldatmaya devam etmesini hiçbir surette engellemedi. On Dördüncü Parti Kongresi, yönetici hizbin iki kesimi arasındaki şekilsiz ve belirsiz ama yine de *sınıf kökenleri* bakımından derin ayrılıkları partinin üzerine çökertirken, bu aldatıcı propaganda da bütün hızıyla yürümekteydi. Parti Kongresinden hemen önce Moskova ve Leningrad örgütleri, yani partinin iki esaslı kalesi, kendi bölge toplantılarında *tam karşıt nitelikli* kararları kabul ettiler. Her iki kararın da oybirliğiyle alındığı bellidir. Moskova "devrimci düzen"in bu mucizesini, Leningrad'daki aygıtın zor kullanmasına bağlarken, Leningrad da buna Moskova'yı suçlayarak karşılık verdi. Moskova ve Leningrad örgütleri arasında adeta bir çeşit aşılmaz duvar vardı! Her iki durumda da kararı, parti yaşamının tüm temel sorunlarında yüzde yüz monolitikliğiyle partinin varolmadığını göstererek, parti aygıtı verdi.

On Dördüncü Parti Kongresi, çeşitli temel sorunlardaki yeni görüş farklılıklarını çözüme bağlamak ve *danışılmayan partinin haberi olmadan* yeni bir önderlik kompozisyonu belirlemek zorunda kaldı. Kongreye, bu kararı doğrudan doğruya, titizlikle tek tek seçilmiş bir parti sekreterleri hiyerarşisine bırakmaktan başka bir alternatif kalmadı. On Dördüncü Parti Kongresi, parti demokrasisinin, "düzen" yöntemleriyle, yani maskeli aygıt hizbinin keyfi gücüyle tasfiye edilmesi yolunda yeni bir kilometre taşıydı. Mücadelenin bir sonraki aşaması ise yakın geçmişte gerçekleşti. Yönetici hizbin marifeti, daima, partiyi zaten kabul edilmiş bir kararla, geri dönülmez bir durumla, bir oldubittiyle karşı karşıya bırakmaktan ibaret olmuştur.

Bununla birlikte "devrimci düzen"in bu yeni ve yüksek aşaması, her ne şekilde olursa olsun, hizip ve grupların tasfiyesi anlamına gelmiyordu. Aksine, bunlar gerek parti aygıtında, gerekse parti kitlesi içinde aşırı bir gelişme ve sivrilme gösterdiler. Partiye gelince, "gruplaşmaların" bürokratik olarak cezalandırılması gittikçe

tırmandı ve Wrangel subayının[31] alçaklığına ve 58. maddeye dek inerek, burada güçsüzlüğünü kanıtladı. Aynı zamanda, bizzat yönetici hizip içinde *yeni bir bölünme* süreci başladı ve bu süreç gelişmesini sürdürmektedir. Kesinlikle, şimdi bile, zirvedekilerin tam bir görüş birliği içinde olduklarını çırpınarak anlatan yönergeler ve sahte monolitiklik gösterileri eksik değildir. Gerçekte ise, tüm belirtiler, kapalı aygıt hizbi içinde boğulan mücadelenin, aşırı gergin bir nitelik kazandığını ve partiyi hatırı sayılır bir yeni patlamaya[32] sürüklediğini göstermektedir.

Kaçınılmaz olarak bir gasp teorisi ve pratiği haline dönüştürülen "devrimci düzen" teorisi ve pratiği işte budur.

Ayrıca bütün bunlar sadece Sovyetler Birliği ile sınırlı değildir. 1923'te hizipçiliğe karşı başlatılan kampanya, esas olarak, hiziple-

---

31 On Beşinci Parti Kongresi arifesinde, Rus parti basınında birdenbire, Muhalefet Blokunun, kötülüğüyle ün salmış Beyaz Muhafız generali Baron Peter Wrangel'in bir subayıyla birlikte karşı-devrimci bir komplo tertibi içindeyken yakalanmış olduğu duyuruldu. Muhalefet tarafından yapılan bir araştırmayla, "Wrangel subayı"nın, onu tehlikeye sokmak için Muhalefet saflarına gönderilmiş bir GPU ajanı olduğu anlaşıldı. Onun "karşı-devrimci etkinliği", parti önderliğinin yayınını yasakladığı *Platform* gibi belgeleri yeniden çoğaltmak için gerekli makineleri sağlayabileceğini Muhalefetçilere önermekten ibaretmiş gibi görünüyordu. GPU şefi Menjinski ve Stalin tarafından yapılan, "Wrangel subayı"nın gerçekte Muhalefet grubuna kasten girmiş olan bir Sovyet polis ajanı olduğu şeklindeki itiraflar, şüphesiz resmi kayıtlara geçti. Fakat Stalinist basın tüm dünyaya "komplo tertibi" haberlerini etkili bir şekilde yaydı ve bundan söz etmeyi sürdürdü, oysa gerçeklerin sınırlı bir çevrenin ötesine ulaşmasına asla izin verilmedi.

32 Troçki tarafından önceden görülen "yeni patlama", kısa bir süre sonra gerçekten meydana geldi. 1929'un sonuna doğru, Politik Büro içinde bir çatlağın varlığını yalanlandıktan sonra, Stalin, partideki "sağ kanat" ve (kapitalist) "restorasyoncu" eğilimlere birdenbire açık bir saldırı başlattı. Bu eğilimin temsilcisine gizli bir resmi söylemle Frumkin adı verildi. Kısa bir süre sonra görüldü ki, "restorasyoncu" eğilimin temsilcisi çok önemliydi, bu yüzden de görevinden apar topar uzaklaştırılan partinin Moskova Komitesi sekreteri Uglanov'a karşı tekrar ani bir saldırıya girişildi. Bu anlamda, Stalin, Politik Komite içindeki sağ kanattan muhaliflerine karşı yalnızca bir "ideolojik baraj" koymakla kalmadı, doğrudan doğruya onların hakkından gelmeden önce aygıt içindeki desteklerini de bertaraf etti. Ancak 1930'da Stalin'in saldırılarının hedefinin her zaman üç Politik Büro üyesi olduğu açıkça anlaşıldı; Komintern başkanı Buharin, Halk Komiserleri Konseyi başkanı Rikov ve Rus Sendikaları Merkez Konseyi başkanı Tomski. Üçü de (ve onların taraftarları) konumlarından uzaklaştırıldı, tüm itibarları ellerinden alındı, alenen küçük düşürüldü ve parti üyeliğinin sürmesi için izin verilmeden önce görüşlerini açıkça reddetmeye zorlandı. Onların yerlerini %100 Stalinist taraftarlar aldı.

rin birer yeni parti embriyonunu temsil ettiği iddiasından ve köylülüğün büyük çoğunluğu oluşturduğu ve kapitalizm tarafından kuşatılmış bir ülkede proletarya diktatörlüğünün partilerin özgürlüğüne izin vermeyeceği iddiasından yola çıkıyordu. Bu varsayım kendi içinde kesinlikle doğrudur. Fakat aynı zamanda bu doğru bir politikayı ve doğru bir rejimi gerektirir. Ne var ki sorunun bu şekilde formüle edilmesi, açıktır ki, iktidardaki SBKP'nin Onuncu Kongresinde kabul edilen kararın burjuva devletlerdeki komünist partiler için geçerli kılınamayacağı anlamına gelmektedir. Fakat bürokratik rejimin de kendine özgü bir yok etme mantığı vardır. Eğer Sovyet partisi içinde bürokratik denetimi hoş görmüyorsa, biçimsel olarak SBKP üzerinde yer alan Komintern'in içinde bu denetimi hiç mi hiç hoş görmez. Önderlik işte bu nedenle, Onuncu Parti Kongresinin –o sırada SSCB'deki özgün gereklilikleri yerine getiren– kararının kaba ve sadakatsiz yorumunu ve uygulamasını evrensel bir ilke haline getirdi ve onu yeryüzündeki tüm komünist örgütlerde geçerli kıldı.

Bolşevizm, örgütsel biçimleri çeşitlendirerek inceltmedeki tarihsel somutluğu nedeniyle daima güçlüydü. Katı şemalar yoktur. Bolşevizm bir aşamadan diğerine her geçişte örgütsel yapısını radikal biçimde değiştirmiştir. Oysa bugün tek ve aynı "devrimci düzen" ilkesi, hem proletarya diktatörlüğünün güçlü partisine, hem ciddi bir politik gücü temsil eden Alman Komünist Partisine, hem hızla devrimci mücadele girdabına çekilen genç Çin Partisine, hem de sadece küçük bir propaganda grubu olan ABD partisine uygulanmaktadır. ABD partisinde, o sıra hüküm süren Pepper'in partiye sokuşturduğu yöntemlerin doğruluğuna ilişkin kuşkular yükselir yükselmez, "kuşkucular" hizipçilik gerekçesiyle cezalandırıldılar. Kitlelerle gerçek bir bağı olmayan, devrimci bir önderliğin deneylerinden ve teorik eğitimden yoksun, tam anlamıyla embriyon aşamasındaki politik bir organizmayı yansıtan genç bir parti, babasının askeri teçhizatını kuşanmış altı yaşındaki bir çocuk gibi "devrimci düzen" adına tepeden tırnağa silâhlandırılmaktadır.

İdeoloji ve devrim alanında SBKP en büyük deney zenginliğine sahiptir. Fakat son beş yılın da gösterdiği gibi, SBKP bile, yalnızca kendi sermayesinin faiziyle bir tek gün bile zarar etmeden yaşayamamıştır, oysa sermayesini durmaksızın yenilemek ve geniş-

letmek zorundadır; bu da ancak parti bilincinin kolektif bir tarzda çalışmasıyla mümkündür. Bu durumda, daha birkaç yıl önce oluşan ve teorik bilgi ve pratik beceri birikiminin ancak başlangıç aşamasında bulunan diğer ülkelerin komünist partileri için ne söylenebilir? Parti yaşamında gerçek bir özgürlük, tartışma özgürlüğü, parti çizgisini kolektif biçimde ve de gruplar aracılığıyla oluşturma özgürlüğü olmaksızın, bu partiler asla belirleyici bir devrimci güç haline gelmeyeceklerdir.

Hiziplerin oluşmasını yasaklayan Onuncu Parti Kongresi öncesinde SBKP, böyle bir yasaklama olmaksızın varlığını yirmi yıl sürdürmüştü. Özellikle bu yirmi yıl onu öyle eğitmiş ve hazırlamıştı ki, çok zorlu bir dönemeçte toplanan Onuncu Parti Kongresinin sert kararlarını kabul edebilir ve onlara tahammül edebilirdi. Oysa Batıdaki komünist partileri daha baştan bu noktadan hareket ederek yola koyuldular.

Lenin'le birlikte en çok korktuğumuz şey, devletin kaynaklarıyla silâhlanan SBKP'nin, daha yeni yeni örgütlenmekte olan Batının genç partileri üzerinde aşırı ve ezici bir etkide bulunacağıydı. Lenin merkeziyetçilik yolunda zamansız adımlar atmaya karşı, KEYK'in ve Prezidyumun bu doğrultudaki aşırı eğilimlerine karşı ve özellikle birer değişmez buyruk haline dönüşen yardım biçim ve yöntemlerine karşı yorulmaz biçimde uyarılarda bulundu.

1924'de "Bolşevikleştirme" adı altında değişim başladı. Bolşevikleştirme ile kastedilen, yabancı öğe ve alışkanlıkların, mevkilerine yapışık sosyal demokrat memurların, masonların, pasifist demokratların, idealist budalaların, vb. partiden temizlenmesi ise, bu zaten Komintern'in ilk gününden beri yapılıyordu. Hatta Dördüncü Kongrede Fransız partisiyle ilgili olarak yapılan böyle bir çalışma olağanüstü ölçüde keskin mücadele biçimleri almıştı. Fakat daha önceleri, bu gerçek Bolşevikleştirme, Komintern'in ulusal seksiyonlarının kendi deneylerine sıkıca bağlıydı; bu seksiyonlar bu deneylerle büyümüşlerdi ve uluslararası görevlerin yerine getirilmesi düzeyine yükselen ulusal politika sorunları onlar için mihenk taşıydı. 1924 "Bolşevikleştirmesi" ise tam bir karikatür niteliğindeydi. Herhangi bir bilgi alışverişi ya da tartışma olmaksızın, SBKP'deki iç tartışmalar konusunda derhal nihai bir tavır almaları talep edilerek, partilerin önder organlarının şakaklarına tabanca

dayandı; ve ayrıca bu organlar Komintern'de kalmalarının, takınacakları tavra bağlı olduğunu önceden bilmekteydiler. Bu sırada, Avrupa'daki komünist partiler, proletarya diktatörlüğünün yeni aşamasından ortaya çıkan iki ilkesel eğilimin biçimlenmekte olduğu 1924 Rusya'sındaki tartışmalarda derhal tavır alabilmek için, hiçbir anlamda donanımlı değillerdi. Temizlik çalışmaları kuşkusuz 1924 sonrası için de gerekliydi ve yabancı unsurlar pek çok seksiyondan tamamen haklı olarak çıkarılmışlardı. Fakat bir bütün olarak alındığında, "Bolşevikleştirme" şundan ibaretti: Devlet aygıtının çekiç darbeleriyle yukarıdan güdülediği Rus tartışmalarının sıkıştırmasıyla, Batıdaki komünist partiler içinde o anda oluşmuş olan önderliklerin tekrar tekrar altüst edilmesi. Bütün bunlar hizipçiliğe karşı mücadele bayrağı altında yürütülmüştü.

Partinin savaşma yeteneğini uzun süre felce uğratma tehdidinde bulunan bir hizip, proleter öncünün partisi içinde billurlaşıyorsa, parti bu durumda doğal olarak, ya ek bir incelemeye daha fazla zaman ayırma ya da bölünmenin kaçınılmazlığını kabul etme kararı ile yüz yüze gelecektir. Savaşçı bir parti asla zıt yönlere kürek çeken hiziplerin toplamı olamaz. Bu, genel biçimiyle alındığında, su götürmez bir gerçektir. Fakat bölünmeyi, farklı görüşleri engelleyici bir önlem olarak kullanmak ve eleştirel bir ses yükselten her grubu ya da gruplaşmayı budamak, parti içi yaşamı bir örgütsel düşük zincirine dönüştürmektir. Böyle yöntemler türün devamını ve gelişmesini ilerletmez; ancak anaç organizmayı yani partiyi tüketir. Hizipçiliğe karşı mücadele, hiziplerin oluşmasından sonsuz kez daha tehlikeli hale gelir.

Şu dönemde, dünyanın hemen hemen tüm komünist partilerinin gerçek öncülerinin ve kurucularının Enternasyonal'in dışına atıldıkları bir durumda bulunuyoruz; hatta Enternasyonal'in önceki başkanı bile bundan nasibini almıştır. Parti gelişiminde birbirini izleyen *iki* aşamanın önder grupları, neredeyse bütün partilerde, ya önderlikten alınmışlar ya da partiden atılmışlardır. Almanya'da Brandler grubu bugün hâlâ partinin yarı-üyesi durumunda bulunmaktadır. Fransa'da eski Rosmer, Monatte, Loriot ve Souvarine grupları gibi, onlardan sonra gelen dönemin önderliğini yapan Girault-Treint grubu da sürülmüşlerdir. Belçika'da Van Overstraeten'in esas grubu atılmıştır. İtalya'da Komünist Partinin kuru-

cusu olan Bordiga grubu eğer sadece yarı yarıya atılmış durumdaysa, bu, faşist rejim şartlarına yorulmalıdır. Çekoslovakya'da, İsveç'te, Norveç'te, Birleşik Devletler'de, kısacası Lenin sonrası dönemde dünyanın neredeyse tüm partilerinde, aşağı yukarı benzer bir olgunun ortaya çıktığını görmekteyiz.[33]

Atılanların çoğunun en büyük hataları işledikleri kuşkusuzdur ve biz bunu belirtmekte gecikmiş değiliz. Aynı ölçüde doğru olan

---

[33] Brandler-Thalheimer grubu sonunda 1929'da Komintern'den atıldı ve Uluslararası Komünist Muhalefet adı altında, ihraç edilen sağ kanadın uluslararası bir birliğini kurmaya girişti. Tekrar üyeliğe kabul edilme girişimleri böylece daha da başarısızlığa uğradı. Maslow ve Fischer, Leninbund'la ilişkilerini kestikten ve Komintern'e tekrar kabul edilmeye çalıştıktan sonra, özellikle 1933'te Alman KP'sinin teslimiyetinden sonra, yeniden Troçkist Muhalefete yöneldiler. Rosmer ve Souvarine, Rus Muhalefetini az çok etkin bir destekleme dönemi sonrasında, politik yaşamdan çekildiler; Monatte ve Loriot (ölümünden önce) komünizmi terk etti ve devrimci sendikalizmin görüşlerine geri döndü; Treint, Troçkist örgütteki kısa bir dönemin ardından, Bolşevik-Leninistlerin pek çok görüşünü paylaşan küçük bir grup oluşturmak için ondan çekilirken, Girault Stalinist partiye geri döndü. Van Overstraeten 1929-30'da aktif politik yaşamdan çekildi, fakat 1928'de Belçika partisinin önderliğinden uzaklaştırılmış olan grubunun en büyük kısmı, Bolşevik-Leninistlerle (Uluslararası Komünist Birlik) kaldı. Bordiga, faşist ada hapishanesinden serbest bırakılması üzerine, iki-üç yıl önce taraftarlarının başına geldiği gibi, bir "Troçkist karşı-devrimci" olarak Komintern'den atıldı. Birleşik Devletler'de, Komünist Parti Merkez Komite üyeleri olan Cannon, Swabeck, Abern, Shachtmann, pek çok taraftarlarıyla birlikte "Troçkizm" yüzünden 1928'de atıldılar. Kanada'da, Komintern'in Yürütme üyesi Spector atıldı ve onu kısa bir süre sonra aynı kaderle yüz yüze gelen parti sekreteri MacDonald izledi. 1929'da Enternasyonal içindeki sözde sağ kanat grupların ihraçları başladı. Birleşik Devletler'de Lovestone, Gitlow ve Wolfe'un parti önderliği, parti üyelerinin %90'ının desteğini kazandıktan hemen sonra atıldı. Meksika'da, parti liderleri Monzon, Bach ve Rivera çeşitli politik nedenlerle atıldı. İtalya'da parti lideri Tasca (Serra), diğer üç lider Feroci, Santini ve Blasco'nun Troçkizm yüzünden ihracını takiben, bir sağ kanatçı olarak atıldı. Çekoslovakya'da, önde gelen parti ve sendika liderleri Hais ve Jilek atıldı ve sosyal demokrasiye geri döndü. Avusturya'da parti lideri Strasser, Brandler Muhalefetiyle ve Schlamm (kısa bir süre için) Sol Muhalefetle birlikte oldular. Fransa'da Doriot, Sellier ve onun grubuyla birlikte bir sağ kanatçı olarak atıldı, bu Barbé ve Celor'un başarılı önderliğinin ihracını izleyen bir hareketti. Çin'de, partinin lideri ve kurucusu Çen Tu-ziu "Troçkizm" yüzünden atıldı. İsveç'te, Kilbom tarafından başı çekilen parti önderliğinin ve üyelerinin en büyük kısmı, sağ kanat olarak ihraç edildi, bir süre için Brandler'le birlikte oldu ve daha sonra sosyalist bir parti olarak örgütlendi. İspanya'da, Nin ve Andrade gibi parti liderleri Troçkizmden dolayı atıldı ve Katalonya komünist hareketinin başını çeken Maurin sağ kanat sapmalardan dolayı atıldı. Başarılı Trilla, Adame ve Bullejos önderliği, belirsiz nedenlerden dolayı daha sonra atıldı.

diğer bir şey de, atılanların çoğunun, Komintern ile ilişkileri kesilince, büyük ölçüde başlangıçtaki kalkış noktalarına, sol sosyal demokrasi ya da sendikalizme döndükleridir. Ama Komintern önderliğinin görevi asla, ulusal partilerin genç önderliğini her defasında bir çıkmaz sokağa sürmek ve onların bireysel temsilcilerini böylece ideolojik yozlaşmaya mahkûm etmek değildir. Bürokratik önderliğin "devrimci düzeni", Komünist Enternasyonal'in bütün partilerinin gelişim yolunda korkunç bir engel olarak durmaktadır.

* * *

Örgütsel sorunlar, program ve taktik sorunlardan ayrılmazlar. Komintern'deki oportünizmin en önemli kaynaklarından birinin, ona öncülük eden partideki gibi, bizzat Komintern'deki aygıtın bürokratik rejimi olduğunu açık bir biçimde hesaba katmalıyız. 1923-28 yıllarının deneyiminden sonra hiç kuşku yoktur ki, Sovyetler Birliği'ndeki bürokratizm, proletarya üzerine proleter olmayan sınıflar tarafından uygulanan baskının bir ifadesi ve aracıdır. Bürokratik sapmalar "kitlelerin yetersiz kültürel düzeyi ve proletaryaya yabancı sınıf etkilerinin zemini üzerinde kaçınılmaz biçimde yükselir" demekle, Komintern taslak programı bu noktada doğru bir formülasyon vermektedir. Sadece genelde bürokratizmi değil, onun son beş yıl içinde olağanüstü büyümesini de anlamamıza yarayan anahtar işte buradadır. Kitlelerin kültürel düzeyi bu dönemde yetersiz kalmakla birlikte (tartışma götürmez biçimde) sürekli yükselmektedir; o halde, bürokratizmin *gelişme* nedeni, sadece, proletaryaya yabancı sınıf etkilerinin *gelişmesinde* aranmak durumundadır. Avrupa komünist partileri, daha doğrusu bu partilerin yönetim yapıları, örgütsel olarak kendilerini SBKP aygıtındaki değişikliklere ve yeniden gruplaşmalara bakarak saflaştırdığına göre, SSCB dışındaki komünist partilerin bürokratizmi, çoğunlukla sadece SBKP içindeki bürokratizmin bir yansıması ve bütünleyicisi olmaktadır.

Komünist partilerdeki önder unsurların seçimi, esas olarak onların SBKP'deki en son aygıt gruplaşmasını onaylamaya ve kabul etmeye olan yatkınlıklarından kaynaklanmıştır ve halen de öyledir. SSCB dışındaki parti önderlikleri içinde yer alan, tamamen idari bir tavırla yapılan ayak oyunlarına boyun eğmeyi reddeden daha

bağımsız ve sorumlu unsurlar, ya tamamen partiden atıldılar veya sağ (sık sık sahte-sağ) kanada itildiler, ya da bunlar sonunda Sol Muhalefetin saflarına katıldılar. Böylece devrimci kadroların, Komintern önderliği altındaki proleter mücadele temelinde seçilmesi ve kaynaştırılması organik süreci kesintiye uğratıldı, değiştirildi, çarpıtıldı ve kısmen de doğrudan doğruya yukarıdan gerçekleştirilen idari ve bürokratik elemelerle ikame edildi. Pek doğaldır ki, hazır kararları kabul etmeye ve tüm çözümleri imzalamaya anında yanaşan önder durumdaki komünistler, devrimci sorumluluk duygusuyla dolu parti unsurları karşısında sık sık üstünlük kazandılar. Denenmiş, sağlam devrimcilerin yerine, en uyumlu bürokratların seçilmesine sık sık tanık olduk.

İç politika ve uluslararası politikayla ilgili tüm sorunlar bizi şaşmaz şekilde yeniden parti içi rejim sorununa götürmektedir. Elbette, Çin devrimi ve İngiliz işçi hareketi sorunlarında, SSCB ekonomisinin ücretler, vergiler, vb. sorunlarında sınıf çizgisinden uzaklaşan sapmalar, kendi içinde ciddi bir tehlike oluşturmaktadır. Fakat bu tehlike, bürokratik rejimin partinin elini ayağını bağlaması ve onu önder parti yöneticilerini normal bir yolla doğru bir çizgiye getirmek için gerekli her fırsattan yoksun bırakması nedeniyle, on misli artmaktadır. Aynı şey Komintern için de geçerlidir. SBKP'nin On Dördüncü Parti Kongresinin, Komintern'de daha demokratik ve daha kolektif bir önderliğin gerekliliği üzerine kararı, pratikte kendi anti-tezine dönüşmüş bulunmaktadır. Komintern'in iç rejiminde bir değişikliğin yapılması, uluslararası devrimci hareket için bir ölüm kalım sorunu haline gelmektedir. Böyle bir değişiklik iki yolla sağlanabilir: Ya SBKP'nin iç rejiminde yapılacak bir değişiklik ile el ele, ya da SBKP'nin Komintern içindeki önder rolüne karşı yürütülecek bir mücadele ile. Birinci yolun kabulünün sağlanması için olanca çaba gösterilmelidir. SBKP'nin iç rejiminin değiştirilmesi için verilecek mücadele, Komintern rejiminin yenilenmesi ve partimizin Komintern'deki önder ideolojik rolünün korunması için verilecek mücadeledir.

Bu nedenle canlı, etkin partilerin, değiştirilmez bir idari parti bürokrasisinin "devrimci düzen"inin denetimine tâbi kılınabileceği görüşü, programdan kesinlikle silinip atılmalıdır. Parti, yeniden haklarına kavuşturulmalıdır. Parti, tekrar bir parti haline gelmeli-

dir. Bu nokta, bürokratizmin ve gaspçı eğilimlerin teorik olarak haklı çıkarılmasına yer bırakmayacak sözlerle programda belirtilmelidir.

12. Muhalefetin Perspektifleri ve Yenilgisinin Nedenleri

Görüşlerini bir dizi belgede, esas olarak da, *Bolşevik-Leninistlerin (Muhalefet) Platformu*'nda ortaya koyan partinin sol proleter kanadı, 1923 sonbaharından başlayarak, düzenli bir örgütsel imha kampanyasıyla yüz yüze gelmiştir. Uygulanan baskı yöntemleri, proleter olmayan sınıfların proletarya üzerindeki basıncı arttıkça daha da bürokratikleşen parti içi rejimin karakterine uygun hale geldi. Bu tip yöntemlerin başarı olanakları, komünist partilerde merkezci-oportünist eğilimler gelişirken ve ayrıca merkezcilik son aylara kadar düzenli bir biçimde sağa kayarken, proletaryanın en büyük bozgunlara uğradığı, sosyal demokrasinin yeniden hayat bulduğu dönemin genel politik karakteri tarafından yaratıldı. Muhalefete karşı girişilen ilk şiddetli saldırı, Alman devriminin yenilgisinden hemen sonra gerçekleştirildi ve adeta bu yenilginin bir tamamlayıcısı görevini gördü. Alman proletaryasının, SSCB proletaryasının özgüvenini olağanüstü arttıracak ve böylece onun gerek içte gerekse dıştaki burjuva sınıflarının baskısına ve bu baskıya köprü olan parti bürokrasisine direnme gücünü yükseltecek bir zafer kazanması halinde, bu saldırı tamamen olanaksız olacaktı.

Komintern'de 1923 sonundan beri yeniden oluşan gruplaşmaların anlamını daha açık kılmak için, yönetici grubun, aşağı kayışının farklı aşamalarında, Muhalefete karşı kazandığı örgütsel "zaferler"i nasıl açıkladığını adım adım incelemek çok önemli olurdu. Bunu taslak programın eleştirisi çerçevesinde yapacak durumda değiliz. Fakat, 1924 Eylülünde Muhalefete karşı kazanılan ilk "zafer"in nasıl ele alındığını ve açıklandığını incelemek amacımız açısından yeterlidir. Uluslararası politika sorunu üzerine yazdığı ilk makalesinde Stalin şöyle demektedir:

> "Komünist partiler içinde devrimci kanadın kesin zaferi, işçi sınıfı içinde oluşmakta olan derin devrimci süreçlerin açık bir göstergesidir...."

Aynı makalenin başka bir yerinde de şöyle demektedir:

> SBKP içindeki oportünist akımların tam yalıtılışını bu olguya eklersek tablo tamamlanacaktır. Beşinci Kongre yalnızca, Komünist Enternasyonal'in temel seksiyonlarında devrimci kanadın zaferini pekiştirmiştir. [*Pravda*, 20 Eylül 1924. vurgu bizim]

Böylece Muhalefetin SBKP içindeki yenilgisi, Avrupa proletaryasının *sola* gidiyor oluşunun, doğrudan devrime doğru ilerlemekte oluşunun ve Komintern'in bütün seksiyonlarında oportünistler karşısında üstünlüğü devrimci kanada veriyor oluşunun bir sonucu olarak ilân edildi. Bugün, uluslararası proletaryanın 1923 sonbaharında uğradığı en büyük yenilgiden beş yıl kadar sonra, *Pravda*, "1923 yenilgisinden sonra ortaya çıkan ve Alman sermayesine durumunu güçlendirme olanağı veren belirli bir ilgisizlik ve sıkıntı dalgasının" şimdilerde kaybolmaya yüz tuttuğunu itiraf etmek zorunda kalmaktadır. (*Pravda*, 28 Ocak 1928)

Ama bu durumda, şimdiki Komintern liderleri için yeni ama bizim için yeni olmayan bir soru ortaya çıkmaktadır: Durum böyleyse, Muhalefetin 1923 ve onu izleyen yıllardaki yenilgisini, işçi sınıfının *sola savruluşu* ile değil de sağa savruluşu ile açıklamak gerekmez mi? Bu soruya verilecek cevap son derece belirleyicidir.

1924'de Beşinci Kongrede ve daha sonra çeşitli makale ve konuşmalarda buna verilen cevap açık ve kesindi: Avrupa işçi hareketi içinde devrimci unsurların güçlenmesi, yükselen yeni dalga, yaklaşan proleter devrim; bütün bunlar Muhalefetin "hızlı çöküş"ünü getirdi.

Oysa şimdi, 1923'ten sonra politik konjonktürün sola değil de sağa doğru keskin ve uzatmalı dönüşü, oldukça yerleşmiş, genel kabul gören ve su götürmez bir olgu haline gelmiştir. Sonuç olarak öteki olgu, yani Muhalefete karşı mücadelenin başlatılması, yoğunlaştırılması, ihraç ve sürgün noktasına dek şiddetlendirilmesi ile Avrupa'daki burjuva istikrar süreci arasında sıkı bağların bulunduğu olgusu da aynı derecede su götürmezdir. Bu istikrar süreci kuşkusuz son dört yılın büyük devrimci olayları tarafından kesintiye uğratılmıştır. Fakat önderliğin 1923 Almanya'sında yapılanlardan çok daha acıklı olan yeni hataları, her defasında proletarya ve komünist partisi için en kötü şartlarda düşmana zafer kazandırmış ve böylelikle burjuva istikrarı için yeni yaşam kaynakları yaratmıştır. Uluslararası devrimci hareket bozgunlara uğradı ve

onunla birlikte SBKP'nin sol, proleter, Leninist kanadı ve Komintern de bu bozgunda yutuldu.

SSCB'nin ekonomik ve politik yaşamında bu dünya durumunun yol açtığı iç süreci görmezlikten gelirsek, yukarıdaki açıklamamız eksik kalmış olacaktır; bu süreçlerden kasıt, NEP temelinde çelişkiler büyürken, önderliğin, kent ve kır arasındaki ekonomik "*smiçka*" sorununu doğru kavrayamadığı, sanayileşmedeki oransızlıkları ve görevleri küçümsediği, planlı ekonominin anlamını kavramadığı, vb.dir.

Ülke içindeki bürokrat ve küçük burjuva tabakaların Avrupa ve Asya'daki proleter devrimlerin yenilgilerinden temellenen ekonomik ve politik basıncının büyümesi; bu dört yıl boyunca Muhalefetin boynuna dolanan tarihsel zincir işte budur. Bunu anlayamayan hiçbir şeyi anlayamaz.

* * *

Bu tahlilde, hemen hemen her önemli aşamada, Troçkizm adı altında reddedilen çizgiyi, gerçekte uygulanan çizginin karşısına koymak zorunda kaldık. Genel yönleriyle bu mücadelenin anlamı her Marksist için yeterince açıktır. Eğer son yirmi beş yıla ait bir yığın gerçek ve hayali alıntı gösterilerek güçlendirilen tesadüfi ve kısmi "Troçkizm" suçlamaları, zihinlerde geçici olarak karışıklığa yol açabildiyse, o zaman son beş yılın ideolojik mücadelesinin tutarlı ve genel değerlendirilişi, burada iki çizginin varolduğunun kanıtıdır. Bu çizgilerden biri bilinçli ve tutarlı bir çizgiydi; Lenin'in teorik ve stratejik ilkelerini, SSCB'nin iç sorunlarına ve dünya devriminin sorunlarına uygulayarak, sürdüren ve geliştiren bir çizgiydi; bu, muhalefetin çizgisiydi. İkincisi ise bilinçsiz, çelişik, tereddütlü, uluslararası politik çözülme döneminde düşman sınıfsal güçlerin baskısı altında Leninizmden zikzaklar çizerek kayan, yalpalayan bir çizgiydi; bu da resmi önderliğin çizgisiydi. Büyük dönüm noktalarında insanlar çoğunlukla, görüşlerinden vazgeçmeyi, alışılmış söz kalıplarından vazgeçmekten daha kolay bulurlar. İdeolojik renkleri solanların hepsi için genel bir yasadır bu. Lenin hemen hemen tüm esaslı noktalarda revize edilirken, önderlik bu revizyonizmi Leninizmin gelişmesi olarak yutturdu ve aynı zamanda Leninizmin uluslararası devrimci yüzünü Troçkizm

olarak nitelendirdi. Bunu sadece kendini hem içten hem de dıştan maskelemek için değil, aynı zamanda kayma sürecine daha kolay uyum sağlamak için yaptı.

Bunları anlamak isteyen herkes, bize, taslak program eleştirisini Troçkizm efsanesinin teşhiriyle birleştirdiğimiz şeklinde ucuz bir iftirada bulunmayacaktır. Mevcut taslak program, her tarafı bu efsaneyle doldurulmuş bir ideolojik dönemin ürünüdür. Bu efsaneyi en çok besleyen, ondan hareket eden ve herşeyi onunla ölçmeye kalkanlar, bu taslağın yazarlarıdır. Taslak baştan sona bu dönemi yansıtmaktadır.

Politika tarihi, yeni ve olağanüstü öğretici bir bölümle zenginleştirildi. Bu bölüm, Mitolojinin Gücü ya da daha basitçe, Politik Bir Silâh Olarak İdeolojik İftira diye adlandırılabilirdi. Deneyler bize bu silâhın küçümsenmesine izin verilemeyeceğini öğretmektedir. Henüz "zorunluluk alanından özgürlük alanına sıçrama"yı tamamlamış olmaktan uzağız ve hâlâ cehalet, önyargılar ve boş inançlar olmaksızın düşünülemeyecek bir sınıflı toplumda yaşıyoruz. Belirli çıkarlara ya da geleneksel alışkanlıklara uygun düşen bir mit, sınıflı bir toplumda daima büyük bir tahakküm kurabilir. Fakat bu mit planlanarak örgütlenmiş ve tüm devlet kaynaklarını eline geçirmiş olsa bile, yalnızca bir mite dayanan hiçbir uzun vadeli politika, hele de devrimci bir politika, sürdürülemez, özellikle de şimdiki ani değişmeler çağında. Mitoloji, kaçınılmaz olarak kendi çelişkilerinin ağına dolanmak zorundadır. Bu çelişkilerin küçük ama belki de en önemli bölümünü ifade etmiş bulunuyoruz. Dışsal koşullar tahlilimizi sonuna kadar götürmeye izin versin ya da vermesin, öznel tahlilimizin tarihsel olayların sağlayacağı nesnel tahlille de doğrulanacağına derin inancımız var.

Avrupa işçi kitlelerinin son parlamento seçimlerinde ifadesini bulan radikalleşmesi, su götürmez bir olgudur. Fakat bu radikalleşme şu anda ancak başlangıç aşamalarından geçmektedir. Çin devriminin yakında yaşanan yenilgisi gibi etkenler bu radikalleşmeye karşıt bir etki yaratmakta ve çoğu kez bu radikalleşmeyi sosyal demokrasiye doğru kanalize etmektedir. Burada niyetimiz asla bu sürecin yakın gelecekte alacağı gelişme temposunu kestirmek değildir. Fakat her halükârda açıktır ki, ancak komünist partiye yönelişin sosyal demokrasinin büyük kaynakları pahasına art-

maya başladığı andan itibaren, bu radikalleşme yeni bir devrimci durumun müjdecisi olacaktır. Şimdilik böyle bir durum yoktur. Fakat bunun gerçekleşmesi zorunludur.

Tüm rejimi değiştirmeksizin ve en denenmiş devrimci unsurlara karşı örgütsel mücadeleyi durdurmaksızın, kendi içinde birbiriyle uyumsuz şekilde sola doğru dümen kırma çabalarıyla, Komintern önderliğinin şimdiki belirsiz yönelimi, bu çelişik yönelim, yalnızca, Muhalefetin teşhislerini tümüyle doğrulayan SSCB'deki ekonomik güçlüklerin basıncından kaynaklanmamıştır; bu aynı zamanda Avrupalı işçi kitlelerin radikalleşmesinin *ilk* aşamasına da tam anlamıyla uygun düşmektedir. Komintern önderliğinin politik eklektizmi, taslak programının eklektizmi, gelişimin rotası tarafından sola itilmiş ama henüz rotasını belirlememiş ve Alman sosyal demokrasisine dokuz milyondan fazla oy vermiş olan uluslararası işçi sınıfının şu anki durumunun bir fotoğrafını andırmaktadır adeta.

İleri düzeyde gerçek bir devrimci yükseliş, işçi sınıfı içinde ve işçi sınıfının Komintern de dahil tüm örgütlerinde, muazzam bir yeniden gruplaşma demektir. Bu sürecin temposu henüz açık değildir, ancak billurlaşmanın meydana geleceği hatlar açıkça görülmektedir. Çalışan kitleler bölük bölük sosyal demokrasiden komünist partiye geçeceklerdir. Komünist politikanın ekseni sağdan sola doğru kayacaktır. Öte yandan, 1923'ün sonunda Alman proletaryasının uğradığı yenilgiden bu yana fırtına gibi sürdürülen suçlama ve cezalandırmalara rağmen, akıntıya karşı yüzebilen grubun tutarlı Bolşevik çizgisine duyulan talep artan biçimde yükselecektir.

Komintern'de ve dolayısıyla tüm uluslararası proletarya içinde gerçek ve tahrif edilmemiş Leninist görüşleri zafere götürecek örgütsel yöntemler, büyük çapta, Komintern'in şimdiki önderliğine ve dolayısıyla doğrudan doğruya Altıncı Kongreye bağlıdır.

Bununla birlikte bu kongrenin alacağı kararlar ne olursa olsun -en kötüsüne bile hazırız- yaşanan çağa ve onun içsel eğilimlerine ilişkin genel kanı ve özellikle son beş yılın deneyimlerinin değerlendirilmesi bize göstermektedir ki, Muhalefet Komintern dışında hiçbir kanala ihtiyaç duymamaktadır. Bizi ondan koparmayı hiç kimse başaramayacaktır. Bizim savunduğumuz görüşler Komin-

tern'in görüşleri olacaktır. Bu görüşler kendi ifadelerini Komünist Enternasyonal'in programında bulacaklardır.

III

ÇİN DEVRİMİN ÖZETİ ve PERSPEKTİFLERİ

Doğu Ülkeleri ve Tüm Komintern İçin Dersler

Bolşevizm, Menşevizm, Alman ve uluslararası sosyal demokrasinin sol kanadı, 1905 devriminin eğilimlerinin, hatalarının ve deneyimlerinin tahlili temelinde kesin şekil aldı. Çin devrimi deneyimlerinin tahlili, bugün uluslararası proletarya için daha az öneme sahip değildir.

Bununla birlikte, bu tahlil başlamış bile değildir –yasaklanmıştır. Resmi literatür palas pandıras, kofluğu tümüyle ortaya çıkmış olan KEYK'in kararlarına uydurmak için olgular seçme işiyle meşgul olmaya başladı. Taslak program Çin sorununun en keskin noktalarını mümkün olduğu her yerde törpülemekte ve Çin sorununda KEYK tarafından izlenen vahim çizginin ana noktalarına onay mührü vurmaktadır. İflâs etmiş şemaların kitabi savunusu, büyük tarihsel sürecin tahlilinin yerine geçirilmiştir.

1. Sömürge Burjuvazisinin Doğası Üzerine

Taslak program şunları söylüyor: "[Sömürge ülkelerin ulusal burjuvazisi ile] geçici anlaşmalar, sadece, burjuvazi işçilerin ve köylülerin devrimci örgütlenmesini engellemediği ve emperyalizme karşı gerçek bir mücadeleye girdiği ölçüde kabul edilebilirdir."

Bu formül, ilâve bir önerme olarak kasten eklenmiş olmasına rağmen, her durumda Doğu ülkeleri için taslağın temel önermelerinden biridir. Temel önerme, doğal olarak, "[işçilerin ve köylülerin] ulusal burjuvazinin etkisinden kurtuluşu" ile ilgileniyor. Fakat

biz dilbilgisi açısından değil, aksine politik olarak ve üstelik deneyim temelinde eleştiriyoruz ve bu nedenle diyoruz ki: Burada, ek önerme en gerekli olanı içerirken, temel önerme sadece eklenti bir önerme durumundadır. Bir bütün olarak alındığında formül, Doğu proletaryasının boynuna takılacak klâsik bir Menşevik kementtir.

Burada "geçici anlaşmalar" neyi ifade ediyor? Doğada olduğu gibi, politikada da herşey "geçicidir." Belki de burada *bir durumdan diğerine*, tümüyle pratik anlaşmaları tartışıyoruzdur? Her seferinde tamamen belirli bir hedefe hizmet edecek şekilde sınırları katı biçimde çizilmiş ve kesinlikle pratik nitelikteki anlaşmaları peşinen reddedemeyeceğimizi söylemeye gerek yoktur. Örneğin anti-emperyalist bir gösterinin veya yabancı bir imtiyaz işletmesindeki grevciler için Çinli tüccarlardan yardım temininin örgütlenmesi için Kuomintang öğrenci gençliğiyle yapılan anlaşmalar vb. Bu tür durumlar, gelecekte Çin'de bile hiçbir şekilde ihtimal dışı değildir. Fakat o zaman, burada niçin şu *genel* politik koşullar ileri sürülüyor; " burjuvazi, işçilerin ve köylülerin devrimci örgütlenmesini engellemediği ve emperyalizme karşı gerçek [!] bir mücadeleye girdiği ölçüde"? Burjuvaziyle yapılan her anlaşma için, her verili duruma özgü, her bir ayrı, pratik ve uygun anlaşma için yegane "koşul", tek bir gün veya tek bir saat için bile ne örgütlerin ne de bayrakların, ne doğrudan ne de dolaylı olarak karışmasına izin vermemektir; bu koşul, Kırmızı ile Maviyi[34] birbirinden ayırt etmek ve ne emperyalizme karşı *gerçek* bir mücadeleye önderlik etme ne de işçileri ve köylüleri *engellememe* konusunda burjuvazinin yeterliliğine veya iyi niyetine bir an bile inanmamaktır. Pratik ve uygun anlaşmalar için yukarıda aktarılan türden bir koşula kesinlikle ihtiyacımız yok. Aksine bu, bir "anlaşmanın" kısa sürecinde bile ertelenemeyen kapitalizme karşı mücadelemizin genel çizgisine ters düşerek, bize sadece zarar verebilir. Çok önceleri söylenmiş olduğu üzere, bizi zerrece bağlamayan ve politik olarak bizi hiçbir şeye zorlamayan türden sırf pratik anlaşmalar, eğer verili bir anda avantajlıysa şeytanın kendisi ile dahi yapılabilir. Fakat böyle bir durumda şeytanın *genel olarak* Hıristiyanlığa dönmesini ve boynuzlarını işçilere ve köylülere karşı de-

[34] Mavi Kuomintang'ın resmi bayrağındaki renklerden biri.

ğil, aksine yalnız sofu faaliyetler için kullanmasını istemek saçma olacaktır. Bu gibi koşullar öne sürerek gerçekte şeytanın avukatları gibi davranıyoruz ve vaftiz babası olmamıza izin vermesi için ona yalvarıyoruz.

Burjuvaziyi peşinen göz alıcı renklere boyamaya hizmet eden saçma koşullarıyla taslak program, açıkça ve kesinlikle (tezinin diplomatik ve tesadüfi karakterine rağmen) burada söz konusu olanın tam da uzun dönemli siyasal bloklar olduğunu ve pratik nedenlerle özel durumlar için imzalanmış ve pratik amaçlar için katı bir biçimde sınırlandırılmış anlaşmalar olmadığını bildirmektedir. Fakat böyle bir durumda, burjuvazinin "gerçek" bir mücadeleye girmesi ve onun işçileri "engellememesi" ile kastedilen nedir? Biz bu koşulları burjuvazinin kendisine sunup, ondan şeref sözü mü talep ediyoruz? O size dilediğiniz her sözü verecektir! Temsilcilerini Moskova'ya bile gönderecek, Köylü Enternasyonali'ne girecek, Komintern'e "sempatizan" parti olarak katılacak, Kızıl Sendikalar Enternasyonali'ne sızacaktır.[35] Kısaca, burjuvazi, işçileri ve köylüleri (bizim yardımımızla) aldatmak için, onları çok daha kolaylıkla, çok daha etkili ve çok daha kapsamlı bir şekilde arkadan vurmak için ona bu fırsatı tanıyacak her sözü verir –ta ki tıpkı Şanghay'da olduğu gibi ilk fırsatı yakalayana dek.

Fakat belki de sorun burjuvaziden politik yükümlülükler talep etme sorunu değildir? Tekrar ediyoruz, burjuvazi bizi emekçi kitleler önünde kendi garantörlerine dönüştürmek için bu yükümlülükleri derhal kabul edecektir. Belki de sorun, verili bir ulusal burjuvazinin "objektif" ve "bilimsel" değerlendirilmesi, tabir caizse onun bir mücadele yürütme ve engel olmama kapasitesinin uzman bir *a priori* sosyolojik teşhisi sorunudur? Söylemesi üzücü, fakat en son ve en yeni deneyimin de kanıtladığı gibi, böyle bir *a*

---

[35] Kuomintang Komintern'e 1926'da sempatizan parti olarak kabul edildi, bu kararın SBKP Politbürosunda onaylanmasına karşı çıkan ve aleyhte oy kullanan yalnızca Troçki'ydi. Kuomintang'ın sağ kanat lideri Hu Han-min KEYK'in Şubat 1926'daki Altıncı Plenumuna Kuomintang'dan kardeş delege olarak katıldı. Çan Kay-şek'in sadık adamı Şao Li-ze de Kasım 1926'da toplanan KEYK'in Yedinci Plenumunda Kuomintang'ın kardeş delegesiydi (*Tutanaklar*, Almanca baskı, s.403). 1925'te Hu Han-min Köylü Enternasyonali'nin prezidyumuna Çinli köylülerin temsilcisi olarak seçildi. Hu, o sıralar Kuomintang'ın sol kanat liderlerinden biri olan Liao Çungkay'ın öldürülmesiyle bağlantısı dolayısıyla fiilen Kanton'dan sürülmüştü.

priori teşhis, genellikle uzmanlarla alay etmektedir. Ve eğer sadece onlar söz konusu olsaydı, bu o kadar da kötü olmazdı...

Konu hakkında en ufak bir şüphe olamaz: Metin kesinlikle uzun vadeli siyasal bloklarla ilgilenmektedir. Ara sıra yapılan pratiğe yönelik anlaşmalar sorununu bir programa dahil etmek tümüyle gereksiz olurdu. Bu amaç için, aslında "Bugünkü Görevlerimiz Üzerine" adlı taktiksel karar yeterli olurdu. Burada söz konusu olan şey, ikinci Çin devrimini yıkıma mahkûm eden ve gelecekteki devrimleri de yıkabilecek olan, dünün, Kuomintang'ın dümen suyuna girme politikasını haklı çıkarma ve buna programatik bir onay mührü vurma sorunudur.

Taslağın gerçek yazarı Buharin tarafından ileri sürülen düşünceye göre, tüm değerlendirmeler tamamen, mücadele etme ve engellememe kapasitesi, kendi yeminleriyle değil, titizce bir "sosyolojik" tarzda, yani oportünist amaçlara uydurulan bin bir skolastik şemayla, kanıtlanmak zorunda olan sömürge burjuvazisinin genel değerlendirilmesi üzerine oturtulmaktadır.

Bunu daha açık bir şekilde ortaya koymak için sömürge burjuvazisinin Buharin tarafından değerlendirilişine geri dönelim. Sömürge devrimlerinin "anti-emperyalist içeriği"ni belirttikten ve (hiçbir gerekçe göstermeksizin) Lenin'den alıntıladıktan sonra, Buharin şunu ilân ediyor:

> Çin'de liberal burjuvazi aylarca değil, yıllarca süren bir süreçte nesnel bir devrimci rol oynadı. Ondan sonra kendisini tüketti. Bu sadece 1905 Rus liberal devrimi türünden "yirmi dört saatlik" bir siyasal bayram değildi.

Burada, başından sonuna kadar herşey yanlıştır.

Lenin bize gerçekten de, ezen ve ezilen burjuva ulus arasındaki farkı hassas bir şekilde ayırt etmeyi öğretti. Bundan istisnai önemde sonuçlar çıkar. Örneğin, emperyalist bir ülke ile bir sömürge arasındaki savaşa yönelik tutumumuz. Bir pasifist için böyle bir savaş da tüm diğerleri gibi bir savaştır. Bir komünist için, sömürge bir ulusun emperyalist bir ulusa karşı yürüttüğü savaş, burjuva devrimci bir savaştır. Lenin böylece ulusal kurtuluş hareketlerini, sömürge ayaklanmalarını ve baskı altındaki ulusların savaşlarını, burjuva-demokratik devrimler seviyesine, özellikle 1905 Rus dev-

rimi seviyesine *yükseltiyordu*. Fakat Lenin, Buharin'in 180 derecelik dönüşten sonra şimdi yaptığı gibi, ulusal kurtuluş savaşlarını burjuva-demokratik devrimlerin *üzerine* hiçbir zaman koymamıştır. Lenin, ezen burjuva ulus ile ezilen burjuva ulus arasındaki fark üzerinde diretmiştir. Fakat Lenin hiçbir yerde sorunu ulusal kurtuluş mücadeleleri çağındaki bir sömürge ya da yarı-sömürge ülkenin burjuvazisinin, demokratik devrim çağındaki sömürge olmayan bir ülkenin burjuvazisinden daha ilerici ve daha devrimci olması gerektiği şeklinde koymadı ve koyamazdı. Bu kesinlikle teorideki herhangi bir şeyden kaynaklanmıyor; bunun tarihte hiçbir kanıtı yoktur. Örneğin, Rus liberalizmi kadar zavallı ve onun sol yarısı –küçük burjuva demokratları, Sosyal Devrimciler ve Menşevikler– kadar melez olmasına rağmen, Çin liberalizminin ve Çin burjuva demokrasisinin Rus prototiplerinden daha yüksek bir seviyeye yükseldiğini veya daha devrimci olduğunu söylemek oldukça zor olurdu.

Meseleleri, ulusal burjuvazinin devrimci karakterinin kaçınılmaz olarak sömürge baskısı olgusundan kaynaklandığı biçiminde sunmak, Rus burjuvazisinin devrimci doğasının, feodalizmin ve otokrasinin baskısından kaynaklanması gerektiğini kabul eden Menşevizmin temel hatasını tersyüz ederek yeniden üretmektir.

Burjuvazinin doğası ve politikası sorunu, devrimci mücadele yürüten bir ulusun tüm iç sınıfsal yapısı tarafından; bu mücadelenin geliştiği tarihsel dönem tarafından; ulusal burjuvazinin bir bütün olarak dünya emperyalizmine ya da onun belli bir kesimine ekonomik, politik ve askeri bağımlılık derecesi tarafından; son olarak da, ki bu en önemlisidir, yerli proletaryanın sınıfsal etkinliğinin derecesi tarafından ve onun uluslararası devrimci hareketle bağlarının durumu tarafından tayin edilir.

Bir demokratik ya da ulusal kurtuluş hareketi, burjuvaziye sömürü olanaklarını derinleştirme ve genişletme fırsatı sunabilir. Proletaryanın devrimci alana bağımsız müdahalesi, burjuvaziyi, sömürme olanağından tamamıyla mahrum etmekle tehdit eder.

Bazı olguları daha yakından inceleyelim.

Komintern'in halihazırdaki akıl hocaları, Kerenski'nin emperyalistlerle el ele yürüdüğünü, oysa Çan Kay-şek'in "emperyalizme karşı" bir savaş yürüttüğünü yorulmaksızın tekrarladılar. Bundan

dolayı: Kerenski'ye karşı acımasız bir mücadele yürütmek zorunluyken, Çan Kay-şek'i desteklemek gerekliydi.

Kerenskizm ile emperyalizm arasındaki bağlar apaçık ortadadır. Daha da gerilere gidilip Rus burjuvazisinin II. Nikola'yı İngiliz ve Fransız emperyalizminin lütuflarıyla "tahttan indirdiği" ortaya çıkarılabilir. Ama nasıl Milyukov-Kerenski, Lloyd George-Poincaré tarafından yürütülen savaşı desteklediyse, Lloyd George ve Poincaré de Milyukov ve Kerenski'nin devrimini önce Çara karşı ve daha sonra da işçilerle köylülere karşı destekledi. Bu tamamıyla tartışma götürmez bir gerçektir.

Peki bu hususta Çin'de meselenin durumu nedir? Çin'de "Şubat" devrimi 1911'de gerçekleşti. Emperyalistlerin doğrudan katılımıyla başarılmış olmasına rağmen, bu devrim büyük ve ilerici bir olaydı. Sun Yat-sen anılarında, örgütünün tüm çalışmalarında emperyalist devletlerin –ister Japonya, Fransa, isterse Amerika olsun– "desteğine" bel bağladığını aktarır. Eğer Kerenski 1917'de emperyalist savaşta yer almayı sürdürdüyse, çok "ulusal", çok "devrimci" vs. olan Çin burjuvazisi de, Antant'ın Çin'in özgürlüğüne kavuşturulmasına yardımcı olacağı umuduyla savaşta Wilson'ın müdahalesini destekledi. 1918'de Sun Yat-sen, Çin'in ekonomik gelişimini ve politik özgürlüğüne kavuşmasını sağlamaya yönelik planlarını Antant hükümetlerine iletti.[36] Çin burjuvazisinin Mançu Hanedanına karşı mücadelesinde, Rus burjuvazisinin Çarlığa karşı mücadelesinde sergilediğinden daha yüksek bir devrimci vasıf sergilediği; veya Kerenski'nin ve Çan Kay-şek'in emperyalizme yönelik tavrı arasında ilkesel farklılık olduğu savı için hiçbir temel yoktur.

Fakat buna rağmen, Çan Kay-şek emperyalizme karşı savaşa girdi diyor KEYK. Durumu bu tarzda ortaya koymak, gerçekliğin üzerine çok kaba bir kılıf geçirmektir. Çan Kay-şek, emperyalist güçlerden *birinin* temsilcisi olan bazı Çin militaristlerine karşı sa-

---

[36] Sun'un yabancı emperyalizmle ilişkiler konusundaki görüşlerinin ana hatları *Wuçih çien-şe* (1919) adlı eserinde yer alıyordu (İngilizce olarak 1920'de, *The International Development of China* adıyla basıldı). Hem emperyalistler hem de Çin halkının karşılıklı çıkarları esasına dayanan astronomik yabancı sermaye yatırımları aracılığıyla Çin'de hızlı bir sanayileşme öneriyordu. Planı Batının finansal çevrelerinde pek ilgi uyandırmadı.

vaş yürüttü. Bu emperyalizme karşı savaş yürütmekle aynı şey değildir. Tang Ping-şan bile bunu anlamıştır. Tang Ping-şan, KEYK'in Yedinci Plenumuna (1926 sonunda) sunduğu raporunda, Çan Kay-şek tarafından yönetilen Kuomintang merkezinin politikasını şu şekilde nitelendirmektedir:

> Uluslararası politika alanında o, kelimenin tam anlamıyla edilgen bir konum işgal etmektedir. Sadece İngiliz emperyalizmine karşı savaşmaya yatkındır; Japon emperyalistlerini kaygılandırmaya başlamasına rağmen, yine de belli koşullar altında onlarla uzlaşmaya hazırdır. [*Yedinci Plenum Tutanakları*, *KEYK*, Cilt I, s.406]

Kuomintang'ın emperyalizme karşı tavrı, daha başlangıcından itibaren devrimci değil, aksine oportünistti. Kuomintang, bazı emperyalist güçlerin temsilcilerini, yine aynı ya da diğer emperyalist güçlerle Çin burjuvazisi için çok daha elverişli koşullarda iş yapabilmek için ezmeye ve yalıtmaya çabaladı. Hepsi budur. Fakat konunun özü, sorunun tüm formülasyonunun hatalı olması gerçeğinde yatmaktadır.

Verili her ulusal burjuvazinin, "genelde" emperyalizme yönelik tavrı değil, kendi ulusunun acil devrimci tarihsel görevlerine yönelik tavrı değerlendirilmelidir. Rus burjuvazisi, ezen emperyalist bir ülkenin burjuvazisiydi; Çin burjuvazisi, ezilen sömürge bir ülkenin burjuvazisi. Eski Rusya'da feodal Çarlığın yıkılması ilerici bir hedefti. Çin'de emperyalist boyunduruğun kırılması ilerici bir hedeftir. Yine de, Çin burjuvazisinin emperyalizme, proletaryaya ve köylülüğe ilişkin davranışı, Rus burjuvazisinin Çarlığa ve Rusya'daki devrimci sınıflara karşı olan tavrından daha devrimci değildi; bir fark varsa o da daha aşağılık ve daha gerici olmasıydı. Sorunu ortaya koymanın tek yolu budur.

Çin burjuvazisi yeterince gerçekçidir ve emperyalizme karşı gerçekten ciddi bir mücadelenin, devrimci kitlelerin öncelikle bizzat burjuvaziye yönelik bir tehdit haline gelebilecek ani bir kabarmasına ihtiyaç göstereceğini anlayacak kadar dünya emperyalizminin niteliğini yeterince yakından tanımaktadır. Eğer Mançu Hanedanına karşı mücadele, tarihsel olarak, Çarlığın devrilmesinden daha küçük ölçekli bir görevse, dünya emperyalizmine karşı mücadele çok daha büyük ölçekli bir görevdir. Ve eğer biz Rus iş-

çilerine daha başından itibaren Çarlığı devirme ve feodalizmi yıkma konusunda liberalizmin iyi niyeti ve küçük burjuva demokrasisinin yeteneğine inanmamayı öğrettiysek, Çinli işçilere de en başından itibaren çok daha gayretli bir şekilde aynı güvensizlik ruhunu aşılamalıydık. Stalin-Buharin tarafından resmen ilân edilen, sömürge burjuvazisinin "kendiliğinden varolan" devrimci ruhu ile ilgili yeni ve tamamen yanlış teori, esas olarak Menşevizmin Çin politikacılarının diline tercüme edilmesidir. Bu sadece Çin'in ezilmiş konumunu, Çin burjuvazisi açısından içeride siyasal bir prime dönüştürmeye hizmet eder ve üç misli ezilen Çin proletaryasının kefesine karşı burjuvazinin kefesine ek bir ağırlık koyar.

Fakat taslak programın yazarları Stalin ve Buharin bize Çan Kay-şek'in Kuzey Seferinin işçi ve köylü kitleler arasında güçlü bir hareket uyandırdığını söylüyorlar. Buna itiraz edilemez. Fakat Guçkov ve Şulgin'in yanlarında Petrograd'a getirdikleri II. Nikola'nın tahttan çekilmesi devrimci bir rol oynamadı mı? Bu durum en çok ezilmişleri, tükenmişleri ve halk katmanlarının en çekingenlerini uyandırmadı mı? Dün bir Trudovik olan Kerenski'nin Bakanlar Kurulu Başkanı ve Başkomutan olması asker kitlelerini uyandırmadı mı? Sorun çok daha geniş olarak konabilir. Kapitalizmin tüm etkinlikleri kitleleri uyandırmadı mı, *Komünist Manifesto*'nun ifadesiyle, onları köy hayatının eblehliğinden kapitalizm kurtarmadı mı? Proleter taburlarını mücadeleye o zorlamadı mı? Fakat bizim bir bütün olarak kapitalizmin objektif rolünü veya özellikle burjuvazinin belirli eylemlerini tarihsel olarak incelememiz, bizim kapitalizme veya burjuvazinin eylemlerine karşı aktif devrimci sınıfsal tavrımızın yerine geçebilir mi? Oportünist politikalar her zaman bu tür diyalektik olmayan, gerici, aşırı "nesnelcilik"e dayanır. Aksine Marksizm her zaman öğretmiştir ki, proleter öncü burjuvaziyle ilişkisinde ne kadar bağımsız olursa, parmaklarını burjuvazinin çeneleri arasına kaptırmaya, onu parlak renkler içinde görmeye, onun devrimci ruhunu ya da bir "birleşik cephe" ve emperyalizme karşı mücadele için istekliliğini gözümde büyütmeye ne kadar az meyilli olursa, burjuvazinin konumu nedeniyle yapmaya zorlandığı şu veya bu eylemin devrimci sonuçları o kadar tam, kesin, ikircimsiz ve sağlam olacaktır.

Sömürge burjuvazisinin Stalinist ve Buharinist değerlendirmesi,

ne teorik ve tarihsel ne de politik eleştiri karşısında tutunamaz. Ancak gördüğümüz gibi taslak programın yüceltmeye uğraştığı değerlendirme de tastamam bu değerlendirmedir.

* * *

Açığa çıkarılmamış ve mahkûm edilmemiş bir hata her zaman bir diğerine yol açar ya da onun zeminini döşer.

Eğer siz dün Çin burjuvazisini birleşik devrimci cepheye kayıt ederseniz, bugün de çıkıp "kesinlikle karşı-devrimci kampa geçtiğini" ilân edersiniz. Hiçbir ciddi Marksist tahlil yapılmaksızın bütünüyle idari bir tarzda yürürlüğe koyulan bu geçişlerin ve kayıtların ne denli temelsiz olduğunu sergilemek zor değildir.

Tümüyle ortadadır ki, burjuvazinin devrim kampına katılışı öyle kazara olmamıştır, burjuvazi kararsız olduğu için de olmamıştır, kendi sınıfsal çıkarlarının baskısı altında olmuştur. Kitlelerden korkusu nedeniyle burjuvazi, hemen akabinde devrimi terk eder veya devrime duyduğu gizlenmiş nefretini açıkça ortaya koyar. Fakat burjuvazi, yalnızca temel sınıfsal özlemleri, ya devrimci araçlarla ya da bir başka yöntemle (örneğin Bismarck yöntemiyle) tatmin edildiği durumlarda, "*kesinlikle* karşı-devrim kampına" geçebilir; yani devrimi tekrar "destekleme" veya en azından onunla flört etme zorunluluğundan kendisini kurtarabilir. 1848-1871 dönemi tarihini yeniden anımsayalım. Yalnızca devrim ona Devlet Dumasını bahşettiği için, yani bürokrasiye doğrudan baskı uygulayabilme ve onunla anlaşmalar yapabilme olanağını elde ettiği için, Rus burjuvazisinin 1905 devrimine densizce sırtını dönebildiğini anımsayalım. Bununla birlikte 1914-1917 savaşı, burjuvazinin temel çıkarlarını korumada "modernleştirilmiş" rejimin yetersizliğini ortaya çıkardığında, Rus burjuvazisi tekrar devrime döndü ve dönüşünü 1905'tekinden çok daha keskin bir şekilde yaptı.

1925-1927 Çin devriminin Çin kapitalizminin temel çıkarlarını en azından kısmen tatmin ettiğini iddia edebilecek kimse var mıdır? Yoktur. Çin bugün, 1925 öncesinde sahip olduğu gerçek ulusal birlik ve gümrük özerkliğinden 1925 öncesindeki kadar uzak-

tır.[37] Halen, birleşik bir ulusal pazar oluşturulması ve bunun daha ucuz yabancı mallardan korunabilmesi, Çin burjuvazisi için bir ölüm-kalım sorunudur. Bu sorun önem bakımından yalnızca onun proletarya ve yoksul köylülük üzerinde kendi sınıf egemenliğinin temellerini sürdürmesi sorunu karşısında ikinci sıradadır. Fakat aynı şekilde Japon ve İngiliz burjuvazisi için Çin'in sömürge durumunun devamı da, Çin burjuvazisi için ekonomik özerklikten daha az öneme sahip olmayan bir sorundur. Çin siyasetinde sola gel-gitlerin hâlâ hiç de az olmamasının nedeni budur. Gelecekte "birleşik ulusal cephe" meraklıları için cazip şeyler eksik olmayacaktır. Bugün Çin komünistlerine, 1924'ten 1927'nin sonuna kadar burjuvaziyle birlikteliklerinin doğru olduğunu, fakat burjuvazi kesinlikle karşı-devrim safına geçtiği için şu anda değersiz olduğunu söylemek, durumda meydana gelecek nesnel değişiklikler ve Çin burjuvazisinin sola kaçınılmaz gel-gitleri karşısında Çin komünistlerini bir kez daha silâhsızlandırmaktır. Şu anda Çan Kayşek tarafından Kuzeye karşı yürütülen savaş daha şimdiden taslak programın yazarlarının mekanik şemasını tümüyle yıkıyor.

* * *

Fakat sorunun resmi formülasyonunun temel hatası, eğer hafızalarımızda hâlâ taze olan ve hiç de daha az öneme sahip olmayan bir gerçeği anımsarsak şüphesiz çok daha göze batıcı, çok daha ikna edici, çok daha değiştirilemez bir biçimde ortaya çıkacaktır. Şöyle ki; Çarlık Rusya'sı birçoğu tamamen sömürge veya yarısömürge durumunda olan "yabancılar"dan ve Büyük Ruslardan oluşan, ezilen ve ezen ulusların bir kombinasyonuydu. Lenin sadece, Çarlık Rusya'sındaki halkların ulusal sorununa en büyük dikkatin sarf edilmesini istemekle kalmadı, fakat aynı zamanda (Buharin ve diğerlerine karşı) ezilen ulusların kendi kaderlerini tayin hakkı mücadelesini sonuna kadar ve ayrılmayı da kapsayacak

[37] Çin gümrük tarifesi, birinci İngiliz-Çin Savaşındaki yenilgisinden sonra Çin'e dayatılan 1842 Nanking Anlaşması tarafından yüzde 5 *ad valorem* [oranıyla] sınırlandırılıyordu. Çinlilerin Versay Konferansında bunun gözden geçirilerek yükseltilmesi talebi reddedildi. Resmi gümrük özerkliği, Çan Kay-şek'e hükümetini istikrara kavuşturması için bir ayrıcalık olarak Ocak 1931'e dek bahşedilmedi. Emperyalist baskı bu imtiyazı gerçek olmaktan çok biçimsel kıldı.

şekilde desteklemeyi, ezen ulusun proletaryasının temel görevi olarak ilân etti. Fakat parti buradan, Çarlık tarafından ezilen ulusların (Polonyalılar, Ukraynalılar, Tatarlar, Yahudiler, Ermeniler ve diğerleri) burjuvazilerinin Rus burjuvazisinden çok daha ilerici, çok daha radikal ve çok daha devrimci olduğu sonucuna mı vardı? Tarihsel deneyim, Polonya burjuvazisinin –hem otokrasi boyunduruğundan, hem de ulusal baskıdan zarar görmesine rağmen– Rus burjuvazisinden çok daha gerici olduğunu ve Devlet Dumasında daima Kadetlere değil Oktobristlere yanaştığı olgusunu doğrular. Aynısı Tatar burjuvazisi için de doğrudur. Yahudilerin mutlak olarak hiçbir hakka sahip olmamaları olgusu, yine de Yahudi burjuvazisini Rus burjuvazisinden çok daha alçak, çok daha gerici ve çok daha aşağılık olmaktan alıkoymadı. Ya da belki Eston burjuvazisi, Leton, Gürcü veya Ermeni burjuvazisi, Büyük Rus burjuvazisinden daha devrimciydi? Böyle tarihsel dersler nasıl unutulabilir!

Veya belki bugün, olaydan sonra, burjuva-demokratik devrimin daha başında Bolşevizm –Bund'un, Taşnakların, PPS'cilerin, Gürcü ve diğer Menşeviklerin aksine– *tüm* ezilen ulusların işçilerini, Çarlık Rusya'sının tüm sömürge halklarını, kendilerini ayrı tutmaya ve bizzat kendi bağımsız sınıf örgütlerini oluşturmaya, sadece liberal burjuva değil, devrimci küçük burjuva partilerle de tüm örgütsel bağları acımasızca kırmaya, bu partilere karşı mücadelede işçi sınıfını kendi tarafına çekmeye ve işçiler aracılığıyla bu partilere karşı köylülük üzerinde etki oluşturmak için savaşmaya çağırdığında, onun hatalı olduğunu mu kabul etmeliyiz? Burada "Troçkist" bir hata işlemedik mi? Bu ezilmiş ve birçok durumda çok geri kalmış uluslara ilişkin olarak, gelişmenin Kuomintang'a tekabül eden evresini atlamadık mı?

Aslında PPS, Taşnak Partisi, Bund vd.'nin, otokrasiye ve ulusal baskıya karşı mücadelede farklı sınıfların zorunlu işbirliklerinin "özgün" biçimleri olduklarına dair bir teori pekala kolayca inşa edilebilirdi! Böyle tarihsel dersler nasıl unutulabilir?

Bir Marksist için son üç yılın Çin olaylarından önce bile açıktı ki –ve bugün bir kör için bile açık olmalıdır– Çin'in iç yaşamında doğrudan bir faktör olarak yabancı emperyalizm, son tahlilde Rus prototiplerinden çok daha aşağılık olan Çin Milyukov'larını ve

Kerenski'lerini yaratıyor. Daha partimizin yayınladığı ilk manifestoda şunun ileri sürülmesi boşuna değildi: Doğuya gittikçe burjuvazi daha aşağılıklaşır ve daha iğrençleşir, proletaryanın üzerine düşen görevler daha da artar. Bu tarihsel "yasa" tümüyle Çin'e uymaktadır.

> Bizimki bir burjuva devrimidir, *o nedenle*, işçiler burjuvaziyi desteklemeli diyor Potresov'lar, Gvozdyov'lar ve Çheidze'ler tıpkı Plehanov'un dün söylediği gibi.
>
> Bizimki bir burjuva devrimidir, diyoruz biz Marksistler, *o nedenle* işçiler, burjuva politikacılarının adet edindikleri aldatmalara karşı halkın gözünü açmalı, onlara laflara güven duymamayı, tamamıyla *kendi* güçlerine, *kendi* örgütlülüklerine, *kendi* birliklerine ve kendi *silâhlarına* bel bağlamayı öğretmelidirler. [Lenin, *Eserler*, Cilt XIV, kısım 1, s.11]

Bu Leninist tez, bir bütün olarak Doğu için geçerlidir. Bu elbette Komintern programında yer almalıdır.

2. Çin Devriminin Aşamaları

Kuomintang'ın ilk aşaması, "dört sınıf bloğu" denilen uzlaşmacı bir etiket altında, ulusal burjuvazinin egemenliği dönemiydi. Çan Kay-şek'in hükümet darbesinden sonraki ikinci dönem, "sol" Wang Çing-wei'nin Hankow hükümeti şeklindeki Çin Kerenskizminin paralel ve "bağımsız" bir egemenlik denemesiydi. Rus Narodnikleri, Menşeviklerle birlikte, kısa ömürlü "diktatörlüklerine" açık bir ikili iktidar şekli vermişlerken, Çin "devrimci demokrasisi" bu aşamaya hiçbir zaman ulaşmadı. Ve genelde tarih sipariş üzerine çalışmadığından, bize yalnızca, 1925'ten beri Kuomintang tarafından uygulanan diktatörlük dışında hiçbir "demokratik diktatörlüğün" *varolmadığını* ve *olamayacağını* anlamak kalır. Bu, Çin'in Kuomintang tarafından başarılan yarı-birleşmesinin yakın gelecekte sürdürülmesine ya da ülkenin yeniden parçalara ayrılmasına bakmaksızın, aynı derecede gerçekliğini korur. Fakat tam da diğer tüm kaynaklarını tüketen devrimin sınıf diyalektiğinin açık ve kesin olarak gündeme *proletarya diktatörlüğü*nü koyduğu bir anda, kırda ve kentte ezilmiş ve mülksüzleştirilmiş sayısız milyonlara önderlik eden KEYK, işçilerin ve köylülerin *demokratik*

(yani burjuva-demokratik) diktatörlüğü sloganını yükseltti. Bu formüle yanıt, olanca vakitsizliği, önderliğinin olanca maceracılığıyla, yeni bir aşamanın veya daha doğrusu gelmekte olan *üçüncü* Çin devriminin perdesini aralayan Kanton ayaklanmasıydı. Bu nokta üzerinde biraz ayrıntılı olarak durmak gereklidir.

Geçmişteki günahlarına karşı kendini sigortalama sevdasındaki önderlik, geçen yılın sonunda olayların akışını inanılmaz bir biçimde zorladı ve Kanton bozgununa neden oldu. Yine de, bir bozgun bile bize, anne organizması ve gebelik sürecine ilişkin iyi bir ders verebilir. Çin devriminin temel sorunları bakımından Kanton olaylarının olağanüstü ve teori açısından gerçekten belirleyici önemi, burada kesin olarak tarihte ve politikada az rastlanır bir olayla, *muazzam boyutlarda* gerçek bir *laboratuar deneyi* ile karşı karşıya olduğumuz olgusuna dayanmaktadır. Bu bize pahalıya mal oldu, fakat bu onun derslerini özümlemek için bizi, herşeyden daha fazla zorlar.

Pravda'daki (no.31) açıklamaya göre, Kanton ayaklanmasının savaşım sloganlarından biri de "Kahrolsun Kuomintang!" sloganıydı. Kuomintang bayrakları ve resmi işaretleri parçalanıp atıldı ve ayaklar altında çiğnendi. Fakat Çan Kay-şek'in "ihanet"inden ve Wang Çing-wei'nin müteakip "ihanet"inden (kendi sınıflarına değil, aksine bizim yanılsamalarımıza ihanetlerinden) hemen sonra KEYK şu resmi yemini yayınladı: "Kuomintang bayrağını terk etmeyeceğiz!" Kanton işçileri, *onun tüm eğilimlerini yasadışı ilân ederek* Kuomintang partisini feshetti. Bu şu anlama gelir; temel ulusal görevlerin çözümü için sadece büyük burjuvazi değil, aynı zamanda küçük burjuvazi de, burjuva-demokratik devrimin görevlerini çözebilecek proletarya partisi ile bir arada, politik bir güç, bir parti veya bir hizip oluşturmaktan acizdir. Bu sorunun anahtarı kesinlikle şu olguda yatmaktadır: *Yoksul köylü hareketini kazanma görevi şimdiden tümüyle proletaryanın* ve doğrudan komünist partinin *omuzlarına yüklenmiştir*; ve devrimin burjuva-demokratik görevlerinin kesin çözümüne yaklaşmak, tüm iktidarın proletaryanın ellerinde toplanmasını zorunlu kılar.

Pravda kısa ömürlü Kanton Sovyet hükümetinin politikaları ile ilgili aşağıdaki raporu yayınladı:

> İşçilerin çıkarları doğrultusunda, Kanton sovyeti fabrika komi-

teleri aracılığıyla sanayide işçi denetimini, ... büyük sanayi, ulaşım ve bankaların ulusallaştırılmasını tesis eden kararnameler yayınladı.

Daha ileride bu gibi önlemler şöyle belirtiliyor: "Büyük burjuvazinin tüm mülklerine emekçiler yararına el konulması..."

Dolayısıyla iktidarda olanlar Kanton işçileriydi, dahası hükümet fiilen komünist partinin ellerindeydi. Yeni devlet iktidarının programı, sadece genel olarak Kwangtung'da olabilecek olan her türden feodal mülke el konulmasından değil; sadece üretimin işçilerce denetlenmesinin tesisinden değil; aynı zamanda büyük sanayinin, bankaların ve ulaşımın ulusallaştırılmasından, ve hatta burjuva mülklerine ve tüm burjuva varlıklarına emekçiler yararına el konulmasından oluşmaktaydı. Ortaya şu soru çıkmaktadır: Eğer bunlar bir burjuva devriminin yöntemleri ise, Çin'de proletarya devrimi nasıl bir şeye benzemeliydi?

KEYK direktiflerinin proletarya diktatörlüğü ve sosyalist tedbirler konusunda söyleyecek hiçbir şeyinin olmamasına rağmen; Kanton'un, Şanghay'dan, Hankow'dan ve ülkenin diğer sanayi merkezlerinden çok daha küçük-burjuva karakterde olmasına rağmen; *Kuomintang'a karşı* gerçekleşmiş olan devrimci altüst oluş, otomatik olarak proletarya diktatörlüğüne yol açtı. Öyle ki bu diktatörlük, daha ilk adımlarında, mevcut durumdan dolayı, Ekim Devrimiyle başlatılanlardan çok daha radikal önlemlere başvurmak zorunda kaldı. Ve bu olgu, paradoksal görünümüne rağmen, devrimin tüm gelişiminden olduğu kadar Çin'in toplumsal ilişkilerinden de oldukça meşru bir şekilde doğmaktadır.

Büyük ve orta ölçekli toprak mülkiyeti (Çin'de görülenler gibi), yabancı sermaye de dahil olmak üzere, kent sermayesi ile çok sıkı eklemlenmiştir. Çin'de burjuvaziye karşı çıkan hiçbir feodal toprak ağası kastı yoktur. Kırda en yaygın, ortak ve nefret edilen sömürücü, mali sermayenin şehirlerdeki temsilcisi olan tefeci-kulaktır. Bu nedenle tarım devrimi niteliksel olarak anti-feodal olduğu kadar anti-burjuvadır da. Çin'de, Ekim Devrimimizin ilk aşamasındaki gibi, kulakın toprak ağasına karşı orta ve yoksul köylülük ile birlikte, sık sık da başlarında yürüdüğü bir aşama, pratik olarak hiçbir zaman olmayacak. Çin'de tarım devrimi, sonrasında da olduğu gibi, başlangıcından itibaren, sadece bir avuç

toprak ağası ve bürokrasiye karşı değil, aynı zamanda kulaklara ve tefecilere karşı da bir başkaldırı anlamına gelmiştir. Eğer ülkemizde yoksul köylü komiteleri sadece Ekim Devriminin ikinci aşamasında, 1918'in ortasında sahnede görüldüyse, Çin'de bunlar aksine şu veya bu şekilde, tarımsal hareket başlar başlamaz sahnede görülecektir. Zengin köylülüğe saldırmak, Çin Ekiminin ikinci değil, ilk adımı olacak.

Tarım devrimi, yine de Çin'deki şu anki tarihi mücadelenin yegâne içeriği değildir. En aşırı tarım devrimi, yani (doğal olarak komünist parti tarafından sonuna kadar desteklenecek olan) toprağın genel bölüşümü, ekonomik çıkmazdan kurtuluşu kendiliğinden sağlamayacaktır. Çin olabildiğince çabuk ulusal birliğe ve ekonomik egemenliğe, yani gümrük özerkliğine ya da daha doğrusu bir dış ticaret tekeline ihtiyaç duyuyor. Ve bu durum, –Çin, emperyalizm için, bugün Avrupa kapitalizminin, yarın Amerikan kapitalizminin iç patlamalarına karşı bir emniyet supabı oluşturarak, yalnızca zenginleşmenin değil, bugünkü yaşamın da olası en önemli kaynağı olarak kaldığı için– *dünya emperyalizminden kurtuluş* anlamına gelir. Çin kitlelerinin yüz yüze olduğu mücadelenin devasa olanaklarını ve korkunç keskinliğini önceden belirleyen şey budur, hele bugün mücadele nehrinin derinliği ona katılanların tümü tarafından anlaşılıp hissedildiğinde bu haydi haydi böyledir.

Çin sanayisindeki yabancı sermayenin muazzam rolü ve bu sermayenin, yağmacılığını savunurken doğrudan kendi "ulusal" süngülerine güvenmesi, Çin'de işçi denetimi programını bizim ülkemizde olduğundan çok daha az gerçekleştirilebilir kılar.[38] Önce yabancı, ardından da Çinli kapitalist girişimlerin doğrudan kamulaştırılması, çok muhtemel olarak muzaffer ayaklanmanın ertesi gününde, mücadelenin gidişatı tarafından zorunlu kılınacaktır.

Rus devrimindeki "Ekim" sonucunu önceden belirleyen bu nesnel sosyo-tarihsel nedenler, Çin'de çok daha belirgin bir şekilde önümüzde yükseliyor. Bir yandan Çin burjuvazisi yabancı emperyalizme ve onun askeri aygıtına doğrudan bağlandığı için ve diğer yandan Çin proletaryası daha baştan Komintern ve Sovyetler

[38] Polis ve savaş gemilerini saymazsak 1927'de Çin'in liman kentlerinin yabancı "imtiyaz bölgeleri"nde konuşlandırılan yaklaşık 12.000 Amerikan, Britanyalı, Fransız, Japon ve İtalyan askeri vardı.

Birliği ile yakın ilişki kurmuş olduğu için, Çin ulusunun burjuva ve proleter kutupları, Rusya'dakinden daha uzlaşmaz biçimde karşıt durmaktadırlar. Sayısal olarak Çin köylülüğü, Rus köylülüğünden çok daha ezici bir kitle oluşturur. Fakat dünya çelişkilerinin mengenesinde sıkıştırılarak ezilmiş olan Çin köylülüğü, şu veya bu şekilde kaderinin bağlı olduğu çözüm üzerinde, Rus köylülüğünden çok daha az *yönetici* bir rol oynama yeteneğindedir. Şu anda bu, artık teorik bir öngörü sorunu değil, tüm yönleriyle tamamen doğrulanmış bir olgudur.

Üçüncü Çin devriminin bu temel ve aynı zamanda inkâr edilemez toplumsal ve siyasal gerekleri, yalnızca demokratik diktatörlük formülünün *ömrünü ümitsizce doldurduğunu* değil; aynı zamanda üçüncü Çin devriminin, Çin'in muazzam geri kalmışlığına rağmen, ya da daha doğrusu Rusya'ya kıyasla bu geri kalmışlığı nedeniyle, Ekim Devrimindeki altı aylık dönem gibi dahi olsa (Kasım 1917'den Temmuz 1918'e kadar) "demokratik" bir döneminin olmayacağını, aksine daha baştan, kırda ve şehirde burjuva mülkiyetini en kararlı biçimde silkelemeye ve tasfiye etmeye zorlanacağını gösterir.

Elbette bu perspektif, ekonomi ve politika arasındaki ilişkilere dair ukalâca ve şematik görüşlerle uyuşmaz. Fakat yeni yeni kök salan ve Ekim Devriminden hiç de yenilir yutulur olmayan bir darbe yemiş önyargılar için hayli rahatsız edici olan bu uyuşmazlığın sorumluluğu "Troçkizme" değil, *eşitsiz gelişme yasasına* yüklenmelidir. Bu özel durumda bu yasa özellikle geçerlidir.

1925-1927 devriminde Bolşevik bir politika uygulansaydı, Çin Komünist Partisinin *muhakkak* iktidara geleceğini savunmak, akılsızca bir ukalâlık olurdu. Fakat böyle bir olasılığın büsbütün tartışma dışı olduğunu söylemek, alçakça bir dar kafalılıktır. Egemen sınıfların parçalanmışlığı gibi, işçilerin ve köylülerin kitle hareketi de bunun için tümüyle yeterli bir düzeydeydi. Ulusal burjuvazi Çan Kay-şek'leri ve Wang Çing-wei'lerini Moskova'ya elçi olarak gönderdiyse ve Hu Han-min'leri aracılığıyla Komintern'in kapısını çaldıysa, bunun nedeni kesinlikle onun devrimci kitleler karşısında ümitsizce zayıf oluşuydu; kendi zayıflığının farkına varmıştı ve kendini sigortalamaya çalışıyordu. Eğer bizzat biz onları bir iple sürüklemeye çalışmamış olsaydık, ne işçiler ne de köylüler

ulusal burjuvaziyi izlemezlerdi. Komintern şöyle ya da böyle doğru bir politika izleseydi, komünist partisinin kitleleri kazanma mücadelesinin sonucu önceden belirlenmiş olurdu; köylü savaşı devrimci proletaryayı desteklerken, Çin proletaryası komünistleri destekleyecekti.

Eğer Kuzey Seferinin henüz başında "kurtarılmış" bölgelerde sovyetleri örgütlemeye başlasaydık (ve kitleler olanca güçleriyle içgüdüsel olarak bunun peşinden koşarlardı), gerekli tabanı ve devrimci bir kalkış noktasını sağlamış olurduk, tarımsal başkaldırıları etrafımızda toplardık, *kendi* ordumuzu inşa ederdik, düşman ordularını dağıtırdık; ve Çin Komünist Partisi, gençliğine rağmen, Komintern'in sağladığı özel rehberlik sayesinde, bu ender yıllarda olgunlaşabilir ve Çin'in tümünde aynı anda olmasa bile, en azından hatırı sayılır bir bölümünde iktidarı alabilirdi. Ve tüm bunların ötesinde, bir *partiye* sahip olurduk.

Fakat bilhassa önderlik alanında, tümüyle korkunç bir şey –gerçek bir tarihsel felaket– meydana geldi. Sovyetler Birliği'nin, Bolşevik Partinin ve Komintern'in etkisi tümüyle, önce Komünist Partinin bağımsız politikalarına karşı Çan Kay-şek'i desteklemeye ve daha sonra tarım devriminin önderi olarak Wang Çing-wei'yi desteklemeye hizmet etti. KEYK, Leninist politikanın temellerini ayaklar altına alarak ve daha sonra Çin Komünist Partisinin belini kırarak, Çin Kerenskizminin Bolşevizm üzerindeki ve İngiliz ve Japon emperyalizminin Çin Milyukov'ları üzerindeki zaferini önceden belirledi.

1925-1927 döneminde Çin'de yaşananların anlamı burada ve yalnızca burada yatmaktadır.

3. Demokratik Diktatörlük mü, Proletarya Diktatörlüğü mü?

Peki son KEYK Plenumu, Çin devriminin, Kanton ayaklanmasını da kapsayan deneyimlerini nasıl değerlendirdi? İleriye dönük hangi perspektifleri ortaya koydu? Şubat (1928) Plenumunun, taslak programın bu konuya denk düşen bölümlerinin anahtarı olan kararı, Çin devrimine ilişkin olarak şöyle demektedir:

Onu bir "sürekli" devrim olarak nitelemek yanlıştır [KEYK'in

temsilcisinin tutumu]. Devrimi bir "sürekli" devrim olarak değerlendirip, burjuva-demokratik aşamanın üstünden atlama [?] eğilimi Troçki'nin 1905'te [?] yaptığına benzer bir hatadır...

Lenin'in önderliğinden ayrılışından bu yana, yani 1923'ten beri Komintern'in ideolojik yaşamı, öncelikle sözde "Troçkizm"e karşı ve özellikle "sürekli devrim"e karşı bir mücadeleden ibaret oldu. Öyleyse nasıl oluyor da Çin devriminin temel sorununda, sadece Çin Komünist Partisinin Merkez Komitesi değil, aynı zamanda Komintern'in resmi delegesi de, yani özel talimatlarla gönderilmiş bir önder de, tesadüfen, uğrunda yüzlerce adamın Sibirya'ya sürüldüğü ve hapse atıldığı "yanlışın" aynısını yapıyor? Çin sorunu etrafındaki mücadele hemen hemen iki buçuk yıldır ortalığı kasıp kavuruyor. Muhalefet, Çin Komünist Partisi eski Merkez Komitesi'nin (Çen Tu-ziu) Komintern'den gelen yanlış direktiflerin etkisi altında oportünist bir politika izlediğini ifade ettiğinde, bu değerlendirme "iftira" olarak ilân edildi. Çin Komünist Partisi önderliği kusursuz ilân edildi. Ünlü Tang Ping-şan, KEYK'in Yedinci Plenumunun genel oluruyla şunu açıkladı: "Troçkizmin daha ilk belirtilerinde, Çin Komünist Partisi ve Genç Komünistler Birliği, Troçkizme karşı derhal oybirliğiyle bir karar benimsedi." (*Tutanaklar*, s.205)

Fakat, bu "başarılar"a rağmen, olaylar onların devrimin ilk ve daha sonra ikinci ve çok daha korkunç bozgununa yol açan trajik mantığını gözler önüne serdiğinde, eskiden kusursuz olan Çin Komünist Partisi önderliği bu kez Menşeviklikle vaftiz edildi ve yirmi dört saat içinde azledildi. Aynı zamanda bir kararname, yeni önderliğin tümüyle Komintern çizgisini yansıttığını resmen ilân etti. Fakat yeni ve ciddi bir deneyim ortaya çıkar çıkmaz farkına varıldı ki, Çin Komünist Partisi yeni Merkez Komitesi, güya "sürekli devrim" konumuna sapmakla suçludur (görmüş olduğumuz gibi, lafızda değil ama eylemde). Komintern delegesi tam da aynı yolu tuttu. Bu şaşırtıcı ve gerçekten akıl almaz olgu, yalnızca, KEYK'in talimatlarıyla devrimin gerçek dinamikleri arasındaki uçurum gibi açık "makas"la açıklanabilir.

Burada biz 1924'te, karışıklık ve şaşkınlık saçmak için dolaşıma sokulan, 1905'in "sürekli devrim" miti üzerinde durmayacağız. Bu mitin Çin devrimi sorununda nasıl yıkıldığını sınamakla ken-

dimizi sınırlayacağız.

Yukarıda aktarılan pasajın alındığı Şubat kararının ilk paragrafı, sözde "sürekli devrim"e yönelik olumsuz tavrı için aşağıdaki nedenleri sunmaktadır:

> Çin devriminin şu anki evresi, hem ekonomik bakımdan (tarım devrimi ve feodal ilişkilerin ortadan kaldırılması), hem emperyalizme karşı ulusal mücadele bakımından (Çin'in birleştirilmesi ve ulusal bağımsızlığın tesisi), hem devletin sınıfsal yapısı bakımından (proletarya ve köylülüğün diktatörlüğü) tamamlanmamış olan bir burjuva-demokratik devrim evresidir....

Nedenlerin bu şekilde sunuluşu, aralıksız bir hatalar ve çelişkiler zinciridir.

KEYK, Çin devriminin, Çin'in sosyalizm yolunda ilerleme fırsatını sağlama bağlamak zorunda olduğunu öğretti. Bu hedef bir tek şekilde, eğer devrim sadece burjuva-demokratik görevlerin çözümünde durmamış, aksine bir aşamadan diğerine geçerek gelişmeye devam etmiş, yani kesintisiz (*ya da sürekli*) olarak gelişmeye devam etmiş ve böylece Çin'i sosyalist bir gelişmeye doğru götürmüş olsaydı başarılabilirdi. Bu, tam da Marx'ın "sürekli devrim" teriminden anladığı şeydir. O halde, biz nasıl bir yandan Çin için kapitalist olmayan bir gelişme yolundan bahsedebilir ve diğer yandan da genel olarak devrimin sürekli karakterini reddedebiliriz?

Fakat KEYK kararı ısrarla devrimin hem tarım devrimi açısından, hem de emperyalizme karşı ulusal mücadele açısından tamamlanmadığını söylüyor. KEYK buradan, "Çin devriminin şu anki dönemi"nin burjuva-demokratik karakteri sonucunu çıkarmaktadır. İşin doğrusu "şu anki dönem" bir karşı-devrim dönemidir. Şüphesiz KEYK şunu demek istemektedir: 1925-27'nin ikinci Çin devrimi ne köylü sorununu ne de ulusal sorunu çözdüğü için, Çin devriminin yeniden dirilmesi ya da *üçüncü Çin devrimi,* burjuva-demokratik bir karakter taşıyacaktır. Bununla birlikte, böyle düzeltilse bile bu uslamlama, Çin ve Rus devrimlerinin deneyimlerini ve derslerini anlamada tam bir fiyasko üzerine inşa edilmiştir.

Rusya'da 1917 Şubat devrimi, köylerde serflik, eski bürokrasi, savaş ve ekonomik bozgun gibi devrime yol açan tüm ülke içi ve

uluslararası sorunları çözümsüz bırakmıştı. Yalnızca SR'ler ve Menşevikler değil, aynı zamanda bizim kendi parti önderliğimizin hatırı sayılır bir bölümü de, buradan hareketle Lenin'e "devrimin şu anki döneminin bir burjuva-demokratik devrim dönemi olduğunu" kanıtlamayı denedi. Burada, KEYK kararı, temel fikriyle, 1917'de Lenin tarafından yürütülen proletarya diktatörlüğü mücadelesine karşı oportünistlerin yükselttiği itirazları sadece kopya etmektedir.

Üstelik burjuva-demokratik devrimin sadece ekonomik ve ulusal açıdan değil, "devletin sınıfsal yapısı (proletarya ve köylülüğün diktatörlüğü) açısından" da bitirilmemiş olarak kaldığı ortaya çıkıyor. Bu yalnızca tek bir anlama gelebilir: Çin proletaryasının, Çin'in başında "gerçek" bir demokratik hükümet bulunmadığı sürece iktidarın fethi uğruna mücadele etmekten men edildiği anlamına. Bunu nereden temin edeceğimize gelince ne yazık ki bu konuda hiçbir talimat ufukta görünmüyor.

Sovyetlerin oluşturulmasının tahminen sadece proleter devrimine geçiş sırasında mubah olması gerekçesiyle (Stalin'in "teori"si), Çin için sovyetler sloganının bu iki yıl boyunca reddedilmesi karışıklığı daha da arttırdı. Fakat Kanton'da sovyet devrimi patlak verdiğinde ve bu devrimin katılımcıları bunun kesin olarak proleter devrimine geçiş olduğu sonucunu çıkardıklarında "Troçkizmle" suçlandılar. Parti bu tür yöntemlerle mi eğitilecektir? Büyük görevlerin çözümlenmesinde, ona yardımcı olmanın yolu bu mu?

Umutsuz bir durumu kurtarmak için, KEYK kararı (düşüncesinin genel yönelimiyle hiçbir bağlantısını kurmaksızın) büyük bir aceleyle --emperyalizmden alınmış olan– son argümanına sarılmaktadır. Öyle görünüyor ki, burjuva-demokratik aşamanın üzerinden atlama eğilimi, "... haydi haydi zararlıdır [!], çünkü sorunun bu şekilde formüle edilmesi bir yarı-sömürge devrimi olan Çin devriminin en önemli ulusal özgünlüğünü ortadan kaldırır [?]"

Bu akla aykırı sözcüklerin tek bir anlamı olabilir, o da emperyalist esaretin bir tür proleter olmayan diktatörlükle yıkılacağıdır. Fakat bu, Çin ulusal burjuvazisini ya da Çin küçük burjuva "demokrasisi"ni parlak renklere boyamak için, "en önemli ulusal özgünlüğün" son anda laf arasına sokulduğu anlamına gelir. Bu ar-

gümanın başka hiçbir anlamı olamaz. Ama bu tek "anlam", "Sömürge Burjuvazisinin Doğası Üzerine" başlıklı bölümümüzde, tarafımızdan lâyıkıyla incelenmişti. Bu konuya dönmeye hiç gerek yok.

Çin hâlâ, köleliğin en "Asyatik" şekillerinin tasfiyesi, ulusal kurtuluş ve ülkenin birleştirilmesi gibi en temel sorunlar uğruna, çok büyük, acı, kanlı ve uzatılmış bir mücadele ile karşı karşıyadır. Fakat olayların akışının da gösterdiği gibi, devrimde bir küçük burjuva önderliği ya da hatta yarı-önderliği gelecekte kesinlikle olanaksız kılan tam da budur. Çin'in kurtuluşu ve birleştirilmesi, bugün, SSCB'nin varoluşundan daha az önemli olmayan bir uluslararası görevdir. Bu görev ancak, ezilmiş, aç ve zulmedilen kitlelerin, proleter öncünün doğrudan önderliği altında kıyasıya bir mücadelesi –sadece dünya emperyalizmine karşı değil, aynı zamanda onun Çin'deki ekonomik ve siyasal temsilciliğine karşı, "ulusal" burjuvaziyi ve onun tüm demokratik uşaklarını kapsayan burjuvaziye karşı bir mücadele– sayesinde çözülebilir. Ve bu proletarya diktatörlüğüne giden yoldan başka bir şey değildir.

Nisan 1917'den başlayarak Lenin, onu "sürekli devrim" konumunu benimsemekle suçlayan hasımlarına, proletarya ve köylülüğün diktatörlüğünün ikili iktidar döneminde kısmen gerçekleştirildiğini açıkladı. Daha sonra, işçi sınıfı henüz fabrika ve imalâthanelere el koymaya girişmemiş fakat işçi denetimini denemişken, işçilerle birlikte tüm köylülüğün tarım devrimini başardığı Kasım 1917'den Temmuz 1918'e kadar olan sovyet iktidarının ilk dönemi boyunca, bu diktatörlüğün daha fazla yayılmaya uğradığını açıkladı. "Devletin sınıfsal yapısı"na gelince, demokratik SR-Menşevik "diktatörlük" verebileceğinin tümünü verdi; ikili iktidarın başarısızlığı. Tarımsal altüst oluşa gelince, devrim tamamen güçlü ve sağlıklı bir bebek dünyaya getirdi, fakat ebelik görevini gören proletarya diktatörlüğüydü.

Bir başka deyişle, proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü teorik formülünün birleştirdiği şey, gerçek sınıf mücadelesinin gidişatı içerisinde ayrıştırıldı. Yarı-iktidarın içi boş kabuğu geçici olarak Kerenski-Çeretelli'ye emanet edilirken, tarımsal-demokratik devrimin gerçek çekirdeği muzaffer işçi sınıfının payına düştü. KEYK liderlerinin anlamakta başarısızlığa uğradıkları

şey, demokratik-diktatörlüğün bu diyalektik ayrışmasıydı. "Burjuva-demokratik devrimin üzerinden atlamanın" her şeklini mekanik olarak mahkûm ederek ve tarihsel süreci genelgeler uyarınca yönlendirmek için çaba harcayarak kendilerini politik bir çıkmaza sürüklediler. *Eğer burjuva-demokratik aşamadan, bir "demokratik diktatörlük" aracılığıyla tarımsal devrimin başarısını anlamak zorundaysak, o zaman korkmadan burjuva demokratik aşamanın üzerinden "atlayan" bizzat Ekim Devrimiydi.* Onu bunun için mahkûm etmek gerekmez mi?

Öyleyse Rusya'da Bolşevizmin en yüksek ifadesi olan olayların tarihsel olarak kaçınılmaz akışı, Çin'e gelince neden "Troçkizm" olmak zorunda olsun? Şüphesiz tam da aynı mantık yüzünden, yani Rusya'da yirmi yıl boyunca Bolşevizmin savaştığı bir teoriyi, Martinov'ların teorisini, Çin için uygun olarak ilân eden mantık yüzünden.

Fakat burada Rusya'yla bir analoji kurulması mubah mıdır? Cevabımız şudur; proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü sloganı, KEYK liderleri tarafından yalnız ve tümüyle analoji yöntemine göre inşa edildi; fakat biçimsel ve kitabi bir analoji, materyalist ve tarihsel bir analoji değil. Çin ve Rusya arasında bir analoji eğer ona uygun bir yaklaşımı bulabilirsek tümüyle kabul edilebilirdir ve Lenin böyle bir analojiyi çok iyi kullanmıştır. Dahası o bunu, epigonların gelecekteki gaflarını sezmişçesine, olaylardan *sonra* değil, önce yapmıştır. Lenin yüzlerce kez, burjuva-demokratik görevlerin çözülmemiş olması *olgusuna rağmen* iktidarı fethetme gözü pekliğine sahip proletaryanın Ekim Devrimini savunmak zorunda kalmıştır. Kesinlikle *bu nedenle ve kesinlikle bunu yapmak için* yanıtını vermiştir Lenin. İktidarın fethine karşı argümanlarında, sosyalizm için Rusya'nın ekonomik geriliğine, ki bu onun için "su götürmez"di [*Eserler*, Cilt XVIII, kısım 2, s.119], başvuran ukalâlara hitap ederek Lenin, 16 Ocak 1923'te şunu yazmıştır:

> Örneğin uygarlaşmış ülkelerle, ilk kez bu savaş sayesinde uygarlık girdabına sürüklenen tüm Doğu ülkeleri ve Avrupalı olmayan ülkeler arasındaki sınırda duran Rusya'nın, bu sayede, dünya gelişiminin genel hatlarına şüphesiz denk düşen, fakat kendi devrimini daha önceki Batı Avrupa devrimlerinin tümünden farklı ya-

pan ve Doğu ülkelerine yaklaşımda bazı kısmi yenilikler getiren belli özgünlükleri ortaya koyabildiği ve koymak zorunda olduğu, onların hiçbir zaman aklına bile gelmedi. [*age*, s.118]

Rusya'yı Doğu ülkelerine *daha da yaklaştıran* "ayırt edici özellik" Lenin tarafından tam da, genç proletaryanın ilk aşamada süpürgeyi ele almak ve sosyalizm yolundan feodal barbarlığı ve pisliğin her çeşidini süpürmek zorunda olması olgusunda görüldü.

Eğer sonuç olarak biz, kalkış noktamız olarak Çin ve Rusya arasındaki Leninist analojiyi alacak olursak, o taktirde şunu söylemeliyiz: "*devletin siyasal doğası*" açısından, Çin'de demokratik diktatörlük aracılığıyla elde edilebileceklerin tümü, ilk önce Sun Yat-sen'in Kanton'unda, sonra Kanton'dan Şanghay'a giden yolda, ki Şanghay hükümet darbesiyle en üst noktasına ulaşmıştır, ve daha sonra sol Kuomintang'ın kimyasal olarak saf şekliyle, yani KEYK talimatlarına göre tarım devriminin örgütleyicisi olarak, ya da gerçekte bu devrimin cellâdı olarak ortaya çıktığı Wuhan'da sınava tâbi tutulmuştur. Fakat burjuva-demokratik devrimin toplumsal *içeriği*, Çin proletaryası ve yoksul köylülüğün yaklaşan diktatörlüğünün ilk dönemini dolduracaktır. Sadece Çin burjuvazisinin değil, aynı zamanda Çin "demokrasisi"nin de rolü baştan aşağı sınava çekildikten sonra, "demokrasi"nin, yaklaşmakta olan savaşlarda geçmiştekinden bile daha büyük bir cellât rolü oynayacağı kesinlikle itiraz kabul etmez bir duruma geldikten sonra, tüm bunlardan sonra şu anda proletarya ve köylülüğün demokratik diktatörlüğü sloganını yükseltmek, sadece Kuomintangcılığın yeni çeşitlerinin üstünü örtmenin araçlarını yaratmak ve proletaryanın boynuna bir kement hazırlamaktır.

Eksik kalmaması adına, SR-Menşevik deneyiminin karşısına "gerçek" demokratik diktatörlük sloganını koymakta ısrar eden Bolşeviklerle ilgili olarak Lenin'in özlü bir şekilde söylediği şeyi yeniden hatırlayalım:

Şu anda yalnızca "proletarya ve köylülüğün devrimci-demokratik diktatörlüğü"nden bahsedenler zamanın gerisinde kalmışlardır, dolayısıyla böyleleri gerçekte proleter sınıf mücadelesine karşı küçük burjuvazinin saflarına *geçmişlerdir*; ve devrim-öncesi "Bolşevik" antikalar müzesine gönderilmeleri gerekir ("eski Bolşevikler" müzesine de denebilir). [*Eserler*, Cilt XVI, kısım 1, s.29]

Bu sözcükler aslında sanki bugün söylenmişçesine çınlıyor.

Elbette ki bu hiçbir şekilde Çin Komünist Partisini, iktidarın fethi için derhal ayaklanmaya çağırma sorunu değildir. İlerleyiş tümüyle şartlara bağlıdır. Yenilginin sonuçları, sadece taktiği değiştirerek ortadan kaldırılamaz. Devrim şimdi geriliyor. Sayısız insan idam edilirken ve Çin'de muazzam bir ticari ve ekonomik kriz ortalığı kasıp kavururken, KEYK'in yarı-gizli kararı, eli kulağında şiddetli devrimci saldırılara ilişkin tumturaklı sözleri, canice bir hafiflikten başka bir şey değildir. Üç büyük yenilgiden sonra ekonomik kriz ve idamlar politik olarak zayıflamış olan partiyi tamamen yok ederken, aslında nesi var nesi yoksa elinden alınmış olan proletaryayı harekete geçirmez, aksine zayıflatır. Çin'de bir geri çekilme dönemine ve dolayısıyla partinin kendi teorik temellerini derinleştirdiği, kendini eleştirel bir temelde eğittiği, işçi sınıfı hareketinin tüm alanlarında sağlam örgütsel bağlar yarattığı ve güçlendirdiği, kırsal hücreleri örgütlediği, işçilerin ve yoksul köylülüğün önce savunma ve daha sonra saldırıya yönelik kısmi mücadelelerini birleştirdiği ve yönettiği bir döneme giriyoruz.

Kitle hareketinde dalganın yönünü ne değiştirecek? Milyonluk kitlelerin başındaki proletarya öncüsüne gerekli devrimci itilimi hangi koşullar sağlayacak? Bu önceden tahmin edilemez. İç süreçlerin tek başına yeterli mi olacağını, yoksa dıştan ek bir itilimin mi gerekeceğini gelecek gösterecek.

Çin devriminin doğrudan doğruya yanlış bir önderliğe bağlı olan iflâsının, Çin burjuvazisinin ve yabancı burjuvazinin şu anda ülkede ortalığı kasıp kavuran korkunç ekonomik krizin az ya da çok üstesinden gelmesini mümkün kılacağını varsaymak için yeterli zemin mevcuttur. Doğal olarak bu, işçilerin ve köylülerin sırtına basarak yapılacaktır. Bu "istikrar" safhası bir kez daha işçileri biraraya toplayacak ve kaynaştıracak, ardından onları düşmanla daha sert çatışmalara –ama daha üst bir tarihsel aşamada– sevk etmek üzere sınıfsal özgüvenlerini yeniden canlandıracaktır. Bir tarım devrimi perspektifinden ciddi bir şekilde bahsetmek ancak proleter hareketin atağa geçmiş yeni bir yükseliş dalgasının varolması koşuluyla mümkün olacaktır.

Yaklaşmakta olan üçüncü devrimin ilk aşamasının, çoktan aşılmış bulunan aşamaları çok kısaltılmış ve değiştirilmiş bir şekil-

de, meselâ yeni bir "ulusal birleşik cephe" parodisi sahneleyerek tekrarlaması ihtimal dışı değildir. Fakat bu ilk aşama ancak Komünist Partiye halk kitlelerinin önüne kendi "Nisan" tezlerini yani iktidarın fethi için kendi program ve taktiklerini koyma ve ilân etme şansı vermeye yetecektir.

Peki taslak program bu konuda ne diyor?

> Proletarya diktatörlüğüne geçiş burada [Çin'de] sadece bir dizi hazırlık aşamasından sonra [?], sadece burjuva-demokratik devrimin sosyalist devrime büyüyerek geliştiği [??] bütün bir dönemin sonucu olarak mümkündür.

Bir başka deyişle, halihazırda geride bırakılmış olan tüm "aşamalar" dikkate alınmayacaktır. Taslak program çoktan geride kalmış olan şeyi hâlâ ileride görmektedir. Kuyrukçu bir formülasyonla kastedilen şey tam da budur. Bu, Kuomintang çizgisinin ruhuyla yeni denemeler için kapıları ardına dek açmaktadır. Dolayısıyla eski yanlışların gizlenmesi kaçınılmaz olarak yeni hataların yolunu hazırlamaktadır.

Eğer biz, öncekiyle kıyaslanmayacak kadar hızlı bir tempoda gelişecek olan yeni bir yükselişe, yararını çoktan yitirmiş olan bir "demokratik diktatörlük" tasarımıyla girersek, ikincisi gibi üçüncü Çin devriminin de kaderine terk edileceği kuşkusuzdur.

4. Oportünizmin Ürünü Olarak Maceracılık

KEYK Şubat Plenumunun aynı kararının ikinci paragrafı şöyle demektedir:

> Esasen *komünist partinin* sloganları altında ve hatırı sayılır bir ölçüde de *onun önderliğinde* ilerleyen geniş işçi ve köylü devrimci hareketinin ilk dalgası sona ermiştir. Bu dalga, devrimci hareketin birçok merkezinde işçi ve köylülerin *en ağır bozgunlarıyla*, komünistlerin ve genel olarak emekçi ve köylü hareketinin devrimci kadrolarının fiziksel imhasıyla sona erdi. [vurgu bizim]

"Dalga" kabarırken KEYK, tüm hareketin bütünüyle, sovyetlerin bile yerini alan Kuomintang'ın mavi bayrağı ve önderliği altında olduğunu söylemişti. Komünist Partinin Kuomintang'a tâbi kılınmasının temeli budur. Ama devrimci hareketin "en ağır boz-

gunlar"la sona ermesinin nedeni de kesinlikle budur. Şimdi bu bozgunlar kabul edildiğinde, sanki Kuomintang hiç varolmamış gibi, sanki KEYK onun mavi bayrağını kendi bayrağı olarak ilân etmemiş gibi, Kuomintang'ın geçmişten silinmesine girişiliyor.

Geçmişte ne Şanghay'da ne de Wuhan'da hiçbir bozgun yoktu; sadece "devrimin daha yüksek bir aşamaya" geçişi vardı; bize öğretilmiş olan budur. Şimdi bu geçişlerin tümü, aniden, "işçiler ve köylüler için en ağır bozgunlar" olarak ilân edildi. Bununla birlikte öngörü ve değerlendirmelerin bu eşsiz iflâsını bir dereceye kadar gizlemek için, kararın sonuç paragrafı şunu ilân etmektedir:

> KEYK, KE'nin tüm seksiyonlarını, Çin devriminin tasfiye edildiği [?] yolundaki sosyal demokrat ve Troçkist iftiralara karşı savaşmakla görevlendirir.

Kararın ilk paragrafında bize "Troçkizm"in, *sürekli* Çin devrimi, yani şu anda kesinlikle burjuva aşamadan sosyalist aşamaya doğru ilerleyen bir devrim fikri olduğu söylendi; son paragraftan öğreniyoruz ki, "Troçkistlere" göre "Çin devrimi tasfiye edilmiştir" "*Tasfiye edilmiş*" bir devrim, nasıl bir *sürekli* devrim olabilir? Burada tüm görkemiyle Buharin'i görüyoruz.

Tüm devrimci öğretiyi kökünden aşındıran bu tür çelişkilere ancak tam ve umursamaz bir sorumsuzluk olanak verir.

Eğer devrimin "tasfiyesinden", işçi ve köylü taarruzunun geri püskürtüldüğünü ve kana boğulduğunu, kitlelerin geri çekilme ve çöküş halinde olduğunu, yeni bir saldırıdan önce –diğer koşullar bir yana– süresi önceden belirlenemeyecek olan belirli bir zaman dilimini gerektiren bir moleküler sürecin kitleler içinde işlemek zorunda olduğunu anlamamız gerekiyorsa; eğer "tasfiye" bu şekilde anlaşılmak zorundaysa, bu hiçbir durumda KEYK'in nihayet kabul etmek zorunda kaldığı "en ağır yenilgiler"den farklı bir durum arz etmez. Yoksa tasfiyeyi harfi harfine, Çin devriminin fiilen yok oluşu olarak mı, yani onun yeni bir düzlemde yeniden doğuşunun imkânları ve kaçınılmazlığının fiilen yok oluşu olarak mı anlamalıyız? Böyle bir perspektiften ciddi bir biçimde ve kafa karışıklığı yaratmayacak bir biçimde sadece iki durumda bahsedilebilir; eğer Çin parçalanmaya ve tamamen yok olmaya mahkûm edildiyse –ki hiç mi hiç temeli olmayan bir varsayımdır–, veya Çin

burjuvazisi kendi devrimci olmayan yöntemleriyle Çin yaşamının temel sorunlarını çözme yeteneğinde olduğunu kanıtlıyorsa. Bu, Komünist Partiyi doğrudan burjuvazinin boyunduruğu altına iten "dört sınıf bloğu" teorisyenlerinin şu anda bize atfetmeye çalıştıkları son varyant değil mi?

Tarih kendini yineler. 1923 yenilgisinin boyutlarını kavramamış olan körler, bizi bir buçuk yıl boyunca Alman devrimine ilişkin olarak "tasfiyecilikle" suçladılar. Fakat Enternasyonal'e çok pahalıya mal olan bu ders bile, onlara hiçbir şey öğretmedi. Şu anda onlar eski lastik mühürlerini kullanıyorlar, sadece bu sefer Almanya'nın yerini Çin aldı. Muhakkak ki "tasfiyeciler" bulma ihtiyaçları dört yıl öncekinden çok daha şiddetlidir, zira bu kez, eğer ikinci Çin devrimini birisi "tasfiye etti" ise, bunun "Kuomintang" rotasının yaratıcıları olduğu son derece açıktır.

Marksizmin gücü onun öngörü yeteneğinde yatar. Bu anlamda Muhalefet, kendi teşhisinin deney içinde mutlak bir doğrulanışından söz edebilir. Önce bir bütün olarak Kuomintang'a ilişkin, ardından "sol" Kuomintang'a ve Wuhan hükümetine ilişkin ve son olarak üçüncü devrim üzerindeki "tortu"ya, yani Kanton ayaklanmasına ilişkin teşhisler. Teorik doğruluğun bundan daha öte hangi kanıtı olabilirdi?

Burjuvaziye teslimiyet politikası yüzünden ilk iki aşaması sırasında devrimi zaten en ağır bozgunlara uğratan aynı oportünist çizgi, üçüncü aşamada burjuvazi üzerine maceracı akınlar politikasına doğru "büyüdü" ve böylece yenilgiyi nihai hale getirdi.

Dün, önderlik, kendisinin neden olduğu yenilgilerin aceleyle üzerinden atlamaya çalışmasaydı, Çin Komünist Partisine herşeyden önce şu açıklanacaktı: Zafer tek bir saldırıyla kazanılmaz, silâhlı ayaklanmaya giden yolda, daha hâlâ işçi ve köylüleri politik olarak etkilemek için şiddetli, ardı arkası kesilmeyen ve vahşi bir mücadele dönemi durur.

27 Eylül 1927'de KEYK Prezidyumuna şunu söyledik:

> Bugünkü gazeteler devrimci ordunun Swatow'u işgal ettiğini yazıyor. Ho Lung ve Yeh Ting orduları zaten haftalardır ilerlemekteydi. *Pravda* bu orduları devrimci ordular olarak adlandırıyor.... Ama size sorarım: Swatow'u ele geçiren devrimci ordunun hareketi Çin devriminin önüne hangi olasılıkları çıkarmaktadır? Hare-

ketin sloganları nelerdir? Programı nedir? Örgütsel biçimleri ne olmalıdır? Temmuz ayında *Pravda*'nın bir günlüğüne aniden ileri sürdüğü Çin sovyetleri sloganına ne oldu?

Öncelikle Komünist Partiyi bir bütün olarak Kuomintang'ın karşısına koymaksızın, partinin kitleler arasında sovyetler ve bir sovyet hükümeti için ajitasyonu olmaksızın, ulusal kurtuluş ve tarım devriminin sloganları altında kitlelerin bağımsız bir seferberliği olmaksızın, işçi, asker ve köylü vekilleri yerel sovyetlerinin yaratılması, yaygınlaştırılması ve güçlendirilmesi gerçekleştirilmeksizin, Ho Lung ve Yeh Ting'in ayaklanması, oportünist politikaları bir yana, sadece yalıtık bir macera, bir sözde-komünist Mahno[39] kahramanlığı olmayı becerebilirdi; kendi yalıtıklığını kırmayı becerebilirdi. Ve kırdı.

Kanton ayaklanması, Ho Lung–Yeh Ting macerasının daha yaygın ve daha derin bir tekrarıydı, ancak son derece trajik sonuçlarla.

KEYK'in Şubat kararı Çin Komünist Partisindeki darbeci ruh halinin, yani silâhlı ayaklanma eğilimlerinin önünü kesmeye çalışır. Bununla birlikte, bu eğilimlerin 1925-1927'nin tüm oportünist politikasına bir tepki olduğu ve –tüm yapılanların bir değerlendirilmesi yapılmaksızın, taktiğin esasının açık bir yeniden değerlendirilmesi yapılmaksızın ve net bir perspektif olmaksızın– yukarıdan gönderilen saf askeri nitelikteki "adım değiştirme" direktiflerinin kaçınılmaz bir sonucu olduğu söylenmez. Ho Lung'un kampanyası ve Kanton ayaklanması darbeciliğin besleyicileriydi, ve bu koşullar altında başka türlü de olamazdı.

Oportünizme olduğu kadar darbeciliğe karşı da gerçek panzehir, sadece, işçilerin ve yoksul köylülerin silâhlı ayaklanmasının önderliğinin, iktidarın ele geçirilmesinin ve devrimci diktatörlüğün tesisinin bundan böyle tamamen Çin Komünist Partisinin omuzlarına düştüğü gerçekliğinin açıkça kavranması olabilir. Eğer

---

[39] Nestor Mahno (1889-1934) Ukraynalı bir anarşist önderdi. 1918'de bir gerilla birliği kurmuş ve Ukrayna'daki Alman işgalcilerine ve çeşitli Beyaz Muhafız birliklerine karşı savaşmıştı. Kendi birliklerini Kızıl Orduyla birleştirmeyi reddetti ve sonunda Sovyet iktidarıyla askeri çatışma içine girdi, birlikleri dağıtıldı ve sürgüne gönderildi. "Mahnoculuk" terimi o zamanda beri, yalıtık, maceracı, kırsal partizan savaşını anlatmak için kullanılır.

bu perspektifin kavranışı ÇKP'ye bütünüyle nüfuz ettirilirse, ÇKP ezile büzüle düşman bayrağını takip etmeye daha az meyilli olacağı gibi, kentlere doğaçlama askeri saldırılar yapmaya ya da kapana kısılmış silâhlı ayaklanmalar düzenlemeye de aynı şekilde daha az meyilli olacaktır.

KEYK kararı, aşamaların üzerinden atlamanın kabul edilemezliğine ve darbeciliğin zararlarına ilişkin olarak en soyut biçimde tartışırken, Kanton ayaklanmasının ve onun doğurduğu kısa-ömürlü sovyet rejiminin sınıfsal içeriğini tümüyle gözardı etmesi olgusuyla, tek başına bu olguyla, kendisini büsbütün bir güçsüzlüğe mahkûm etmektedir. Biz Muhalefetçiler, bu ayaklanmanın kendi "prestijlerini" kurtarma çabası içindeki liderlerin bir macerası olduğunu savunduk. Fakat bir maceranın bile toplumsal çevrenin yapısı tarafından belirlenen yasalara uygun olarak geliştiği bizim için aşikârdır. Çin devriminin gelecek evresinin özellikleri için Kanton ayaklanmasına bakmamızın nedeni budur. Bu özellikler Kanton ayaklanmasından önce yaptığımız teorik tahlillerle tümüyle uyuşmaktadır. Fakat Kanton ayaklanmasını mücadele zincirinde doğru ve normal bir halka olarak savunan KEYK için, Kanton ayaklanmasının açık bir sınıfsal nitelemesini yapmak son derece zorunludur. Ne var ki, Plenum Kanton olaylarından hemen sonra toplanmış olmasına rağmen, KEYK kararında bununla ilgili tek kelime yoktur. İnatla yanlış bir politika sürdürmesinden dolayı, Komintern'in şu anki önderliğinin taslak programda tespit edilen Doğudaki devrimlerin ayrıntılı plânını tamamen altüst eden anlamıyla 1927 Kanton ayaklanmasını ele alma cesaretini göstermeyip, 1905'in ve diğer yılların hayali hatalarıyla meşgul olma zorunluluğunu duyması en inandırıcı kanıt değil midir?

5. Sovyetler ve Devrim

KEYK'in Şubat kararında Komintern temsilcileri "Yoldaş N. ve diğerleri", "Kanton'da bir ayaklanma organı olarak *seçilmiş* bir sovyetin yokluğu"ndan sorumlu tutulmaktadırlar (vurgu aslında). Gerçekte, bu suçlamanın ardında şaşırtıcı bir itiraf yatmaktadır.

Pravda'nın (No.31) ilk elden belgelere dayanılarak yazılan raporunda, Kanton'da sovyet hükümetinin kurulmuş olduğu dile ge-

tiriliyordu. Fakat Kanton sovyetinin seçilmiş bir organ *olmadığını*, yani onun bir *sovyet* olmadığını gösterecek tek kelime ağza alınmıyordu, zira seçilmemiş bir sovyet nasıl olabilir? Bunu karardan öğreniyoruz. Bir an için bu olgunun önemi üzerine iyice düşünelim. KEYK bize şu anda, ama kesinlikle daha önce değil, silâhlı bir ayaklanmayı başarmak için bir sovyetin gerekli olduğunu söylüyor. Fakat karşımıza ne çıksa beğenirsiniz! Ayaklanma için tarih belirlendiğinde ortada sovyet yok. Seçilmiş bir sovyet yaratmak kolay bir iş değildir. Kitlelerin sovyetin ne olduğunu deneyimlerinden bilmeleri, onun biçimini anlamaları, onları seçilmiş bir sovyet örgütüne alıştırmak için geçmişte bir şeyler öğrenmiş olmaları gereklidir. Çin'de bunun bir belirtisi dahi yoktu çünkü sovyetin tam da tüm hareketin sinir merkezi olması gerektiği bir dönemde, sovyetler sloganı Troçkist bir slogan olarak ilân edilmişti. Bununla birlikte, kendi yenilgilerinin üzerinden atlamak maksadıyla ayaklanma için apar-topar bir tarih belirlendiğinde, eşzamanlı olarak bir sovyeti de *atamak* zorunda kaldılar. Eğer bu hata en ince ayrıntısına kadar ortaya konmazsa, sovyetler sloganı devrimin boynunda urgana dönüşebilir.

Lenin kendi döneminde Menşeviklere, sovyetlerin temel tarihsel görevinin, iktidarın fethini örgütlemek veya örgütlemeye yardım etmek olduğunu, böylece onların zaferden sonraki günde bu iktidarın organı haline geleceklerini açıkladı. Epigonlar –çömezler değil– bundan sovyetlerin sadece ayaklanmanın saati on ikiyi çaldığında örgütlenebileceği sonucunu çıkarıyorlar. Lenin'in geniş genellemesini onlar, herşey olup bittikten sonra, devrimin çıkarlarına hizmet etmeyen, aksine onu tehlikeye atan zavallı bir reçeteye dönüştürdüler.

Ekim 1917'de Bolşevik sovyetler iktidarı ele geçirmeden önce, SR ve Menşevik sovyetler dokuz ay varlığını sürdürdü. On iki yıl önce ilk devrimci sovyetler Petersburg, Moskova ve diğer pek çok şehirde ortaya çıktı. 1905 sovyeti başkentin fabrika ve imalâthanelerini kucaklamaya doğru uzanmadan önce, grev sırasında Moskova'da bir matbaa işçileri vekilleri sovyeti yaratılmıştı. Bundan birkaç ay önce Mayıs 1905'te, İvanovo-Voznesiensk'te bir kitle grevi, işçi vekilleri sovyetinin başlıca özelliklerini zaten içeren yönetici bir organ kurmuştu. İşçi vekilleri sovyetinin kuruluşunun

ilk deneyimi ile, sovyet hükümetinin kuruluşunun muazzam deneyimi arasında on iki yıldan daha fazlası geçip gitti. Şüphesiz, Çin dahil, diğer tüm ülkeler için böyle bir dönem hiç de gerekmemektedir. Fakat Çinli işçilerin, Lenin'in geniş genellemesinin yerine konulan zavallı reçete temelinde sovyetleri inşa etme yeteneğinde olduğunu düşünmek, devrimci eylemin diyalektiğinin yerine, güçsüz ve yılışık bilgiçliği koymaktır. Sovyetler ayaklanma arifesinde ve iktidarın derhal fethi sloganı altında kurulmamalıdır; çünkü eğer sorun iktidarın fethi noktasına ulaştıysa, eğer kitleler silâhlı bir ayaklanma için *bir sovyet olmaksızın* hazırlanmışlarsa, bu, ayaklanmanın başarısını sağlama bağlayan hazırlık çalışmasının yapılmasını mümkün kılan diğer örgütsel şekiller ve yöntemler olduğu anlamına gelir. O zaman sovyetler sorununun önemi ikincil hale gelir ve bir örgüt tekniği sorununa veya sadece adlandırma sorununa indirgenir. Sovyetlerin görevi sadece ayaklanma için çağrı yayınlamak veya onu gerçekleştirmek değil, aynı zamanda *kitleleri gerekli aşamalardan geçirerek ayaklanmaya doğru sevk etmektir.* Başlangıçta sovyet kitleleri silâhlı ayaklanma sloganı etrafında değil, kısmi sloganlar etrafında toplar, ancak bundan sonra, kitleler, onları yolda dağıtmaksızın ve öncünün sınıftan yalıtık olmasına izin vermeksizin adım adım ayaklanma sloganına doğru çekilirler. Sovyet çoğunlukla ve esas olarak, devrimci gelişme perspektiflerine sahip, fakat verili anda sadece ekonomik taleplerle sınırlı olan grev mücadeleleriyle bağlantılı olarak ortaya çıkar. Kitleler eylem sırasında sovyetin *onların* örgütü olduğunu, bir mücadele, direniş, özsavunma ve bir saldırı için güçleri sıraya koyduğunu hissetmeli ve anlamalıdırlar. Onlar bunu tek bir günün eyleminden ya da genelde tek bir hareketten değil, aksine kesintilerle veya kesintisiz olarak, haftaların, ayların ve belki de yılların deneyiminden hissedebilir ve anlayabilirler. Ülkenin bir devrimci kabarmalar döneminden geçtiği ve her ne kadar sonraki bir aşamaya ait perspektif olsa da ve hatta bu perspektif verili evrede sadece küçük bir azınlık tarafından tasarlanabilse de, işçi sınıfı ve yoksul köylülerin önlerinde iktidarı fethetme olasılığını buldukları koşullarda, uyanan ve ayağa dikilen kitlelerin, ancak ve ancak epigon ve bürokratik bir önderlik tarafından sovyetleri yaratmaktan alıkoyulabilmesinin nedeni budur. Bizim sovyetleri kavrayışımız her zaman

böyle olmuştur. Biz sovyetleri, devrimci yükselişin daha ilk aşamalarında olan ve yeni yeni uyanan kitlelere açık; ve verili evrede iktidarı ele geçirme görevini kavrama noktasına gelmiş olan kesimin büyüklüğünden bağımsız olarak, işçi sınıfını bir bütün olarak birleştirme yeteneğinde olan geniş ve esnek bir örgütsel biçim olarak değerlendirdik.

Herhangi bir belgesel kanıt gerçekten gerekli mi? Örneğin, işte Lenin'in ilk devrim döneminde sovyetlerle ilgili olarak yazdıkları:

> RSDİP [Rus Sosyal Demokrat İşçi Partisi –partinin o zamanki adı– L.T.], işçi sınıfı üzerindeki sosyal demokrat etkiyi yaygınlaştırmak ve sosyal demokrat işçi hareketini güçlendirmek için, az ya da çok devrimci yükseliş dönemlerinde, İşçi Vekilleri Sovyetleri tipindeki bazı parti-dışı örgütlenmelerden yararlanmayı hiçbir zaman reddetmedi. [*Eserler*, Cilt VIII, s.215]

Bu türden ciltler dolusu yazılı ve tarihsel kanıt alıntılanabilir. Fakat bunlar olmaksızın da sorunun yeterince açık olduğu tahmin edilecektir.

Bunun aksine epigonlar, sovyetleri, iktidarın fethinin arifesinde partinin proletaryaya kolayca giydirdiği örgütsel bir geçit töreni üniformasına dönüştürdüler. Fakat tam da bu anda sovyetlerin doğrudan silâhlı bir ayaklanma amacıyla buyruklarla yirmi dört saat içinde doğaçlama yaratılamayacağını görüyoruz. Bu gibi deneyimler kaçınılmaz olarak hayali bir niteliğe bürünür ve iktidarın fethi için en gerekli koşulların yokluğu, dış görünümde bir sovyet sistemi ayiniyle maskelenir. Sovyetin yalnızca ayini izlemek için atandığı Kanton'da olan budur. Sorunun epigon formülasyonunun götürdüğü yer işte burasıdır.

* * *

Çin olaylarına ilişkin polemikler sırasında Muhalefet, aşağıdaki pek çirkin farazi çelişkiyle suçlandı: Muhalefet, Çin için 1926'dan itibaren sovyetler sloganı ileri sürdü, oysa onun temsilcileri 1923 sonbaharında Almanya için sovyetler sloganının aleyhinde konuştular. Skolastik politik düşünce belki de başka hiçbir noktada kendini bu suçlamada olduğu kadar açık bir biçimde ifade edemezdi. Evet, biz Çin için, *devrimci kabarma dalgası yükselirken*,

işçi ve köylülerin *bağımsız* örgütleri olarak sovyetlerin yaratılması için *tam zamanında* bir başlangıç istedik.

Sovyetlerin esas anlamı, *işçi ve köylülerin Kuomintang burjuvazisi* ve onun sol Kuomintang acentasının *karşısına çıkarılması* olacaktı. Çin'de sovyetler sloganı herşeyden önce tehlikeli ve iğrenç "dört sınıf bloğundan" kopma ve Komünist Partinin Kuomintang'dan çekilmesi anlamına gelmekteydi. Dolayısıyla ağırlık merkezi kuru örgütsel biçimlerde değil, sınıf çizgisinde yatmaktadır.

1923 sonbaharında Almanya'da sorun sadece bir örgütsel biçim sorunuydu. Komintern önderliğinin ve Alman Komünist Partisinin aşırı pasifliğinin, geriliğinin ve gecikmesinin bir sonucu olarak, sovyetlerin örgütlenmesi için vakitli bir çağrının zamanı kaçırıldı. Fabrika komiteleri, aşağıdan gelen basınç yüzünden ve kendiliğinden 1923 sonbaharında Alman işçi hareketi içinde bir yer tutmuştu. Komünist Partinin doğru ve cesur bir politikası olsaydı, bu fabrika komitelerinin yeri şüphesiz sovyetler tarafından çok daha başarılı bir şekilde doldurulurdu. Bu arada durumun aciliyeti, en uç noktasına ulaşmıştı. Daha fazla zaman kaybetmek kesinlikle devrimci durumun kaçırılması anlamına gelecekti. Çok kısa bir zaman kala ayaklanma nihayet gündeme girdi. Bu şartlar altında sovyetler sloganını yükseltmek, tasavvur edilebilir en bilgiççe aptallık olurdu. Sovyet, herşeyi yapabilecek güçteki bir kurtuluş tılsımı değildir. Sonradan gelişen durumda olduğu gibi sovyetlerin aceleyle yaratılması, sadece fabrika komitelerinin kopya edilmesi olurdu. Fabrika komitelerini devrimci işlevlerinden yoksun bırakmak ve bu işlevleri yeni yaratılmış ve hâlâ tümüyle yetkisiz sovyetlere aktarmak zorunlu olacaktı. Üstelik, günlerin sayılı olduğu o şartlar altında bu ne zaman yapılacaktı? Bu, devrimci eylemin yerine, örgütsel oyuncaklarla dolu çok tehlikeli bir oyunu koymak anlamına gelirdi.

Örgütsel biçim olarak bir sovyetin muazzam öneme sahip olabileceği itiraz kabul etmez; ama yalnızca doğru politik çizginin tam zamanında bir yansımasını sağladığında. Ve diğer taraftan, eğer o bir kurmacaya, bir fetişe, önemsiz bir şeye dönüştürülürse, hiç de daha az olmayan olumsuz bir anlam kazanabilir. 1923 sonbaharında son anda yaratılan Alman sovyetleri, politik olarak hiç-

bir şey katmayacaklardı; yalnızca örgütsel karışıklığa neden olacaklardı. Kanton'da olanlar ise çok daha kötüdür. Ayini yerine getirmek için alelacele yaratılmış olan sovyet, sadece maceracı darbe için bir maskeli baloydu. Bütünüyle sona erdikten sonra, Kanton Sovyetinin kağıt üzerine basitçe çizilmiş antik bir Çin canavarına benzediğini keşfetmemizin nedeni budur. Çürümüş ipleri ve kâğıttan canavarları oynatma politikası bizim politikamız değildir. Eylül 1923'te Almanya'da sovyetlerin telgrafla oluşturulmasına karşıydık. 1926'da Çin'de sovyetlerin yaratılmasından yanaydık. 1927'de Kanton'daki sovyet soytarılığına karşıydık. Burada hiçbir çelişki yoktur. Biz burada, devrimci hareketin dinamiklerinin ve onun örgütsel biçimlerinin kavranışının derin birliğini görüyoruz.

Son yılların teori ve pratiği tarafından çarpıtılmış, bulandırılmış ve karartılmış olan sovyetlerin rolü ve anlamı sorunu, taslak programda zerre kadar aydınlatılmıyor.

6. Yaklaşan Çin Devriminin Karakteri Sorunu

Yoksul köylülüğü peşinden sürükleyen proletarya diktatörlüğü sloganı, Çin'de yaklaşan üçüncü devrimin sosyalist karakteri sorununa ayrılmaz biçimde bağlıdır. Ve yalnızca tarih değil, insanların tarihin gerekleri karşısında yaptıkları hatalar da tekerrür ettiği ölçüde, Çin'in bir sosyalist devrim için henüz olgunlaşmadığı itirazını halen duyabiliriz. Fakat bu, sorunun soyut ve cansız bir formülasyonudur. Zira tek başına alındığında, Rusya sosyalizm için olgunlaşmış mıydı? Lenin'e göre HAYIR! Ertelenemez ulusal görevlerin çözümü için tek yol olan proletarya diktatörlüğü için ise olgunlaşmıştı. Fakat bir bütün olarak diktatörlüğün kaderi son tahlilde *dünya* ölçeğindeki gelişmelerin eğilimleri tarafından belirlenir, ki şüphesiz bu durum, proletarya diktatörlüğü tarafından uygulanacak doğru bir politikayı, işçi-köylü ittifakının güçlenmesini ve gelişmesini, bir taraftan ulusal şartlara ve diğer taraftan da dünya ölçeğindeki gelişmelerin eğilimlerine her yönden uyarlanmayı reddetmez, tersine bunları ön varsayar. Bu Çin için de bütünüyle geçerlidir.

Rusya'nın özgünlüğünün, Doğu ülkelerinin özgün gelişim çiz-

gileri boyunca ilerlediğini saptadığı "Devrimimiz Üzerine" (16 Ocak 1923) başlıklı aynı makalede, Lenin Avrupa sosyal demokrasisinin, "sosyalizm için olgunlaşmadığımız, sosyalizmin nesnel ekonomik önkoşullardan, bu 'allâme' beyefendilerin bir kısmının söylediği gibi, yoksun olduğumuz" anlamına gelen savını "son derece beylik" olarak damgalar. Fakat Lenin'in, bu "allâme" beyefendilerle alay etmesinin nedeni, kendisinin Rusya'da sosyalizm için ekonomik önkoşulların *varlığını* kabul etmesi değil, sosyalizmin *bağımsız* inşası için gerekli olan bu önkoşulların yokluğundan ukalâlar ve dar kafalıların düşündükleri gibi iktidarı ele geçirmenin reddi sonucunun hiçbir şekilde çıkmayacağını savunmasıdır. Bu makalesinde Lenin, yüz birinci kez veya dahası bin birinci kez, İkinci Enternasyonal'in kahramanlarının safsatalarına yanıt verir: "Bu *inkâr edilemez neden* [Rusya'nın sosyalizm için olgunlaşmamışlığı] devrimimizin değerlendirilmesinde nihai belirleyen değildir" [*Eserler*, Cilt XVIII, kısım 21, s.118]. Taslak programın yazarlarının reddettikleri ve anlayamadıkları şey budur. Rusya gibi Çin'in de –tabii ki Çin Rusya'dan çok daha fazla– ekonomik ve kültürel olarak olgunlaşmamışlığı tezi kendi başına inkâr edilemez. Ama bundan, tüm tarihsel koşullar ve ülkedeki devrimci durum iktidarın fethini dayattığında, proletaryanın iktidarın fethini reddetmesi gerektiği sonucu asla çıkmaz.

Somut, tarihsel, politik ve güncel sorun, Çin'in "kendi" sosyalizmi için ekonomik olarak olgunlaşıp olgunlaşmadığına değil, proletarya diktatörlüğüne politik olarak hazır olup olmadığına indirgenebilir. Bu iki sorun hiçbir şekilde özdeş değildir. Eşitsiz gelişme yasası olmasaydı bunlar özdeşmiş gibi algılanabilirdi. Bu yasanın oturduğu ve ekonomi ile politika arasındaki karşılıklı ilişkiye bütünüyle uygulandığı yer burasıdır. Öyleyse Çin proletarya diktatörlüğü için olgunlaşmış mıdır? Sadece mücadele deneyimi bu soruya kesin bir yanıt sağlayabilir. Aynı nedenle, Çin'in gerçek birliği, kurtuluşu ve yenilenmesinin ne zaman ve hangi koşullar altında gerçekleşeceğine gelince, bu sorunu ancak mücadele çözebilir. Çin'in proletarya diktatörlüğü için olgunlaşmamış olduğunu söyleyen herkes, böylece, üçüncü Çin devriminin çok uzun bir süre için ertelendiğini ilân eder.

Elbette, KEYK kararlarının ileri sürdüğü gibi, feodal kalıntılar

Çin'in ekonomik hayatına gerçekten *egemen olsalardı*, mesele oldukça umutsuz olurdu. Bereket versin ki, genel olarak *kalıntılar* egemen olamazlar. Bu noktada da taslak program yapılmış hataları düzeltmiyor, aksine onları bulanık ve dolambaçlı bir şekilde yeniden onaylıyor. Taslak "hem ülke ekonomisinde, hem de politik üst yapıda ortaçağa özgü feodal ilişkilerin ağır basmasından" söz ediyor. Bu temelden yanlıştır. *Ağır basma* ne ifade eder? Kapsanan insanların sayısı sorununu mu? Yoksa ülke ekonomisindeki egemen ve belirleyici rol sorununu mu? Ticaret ve banka sermayesinin son derece kucaklayıcı rolü temelinde ev sanayisinin olağanüstü hızlı gelişimi; en önemli tarım bölgelerinin pazara tam bağımlılığı; dış ticaretin muazzam ve gittikçe artan rolü; Çin kırının, kente her yönden bağımlılığı –tüm bunlar Çin'de kapitalist ilişkilerin kayıtsız şartsız ağır basmasının, doğrudan egemenliğinin belirtisidir. Serflik ve yarı-serfliğin toplumsal ilişkileri apaçık çok güçlüdür. Bunlar kısmen feodalizm günlerinden kaynaklanmakta kısmen de yeni bir oluşumu, yani, üretici güçlerin gecikmiş gelişimi, tarımsal nüfus fazlası, tüccar ve tefeci sermayesinin etkinliği vb. temelinde geçmişin yeniden üremesini meydana getirmektedir. Bununla birlikte *egemen olan* kapitalist ilişkilerdir, "feodal" (daha doğrusu serf ve genel olarak kapitalizm öncesi) ilişkiler değil. Ulusal devrimde proletarya hegemonyasının olasılıklarından ciddi olarak söz edebiliyorsak, bu yalnızca kapitalist ilişkilerin bu egemen rolü sayesindedir. Aksi halde, iki yakanın bir araya gelmesi mümkün değildir.

> Herhangi bir kapitalist ülkedeki proletaryanın gücü, proletaryanın toplam nüfusa oranından çok daha büyüktür. Bu, tüm kapitalist ekonomi sisteminin merkezi noktalarının ve sinir merkezlerinin ekonomik kontrolünde proletaryanın bulunması ve aynı zamanda kapitalizm altında çalışanların büyük çoğunluğunun *gerçek* çıkarlarını, ekonomik ve politik olarak proletaryanın ifade etmesi nedeniyle böyledir.
>
> Bu nedenle proletarya, nüfusun azınlığını oluştursa bile (veya proletaryanın bilinçli ve gerçek devrimci öncüsünün nüfusun azınlığını içerdiği durumlarda) hem burjuvaziyi devirme, hem de proletaryanın egemenliği için önceden asla ortaya çıkmayacak olan, bu egemenliğin koşulları ve görevlerini anlamayacak olan, fakat kendi kendilerini ancak proletarya diktatörlüğünün kaçınıl-

> mazlığı, adaleti ve meşruiyeti konusundaki sonraki deneyimleri sayesinde ikna edecek olan yarı-proleter ve küçük burjuva kitleler arasından birçok müttefiki kendi yanına çekme yeteneğindedir. [Lenin, *Eserler*, "1919 Yılı", Cilt XVI, s.458]

Çin proletaryasının üretimdeki rolü daha şimdiden çok büyüktür. Bu rol önümüzdeki birkaç yılda daha da artmaya devam edecektir. Olayların da gösterdiği gibi, onun politik rolü muazzam olabilir. Ama önderliğin tüm çizgisi tamamen, proletaryayı önderlik rolünü ele geçirmekten alıkoymaya yöneltildi.

Taslak program, Çin'de başarılı bir sosyalist inşanın "ancak proletarya diktatörlüğü altındaki ülkeler tarafından doğrudan desteklenmesi koşuluna bağlı olarak" mümkün olduğunu söyler. Böylece, burada, partinin Rusya'ya ilişkin olarak her zaman kabul ettiği prensibin aynısı, Çin'e ilişkin olarak da kabul edilmektedir. Fakat eğer Çin sosyalist toplumun *bağımsız* inşası için gerekli iç güçlerden yoksunsa; o zaman Stalin-Buharin'in teorisine göre Çin proletaryası devrimin hiçbir aşamasında iktidara el koymamalıdır. Ya da belki SSCB'nin varlığı, sorunu tam da tersi anlamda koyuyordur. O zaman bundan, teknolojimizin yalnızca SSCB'de değil aynı zamanda Çin'de de, yani altı yüz milyonluk bir toplam nüfusla ekonomik olarak en geri iki ülkede sosyalist bir toplumu inşa etmek için yeterli olduğu sonucu çıkar. Veya belki de, proletaryanın Çin'deki *kaçınılmaz* diktatörlüğü "kabul edilemezdir", çünkü bu diktatörlük sosyalist dünya devrimi zincirine dahil olacak, böylelikle bu zincirin yalnızca bir halkası değil, sürükleyici gücü haline gelecektir? Ama bu tam da Lenin'in temel Ekim devrimi formülasyonudur, tam da Doğu ülkelerinin gelişim çizgilerini takip eden "özgünlük"tür. Böylece, 1924'te Troçkizme karşı bir mücadele yürütmek üzere yavaş yavaş geliştirilen tek ülkede sosyalizm revizyonist teorisinin, yeni bir büyük devrimci problemin ele alındığı her an sorunları nasıl çarpıttığını ve kafa karıştırdığını görmekteyiz.

Taslak program bu yolda daha da ileri gitmektedir. Çin ve Hindistan'ı, "sosyalizmin muzaffer inşası için sanayinin belirli bir *asgari* yeterlikte olduğu" ülkeler olarak veya (çok daha kesinlikle ve bu yüzden başka yerlerde değinilenlerden çok daha hatalı olarak) "sosyalizmin tam inşası için gerekli ve yeterli maddi önkoşulla-

rı" sağlayan ülkeler olarak "1917 öncesi Rusya" ve Polonya ("vb."?) ile karşı karşıya koyuyor. Bu zaten bildiğimiz gibi, Lenin'in "gerekli ve yeterli" önkoşullar deyimi üzerinde basit bir oyundur; hileli ve izin verilemeyecek bir hokkabazlıktır. Çünkü Lenin kesinlikle *teknik, kültürel ve uluslararası* önkoşulları da içeren *politik ve örgütsel önkoşulları* birer birer sayar. Ama geriye kalan en önemli nokta şudur: Bu sorun, iki ekonomik sistem, iki toplumsal düzen arasında dünya ölçeğindeki kesintisiz bir mücadele ve üstelik *ekonomik* temelimizin sonsuz ölçüde daha zayıf olduğu bir mücadele sorunuyken, sosyalizmin tam inşası için yeterli olacak "asgari sanayi" *a priori* nasıl belirlenebilir?

Sadece ekonomik kaldıracı göz önüne alırsak, SSCB'de ve fazlasıyla Çin ve Hindistan'da da, dünya kapitalizminden çok daha kısa bir kaldıraç koluna sahip olduğumuz açıktır. Fakat tüm sorun iki sistemin dünya ölçeğindeki *devrimci mücadelesi* tarafından çözülecektir. Politik mücadelede kaldıracın uzun kolu *bizim tarafımızda*dır, ya da daha doğru koyacak olursak, eğer politikamız doğruysa bizim ellerimizde olduğu ispatlanabilir ve ispatlanmalıdır.

Yine, "Devrimimiz Üzerine" adlı aynı makalede, "sosyalizmin inşası için belli bir kültürel seviyenin gerekli" olduğunu belirttikten sonra Lenin şunu ekler: "hiç kimse bu belli 'kültürel seviyenin' tam olarak ne olduğunu söyleyemese de..." Niçin hiç kimse söyleyemez? Çünkü sorun iki toplumsal sistem ve iki kültür arasında *uluslararası ölçekteki* mücadele ve çekişme tarafından sonuca bağlanacaktır. Taslak program, Lenin'in sorunun özünden çıkan bu düşüncesinden tamamen koparak, 1917'de Rusya'nın, tek ülkede sosyalizmin inşası için gerekli olan "asgari teknolojiye" ve aynı zamanda buna bağlı olarak gerekli kültüre kesinlikle sahip olduğunu ileri sürer. Taslağın yazarları, programda "hiç kimsenin söyleyemeyeceğini" *a priori* söylemeye kalkışırlar.

Tüm sorun uluslararası dinamiklerce tayin edildiği halde, ulusal devletler ("1917 öncesi Rusya") içinde "asgari yeterlilik" için bir kriter aramak, izin verilemez, imkânsız ve saçmadır. Bu yanlış, keyfi, yalıtık ulusal kriterin altında, gelecekteki kaçınılmaz ulusal-reformist ve sosyal yurtsever budalalıklar için bir önkoşul olan politikadaki ulusal darlığın teorik temeli yatmaktadır.

7. Doğu İçin "İki Sınıflı İşçi-Köylü Partileri" Gerici Fikri Üzerine

İkinci Çin devriminin dersleri, tüm Komintern için, fakat öncelikle tüm Doğu ülkeleri için derslerdir.

Çin devriminde Menşevik çizgiyi savunurken sundukları tüm argümanlar, eğer bu argümanları ciddiye alırsak, Hindistan için üç misli geçerli olmalıdır. Emperyalist boyunduruk Hindistan'da, bu klâsik sömürgede, Çin'de olduğundan çok daha açık ve somut biçimler alır. Hindistan'da feodal ve serf ilişkilerinin kalıntıları karşılaştırılmaz ölçüde daha derin ve daha büyüktür. Bununla birlikte veya tam da bu nedenle, Çin'de uygulanan ve devrimi baltalayan yöntemler Hindistan'da çok daha ölümcül sonuçlara neden olacaktır. Hindu feodalizminin, İngiliz-Hindu bürokrasisinin ve İngiliz militarizminin üstesinden ancak halk kitlelerinin muazzam ve baş eğmez hareketi gelebilir. Bu halk hareketi, tam da güçlü yayılışı ve karşı konulamazlığından, uluslararası hedef ve bağlarından ötürü önderliğin yarım yamalak ve uzlaşmacı hiçbir oportünist önlemine tahammül gösteremez.

Komintern önderliğinin Hindistan'da şimdiden işlediği hatalar hiç de az değil. Koşullar, henüz bu hataların Çin'de olduğu gibi büyük bir ölçekte kendilerini açığa vurmalarına izin vermedi. Bu nedenle, Çin olaylarından çıkarılan derslerin, Hindistan'da ve diğer Doğu ülkelerinde izlenen politik çizginin iş işten geçmeden gözden geçirilmesini sağlayacağı ümit edilebilir.

Her yerde ve her zaman olduğu gibi, burada da en önemli sorunumuz, Komünist Parti, onun tam bağımsızlığı ve uzlaşmaz sınıf karakteri sorunudur. Bu yoldaki en büyük tehlike, Doğu ülkelerinde sözde işçi-köylü partilerinin örgütlenmesidir.

Marx ve Lenin'in bir dizi temel tezinin açık revizyonu olarak tarihe geçecek olan 1924 yılından başlayarak, Stalin, "Doğu ülkeleri için iki sınıflı işçi-köylü partileri" formülünü geliştirdi. Bu formül, Doğuda oportünizmi, tıpkı Batıda "istikrar"ın yaptığı gibi kamufle etmeye hizmet eden aynı ulusal baskıya dayandırıldı. Ulusal baskının olmadığı Japonya'dan gelen telgraflar gibi Hindistan'dan gelenler de, son zamanlarda sık sık taşralı "işçi-köylü partilerinin" etkinliklerinden bahsetmekte, bu örgütlere neredeyse bi-

zim "kendi" örgütlerimizmiş gibi Komintern'e yakın ve dost örgütler olarak atıfta bulunmaktadırlar. Ne var ki bu telgraflar bu örgütlerin politik fizyonomilerinin hiçbir somut tanımını vermemektedirler; tek kelimeyle, kısa bir süre önce Kuomintang'a ilişkin yapıldığı gibi bunlar hakkında da yazılıyor ve konuşuluyor.

Geçmişte, 1924'te *Pravda* şunu rapor ediyordu: "Kore'deki ulusal kurtuluş hareketinin tedricen bir işçi-köylü partisi yaratma biçiminde şekillendiğine ilişkin belirtiler vardır." (2 Mart 1924)

Ve araya giren sürede Stalin Doğu komünistlerine şunu salık veriyordu:

> Komünistler, birleşik bir ulusal cephe politikasını aşmalı ve işçilerle küçük burjuvazi arasında devrimci bir koalisyon politikasını benimsemelidir. Bu koalisyon, Kuomintang modelinden sonra, üyelerini işçi sınıfı ve köylülük içinden devşiren tek bir partinin yaratılmasıyla ifade bulabilir. [Stalin, *Leninizmin Sorunları*, s.264.[40]]

Komünist partilerin bağımsızlığı (besbelli balinanın karnındaki Yunus peygamberinki gibi bir "bağımsızlık") konusunda küçücük "koşullar" koymak, sadece kamuflâj amacına hizmet eder. Biz Altıncı Kongrenin, bu alanda en küçük bir kaçamak sözün ölümcül olduğunu ve reddedileceğini ilân etmesi gerektiğine derinden inanıyoruz.

Burada sorun, temel parti meselesinin ve partinin kendi sınıfı ve diğer sınıflarla ilişkisi meselesinin kesinlikle yeni, tümüyle yanlış ve sözcüğün tam anlamıyla anti-Marksist formülasyonu sorunudur.

Çin Komünist Partisinin Kuomintang'a girme zorunluluğu, Kuomintang'ın toplumsal bileşimi itibarıyla bir işçi ve köylü parti-

---

[40] 1926'da Moskova'da basılan *Leninizmin Sorunları* daha sonra 1928'de International Publishers tarafından *Leninizm* adıyla İngilizce olarak da basılmıştır. Bu kitap, Ocak 1926'da Rusça baskıyla aynı adı taşıyan bir broşürle başlayan Stalin'in yazılarının bir derlemesidir. Troçki tarafından alıntılanan sözler, Stalin'in 18 Mayıs 1925 tarihli "Doğu Halkları Üniversitesi'nin Politik Görevleri" adlı konuşmasından alınmıştır, bu konuşma ilk olarak 22 Mayıs 1925'te *Pravda*'da (no.115) yayınlanmış olup, International Publishers baskısının 278. sayfasındadır. Stalin'in *Eserler*'inde bu paragraf cilt 7, s.149'dadır (İngilizce baskı). Ne var ki *Eserler*'de konuşma 1925 tarihli *Pravda*'dan alınmış gibi görünse bile Kuomintang bahsi ortadan kaldırılmıştır.

si olduğu, Kuomintang'ın onda dokuzunun –bu oran yüzlerce kez tekrarlandı– devrimci eğilimde ve Komünist Partiyle el ele yürümeye hazır olduğu temelinde savunuldu. Her nasılsa, Şanghay ve Wuhan'daki hükümet darbesi sırasında ve sonrasında Kuomintang'ın bu devrimci onda dokuzu sanki büyüyle yok oldu. Hiç kimse onların izini bulamadı. Ve Çin'de sınıf işbirliği teorisyenleri –Stalin, Buharin ve diğerleri– Kuomintang üyelerinin onda dokuzuna –onda dokuz işçiler ve köylüler, devrimciler, sempatizanlar ve tamamıyla biz "kendimiz"– ne olduğunu açıklamak zahmetine bile girmediler. Oysa, şayet Stalin tarafından vazedilen tüm bu "iki sınıflı" partilerinin kaderini kavrayacaksak; ve şayet bizi sadece 1919'un RKP'sinin programından değil, aynı zamanda 1847'nin *Komünist Manifesto*'sundan da çok gerilere savuran tam da bu görüş üzerinde aydınlatılacaksak, bu sorunun yanıtı belirleyici önem taşımaktadır.

Meşhur onda dokuzun nereye kaybolduğu sorusu bizim için yalnızca şunları anlarsak açıklanabilir; ilkin, birbiriyle karşılıklı olarak bağdaşmayan iki tarihsel çizgiyi –proleter ve küçük burjuva çizgiler– eşzamanlı olarak ifade eden, iki-bileşimli, yani iki sınıflı bir partinin imkânsızlığı; ikinci olarak, kapitalist toplumda bağımsız bir köylü partisi, yani köylülüğün çıkarlarını ifade eden, aynı zamanda proletarya ve burjuvaziden bağımsız olan bir parti gerçekleştirmenin imkânsızlığı.

Marksizmin her zaman öğrettiği ve Bolşevizmin de kabul edip öğrettiği üzere, proletarya ve köylülük iki farklı sınıftır, kapitalist toplumda ne şekilde olursa olsun onların çıkarlarını bir tutmak yanlıştır; ve bir köylü, Komünist Partiye ancak mülkiyet açısından proletaryanın fikirlerini kabul ettiğinde katılabilir. Proletarya diktatörlüğünde işçilerin ve köylülerin ittifakı bu tezi çürütmez, farklı bir şekilde, farklı koşullar altında bunu doğrular. Eğer *farklı* çıkarlara sahip *farklı* sınıflar yoksa, bir *ittifaktan* da söz edilmezdi. Böyle bir ittifak, sosyalist devrimle yalnızca, proletarya diktatörlüğünün demir çatısı içine girdiği ölçüde bağdaşır. Ülkemizde diktatörlük sözde bir Köylü Birliğinin varlığıyla kesinlikle bağdaşmaz, çünkü tüm ulusal politik sorunları çözmeye can atan her "bağımsız" köylü örgütü, kaçınılmaz olarak burjuvazinin elinde bir aygıta dönüşecektir.

Kapitalist ülkelerde kendilerini köylü partileri olarak yaftalayan bu örgütler, gerçekte burjuva partilerinin bir türüdürler. Kendi mülk sahibi psikolojisini terk ederek proleter tutumu benimsememiş her köylü, sıra temel politik sorunlara geldiğinde kaçınılmaz olarak burjuvaziyi izleyecektir. Şüphesiz, köylülüğe ve eğer mümkünse işçilere bel bağlayan veya bel bağlamaya çabalayan her burjuva parti, kendini kamufle etmek, yani iki veya üç uygun renge bürünmek zorundadır. Göklere çıkarılan "işçi-köylü partileri" fikri, köylülükten destek bulmak zorunda olan, aynı zamanda işçileri kendi saflarına çekmeye de hazır olan burjuva partilerini kamufle etmek için özellikle yaratılmış gözüküyor. Kuomintang tarihin sayfaları arasına bu tipten klâsik bir parti olarak girdi.

Bilindiği gibi, burjuva toplumu öyle inşa edilmiştir ki, mülksüzler, hoşnutsuz ve aldatılmış kitleler tabandadır ve hoşnut sahtekârlar tepede kalır. Her burjuva parti, eğer gerçek bir partiyse, yani hatırı sayılır kitleleri kucaklıyorsa, aynı ilkeye dayanır. Sömürücüler, düzenbazlar ve despotlar, sınıflı toplum içinde azınlığı oluştururlar. Her kapitalist parti bu yüzden iç ilişkilerinde şu veya bu şekilde bir bütün olarak burjuva toplumundaki ilişkileri yeniden oluşturmak ve yansıtmak zorundadır. Her kitlesel burjuva partisinde, bu yüzden alt katmanlar tepedekilere göre çok daha demokrat ve daha "sol"dadır. Bu, Alman Merkezcileri, Fransız Radikalleri ve özellikle sosyal demokratlar için geçerlidir. Stalin, Buharin ve diğerlerinin, tepedekilerin, "sol" Kuomintang tabanının, "ezici çoğunluğun", onda dokuzun, vs., vs. duygularını yansıtmadığı şeklinde dile getirdikleri sürekli yakınmaların, böyle bön, böyle bağışlanamaz olmasının nedeni budur. Onların tuhaf şikayetlerinde, örgütsel önlemler, talimatlar ve genelgeler aracılığıyla bertaraf edilmesi gereken geçici, tatsız bir yanlış anlaşılma olarak sundukları şey, özellikle devrimci bir çağda bir burjuva partinin gerçekte en önemli ve temel özelliğidir.

Taslak programın yazarlarının, genel olarak her tür oportünist bloğun –hem İngiltere'de hem de Çin'de– savunusundaki temel argümanları bu açıdan eleştirilmelidir. Onlara göre, tepedekilerle dost olmak, yalnız tabanın çıkarları dahilinde yapılır. Muhalefet, bilindiği gibi, partinin Kuomintang'dan çekilmesinde ısrar etmektedir:

"Akla şu soru geliyor" diyor Buharin, "niçin? Kuomintang önderleri bocaladığı için mi? Ya Kuomintang kitleleri, onlar yalnızca 'sürü' mü? Bir kitle örgütüne karşı tutum ne zamandan beri 'yüksek' dorukta olan bitenler tarafından belirleniyor!" (*Çin Devriminde Mevcut Durum*)

Böyle bir argümanın ileri sürülebilme ihtimali, bir devrimci partide imkânsız görünmektedir. Buharin soruyor "ya Kuomintang kitleleri, onlar yalnızca sürü mü?" Tabii ki onlar sürüdür. Her burjuva partinin kitleleri farklı derecelerde de olsa her zaman sürüdür. Fakat bizim için kitleler sürü değildir, öyle değil mi? Hayır, *işçi-köylü partisi yaftası altında burjuvaziyi kamufle ederek* onları burjuvazinin ordularına sürmeye izin vermeyişimizin nedeni tam da budur. Proleter partisini bir burjuva partiye bağımlı kılmaya izin vermeyişimizin nedeni tam da budur, aksine her adımda birincisi ikincisine karşı koymalıdır. Buharin'in ikincil, tesadüfi ve geçici bir şey olarak alaycı bir şekilde söz ettiği Kuomintang'ın "yüksek" doruğu, gerçekte Kuomintang'ın ruhu, onun toplumsal özüdür. Şüphesiz burjuvazi partide, toplumda da olduğu gibi yalnızca "doruğu" teşkil eder. Fakat bu doruk, sermayesi, bilgisi ve bağlantıları içinde güçlüdür: O her zaman destek için emperyalistlere başvurabilir, ve en önemlisi, her zaman bizzat Kuomintang içindeki önderlikle sımsıkı kaynaşmış olan fiili politik ve askeri güce başvurabilir. Grevlere karşı kanunlar yayınlayan, köylü ayaklanmalarını boğazlayan, komünistleri karanlık bir köşeye itekleyen ve olsa olsa onların yalnızca partinin üçte birini oluşturmasına izin veren, onlardan küçük burjuva Sun Yat-senciliğin Marksizmden daha önemli olduğuna dair bir yemin alan tam da bu doruktur.

Partinin tabanı, tıpkı Moskova gibi, kendisine bir sol destek olarak hizmet etmesi için bu doruk tarafından seçilip toplandı ve kullanıldı; aynı, generallerin, kompradorların ve emperyalistlerin ona bir sağ destek olarak hizmet etmesi gibi. Kuomintang'ı bir *burjuva parti* olarak değil, *kitleler için doğal bir mücadele alanı olarak* görmek, gerçek efendinin kim olduğu sorusunu gizlemek için sol tabanın onda dokuzu ile ilgili sözcük oyunları yapmak; doruğun gücünü ve iktidarını arttırmak, daha geniş kitleleri "sürüye" dönüştürmesinde ona yardım etmek ve ona en uygun şartlar altın-

da Şanghay hükümet darbesini hazırlamak anlamına gelir.

Stalin ve Buharin, kendilerini iki sınıflı parti gerici fikrine dayandırarak, komünistlerin "sollar"la birlikte, Kuomintang içinde bir çoğunluk sağlayacağını ve Çin'de iktidar Kuomintang'ın ellerinde olduğu için bu suretle ülkede iktidarı ele geçireceğini sandılar. Bir başka deyişle, *Kuomintang Kongrelerindeki olağan seçimler aracılığıyla, iktidarın burjuvazinin ellerinden proletaryaya geçeceğini* sandılar. Bir burjuva partisinde "parti demokrasisinin" daha acıklı ve idealize edilmiş bir şekilde putlaştırılması düşünülebilir mi? Zira gerçekte, ordu, bürokrasi, basın, sermaye hepsi tamamıyla burjuvazinin ellerindedir. Tam da ve yalnızca bu nedenle, burjuvazi egemen partinin başında kalmaktadır.

Burjuva "doruk", solların (ve *bu tür* solların) "onda dokuzuna", yalnızca orduya, bürokrasiye, basına ve sermayeye karşı çıkmadıkları sürece katlanır ya da katlandı. Bu güçlü araçlarla burjuva doruk, "sol" parti üyelerinin sadece sözde onda dokuzlarını değil, aynı zamanda bir bütün olarak kitleleri de itaate zorlar. Burada, sınıflar bloğu teorisi, Kuomintang'ın bir işçi-köylü partisi olduğu teorisi, burjuvaziye mümkün olan en iyi desteği sağlar. Burjuvazi ileride kitlelerle düşmanca çatışmaya girdiğinde ve onları silâhla vurup düşürdüğünde, bu iki gerçek gücün, burjuvazi ve proletaryanın arasındaki bu çatışmada meşhur onda dokuzların sızlanması işitilmez bile. Bu zavallı demokratik kurgu, sınıf mücadelesinin kanlı gerçeği karşısında bir iz bile bırakmaksızın buharlaşır.

"Doğu için iki sınıflı işçi-köylü partilerinin" gerçek ve tek olası politik mekanizması budur. Başka türlüsü yoktur ve olmayacak.

* * *

İki sınıflı partiler düşüncesi, güya Marx'ın sınıf teorisini yürürlükten kaldıran ulusal baskı temelinde motivasyon bulmasına rağmen, ulusal baskının hiçbir şekilde olmadığı Japonya'da, halihazırda "işçi ve köylü" kırmaları olduğunu duymaktayız. Ama hepsi bu değil, sorun yalnızca Doğu ile sınırlı değil. "İki sınıf" fikri evrenselliğe ulaşmaya çabalıyor. Bu alanda en gülünç çehreyi, Amerikan çiftçilerini toplumsal devrimin savaş arabasına koşmak amacıyla "tröst karşıtı" burjuva Senatör LaFollette'in başkanlık adaylığını destekleme çabasındaki Amerikan Komünist Partisi ta-

kındı. Bu manevranın teorisyeni, Macar köylülüğünü dikkate almadığı için Macar devrimini yıkıma uğratanlardan biri olan Pepper, Amerikan Komünist Partisini çiftçiler arasında eriterek onu yıkıma uğratmak için (şüphesiz, telâfi maksadıyla) büyük bir çaba harcadı. Pepper'in teorisi, Amerikan kapitalizminin süper kârlarının Amerikan proletaryasını bir dünya işçi aristokrasisine dönüştürürken, tarımsal krizin çiftçileri yıkıma uğrattığı ve onları sosyalist devrim yoluna ittiği şeklindeydi. Pepper'in anlayışına göre, esasen göçmenlerden oluşan birkaç bin üyeli bir parti, bir burjuva partisi aracılığıyla çiftçilerle birleşmek ve böylece "iki sınıflı" bir partinin temelini atarak süper kârlarla bozulmuş proletaryanın pasifliği veya tarafsızlığı karşısında sosyalist devrimi sağlama bağlamak zorundaydı.

Bu delice fikir, Komintern'in üst düzey önderliği arasında taraftarlar ve yarı-taraftarlar buldu. Tartışılan konu, en sonunda Marksizmin ABC'sinden bir ödün verilene kadar birkaç hafta iki arada bir derede sallandı (perde arkasındaki yorum şuydu: Troçkist önyargılar). Amerikan Komünist Partisini, kendi kurucusundan bile önce mevta olan LaFollette partisinden ayırmak için kementle yakalamak gerekliydi.

Doğu için modern revizyonizmin icat ettiği herşey daha sonra Batıya taşınır. Eğer Atlantik Okyanusunun bir tarafında Pepper iki sınıflı bir parti aracılığıyla tarihi mahmuzlamaya yeltendiyse, basındaki son haberlerin, Kuomintang deneyiminin kendi taklitçilerini İtalya'da bulduğundan bizi haberdar ediyor olması şaşırtıcı değildir. Görünüşe göre İtalya'da "işçi-köylü komiteleri temelinde [?!] bir cumhuriyetçi meclis" sloganını partimize sokuşturmak üzere bir girişimde bulunulmaktadır.[41] Gerçekten bu hale mi gelecektik?

* * *

Sonuç olarak, bize sadece, bir işçi-köylü partisi fikrinin, Bolşe-

[41] 1918-1919 Alman devriminin başlarında, Alman Sosyal Demokrasisi'nin liderlerinden biri olan Rudolf Hilferding, yeni cumhuriyet için, işçi konseylerini parlamentoyla birleştirecek bir anayasal yapı önderi, tüm belirleyici yasama ve yürütme erkini parlamento üstlenecekti. Bu "birleşik" biçim işçi konseylerinin çözülüşüne yol açtı.

vizmin tarihinden Popülistlere (Narodniklere) karşı yürütülen bütün mücadeleyi –ki bu mücadele olmaksızın Bolşevik Parti diye bir şey olmazdı– silip attığını hatırlatmak kalıyor. Bu tarihsel mücadelenin önemi neydi? 1909'da Lenin, Sosyal Devrimcilere ilişkin olarak şunları yazmıştı:

> Programlarının *ana fikri*, proletarya ve köylülüğün "güçlerinin ittifakının" gerekli olması değil; birincisiyle ikincisi arasında hiçbir *sınıfsal uçurumun* olmaması ve aralarına sınıfsal bir sınır çizgisi çizmeye gerek duyulmaması ve köylülüğün –onu proletaryadan ayıran– küçük burjuva doğasına ilişkin sosyal demokrat fikrin temelden yanlış bir fikir olarak değerlendirilmesidir. [*Eserler*, Cilt XI, kısım 1, s.198]

Bir başka deyişle, iki sınıflı işçi-köylü partisi fikri Rus Narodniklerinin temel fikridir. Köylü Rusya'da proleter öncünün partisi, ancak bu fikre karşı mücadele içinde gelişebilirdi.

Lenin ısrarla ve yorulmaksızın 1905 devrimi döneminde şunu tekrarladı:

> Köylülük gerici ya da anti-proleter bir tarzda hareket ettiği *ölçüde*, köylülüğe karşı tutumumuz kuşkulu olmalı, ondan ayrı olarak örgütlenmeli, ona karşı mücadeleye hazır olmalıyız. [*Eserler*, Cilt VI, s.113, vurgu bizim]

1906'da Lenin şöyle yazmaktaydı:

> Son öğüdümüz: Kentin ve kırın proleterleri ve yarı-proleterleri, ayrı örgütlenin! Hiçbir küçük mülk sahibine güvenmeyin, hatta en küçüklerine veya "çalışanlarına" bile.... Biz köylü hareketini sonuna kadar destekleriz, ama hatırlamalıyız ki, bu başka bir sınıfın hareketidir, sosyalist devrimi başarabilecek ya da başaracak *olan sınıfın değil*. [*Eserler*, Cilt IX, s.410]

Bu fikir Lenin'in irili ufaklı yüzlerce eserinde ortaya çıkmaktadır. 1908'de şunu açıklamıştır:

> "Proletarya ve köylülük arasındaki ittifak", geçerken söyleyelim ki, hiçbir durumda *farklı sınıfların ya da* proletarya ve köylülüğün *partilerinin kaynaşması* anlamında yorumlanmamalıdır. Sadece kaynaşma değil, *her türden uzatmalı anlaşma da* işçi sınıfının sosyalist partisi için ölümcül olacak ve devrimci demokratik mücadeleyi *zayıflatacaktır*. [*Eserler*, Cilt XI, kısım 1, s.79, vurgu bizim]

İşçi-köylü partisi fikri daha şiddetli, daha insafsızca ve daha yıkıcı bir şekilde mahkûm edilebilir mi?

Diğer taraftan Stalin şunu öğretmektedir:

> Devrimci anti-emperyalist blok her zaman zorunluluk [!] olmasa bile, biçimsel olarak [?] tek bir platform tarafından birleştirilmiş tek bir işçi-köylü partisi şeklini almalıdır. [*Leninizmin Sorunları*, s.265]

Lenin bize, işçiler ve köylüler arasındaki bir ittifakın hiçbir durumda ve asla partilerin kaynaşmasına yol açmaması gerektiğini öğretmişti. Fakat Stalin Lenin'e sadece bir tek ödün veriyor: Stalin'e göre, sınıflar bloğunun "tek bir parti şeklini", Kuomintang gibi bir işçi-köylü partisi şeklini alması gereğine rağmen, *bu her zaman zorunlu değildir*. Stalin'e en azından bu ödün için minnettar olmalıyız.

Lenin bu sorunu Ekim devrimi döneminde de aynı uzlaşmaz ruhla ortaya koydu. Üç Rus devriminin deneyimlerini genelleştirirken Lenin, 1918'le başlayarak, kapitalist ilişkilerin hakim olduğu bir toplumda, burjuvazi ve proletarya olmak üzere iki belirleyici gücün olduğunu yinelemek için hiçbir fırsatı kaçırmadı.

> "Eğer köylü işçileri takip etmezse burjuvazinin arkasından gider. Bunun bir orta yolu yoktur ve olamaz." [*Eserler*, Cilt XVI, "1919 Yılı" s.219]

Oysa bir "işçi-köylü partisi", tam da bir orta yol yaratma girişimidir.

Rus proletaryasının öncüsü kendisini köylülüğün karşısına koymayı beceremeseydi, köylülüğün kalıredici küçük burjuva şekilsizliğine karşı acımasız bir mücadele yürütmede başarısız olsaydı, kaçınılmaz olarak Sosyal Devrimci Parti ya da bir başka "iki sınıflı parti" aracılığıyla (ki o da sırası geldiğinde öncüyü burjuva önderliğe kaçınılmaz olarak tâbi kılacaktı), kendini küçük burjuva unsurlar arasında eritmiş olurdu. Köylülükle devrimci bir ittifaka ulaşmak için –ki bu bedavaya gelmez– herşeyden önce proleter öncüyü, ve bu suretle bir bütün olarak işçi sınıfını küçük burjuva kitlelerden ayırmak zorunludur. Bu ancak, proleter partiyi sarsılmaz bir sınıf uzlaşmazlığı ruhuyla eğiterek başarılabilir.

Proletarya ne kadar gençse, köylülükle "kan bağı" ne kadar

dolaysız ve tazeyse, köylülüğün bir bütün olarak nüfusa oranı ne kadar büyükse, herhangi bir "iki sınıflı" politik simya biçimine karşı mücadelenin önemi de o kadar büyük olur. Batıda, bir işçi-köylü partisi fikri tümüyle gülünçtür. Doğuda ise ölümcüldür. Çin, Hindistan ve Japonya'da bu fikir, yalnızca proletaryanın devrimdeki hegemonyasına değil, aynı zamanda proleter öncünün elementer bağımsızlığına da ölümcül ölçüde düşmandır. İşçi-köylü partisi yalnızca, burjuvazi için bir zemin, bir paravan ve bir sıçrama tahtası olarak hizmet edebilir.

Tüm Doğu için temel bir nitelik taşıyan bu sorunda, modern revizyonizmin yalnızca, devrim öncesi günlerdeki eski sosyal-demokrat oportünizmin hatalarını tekrarlıyor oluşu ölümcüldür. Avrupa sosyal demokrasisinin pek çok önderi, partimizin SR'lere karşı yürüttüğü mücadelenin hatalı olduğunu düşünüyor ve iki sınıflı bir işçi-köylü partisinin Rus "Doğu"suna tıpatıp denk düştüğünü ileri sürerek, ısrarla iki partinin kaynaşmasını savunuyordu. Onlara kulak assaydık, ne işçilerin ve köylülerin ittifakını ne de proletarya diktatörlüğünü asla gerçekleştirmeyecektik. SR'lerin "iki sınıflı" işçi-köylü partisi ülkemizde emperyalist burjuvazinin acentası olmuş, kendisini bundan kurtaramamıştı, yani, Bolşevizmin revizyonistleri sayesinde Çin'de Kuomintang tarafından farklı ve "özgün" bir Çin tarzıyla başarıyla oynanan aynı tarihsel rolü başarısızca yerine getirmeyi denemişti. Doğu için işçi-köylü partileri fikrinin ta kendisi acımasızca mahkûm edilmedikçe, Komintern'in bir programı yoktur ve olamaz.

8. Köylü Enternasyonali'nden Sağlanan Yararlar İncelenmelidir

Muhalefete karşı hiddetle yapılan en önemli ithamlardan biri, eğer en önemlisi değilse, onun köylülüğü "küçümsemesiydi." Bu noktada da yaşam, ulusal ve uluslararası alanda testlerini yaptı ve kararını verdi. Her halükârda, resmi liderler, *köylülüğe göre proletaryanın rolünü ve önemini küçümsemekle* suçludurlar. Bu noktada, ekonomik ve politik alanlarda ve uluslararası ölçekte en büyük kaymalar ve hatalar yapıldı. 1923'ten beri ülke içinde yapılan hataların kökünde, ulusal ekonominin tümü ve köylülükle ittifak

açısından proletaryanın yönetimi altındaki devlet sanayiinin önemini küçümseme yatmaktadır. Çin'de devrim, tarım devriminde proletaryanın önder ve belirleyici rolünü anlamaktaki acz tarafından ölüme mahkûm edildi.

Aynı bakış açısıyla, başından beri yalnızca bir deneme, üstelik ilkelere son derece dikkat ve sıkı bağlılık isteyen bir deneme olan Krestintern'in[42] tüm çalışmasını incelemek ve değerlendirmek gereklidir. Bunun nedenini anlamak zor değildir.

Köylülük, bütün varoluş koşulları ve tarihi yüzünden, tüm sınıfların en az enternasyonal olanıdır. Ulusal özellikler olarak kabul edilen şeyler esas kaynaklarını bilhassa köylülük içinde bulurlar. Köylülüğün arasında, enternasyonalizm yolunda kendilerine rehberlik edilebilecek olan yalnızca yarı-proleter yoksul köylü kitleleridir ve yalnızca proletarya onlara rehberlik edebilir. Her kestirme girişim sadece sınıflarla oynamaktır, bu da daima proletaryanın zararına oynama anlamına gelir. Köylülük ancak, proletarya tarafından burjuvazinin etkisinden koparılırsa ve proletaryayı yalnızca müttefiki değil, önderi olarak kabul ederse, enternasyonalist bir politikaya çekilebilir. Tersine, proletaryanın üstünden atlayarak ve ulusal komünist partilere aldırmaksızın, çeşitli ülkelerin köylülerini bağımsız bir uluslararası örgüt içinde örgütleme girişimleri peşinen ölüme mahkûmdur. Son tahlilde böyle girişimler ancak, proletaryanın her ülkede tarım emekçileri ve yoksul köylüler üzerindeki hegemonya mücadelesine zarar verebilir.

On altıncı yüzyılın köylü savaşlarıyla başlayarak, hatta bundan bile önce, tüm burjuva devrimlerde ve karşı-devrimlerde, köylülüğün çeşitli katmanları muazzam ve hatta bazen belirleyici bir rol oynadı. Ama asla *bağımsız* bir rol oynamadı. Doğrudan ve dolaylı olarak, köylülük daima bir politik gücü bir diğerine karşı destekledi. Kendiliğinden, ulusal politik görevleri çözmeye yetenekli bağımsız bir güç asla oluşturmadı. Mali sermaye çağında kapitalist toplumun kutuplaşma süreci, kapitalist gelişmenin daha erken evrelerine göre muazzam biçimde hızlandı. Bunun anlamı şudur ki,

---

[42] "Krestintern", 1923 Ekiminde Komintern'in bir yan örgütü olarak kurulan Köylü Enternasyonali'nin kısa adıydı. Amacı "köylü örgütlerini ve köylülerin işçi ve köylü hükümeti gerçekleştirme yönündeki çabalarını koordine etmek"ti. Kasım 1927'de bir konferans toplamış ve 1939'da resmen dağıtılmıştır.

köylülüğün özgül ağırlığı azalmıştır, artmış değil. Her halükârda, köylü, emperyalist çağda, uluslararası ölçek şöyle dursun ulusal ölçekte bağımsız politik bir eyleme, sanayi kapitalizmi çağında olduğundan daha az yeteneklidir. Birleşik Devletler'deki çiftçiler, popülist hareket deneyiminin gösterdiği gibi, bağımsız bir ulusal politik parti organize edemedikleri ve etmedikleri kırk ya da elli yıl öncesine göre bugün, bağımsız bir politik rol oynamaya çok daha az yeteneklidirler.

Avrupa'da savaşın yol açtığı ekonomik çöküş nedeniyle tarımın aldığı geçici fakat keskin darbe, "köylü"nün olası rolüne, yani kendilerini demagojik biçimde burjuva partilerin karşısına koyan burjuva sahte-köylü partilerinin olası rolüne ilişkin yanılsamalara yol açtı. Eğer savaş-sonrası yıllarındaki köylünün fırtınalı huzursuzluğu döneminde, proletaryayla köylülük arasındaki ve köylülükle burjuvazi arasındaki yeni ilişkileri test etmek amacıyla bir Köylü Enternasyonal'i örgütleme deneyi yine de göze alınabildiyse, o taktirde şu an, beş yıllık Köylü Enternasyonali deneyinin teorik ve politik bir muhasebesini çıkarmanın, onun kusurlarını açığa vurmanın ve olumlu yönlerini göstermek için çaba harcamanın tam zamanıdır.

Ne olursa olsun bir sonuç tartışmasızdır. Bulgaristan, Polonya, Romanya ve Yugoslavya'daki (geri ülkelerin tümündeki) "köylü" partileri deneyimi; bizim Sosyal Devrimcilerimiz deneyimi ve Kuomintang'ın taze deneyimi (kanı hâlâ sıcaktır); ileri kapitalist ülkelerdeki kısmi deneyler, özellikle Birleşik Devletler'deki LaFollette-Pepper deneyi –tüm bunlar tartışmasız biçimde göstermiştir ki, kapitalist çöküş çağında, *bağımsız*, devrimci, anti-burjuva köylü partileri aramak için, yükselen kapitalizm çağındakinden bile daha az neden mevcuttur.

> Kent köye eşit tutulamaz, şimdiki çağın tarihsel koşullarında köy kente eşit tutulamaz. Kent kaçınılmaz olarak *köye önderlik eder*, köy kaçınılmaz olarak *kentin peşinden gider*. Tek sorun, kentli sınıfların *hangisinin* köye önderlik edeceğidir. [Lenin, *Eserler*, Cilt XVI, "1919 Yılı", s.442]

Doğudaki devrimlerde köylülük hâlâ belirleyici bir rol oynayacaktır, ama bir kez daha, bu rol ne önder ne de bağımsız olacaktır.

Hupeh, Kwangtung ya da Bengal'in yoksul köylüleri, sadece ulusal değil, uluslararası ölçekte bir rol oynayabilirler; eğer ki Şanghay, Kanton, Hankow ve Kalküta'nın işçilerini desteklerlerse. *Uluslararası* bir yolda devrimci köylü için tek çıkar yol budur. Hupeh'in köylüsü ile Galiçya ve Dobruca'nın köylüsü, Mısırlı fellâh ve Amerikalı çiftçi arasında doğrudan bir bağ oluşturmaya girişmek boşunadır.

Bir amaca doğrudan hizmet etmeyen herşeyin başka amaçlara, sıklıkla da arzulanana karşıt amaçlara hizmet etmesi politikanın doğasında vardır. Kendi ülkesindeki Komünist Partinin darbelerinden korunmak amacıyla, kendisine eğer Komintern'de olmasa bile Köylü Enternasyonal'i içinde uzun ya da kısa bir dönem boyunca bir garanti bulmayı zorunlu addederek köylülüğe dayanan ya da dayanmaya çabalayan burjuva partileriyle karşılaşmadık mı? Purcell, İngiliz-Rus Komitesi sayesinde, sendikal alanda kendini böyle korumadı mı? LaFollette Köylü Enternasyonali'ne kaydolmayı denemediyse, bu yalnızca, Amerikan Komünist Partisinin son derece güçsüz olmasındandır. Buna mecbur kalmadı. Davetsiz ve istenilmeyen Pepper, bu olmaksızın da LaFollette'i bağrına bastı. Ama zengin Hırvat köylülerin banker-önderi Radic, kabineye giden yolda, kartvizitini Köylü Enternasyonali'ne bırakmayı gerekli buldu. Kuomintang çok daha ileri gitti ve kendisine yalnızca Köylü Enternasyonali ve Emperyalizme Karşı Birlik içinde bir yer elde etmekle kalmadı, Komintern'in kapısını da çaldı ve orada SBKP Politbürosunun lütfuyla –tek bir karşı oyla– içtenlikle ağırlandı.[43]

Son yılların yönlendirici politik rüzgarlarının hakim karakterine uygun olarak: Profintern'i[44] tasfiye etme eğilimlerinin çok güçlü olduğu bir dönemde (adı Sovyet sendikalarının tüzüklerinden silinmiştir), anımsadığımız kadarıyla, Krestintern'in zaferine ilişkin olarak resmi basında sorun hiç gündeme getirilmemiştir.

---

[43] Kuomintang'ın Komintern'e sempatizan parti olarak kabul edilmesi, Troçki'nin itirazı üzerine Mart 1926'da oylandı. Çan Kay-şek o sıralar KEYK Prezidyumunun onur üyesi yapılmıştı.

[44] "Profintern", reformist Amsterdam Sendikalar Enternasyonali'ne rakip olarak Temmuz 1921'de kurulan Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin kısa adıdır. 1937'de faaliyetine son verilmiştir.

Altıncı Kongre, Köylü "Enternasyonali" işini proletarya enternasyonalizmi açısından ciddi bir biçimde yeniden incelemelidir. Bu uzun süren deneyimden Marksist bir muhasebe çıkarmanın tam zamanıdır. Bu muhasebe şu ya da bu biçimde Komintern programına dahil edilmelidir. Şimdiki taslak, ne Köylü Enternasyonali'ndeki "milyonlar" hakkında, ne de onun varlığı hakkında tek bir söz bile söylememektedir.

Sonuç

Taslak programdaki bazı temel tezlerin bir eleştirisini sunduk; sürenin aşırı ölçüde kısa olması, bizleri bunların tümüyle ilgilenmekten alıkoydu. Bu çalışma için elimizde yalnızca iki hafta vardı. Bu yüzden kendimizi, son dönemdeki devrimci mücadeleler ve parti içi mücadelelerle en sıkı biçimde ilişkili en ivedi sorunlarla sınırlamaya mecburduk.

Sözüm ona tartışmalar hakkındaki önceki deneyimimiz sayesinde, bağlamından koparılan ifadelerin ve kalem sürçmelerinin "Troçkizmi" yok eden yeni teorilerin fokurdayan bir kaynağına dönüştürülebileceğini peşinen biliyoruz. Bütün bir dönem, bu türden muzaffer böbürlenmelerle geçti. Ama biz, yine üzerimize çullanabilecek olan bu ucuz teorik akreplerin manzarasını olanca sakinlikle seyrediyoruz.

Yeri gelmişken, taslak programın yazarlarının, yeni eleştirel ve açıklayıcı makaleleri dolaşıma sokmak yerine, eski 58. maddeyi daha da rafine etmeyi tercih etmeleri oldukça muhtemeldir. Bu tür bir delilin bizim için hiçbir hükmü olmadığını söylemek gereksizdir.

Altıncı Dünya Kongresi, bir program kabul etme göreviyle karşı karşıyadır. Tüm bu çalışma boyunca ispatlamaya çalıştık ki, Buharin ve Stalin tarafından ayrıntıyla işlenen taslağı programın temeli olarak kabul etmek zerrece mümkün değildir.

Şu an, SBKP ve tüm Komintern'in yaşamında dönüm noktasıdır. Bu, partimizin MYK'sının ve KEYK Şubat Plenumunun tüm son kararları ve önlemleri tarafından kanıtlanmıştır. Bu önlemler tümüyle yetersizdir, kararlar çelişiktir ve içlerinden bazıları, Çin devrimi üzerine KEYK'in Şubat kararı gibi, köküne kadar yanlış-

tır. Ancak tüm bu kararlarda bir sola dönüş eğilimi mevcuttur. Ama bunu gözümüzde büyütmek için hiçbir neden yoktur, çünkü bu süreç bir yandan sağ kanat himaye edilirken diğer yandan devrimci kanada karşı bir imha kampanyasıyla el ele yürümektedir. Tüm bunlara rağmen, eski rota tarafından yaratılan kördüğümün mecbur kıldığı bu sola dönüş eğilimini görmezden gelme fikrini bir an için bile beslemeyiz. Görev başındaki her gerçek devrimci, bir sol zikzağın bu belirtilerinin devrimci Leninist bir rotaya doğru gelişimini kolaylaştırmak için, parti içinde mümkün olan en az zorluğa ve çırpınışa yol açarak yetkisi dahilindeki herşeyi yapacaktır. Ama bugün bundan çok uzağız. Şu anda Komintern belki de en sancılı gelişme döneminden geçiyor; bir yandan yeni rota yabancı unsurlarda patlamalara neden olurken, diğer yanda eski rota tasfiye edilmekten çok uzak. Taslak program bu geçiş koşullarını bütününde ve kısmen yansıtıyor. Oysa bu gibi dönemler, doğası gereği, uluslararası partimizin önümüzdeki yıllara ilişkin faaliyetini belirlemek zorunda olan belgelerin özenle hazırlanması bakımından en elverişsiz olan dönemlerdir. Zor olabilir ama bir fırsatını bulmalıyız; zaten o kadar çok zaman kaybedildi ki. Bulanık suların durulmasına izin vermeliyiz. Karışıklık aşılmalı, çelişkiler ortadan kaldırılmalı ve yeni rota kesin şeklini almalı.

Kongre dört yıldır toplanmadı. Komintern dokuz yıldır belirli bir program olmaksızın yaşamını sürdürdü. Şu anda tek çıkar yol şudur: Yedinci Dünya Kongresinin bugünden itibaren bir yıl sonra toplanması (bir bütün olarak Komintern'in yüksek yetkilerini gasp etme girişimlerine ilk ve son kez bir son vererek), normal bir rejimin, taslak programın gerçek bir tartışmasına olanak verecek ve eklektik taslağın karşısına Marksist-Leninist bir taslakla çıkmamıza izin verecek bir rejimin yeniden tesis edilmesi. Komintern için, seksiyonlarının toplantı ve konferansları için ve onun basını için yasak hiçbir sorun olmamalıdır. Bu yıl boyunca tüm toprak derin bir şekilde Marksizm sabanı tarafından sürülmelidir. Proletaryanın uluslararası partisi yalnızca böyle bir emeğin sonucu olarak, bir programa, delici ışınlarıyla aydınlatacak ve geleceğe doğru güvenilir ışınlar saçacak bir fenere kavuşabilir.

Alma Ata, Haziran 1928

ŞİMDİ NE OLACAK?

1. Bu Mektubun Amacı

Bu mektubun hedefi hiçbir şeyi abartmadan veya görmezlikten gelmeden gerçeği açığa çıkarmaktır. Açıklık devrimci politikanın vazgeçilmez koşuludur.

Böyle bir anlayışa varma girişimi ancak her türlü gizlilikten, ikiyüzlülükten ve diplomasiden uzak olursa anlamlı olabilir. Bu da parti için en sevimsiz ve üzücü nitelikte olanlar da dahil olmak üzere herşeyin adını koymayı gerekli kılar. Bu tip durumlarda düşmanın bu eleştirilere dört elle sarılıp onları kullanacağına dair feryat etmek alışkanlık haline gelmiştir. Şu anda, Çin devrimini en kötü yenilgiyle yüz yüze bırakan önderliğin politikalarının mı yoksa sahte yanılmazlık havasını sarsan Muhalefetin bastırılmış uyarılarının mı sınıf düşmanına en büyük kazancı sağladığını sormak aptalca olur.

Aynı şeyler İngiliz-Rus Komitesi sorunu, tahıl alımları, genel olarak kulaklar veya herhangi bir Komünist Parti önderliğinin izlediği çizgi bağlamında da söylenebilir. Hayır, son beş yıldır Komintern'in büyümesini engelleyen Muhalefetin eleştirisi değildir. Sosyal demokrasi bazı durumlarda şüphesiz Muhalefetin eleştirilerinden faydalanmaya çalıştı. Hâlâ bunu yapacak kadar aklı ve kurnazlığı var. Böyle yapmaması şaşırtıcı olurdu. Şu anki sosyal demokrasi, kelimenin genel tarihsel anlamıyla parazit bir partidir. Burjuva toplumunu aşağıdan sağlama alma yani onu temel cephede koruma görevini yerine getiren sosyal demokrasi, savaş sonra-

sında –özellikle sıfırı tükettiği 1923 yılından itibaren– Komünist partilerin hataları ve kusurları, önemli anlarda verdikleri tavizler veya geçip gitmiş bir devrimci durumu canlandırma maceraları sayesinde yükselişe geçti. Komintern'in 1923 Sonbaharında verdiği taviz, sonrasında önderliğin bu muazzam yenilginin önemini anlamadaki yetersizliği, 1924'ten 1925'e kadarki maceraperest ultrasolcu çizgi, 1926'dan 1927'ye kadarki korkunç oportünist politikalar –bunlar hep sosyal demokrasinin yeniden doğmasını ve Almanya'daki son seçimlerde dokuz milyonun üzerinde oy almasını sağlayan şeylerdi. Bu koşullar altında, sosyal demokrasinin şu ya da bu zamanda Muhalefetin eleştirel bir sözünü bağlamından koparıp çarpıtarak işçilere yansıttığını söylemek, aslında havanda su dövmektir. Sosyal demokrasi bunu yapmasaydı, hatta daha ileri gidip –partinin burjuva toplumunda gördüğü emniyet kemeri görevini parti için yerine getiren– sol kanadı aracılığıyla önemsiz ve bastırılmış bir azınlık olduğu sürece Muhalefete uydurma bir "sempati" beslediğini ifade etmeseydi –bu "sempati"nin hiçbir bedeli olmadığı gibi, işçiler arasında sosyal demokratlara karşı bir sempati doğurur– sosyal demokrasi olmazdı.

Şu anki sosyal demokrasinin temel sorunlar üzerine kendine ait bir çizgisi yoktur ve olamaz. Bu alanda çizgisini burjuvazi dikte eder. Ama eğer sosyal demokrasi burjuva partilerinin söylediği herşeyi tekrarlasaydı, burjuvazi için yararı kalmazdı. Uzak, önemsiz ve ikincil konularda, sosyal demokrasi her renge –hatta kızıla bile– girebilir ve girmelidir de. Dahası, Muhalefetin şu ya da bu yargısına sarılmakla sosyal demokrasi komünist partide bir yarılma yaratmayı ummaktadır. Sosyal demokrasi içinde bir sağ kanat menfaatçinin veya sol kanat çaylağın eleştirimizden bir cümleyi onaylayarak alıntılamasına atfen Muhalefeti gözden düşürme girişimleri, bu mekanizmanın nasıl çalıştığını bilen bir göze acınası bir ideolojik ışık altında görünecektir. Ama gerçekten tüm ciddi *politik* konularda –öncelikle İngiliz-Rus Komitesi ve Çin sorunu gibi konularda– uluslararası sosyal demokrasinin sempatisi bizden değil önderliğin "gerçekçi" politikalarından yanadır.

Ama daha önemli olan şey Sovyetler Birliği ve Komintern çerçevesinde mücadele eden eğilimler üzerine burjuvazinin bizzat verdiği genel hükümdür. Burjuvazinin bu konuda bir şey gizlemesi

veya yalan söylemesi için hiçbir neden yoktur ve şu söylenebilir: okyanusun iki tarafındaki tüm –en önemsizler dahil– önemli dünya emperyalizmi örgütleri Muhalefeti can düşmanı bellemiştir. Tüm son dönem boyunca ya resmi önderliğin aldığı birtakım önlemleri onayladıklarını bildirdiler ya da Sovyet rejiminin bir burjuva rejimine doğru "normal evriminde" Muhalefetin tasfiyesinin, fiziksel imhasının (hatta Austen Chamberlain kurşuna dizilmelerini istedi) kesin şart olduğunu söylediler. Elimizde referans kaynakları olmamasına rağmen hafızamıza dayanarak bile bu türden çeşitli yayınları anabiliriz: Fransız ağır sanayisinin *Information Bulletin*'i (Ocak 1927), Londra ve New York *Times* gazetelerinin yayınladığı bildiriler, aralarında haftalık Amerikan dergisi *The Nation*'un da bulunduğu pek çok yayının Austen Chamberlain'in deklarasyonunu yayınlaması, vb. Bu olay tek başına resmi parti basınını, son aylarda partinin geçirdiği ve halen geçirmekte olduğu krizle ilgili olarak sınıf düşmanlarının yargılarını yayınlamaktan vazgeçirmeye yetmiştir. Bu deklarasyonlar Muhalefetin devrimci sınıf doğasını son derece keskin biçimde dile getirmektedir.

Dolayısıyla, inanıyoruz ki, eğer Altıncı Kongre toplanana kadar açıklık adına dikkatle hazırlanmış iki kitap daha yayınlansa çok hayırlı olur: biri Komintern'deki tartışmalarla ilgili ciddi kapitalist basının yargılarını içeren *Beyaz Kitap* ve biri de sosyal demokrasinin paralel yargılarını içeren *Sarı Kitap*.

Her halükârda, sosyal demokratların kendi adlarına bizim tartışmalarımıza bulaşabileceklerine dair uydurulan sahte umacı bizi bir an bile Komintern'in politikası için can alıcı olduğunu düşündüğümüz şeylere açıkça ve kesin biçimde dikkat çekmekten alıkoyamaz. Bu çabaları diplomasiyle, köşe kapmaca oynayarak değil, ancak –hâlâ geliştirmesi gereken– doğru devrimci politika ile boşa çıkarabiliriz.

* * *

Şu anda, program taslağının yayınıyla birlikte, uluslararası proleter devrimin temel teorik ve pratik sorunları doğal olarak bu yeni taslağın ışığında yeniden gözden geçirilmelidir. Aslında, bu taslağın hedefi problemlerin teorik ele alınışı yanında bugüne değin Komintern'in yaptıklarının denetlenmesi ve değerlendirmesi-

dir de. Ancak sorunu bu şekilde ele alarak taslak hakkında sağlıklı bir sonuca varabiliriz ve prensiplere uygunluğunu ve bütünlüğünü, geçerliliğini sınayabiliriz. Bu eleştiriyi elimizdeki son derece kısıtlı zamanda yapılabileceği kadarıyla program taslağına hasredilmiş bir belgede formüle ettik. Eleştirimizde ışık tutmaya önem verdiğimiz temel sorunları üç bölüme ayırdık: 1) Uluslararası Devrim Programı mı Tek Ülkede Sosyalizm Programı mı? 2) Emperyalist Çağda Strateji ve Taktikler 3) Çin Devriminin Özeti ve Perspektifleri, Doğu Ülkeleri ve Tüm Komintern İçin Dersler.

Bu problemleri, uluslararası işçi hareketinin ve özel olarak Komintern'in son beş yıl boyunca yaşadığı deneyimleri inceleyerek analiz etmeye çalıştık. Buradan çıkardığımız sonuç yeni taslağın tamamıyla tutarsız, temel tezlerinin eklektik, bir sistemden yoksun, eksik ve anlatımının da dağınık olduğuydu. Özellikle stratejiyle ilgili kısım son yılların devrimci deneyiminin önemli ve trajik sorularından kaçınma eğiliminin damgasını taşımaktadır.

Burada daha önce Kongreye gönderilmiş olan belgede gözden geçirilmiş olan sorunlarla tekrar ilgilenmeyeceğiz. Yukarıda söylenenlerden de anlaşılabileceği gibi bu mektubun amacı tamamen farklıdır. Burada söz konusu olan, diyebiliriz ki, konjonktür ve politikadır: genel bakış açısıyla, resmen hayata geçirilmiş olan sola dönüşün tam olarak nasıl bir yer işgal ettiğini ortaya çıkararak, bunu SSCB Komünist Partisi ve Komintern içinde daha düne kadar sürekli olarak birbirinden uzaklaşan eğilimlerin *yakınlaşması* için bir kalkış noktası yapmalıyız. Açıktır ki, fikirlerde tam bir netlik dışında hiçbir temelde *yakınlaşma* olamaz, hele dalkavukluk ve bürokratik Bizans oyunları temelinde asla.

Bu dönüş kendini en kaba biçimde SSCB'nin iç sorunlarında gösterdi, zaten itici gücü de oradan kaynaklandı. Dolayısıyla bu mektubu temelde –kendisi de Sovyet devrimindeki krizin sonucu olan– SBKP'deki krize hasredeceğiz. Ama, işçi devletinin önemli sorunlarını tartışırken, tüm iç gelişme ve sorunlarımızda belirleyici bir önemi olan "uluslararası etkenden kendimizi soyutlamamız" mümkün olmadığından, bu mektupta ayrıca program taslağıyla ilgili tezlerimizin bazılarını tekrarlama pahasına Komintern'in faaliyetinin koşul ve yöntemlerini kısaca ele almak durumundayız.

Giriş niteliğindeki bu gözlemlerin sonunda, program taslağı e-

leştirilerimin ve de kongreye gönderilen bu mektubun kongrenin tüm üyelerinin dikkatine sunulacağına yürekten inandığımı belirtmek isterim.[45] Sadece Beşinci Kongrenin beni Yönetim Kuruluna vekil seçmiş olması bile bana bu hakkı tanır. Biçimsel olarak bakıldığında bu mektup, Komintern'in üst kurulundaki hak ve görevlerimi elimden alan adaletsiz karara itiraz etmemin nedenlerinin ifşasıdır.

2. Komintern Kongresi Dört Yıldan Beri Neden Hiç Toplanmadı?

Beşinci Dünya Kongresinden bu yana dört yıl geçti. Bu dönem boyunca önderliğin çizgisi kökten değişti, kuşkusuz bu arada hem farklı seksiyonların hem de bir bütün olarak Komintern'in önderliklerinin bileşimi de. Beşinci Kongrede seçilen başkan, azledilmekle kalmadı partiden de atıldı; ancak Altıncı Kongrenin arifesinde partiye geri alındı.[46] Tüm bunlar –toplanması için hiçbir engel olmamasına rağmen– bir kongre sonrasında yapılmadı. Dünya işçi sınıfı hareketinin ve Sovyet Cumhuriyeti'nin en hayati sorunlarında Komintern Kongresi lüzumsuz görüldü; sanki bir engel, bir ayakbağı gibi yıl yıl ileri atıldı. Ancak herşeye karar verilince, kongre tamamen sonlanmış olaylarla karşı karşıya kalacağı zaman toplandı.

Demokratik merkeziyetçiliğin ruhu kongrenin partinin hayatında belirleyici bir rolü olmasını gerekli kılar. Bu hayat her zaman

---

[45] Troçki'nin Komintern Program Taslağına ilişkin eleştirileri, ancak sıkı bir redaksiyonun ardından Altıncı Kongrede bazı delegelerin dikkatine sunulmasına rağmen, *Şimdi Ne Olacak?* başlıklı belge, Troçki'nin biçimsel olarak yararlandığı, disipline aykırı eylemlere karşı çağrı yapma hakkını tanıyan tüzüğü çiğneme pahasına, Kongre üyelerine ulaştırılmadı. Bu belgeyi ilk kez Troçki'nin kendisi kitabının Fransızca baskısında gün ışığına çıkardı.

[46] Kuruluşundan beri Komintern'in başkanı ve 1924'te de Beşinci Kongre tarafından bu göreve tekrar seçilmiş olan Gregori Zinovyev, 1926'da Stalinist aygıtça bu konumdan uzaklaştırıldı; 1927 Mayısındaki Sekizinci Yürütme Kurulu Plenumuna katılmaktan menedildi; Altıncı Kongrenin açılışına kadar tekrar görevine iade edildiyse de, oturumlara katılmadı. Beşinci Kongrede Yürütme Kuruluna seçilmelerine rağmen, Altıncı Kongreden önce ya da hemen sonra "Troçkist" veya "Brandlerci" sapmaya kapılmalarından ötürü atılanlar şunlardı: Schecht, Rosenberg, Ruth Fisher, Wynkoop, Roy, Bordiga, Çen Tu-ziu, Scheffło, Kamenev, Troçki, Treint, Sellier, Girault, Doriot, Neurath, Höglund, Kilboom, Samuelson.

ifadesini kongrelerde, bunların hazırlıklarında ve çalışmalarında bulmuştur. Bugün kongreler gereksiz bir fazlalık ve ayakbağı bir formaliteden ibarettir. SBKP'nin On Beşinci Kongresi suni bir şekilde bir yıldan fazla ertelenmiştir. Komintern Kongresi dört yıllık bir gecikmeyle toplanmıştır. Hem de ne dört yıl! Son derece önemli tarihsel olaylar ve büyük görüş ayrılıklarıyla dolu bu dört yılda, sayısız bürokratik kongre ve konferans, İngiliz-Rus Komitesinin berbat toplantıları, süs işlevi gören Emperyalizme Karşı Mücadele Birliğinin kongreleri, Sovyetler Birliği'nin Dostlarının tiyatrovari kongreleri, kısaca Komünist Enternasyonal'in normal üç kongresi dışında herşey için zaman bulunmuştur.

Yabancı delegelerin görülmemiş zorluklarla karşı karşıya kaldığı ve bazılarının bu yolda canını verdiği iç savaş ve kuşatma yıllarında bile SBKP ve Komintern Kongreleri proleter partisinin kurallarına ve ruhuna uygun olarak toplanmıştır. Şu anda neden bu yapılmıyor? Şu anda "pratik" işlerin başımızdan aşkın olduğunu söylemek partinin beyninin ve iradesinin önderliğin işini geride bıraktığını ve kongrelerin en ciddi ve önemli olaylarda bir engel oluşturduğunu kabul etmektir. Bu da partinin bürokratik tasfiyesinin yoludur.

Resmi olarak, son dört küsur yıl boyunca her sorun KEYK veya Prezidyum tarafından halledilmiştir; ama gerçekte bunları halleden Sovyetler Birliği Komünist Partisi Politik Bürosudur, daha da kesin söylersek parti aygıtının üstüne çıkan Sekretaryadır. Burada sorgulanan şüphesiz SBKP'nin ideolojik etkisi değildir. Söz konusu etki Lenin zamanında çok daha büyüktü ve olağanüstü yapıcı bir önemi vardı. Hayır burada sorgulanan SBKP MYK'sının herşeye kadir sekretaryasıdır. Bu sekretarya tamamen kapalı kapılar ardında işlemektedir. Bu olgunun Lenin döneminde esamisi bile yoktu ve Lenin partiye verdiği son nasihatinde buna karşı sıkı sıkıya uyarıda bulunmaktadır.

Komintern bütün ulusal seksiyonların tâbi olduğu yegâne enternasyonal parti olarak ilân edilmiştir. Lenin bu konuda hayatının son gününe dek ılıştırıcı rolü oynamıştır. Politik önkoşulların yetersiz olduğu durumlarda merkeziyetçiliğin bürokratizme doğru yozlaşacağı korkusuyla birçok kez önderliğin merkeziyetçi eğilimlerine karşı uyarıda bulunmuştur. Komünist Partilerin politik ve

ideolojik olgunlukları, kendi deneyimleri temelinde bir iç ritimle gelişir. Komintern'in varlığı ve SBKP'nin onun içinde oynadığı belirleyici rol bu ritmi hızlandırabilir. Ama bu hızlandırma ancak bazı zorunlu sınırlar içinde tasavvur edilebilir. Bağımsız faaliyet, özeleştiri ve öz yönetim kapasitesinin yerine katı idari önlemler koyulursa tamamen zıt sonuçlar elde edilebilir, ki birçok durumda da böyle sonuçlar elde edilmiştir. Buna rağmen, Lenin çalışamayacak hale geldiğinde zafer kazanan, sorunların aşırı merkeziyetçi ele alınış tarzı oldu. Yürütme Komitesi, birleşik dünya partisinde, yalnızca dünya partisinin kongresine karşı sorumlu tam yetkili merkez komite olarak ilân edilmişti. Ama gerçekte ne görüyoruz? En gerekli olduğu dönemlerde hiç kongre çağrısı yapılmadı: Sadece Çin devrimi bile iki kongre toplanması için yeterli nedendi. Teorik olarak Yürütme Komitesi dünya işçi hareketinin yetkili merkeziydi; gerçekte son birkaç yılda tekrar tekrar insafsızca yenilendi. Beşinci Kongre tarafından seçilen ve önder konumdaki bazı üyeler atıldı. Aynı şey Komintern'in tüm –en azından önemli– seksiyonlarında da yaşandı. Sadece Kongreye karşı sorumluluğu bulunan Yürütme Komitesini –kongre toplanmadığına göre– kim değiştiriyordu? Yanıt çok açıktır. SBKP'nin yönetici çekirdeği her değiştiğinde, Komintern'in kurallarına ve Beşinci Kongrenin kararlarına aykırı olarak Yürütme Komitesi üyelerini yeniliyordu.

SBKP'nin yönetici çekirdeğindeki değişiklikler, adeta hep beklenmedik biçimde ve sadece Komintern'i değil SBKP'yi de devre dışı bırakarak, hep kongre aralarında ve SBKP'den bağımsız olarak ve aygıt tarafından fiziki kuvvet uygulanarak yapılıyordu.

Önderlik "sanatı" partiyi bir *oldubitti* ile karşı karşıya bırakmaktan ibaretti. Sonra da kapalı kapılar ardında işleyen mekanizmaya uygun olarak ertelenmiş olan kongre, önderliğin yeni kompozisyonuna uygun bir şekilde seçiliyordu. Aynı zamanda da bir önceki kongrede seçilmiş olan önceki yönetici çekirdek hemen "parti düşmanı zirve" olarak etiketleniyordu.

Bu süreçteki önemli aşamaları tek tek anlatmak uzun sürer. Ben sadece bir tek –ama bir düzineye bedel– gerçeği vurgulamakla yetineceğim. Beşinci Kongre, sadece resmi bakış açısından değil, gerçekten de Zinovyev grubunca yönetildi. "Troçkizm" diye adlandırılan şeye karşı mücadelesiyle kongreye damgasını vuran bu

grup oldu. Kapalı kapılar ardında oynanan oyunlar ve düzenbazlıklar büyük ölçüde kongrenin ana hedeflerinden sapmasına yol açtı. Bu da sonraki yıllarda görülen büyük hatalara kaynaklık etti. Başka bir yerde bunlar ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Burada şunu söylemekle yetinelim ki Beşinci Kongrenin önde gelen hizbi, Komintern'in pek çok partisinde varlığını Altıncı Kongreye kadar sürdürememiştir. Bu hizbin merkez grubuna gelince, bunlar Zinovyev, Kamenev, Sokolnikov ve diğerlerinin şahsında, 1926 Temmuz deklarasyonuyla "1923 Muhalefetinin esas çekirdeğinin, proleter çizgiden sapmanın tehlikelerine ve aygıt rejiminin tehdit edici şekilde büyümesine karşı doğru olarak uyarıda bulunduğundan artık *hiçbir şekilde şüphe edilemeyeceğini*" kabul etmiştir.

Ama hepsi bu kadar değil. Merkez Komiteyle Merkez Denetleme Kurulunun ortak plenumunda (14-23 Temmuz 1926) Beşinci Kongrenin düzenleyicisi ve yöneticisi Zinovyev "hayatı boyunca işlediği temel hataların" şunlar olduğunu söyledi: 1917'deki hatası[47] ve 1923'te Muhalefete karşı mücadele etmesi (bu deklarasyon daha sonra On Beşinci Parti Kongresinden önce Merkez Komite tarafından tekrar basıldı).

"İkinci hatamın" diyordu Zinovyev, "daha tehlikeli olduğunu düşünüyorum, zira 1917'deki hata Lenin hayattayken işlenmişti ve Lenin tarafından düzeltildi ... ama 1923'teki hatamı oluşturan..."

ORJONİKİDZE: "Öyleyse neden milletin kafasını boş yere şişirdiniz?"

ZİNOVYEV: "Evet, sapma konusunda ve parti aygıtının bürokratik baskısı konularında Troçki'nin haklı olduğu ortaya çıktı."

Ama *politik çizginin* ve *parti rejiminin* bu kötü yola düşüşü, sapmaların her türlüsünü içeriyordu. 1926'da Zinovyev 1923 Muhalefetinin bu konularda haklı olduğunu ve hayatındaki en büyük –Ekim ayaklanmasına karşı çıkmasından bile büyük– hatasının

---

[47] Kamenev ve bazı başka Bolşevik önderlerle birlikte Zinovyev de 1917 sonbaharında Lenin'in savunduğu silahlı ayaklanmaya şiddetle karşıydı. Zinovyev ve Kamenev'in karşı oylarına rağmen Merkez Komite ayaklamanın tarihini belirlemeye ve tüm gücünü bu işe sevk etmeye karar verince, iki muhalif Maksim Gorki'nin gazetesi *Novaya Jizn*'de bir bildiri yayınlayarak Lenin'in tutumundan kendilerini ayırdılar ve ayaklanma sürecinin durdurulmasını talep ettiler. Hâlâ Kerenski'nin polisinden saklanmakta olan Lenin, bunun üzerine bu ikiliyi "korkaklık"la ve "grev kırıcılığı"yla suçladı ve Merkez Komiteye derhal partiden atılmalarını önerdi.

1923-1925'te "Troçkizm"e karşı yürüttüğü mücadele olduğuna karar vermişti. Buna rağmen son günlerde gazeteler Merkez Denetleme Kurulunun, "Troçkist saçmalıklardan vazgeçtikleri" için Zinovyev ve ortaklarını tekrar partiye aldığını yazdı. Tümüyle belgeli olmasına rağmen torunlarımıza ve torunlarımızın torunlarına bir hicivcinin elinden çıkmış gibi görünecek bu inanılmaz hadise, şayet sadece bir kişi veya grupla ilgili olsaydı, şayet bu olay son yıllarda Komintern'de verilmiş olan ideolojik mücadeleyle sıkı sıkıya bağlı olmasaydı, şayet bürokratik yöntemlerin sınır tanımayan gücü yüzünden kongreyi dört yıl erteleyen koşullardan organik olarak türemiş olmasaydı, belki de bu mektupta sözü edilmeye değmezdi.

Şu anda, Komintern'in ideolojisi yönlendirilmiyor. Bizzat üretiliyor. Teori, bir bilgi ve öngörü aracı olmaktan çıkıp bir yönetim aracı haline gelmiştir. Belli bazı görüşler Muhalefete atfedilip sonra da Muhalefet bu "görüşler" ışığında yargılanıyor. Bazı bireyler "Troçkizm" ile ilişkilendiriliyor ve sanki mesele bir bakanlığın personelini oluşturan memurlar meselesiymiş gibi görevlerinden azlediliyorlar. Zinovyev vakası hiç de istisnai bir durum değil. Sadece diğerlerinden daha çok göze batıyor, zira söz konusu kişi Komintern'in eski başkanı, Beşinci Kongrenin yöneticisi ve esinleyicisi.

Bu tip ideolojik çalkantılar kaçınılmaz olarak, hep yukarıdan aşağı gelişen ve çoktan bir sisteme kavuşmuş olup, bir şekilde sadece SBKP'nin değil, Komintern'deki diğer partilerin de normal rejimi haline gelmiş olan örgütsel çalkantıları beraberinde getirir. İstenmeyen bir önderliğin lağvedilmesi için öne sürülen nedenler genellikle gerçek güdüleri yansıtmaz. Fikirler dünyasındaki ikiyüzlülük rejimin tam bürokratikleşmesinin kaçınılmaz sonucudur. Bu yıllarda Almanya, Fransa, İngiltere, Amerika, Polonya vb.deki Komünist partilerin lider kadroları birçok kez korkunç oportünist yollara başvurdular. Ama hiçbir ceza görmediler, zira SBKP'nin iç sorunları karşısında aldıkları tavır onları koruyordu. Muhalefete karşı oy kullanmak, hatta daha ileri gidip ulumak, tepeden gelecek darbelere karşı kalkan oluyordu. Alttan gelebilecek darbelere gelince, bunlara karşı garanti sağlayan şey aygıtın her türlü kontrolden muaf olmasıydı.

Son olaylar hâlâ hafızalarımızdan silinmiş değil. Çok yakın döneme kadar, Çin'deki Tu-ziu, Tang Ping-şan ve ortakları vb. tamamen Menşevik olmalarına rağmen, Muhalefetin eleştirisi karşısında olduğu gibi, hep Komintern Yürütme Komitesinin tam desteğini aldılar. Bunda şaşılacak bir şey yok: KEYK'in Yedinci Plenumunda Tang Ping-şan şöyle diyordu:

> Troçkizmin ilk ortaya çıkışıyla birlikte Çin Komünist Partisi ve Çin Komünist Gençliği hep birlikte Troçkizme karşı cephe aldı." [*Tutanaklar*, s.805]

Bizzat KEYK'de ve onun aygıtları içinde, Rusya, Finlandiya, Almanya, Bulgaristan, Macaristan, Polonya ve diğer ülkelerde ellerinden geldiğince proleter devrime karşı çıkan ama iyi günde bunu telâfi etmek için "Troçkizm"e karşı mücadelede boy gösteren unsurlar önemli bir rol oynamaktadır. Tang Ping-şan sadece bir kurbandır, eğer efendileri dururken bütün suç onda kaldıysa, bu sorumsuz rejimin bir günah keçisine ihtiyaç duymasındandır.

Ne yazık ki sadece SBKP'de değil bir bütün olarak Komintern'de son beş yılın en belirgin, en genel ve tehlikeli özelliğinin *bürokratizmin* ve onunla birlikte keyfiliğin derece derece ve giderek artan bir şekilde *yayılması* olduğu yolundaki resmi iddiayı bırakın reddetmek, yumuşatmaya çalışmak bile mümkün değildir.

Tüzüklerin göz ardı edilmesi ve çiğnenmesi, hem örgütte hem de fikirler sahasında sürekli çalkantılar oluşması, kongrelerin ertelenmesi, konferanslarda çoktan olup bitmiş şeylerin tartışılması, keyfiliğin artması; tüm bunlar rastlantı olamaz, bunların hepsinin derin nedenleri olmalıdır.

Bu olguları sadece ya da öncelikle kişisel temelde, kliklerin mücadelesi vb. şeklinde açıklamak Marksizm açısından anlamsızdır. Kuşkusuz bu tip faktörlerin önemli bir rolünün olduğunu söylemek bile gereksizdir. (Lenin'in Vasiyetine bakınız). Ama burada işin içinde öyle derin ve öyle uzun süreli bir süreç var ki, nedenleri sadece psikolojik değil aynı zamanda politik de olmalı ve nitekim öyledir de.

SBKP'nin ve Komintern'in tüm rejiminin bürokratikleşmesinin temel nedeni önderliğin politik çizgisiyle proletaryanın tarihsel çizgisinin arasının giderek açılmasında yatmaktadır. Bu iki çizgi-

nin örtüşme derecesi azaldıkça, önderliğin çizgisi gerçeklerle çelişmeye, çizgiyi parti gereklerine göre eleştiriye açarak sürdürmek zorlaşmaya ve çizgi, aygıtın hatta devletin önlemleriyle tepeden dayatılmaya başladı.

Ama önderliğin çizgisiyle proletaryanın tarihsel çizgisi, yani Bolşevik çizgi arasındaki açıklık ancak proletarya dışındaki sınıfların baskısıyla ortaya çıkabilir. Genel olarak bakıldığında bu baskı son beş yılda inanılmaz boyutlara ulaştı ve her iki yönde de -hem dünyada hem de SSCB'de- çok zararlı oldu. Parti aygıtı partinin eleştiri ve kontrolünden uzaklaştıkça, önderlik de aygıt aracılığıyla proletarya dışı sınıfların özlem ve önerilerine açık bir hale geldi. Bu da politik çizgiyi daha sağa kaydırarak bu çizgiyi öncü proleterlere benimsetmek için daha sert bürokratik önlemler alınmasını gerekli kıldı.

Politik olarak geriye yuvarlanma süreci böylece kaçınılmaz olarak örgütsel baskı tedbirleriyle tamamlandı. Bu şartlar altında önderlik Marksist eleştiriye daha fazla tahammül edemedi. Bürokratik rejim "biçimci"dir; ona en uygun ideoloji skolastik felsefedir. Bir bütün olarak bakıldığında son beş yıl, Marksizm ve Leninizmin skolastik tahrifine, ve bunların, politik geri kayışa ve bürokratik gaspçılık ruhuna kölece uyarlanmasına hasredilmiştir. "Kulakların sosyalizme doğru gelişmesine izin verin", "zenginleşin!", "aşamaları atlamamak", "dört sınıf bloğu", "iki sınıf partisi", "tek ülkede sosyalizm"; sağa kayan merkezciliğin ürettiği tüm bu fikirler ve sloganlar kaçınılmaz olarak Marx ve Lenin'in gerçek öğrencilerine karşı ceza yasasının maddelerinin uygulanmasına yol açtı.

Skolastik sefaletin nedenlerinin, bürokratizmin ve keyfiliğin ilerlemesinin Marksist yorumunun, asla önderliğin kişisel sorumluluğunu ortadan kaldırmayacağını, tam tersine daha da arttıracağını söylemek gereksizdir.

3. 1923-1927 Döneminin Politikası

Şüphesiz, Altıncı Kongrenin sürekli ertelenmesinin ardında yatan en temel güdülerden biri büyük bir uluslararası zafer beklenmesiydi. Böyle zamanlarda insanlar yakın tarihli yenilgileri u-

nutmaya daha eğilimlidirler. Ama zafer bir türlü gelmiyordu, bu da tesadüf değildir.

Bu dönemde Avrupa ve dünya kapitalizmi kendisine yeni ve son derece önemli bir soluklanma fırsatı bahşedildiğini gördü. Sosyal demokrasi 1923'ten sonra ciddi şekilde güçlendi. Komünist partilerin büyümesi önemli ölçüde değildi –her halükârda Beşinci Kongreyi esinleyen kehanetlerde müjdelenenden sonsuz ölçüde küçük büyümeler. Şunu belirtmeliyiz ki bu, hem Komintern'in örgütleri hem de onların kitleler üzerindeki etkileri için geçerlidir. Birlikte alındığında, bu sonuncusu 1923'ün sonbaharından itibaren ve söz konusu dönem boyunca azalan bir eğri çizdi. Bu dört beş yıl boyunca komünist partilerin kendi liderliklerinin sürekliliğini ve istikrarını koruduğunu iddia edebilecek kadar cüretkar birinin çıkacağını sanmıyoruz. Tam tersine, süreklilik ve istikrar gibi özelliklerin, önceden en garantili oldukları SSCB Komünist Partisinde bile tamamen hasara uğradıkları ortaya çıkıyordu.

Söz konusu dönem boyunca Sovyet Cumhuriyeti ekonomi ve kültürde ciddi gelişmeler kaydederek, ilk defa tüm dünyaya sosyalist yönetimin gücünü ve önemini ve özellikle içinde barındırdığı büyük imkânları gösterdi. Ama bu başarılar bizzat dünya devriminin çeşitli yenilgilerine malolan ve kapitalizmin sözde istikrar kazanması temelinde gelişti. Bu da Sovyet Cumhuriyeti'nin dış konumunu kötüleştirmekle kalmadı, içteki güç ilişkilerine de proletaryanın aleyhine bir yön verdi.

SSCB'nin Lenin'in deyimiyle "tamamen kapitalist bir dünyada izole edilmiş bir öncü" olarak kalmaya devam etmesi, hatalı bir önderlik sonucunda, ulusal ekonominin gelişiminde kapitalist güç ve eğilimlerin ciddi, daha doğrusu endişe verici bir boyut kazandığı biçimlere yol açtı. İyimser tahminlerin tersine, ekonomideki iç güç ilişkileri proletaryanın aleyhine gelişti. SSCB'nin içinden çıkamadığı sıkıntılı krizler de buradan patlak verdi.

Ekim Devriminin krizinin *temel* nedeni, proletaryanın uğradığı acımasız yenilgiler nedeniyle dünya devriminin gecikmesidir. 1923'e kadar, bu yenilgiler savaş sonrası hareket ve ayaklanmaların komünist parti eksikliğini veya zayıflığını duymasından kaynaklanıyordu. Ama 1923'ten sonra durum hızla değişti. Artık karşımızda duran şey, proletaryanın yenilgisi değil Komintern politi-

kalarının bozguna uğramasıdır. Bu politikanın Almanya'da, İngiltere'de, Çin'de ve diğer bir dizi ülkede yaptığı hataların tüm Bolşevik parti tarihinde bir eşini bulamazsınız; buna benzer bir şey bulabilmek için 1905-1917 yılları arasındaki –veya daha önceki– Menşevizm tarihini araştırmak gerekir.

Komintern'in büyümede gecikmesi, doğrudan son beş yıldaki hatalı politikalarının ürünüdür. Bundan "istikrar"ın sorumlu olduğu söylenemez, şüphesiz istikrarın doğasını skolastik biçimde kavramıyorsanız veya amacınız sorumluluğu başkasına yamamak değilse. İstikrar gökten zembille inmedi; dünya kapitalist ekonomisinin mevcut koşullarında kendiliğinden gerçekleşen bir değişimin ürünü de değildir. Tam olarak sınıf güçlerinin politik ilişkilerinde ters yönde bir değişmenin ürünüdür. Proletarya Almanya'da 1923'te önderliğin tavizleriyle gücünün eridiğini gördü; İngiltere'de Komintern'in 1926'ya kadar birlikte hareket ettiği önderlik tarafından kandırıldı ve ihanete uğradı; Çin'de Komintern Yürütme Komitesinin politikası proletaryayı 1925-1927'de Kuomintang'ın ağına düşürdü. Bunlar yenilgilerin kesin nedenleridir, ama daha önemlisi, bu başarısızlıkların *moral bozucu niteliğidir.* Doğru politikalar izlenseydi de yenilginin kaçınılmaz olacağını kanıtlamaya çalışmak, saçma bir kaderciliğe düşmek ve devrimci önderliğin rolü ve önemiyle ilgili Bolşevik kavrayışı terk etmek demektir.

Hatalı politikaların proletaryayı bozguna uğratması politik açıdan burjuvaziye rahat bir nefes aldırdı. Burjuvazi de bu boşluktan istifade ederek ekonomik konumunu sağlamlaştırdı. 1923 Ekiminde Alman Komünist Partisi taviz verince başlayan istikrar döneminin ayrım noktasını işte bunlar oluşturur. Şüphesiz burjuvazinin ekonomik konumunu pekiştirmesi politik ortam üzerinde "istikrar kazandırıcı" bir etki yapmıştır. Ama son beş yıldaki istikrar döneminde kapitalizmin belini doğrultmasının asıl nedeni Komintern önderliğinin olaylara ciddi bir bakış açısıyla yaklaşmamasıdır. Devrimci durumlar eksik değildi. Ama önderler bunları değerlendirmekte kronik biçimde kifayetsizdiler. Bu eksiklik kişisel veya tesadüfi değildir; daha çok, tutarsızlığını sakin dönemde saklayabilen ama devrimci dönemlerin ani değişikliklerinde kaçınılmaz biçimde hezimete yol açan merkezci yolun sonucudur.

SSCB'nin ve önder partinin iç evrimi, uluslararası durumdaki kaymaları birebir yansıtmış, ve böylece yalıtık gelişme ve tek ülkede sosyalizm gibi yeni gerici teorileri örneklemeyle çürütmüştür. Doğal olarak SSCB'deki önderliğin yönelimi KEYK'inkinin aynıydı. Sağa kayan merkezcilik uluslararası alanda olduğu kadar iç politikada da aynı korkunç zarara neden oldu: proletaryanın ekonomik ve politik konumunu zayıflatmak.

Şu anda hayata geçirilmekte olan sola dönüşün önemini kavrayabilmek için, sadece 1926-27'den beri aleni yürütülen sapkın sağ merkezci genel davranış çizgisini değil, aynı zamanda geriye kayışı hazırlayan 1923-1925'in ultra-solculuğunu da büsbütün ve açıkça bilmek gerekir. Dolayısıyla mesele, düşman sınıf güçlerinin baskısı altında ve önderliğin istikrarsızlığı ve dar görüşlülüğü nedeniyle hem iç hem de dış sorunlara bakışta Leninizmin düzeltilmesi, değiştirilmesi ve gerçek anlamda revizyonunun söz konusu olduğu Lenin sonrası beş yıl hakkında bir hüküm verme meselesidir.

Daha 1923'teki SBKP On İkinci Kongresinden itibaren Sovyetler Birliği'nin ekonomik sorunları hakkında iki tutum net bir şekilde belirdi; bu iki tutum son beş yılda gelişti ve geçen kış patlak veren tahıl alım krizinin ışığında test edilecek hale geldiler. Merkez Komite köylülükle ittifakı tehdit eden en önemli şeyin sanayinin gelişmemiş olması olduğunu savunuyordu; bu bakış açısının ispatını da 1923 sonbaharındaki "satış krizi"nde buluyordu. Geçici karakterine rağmen bu kriz resmi önderliğin ekonomik politikasında derin bir iz bıraktı. On İkinci Kongrede (1923 baharı) benim geliştirdiğim bakış açısı, farklı bir yaklaşımla, "*smiçka*" ile proletarya diktatörlüğünü tehdit eden temel tehlikenin, tarımsal ve sınai ürünlerin fiyatları arasındaki açılmayı sembolize eden ve sınai geriliği yansıtan "makas"ta yattığını ileri sürüyordu; bu orantısızlığın daha da ilerlemesi kaçınılmaz olarak tarımda, zanaatlarda ve genel olarak kapitalist güçlerin gelişmesinde bir fark doğuracaktı.[48] Daha On İkinci Kongrede bu görüşü geliştirmiştim. O dö-

[48] Troçki'nin bu noktadaki ısrarı ve sanayiye ülkenin ekonomik yaşamında başat rolü veren ve ona tarımı geriliğinden kurtarıp toplumsal ve makineleşmiş bir seviyeye çıkarma olanağı sağlayan uzun dönemli sanayileşme planı önerileri diğer parti önderlerince düşmanlıkla ya da alayla karşılandı. 6 Ocak 1924'te Yürütme Kurulunda

nemde, diğerlerinin yanında *eğer sanayi geri kalırsa*, iyi hasatların sosyalist değil kapitalist eğilimler için temel faktör haline geleceği, zira kapitalist unsurların eline sosyalist ekonominin organizasyonunu bozacak bir alet vereceği fikrini de öne sürmüştüm.

İki tarafın ortaya koyduğu iki temel formül sonraki beş yılın mücadelesiyle örtüşecekti. Bu yıllarda özünde saçma ve gerici olan suçlamalar, Muhalefetin "mujikten korktuğunu", "iyi bir ürün almaktan korktuğunu", "köylünün zenginleşmesinden korktuğunu" ve son olarak, "köylüyü yağmalamayı istediğini" ileri sürüyordu. Böylece daha On İkinci Kongrede ve 1923 sonbaharındaki tartışmalarda resmi hizip sınıf kriterinden reddedip, genel olarak "köylülük", "iyi ürün", ve genel olarak "zenginleşme" gibi kavramlarla hareket etmişti. Zaten sorunun böyle ele alınışı, NEP temelinde oluşan, devlet aygıtıyla bağlantılı hale gelen, baskıya direnen ve Leninist projektörün ışığından kaçmaya çalışan yeni burjuva katmanların baskısına kendini açma anlamına geliyordu.

Bu süreçte uluslararası düzeydeki olaylar belirleyici bir önem kazandı. 1923'ün ikinci yarısı Almanya'da bir proleter devrim beklentisiyle geçti.

Bu durum çok geç ve çok tereddütlü bir şekilde değerlendirildi. Resmi Stalin-Zinovyev önderliğinde büyük sürtüşme yaşandı; ama tabii, ortak merkezci çizgi içinde kalarak. Tüm uyarılara rağmen ancak son anda bir hareketlilik sağlanabildi; herşey kritik mevzileri düşmana direnmeden teslim eden Alman Komünist Partisinin önderliğinin verdiği tavizlerle sona erdi.

Bu yenilgi kendi içinde endişe verici nitelikteydi; ama durumu daha da vahim kılan, olayların gerisinde kalma politikasıyla büyük ölçüde bu yenilgiye neden olan KEYK, bozgunun boyutlarını anlayamadı, derinliğini kavrayamadı, düpedüz idrak edemedi.

Rus parti önderliği adına konuşan Zinovyev, partideki ihtilâfı şöyle açıklıyordu: "Bana öyle geliyor ki yoldaşlar, boş yere güzel bir plan fikrine takılıp kalmak, iyi bir planın her derde deva, bilgeliğin son sözü olduğu şeklindeki moda fikre taviz vermektir. Troçki'nin bakış açısı pek çok öğrenciyi derinden etkilemiştir. «Merkez Komitenin planı yok, gerçekten bir planımız olmalı!» haykırışlarını bugün birçok öğrenciden duymaktayız. Rusya gibi bir ülkede ekonominin yeniden inşası devrimin en güç noktasıdır.... Biz ulaşım işlerinin Cerjinski, ekonominin Rikov, maliyenin ise Sokolnikov tarafından yönetilmesini istiyoruz; öte yandan Troçki, herşeyi bir «devlet planı» yardımıyla yürütme arzusunda." (*Daily Worker*, 12 Nisan 1924)

Önderlik inatla devrimci durumun hâlâ gelişmekte olduğunu, nihai çarpışmaların kısa bir zaman sonra başlayacağını iddia etti. *İşte Beşinci Kongre 1924'te yönelimini bu tamamen yanlış değerlendirmeye göre oluşturdu.*

Sanki önceden görmüş gibi Muhalefet 1923'ün ikinci yarısında son anın yaklaştığı uyarısını yaptı, silâhlı bir ayaklanmaya yönelik çalışma yapılmasını talep etti ve böyle tarihsel anlarda birkaç haftanın hatta birkaç günün devrimin kaderi üzerinde yıllar sürecek etki yapabileceğini söyledi. Öte yandan, sonraki altı ay boyunca (Beşinci Kongre öncesindeki dönem) Muhalefet ısrarla devrimci durumun geçip gitmiş olduğunu iddia etti; artık ters ve kötü rüzgâra karşı önlem alma zamanı geldiğini, gündeme alınması gerekenin silâhlı ayaklanma değil, hücuma geçmiş düşmana karşı savunma çarpışmaları vermek (kitleleri kısmi talepler çerçevesinde birleştirmek, sendikalarda dayanak noktaları yaratmak, vb.) olduğunu söyledi.

Ama olanları ve olacakları iyi tahlil edebilmenin adı "Troçkizm" oldu ve hemen "tasfiyecilik"le suçlandı. Politik bir geri çekilme konumunda olmasına rağmen Beşinci Kongre gösterişli bir şekilde ayaklanmaya yöneldi. Tek bir hareketle kafa karışıklığının tohumlarını ekerek tüm komünist partilere yolunu şaşırttı.

İstikrara ani ve açık dönüş yılı olan 1924 yılı, aynı zamanda Bulgaristan ve Estonya'daki maceraların ve genelde de, olayların akışına gitgide daha güçlü biçimde ters düşen ultra-sol gidişin yılı oldu. Proletarya dışında hazırlop devrimci güçler arayışı, çeşitli ülkelerde sözde köylü partilerinin idealize edilişi, Radiç ve LaFollette'le flört edilmesi, Kızıl Sendikalar Enternasyonali'nin aleyhine Köylü Enternasyonali'nin rolünün abartılması, İngiliz Sendika önderliğinin hatalı değerlendirilmesi, Kuomintang'la sınıflarüstü bir dostluk kurulması vb. hep bu tarihten itibaren olmuştur. Ultra-sol gidişin, kendine destek yapmak için maceracı bir şekilde üzerine atladığı tüm bu koltuk değnekleri, zamanla, ultrasolcuların 1924-1925 istikrar sürecine çarparak paramparça olan durumlarla artık karşılaşmadıkları andan itibaren bunun yerini alan apaçık sağcı gidişin temel sacayakları oldular.

Alman proletaryasının yenilgisi 1923 sonbahar tartışmalarını başlatan şok oldu. SBKP resmi önderliğinin anlayışına göre bu

tartışmaların temel görevi, kendiliğinden ekonomik gelişmelere pasif uyarlanma çizgisini bir iç politika olarak onaylamaktı. Uluslararası sorunlara gelince, en önemli şey devrimci durumların en garantilisinin kaçırıldığı olgusunu örtbas etmekti.

Yine de Alman proletaryasının uğradığı bozgun, 1923'ün endişeli bekleyişiyle gerilmiş olan kitlelerin bilincine işledi. Alman önderliğinin teslimiyeti işçi saflarında –sadece Almanya'da değil, SSCB ve diğer ülkelerde de– genel olarak dünya devrimine karşı bir şüphe oluşturdu. Bulgaristan ve Estonya'daki yenilgiler de buna tuz biber ekti. 1925'in sonlarına doğru istikrarın varlığını (başladıktan bir buçuk yıl sonra) resmen kabul etmek gerekli oldu, ama çatlaklar çoktan oluşmaya başlamıştı (İngiltere'de, Çin'de). Dünya devrimine karşı duyulan ve kısmen kitleleri de saran hayal kırıklığı, merkezci önderliği, sonradan rezil biçimde tek ülkede sosyalizm teorisiyle taçlandırılacak olan katı ulusal bakış açılarına doğru itti.

Durumu kavramaktan aciz olan 1924-1925'in ultra-solculuğu, yerini olanca haşinliğiyle bir sağ kaymaya bıraktı. Yeni politika, "aşamaları atlamama" teorisi çerçevesinde, sömürge burjuvazisine, küçük burjuva demokrasisine ve sendika bürokrasisine, "güçlü orta sınıf köylüler" olarak kutsanan kulaklara ve memurlara uyma politikasını, "düzen" ve "disiplin" adı altında benimsedi.

Tali sorunlar konusunda Bolşevizm görüntüsünü korumayı başaran sağ-merkezci politika büyük olayların kabaran dalgasıyla sürüklendi ve Çin devrimi ve İngiliz-Rus komitesi konularında tamı tamına Menşevik ve yıkıcı tacını taktı. Tüm devrimci tarih boyunca merkezciliğin iniş çıkış grafiğini bu kadar mükemmelleştirdiği görülmedi, bu noktaya bir daha varacağı da şüphelidir, zira bu kez hem maddi alanda hem de fikir alanında Komintern'in muazzam kaynakları elinin altındaydı; ayrıca proleter devletin elindeki kaynaklar sayesinde kendisini her türlü direniş ve eleştiriye karşı peşinen silahlandırabiliyordu.

KEYK'in politikasının nesnel sonuçları, istikrara ortam hazırlamak, devrimi daha da ileri atmak ve SSCB'nin uluslararası konumunu muazzam ölçüde kötüleştirmek oldu.

* * *

İki eğilimin 1923'le birlikte başlayan mücadele sürecinde, sosyalist inşanın temposu sorunu, teorik bakımdan, iç ve dış sorunlardaki fikir ayrılıklarını bir kör düğüme çevirmiştir.

Burjuvaziden devralınmış ve elde hazır bulunan sermaye sayesinde gerçekleştirilen yeniden inşa döneminin (1923-1927) hayaliyle gözü boyanmış olan resmi önderlik, gitgide bağımsız ekonomik kalkınmayı kendinden menkul bir hedef olarak benimsedi ve hataların bu en büyüğüne uluslararası yenilgilerin darbesi de eklenince sonunda ortaya tek ülkede sosyalizm teorisi çıktı. Tam da yeniden inşa döneminin bitişinin dünya ekonomisiyle bütünleşme ihtiyacını giderek daha buyurucu kıldığı bir dönemde dünya ekonomisinden kopuş vazedilmeye başlandı.

Ekonomik kalkınmanın hızı sorunu resmi önderlik tarafından bir sorun olarak dahi görülmüyordu. Bu önderlik ihracat ve ithalât aracılığıyla dünya pazarına bağlanmak zorunda kaldıkça, Sovyet ekonomisinin bu pazar tarafından ayar gördüğünü zerrece anlamıyordu.

Sovyet inşasının dünya ekonomisi ve dünya politikası tarafından koşullandırıldığını ısrarla belirtince, resmi çizginin yöneticileri ve akıl vericileri bizi yanıtlıyordu: "Bizim sosyalist gelişimimize uluslararası faktörü sokmaya gerek yoktur" (Stalin), veya "Sosyalizmi ancak salyangoz hızıyla inşa edebiliriz" (Buharin). Eğer bu fikri –yani ekonomik gelişmemizin temposu sorununa "uluslararası faktörü sokmaya gerek olmadığı" fikrini– mantıksal sonucuna götürürsek, görürüz ki, Ekim Devriminin kaderine Komintern'i "sokma"ya gerek yoktur, çünkü Komintern "uluslararası faktör"ün devrimci ifadesinden başka bir şey değildir. Sorun şu ki, merkezcilik asla fikirlerini sonuna kadar götürmez.

Tempo sorunu sadece iktisatta değil, "yoğunlaşmış ekonomi" olan politikada da özellikle belirleyici öneme sahiptir.

Eğer iç meselelerde sekteye uğramamızın –fazla ilerleme korkusuyla giderek artan bir sekteye uğrama– sebebi ekonomiye yanlış bir yaklaşım ise, tersine uluslararası devrimin sorunları cephesindeki sistematik tempo kaybının sebebi de, devrimci durumu tam anlamıyla kavrayıp kritik anda ondan istifade etmekte göste-

rilen merkezci kifayetsizliktir. Şüphesiz, Alman proletaryasının doğru bir önderlikte *kesinlikle* zafere ulaşıp iktidarı alacağını; veya önderlik doğru bakabilseydi İngiliz proletaryasının *kesinlikle* Genel Konseyi devirip proletarya zaferini hızlandıracağını veya Kuomintang'ın bayrağı altına itilmeseydi Çin proletaryasının tarım devrimini zaferle sonuçlandırıp yoksul köylüleri ardına katarak *kesinlikle* iktidarı ele geçireceğini söylemek bilgiçlik taslamak olur. *Ama bu üç olasılık için de kapı açıktı*; ve Almanya'da ardına dek açıktı. Buna karşın, önderlik sınıf mücadelesine aykırı davrandı, kendi sınıfı zararına düşmanı güçlendirdi ve böylece yenilgiyi garantiledi.

Zamanlama sorunu her mücadelede önemlidir ama özellikle dünya çapında bir mücadelede daha belirleyicidir. Sovyet Cumhuriyeti'nin kaderi dünya devriminkinden ayrılamaz. Kimse bize keyfimize göre kullanalım diye yüzyıllar veya on yıllar vermiş değil. Sorunu çözecek olan, düşmanın her gaftan, her hatadan yararlandığı ve savunmasız her santimetreyi işgal ettiği mücadele dinamikleridir. Doğru bir ekonomik politika olmadan SSCB'deki proletarya diktatörlüğü çökecek, dışarıdan müdahaleyle kurtarılacak kadar yaşayamayacak ve uluslararası proletaryaya büyük zarar verecektir. Komintern'in doğru bir politikası olmazsa dünya devrimi belirsiz bir tarihsel dönem boyunca ertelenecektir; ama kararı verecek olan zamandır. Uluslararası devrimin kayıpları burjuvazinin kazanımıdır. Sosyalizmin inşası Sovyet devletiyle hem yerel hem de uluslararası burjuvazi arasındaki bir mücadeledir, dünya çapında sınıf savaşı temelinde verilen bir mücadele. Eğer burjuvazi bu tarihsel dönemi dünya proletaryasının elinden almayı becerirse, güçlü teknolojisine, zenginliğine, kara ve deniz kuvvetlerine dayanarak Sovyet diktatörlüğünü devirecektir. Bunu ekonomik yoldan mı, politik yoldan mı, askeri yoldan mı, yoksa üçünün bir bileşimiyle mi yapacağı ise tali bir sorundur.

Zaman sadece önemli bir faktör olmakla kalmayıp, son derece belirleyicidir de. Eğer Komintern 1923'te Alman partisinin teslimiyetinde, 1924'te Estonya darbesinde, 1924-1925'teki ultra solcu hatalarda, 1926'da İngiliz-Rus Komitesinin rezil komedisinde, Çin devrimini 1925-1927'de mahveden hatalarda ifadesini bulan politikasında ısrar ederse, "tam sosyalizm"in inşası mümkün olmaz.

Tek ülkede sosyalizm teorisi sanki elimizde sınırsız zaman varmış gibi bu hataları hoş görmemizi istiyor bizden. Ne büyük bir hata! Zaman politikada çok belirleyici bir faktördür, özellikle iki sistem arasında bir ölüm kalım savaşının söz konusu olduğu keskin tarihsel dönemeçlerde. Zamanı kullanırken son derece dikkatli olmalıyız. 1923'ten beri önderliğinin yaptığı hatalara bir beş yıl daha dayanması mümkün olmayan Komintern, Ekim Devriminin kitleler üzerindeki etkisi sayesinde Marx ve Lenin'in bayrağını hâlâ taşısa da, son beş yıldır sürekli olarak sermayeden yemektedir. *Komünist Enternasyonal benzer hatalara beş yıl daha dayanamaz.* Ama eğer Komintern çökerse, SSCB de uzun süre dayanamaz. Sosyalizmin ülkemizde onda dokuz gerçekleştiği (Stalin) yolundaki bürokratik ilâhiler, o zaman aptal bir laf kalabalığı olarak görünür. Şüphesiz, bu durumda bile, proleter devrim sonunda zafere giden yeni yollar bulacaktır. Ama ne zaman? Ve ne pahasına, kaç kurban vererek? Yeni uluslararası devrimciler kuşağı, o durumda kopmuş olan devamlılık halkasını yeniden oluşturmak ve kitlelerin tekrar tarihteki en büyük bayrak altında toplanma görevini kazanmalarını sağlamak zorunda kalacak; bu da sürüyle hata, çatışma ve düşünsel alandaki tahrifatlar pahasına olacak.

Bu sözler uluslararası proleter öncüye açık seçik söylenmeli, hem de iyimserlikleri gerçeği görmekten korkup gözlerini kapatmalarından kaynaklananlardan gelecek ulumaları ve çığlıkları göze alarak.

İşte bu yüzden bizim için Komintern'in politikası tüm diğer sorunların önündedir. Doğru bir uluslararası politika olmaksızın SSCB'de elde edilecek tüm muhtemel ekonomik başarılar Ekim Devrimini korumaya veya sosyalizme varmaya yetmeyecektir. Daha açık söylersek: doğru bir uluslararası politika olmadan, doğru ulusal politika da olamaz, zira ikisinde de tek bir çizgi vardır. Sovyet bölge komitesi başkanının kulaka yanlış yaklaşma biçimi, sadece büyük halkalarını Kızıl sendikaların Genel Konseye yaklaşımının veya SBKP Merkez Komitesinin Çan Kay-şek'e ve Purcell'e yaklaşımının oluşturduğu zincirin küçük bir halkasıdır.

Avrupa burjuvazisinin istikrarı, sosyal demokrasinin güçlenmesi, komünist partilerin büyümesinin gecikmesi, SSCB'de kapitalist eğilimin güçlenmesi, SBKP ve Komintern önderliklerinin politi-

kalarının sağa kayması, tüm rejimin bürokratikleşmesi, Muhalefete itilen sol kanada karşı azgın kampanyalar düzenlenmesi; tüm bunlar çözülmez biçimde birbirine bağlıdır ve proleter devrimin şüphesiz geçici ama çok derin bir zayıflık dönemini, düşman güçlerin proleter öncü üzerine baskı uyguladığı bir dönemi karakterize etmektedir.

4. Kitlelerin Radikalleşmesi ve Önderliğin Sorunları

KEYK'in Şubat Plenumu (1928) tartışmasız bir sola dönüş, yani iki önemli konuda Muhalefetin savunduğu fikirlere dönüş girişimine sahne oldu: İngiliz ve Fransız Komünist Partilerinin politikaları. Tüm tutarsızlığına rağmen bu dönüşe, sadece semptomatik değil, belirleyici bir önem atfedilebilirdi, şayet beraberinde Lenin'in temel strateji kuralı uygulansaydı: *doğru bir politikanın yolunu döşemek için hatalı politikayı mahkûm et.* Fransa, Almanya ve diğer ülkelerdeki birleşik cephe, İngiliz-Rus Komitesinin çizgisi doğrultusunda yönlendirildi. Bu çizginin gidişatı ise İngiliz Komünist Partisine, Kuomintang'ın Çin Komünist Partisine verdiğine benzer bir zarar vermiştir.

Çin sorunuyla ilgili karara gelince, bu yapılan tüm hataları onaylamakla kalmıyor, daha beterlerine zemin hazırlıyor.

Şubat Plenumunun Rusya sorunuyla ilgili kararı, Komintern rejimini diğer tüm politik kararlardan daha iyi yansıtır. Bu kararın şu iddiayı içerdiğini hatırlatmak yeterli olacaktır:

> "Troçkistler, sosyal demokratlarla birlikte, Sovyetlerin iktidarının devrilmesine bel bağlıyorlar." [*Pravda*, 19 Şubat 1928]

Tek bir sözcüğüne bile inanmadan (çünkü ancak bir geri zekâlı Muhalefetin Sovyetlerin iktidarının devrilmesine bel bağladığına inanabilir) bu sözleri onaylamak için ellerini uysallıkla kaldıranlar, deneyimin gösterdiği gibi, sınıf düşmanına karşı kararlı bir mücadele için ellerini aynı cesaretle kaldıramıyorlar.

Bütün olarak bakıldığında Şubat Plenumu çelişkili bir sola dönüş girişimini simgelemektedir. Politik açıdan bu girişim, temelde Avrupa'da ve özellikle de Almanya'da büyük işçi sınıfı kitlelerinin ruh halinde gerçekleşen inkâr edilemez bir değişime koşullanmıştır. Bu değişimin niteliğini ve açtığı yeni perspektifleri doğ-

ru değerlendiremeyen bir önderliğin doğruluğundan söz edilemez.

KEYK'in Şubat Plenumundaki konuşmasında –daha doğrusu Muhalefete saldırılarında– Thälmann şöyle diyordu:

> "Troçkistler uluslararası işçi sınıfının radikalleştiğini kavrayamıyorlar ve durumun gitgide daha devrimcileştiğini göremiyorlar." [*Pravda*.17 Şubat.1928]

Sonra da âdet olduğu üzere, Hilferding'le birlikte dünya devrimini gömdüğümüzü ispatlamaya girişiyor. İnsan bu çocukça hikâyeleri görmezden gelebilir, tabii anlatan Komintern'deki ikinci büyük partinin KEYK'deki temsilcisi olmasa. Muhalefetin kavrayamadığı bu işçi sınıfı radikalleşmesi de nedir? Thälmann ve diğer birçokları 1921'deki, 1925'teki, 1926'daki ve 1927'deki "radikalleşme"den bahsediyorlar. 1923'deki tavizlerinden sonra Komünist partinin etkisinin azalması ve sosyal demokrasinin büyümesi onlara göre varolmayan şeyler. Kendilerine bu olguların nedenini bile sormaktan acizler. Politika alfabesinin ilk harflerini bile öğrenmek istemeyen birisiyle konuşmak zordur. Ne yazık ki bu sadece Thälmann'ın sorunu değil; onun tek başına bir önemi yok. Semard'ın da öyle. Gerçekten bir devrimci strateji okulu olan Üçüncü Kongre bize nasıl *ayrım yapılacağını* öğretti. Mesele ne olursa olsun ilk şart budur. Yükselme ve alçalma dönemleri vardır. Gelişmenin çeşitli aşamalarında bu dönemler birbirini izler. Taktik açıdan, bir yandan bu dönemlere uygun politikalar izlerken, bir yandan da iktidara yönelik genel tavrı elden bırakmamak ve durumda köklü bir değişim olursa hazırlıksız yakalanmamak için sürekli tetikte olmak gerekir. Beşinci Kongre, Üçüncünün derslerini baş aşağı etti. Nesnel duruma sırtını döndü, olayların analizi yerine basmakalıp lafları tercih etti: "İşçi sınıfı gitgide radikalleşiyor, durum gitgide devrimci bir hal alıyor."

Gerçekte Alman işçi sınıfı 1923 yenilgisinin darbesinden sonra ancak geçen yıl kendine gelmeye başladı. Bunu ilk fark eden de Muhalefet oldu. Thälmann'ın da alıntı yaptığı bir belgede şöyle diyorduk:

> Avrupa işçi sınıfında inkâr edilmez bir sola kayış yaşanmaktadır. Bu kayış kendini grev mücadelelerinin keskinleşmesinde ve komünist oyların artmasında göstermektedir. Ama bu, kayıştaki ilk

aşamadır yalnızca. Sosyal demokrat oylar da komünist oylar kadar artmakta hatta onu geçmektedir. Eğer bu süreç gelişir ve derinleşirse bir sonraki aşamaya geçeceğiz, yani sosyal demokrasiden komünizme kayış aşamasına. [Troçki, *Yeni Aşama Üzerine*]

Almanya ve Fransa'daki son seçimlerle ilgili elimizdeki veriler izin verdiği ölçüde söyleyebiliriz ki, Avrupa işçi sınıfının durumuyla ilgili yukarıdaki değerlendirme neredeyse tartışılmaz bir gerçektir. Ne yazık ki Komintern basını –SBKP de dahil– proletaryanın mevcut ruh hali ve eğilimleriyle ilgili ciddi, kapsamlı, belgelere ve grafiklere dayanan bir inceleme ortaya koymamaktadır. Kullanılan istatistikler, tamamen önderliğin "prestijini" korumaya yöneliktir. 1923-1928 döneminde işçi hareketinin gidişatına ilişkin çok önemli verileri –eğer bu veriler onların hatalı yargı ve bilgilerini yalanlıyorsa– sessiz kalarak geçiştiriyorlar. Tüm bunlar kitlelerin radikalleşme dinamiğini, bunun temposunu, kapsamını ve sunduğu olanakları saptamayı son derece güç kılıyor.

Thälmann'ın KEYK'in Şubat Plenumunda "...Troçkistler uluslararası işçi sınıfının radikalleşmesini kavrayamıyorlar" demeye hiç hakkı yoktur. *Avrupa* proletaryasının radikalleşmesini kavramakla kalmadık, bu bağlamda geçen yıl konjonktürle ilgili değerlendirmelerimizi yaptık. Değerlendirmelerimiz Reichstag'taki Mayıs (1928) seçimleriyle yüzde yüz doğrulanmış oldu. Radikalleşme ilk aşamasında ve hâlâ kitleleri sosyal demokrat kanallara yönlendiriyor. Şubatta Thälmann bunu görmeyi reddediyor, şöyle ısrar ediyordu: "Durum gitgide daha devrimci bir hal alıyor" Bu kadar genel biçimiyle bu yargı tamamen boş laftır. Hiç burjuva rejiminin ana desteği olan sosyal demokrasi güçlenirken "durum gitgide daha devrimci bir hal alıyor" denir mi?

Devrimci bir duruma yaklaşmak için her halükarda kitle "radikalleşmesinin" kitlelerin sosyal demokrasiden kopup komünist partiye yanaşacakları bir aşamadan geçmesi gerekir. Şüphesiz bu, kısmi bir olgu olarak, bugün de gerçekleşiyor. Ama genel hareket yönü hâlâ bu değil. Henüz yarı-pasifist, yarı-işbirlikçi olan ilkel bir radikalleşme aşamasını devrimci aşamayla karıştırmak, vahim hatalara davetiye çıkarmaktır. Nasıl ayrım yapılacağını öğrenmek gerek. Yıldan yıla sürekli "kitleler radikalleşiyor, devrimci durum söz konusudur" diye geveleyen biri Bolşevik önder değil, boş ko-

nuşan bir ajitatördür; bu kişinin devrim yaklaştığında onu fark etmeyeceği de kesindir.

Sosyal demokrasi burjuva rejiminin baş desteğidir. Ama bu destek kendi içinde çelişkiler barındırmaktadır. Eğer işçiler komünist partiden sosyal demokrasiye geçseydi, rahatlıkla burjuva rejiminin sağlamlaşmasından bahsedilebilirdi. 1924'te böyle olmuştu. O zaman Thälmann ve Beşinci Kongredeki diğer liderler bunu algılayamadılar; bu yüzden bizim delil ve önerilerimize saldırıyla karşılık verdiler. Şu anda durum farklıdır. Komünist parti sosyal demokrasiyle *yan yana* büyüyor; ama henüz sosyal demokrasinin *zararına* bir büyüme değil bu. Kitleler her iki partiye de akıyor; şu ana dek sosyal demokrasiye akış daha büyük oldu. Bu sürecin altında işçilerin burjuva partilerini terk etmesi ve umursamazlığından silkinmesi yatıyor ki, şüphesiz bu burjuvazinin güçlenmesi anlamına gelmez. Ama sosyal demokrasinin güçlenmesi de devrimci bir durum oluşturmaz. Nasıl ayrım yapılacağını öğrenmek gerek. Öyleyse şu anki durum nasıl değerlendirilebilir? Bu durum, çelişkiler taşıyan, henüz ayrışmamış, hâlâ çeşitli ihtimallere açık olan bir geçiş durumudur. Sürecin bundan sonraki gelişimi, basmakalıp laflara kanmadan, durumda keskin dönüşlere hazır olarak uyanık biçimde izlenmelidir.

Sosyal demokrasi kendisine oy verenlerin artmasından sadece memnuniyet duymakla kalmıyor, aynı zamanda işçilerin bu akışını tedirginlikle izliyor, zira bu durum onun için büyük zorluklar yaratmaktadır. İşçiler kitlesel olarak sosyal demokrasiden komünist partiye geçmeden önce (böyle bir şeyin olması kaçınılmazdır), sosyal demokrasinin kendi içinde büyük sürtüşmeler, kökleri derinde gruplaşmalar, bölünmeler vb. beklemeliyiz. Bu da komünist partinin "birleşik cephe" çizgisinde aktif, saldırgan taktik operasyonlarıyla kitlelerin devrimci ayrışmasını hızlandırmasının, yani işçileri sosyal demokrasiden çekip almanın yolunu açar. Ama "manevralar" komünist partilerin "sol" sosyal demokratların (bugünkünden daha sola da kayabilirler) ağzına bakıp duracakları bir hale gelecekse vay halimize. Bu tür manevraların 1923'te Saksonya'da küçük ölçekte, 1925-1927'de İngiltere ve Çin'de ise büyük ölçekte hayata geçirildiğini gördük. Her üç örnekte de devrimci durumun kaçırılmasına ve büyük yenilgilere neden oldular.

Thälmann'ınki sadece kendine ait bir yargı değil; bunu program taslağında da görebiliriz; şöyle deniyor:

> Kitlelerin keskinleşen radikalleşme süreci, komünist partilerin etki ve otoritelerinin artması tüm bunlar emperyalist merkezlerde yeni bir devrimci dalganın oluşmakta olduğunu açıkça gösteriyor.

Bu sözler programatik bir genelleme olduğu ölçüde kökten hatalıdır. Emperyalizm ve proleter devrimler çağı, bugüne kadar, yalnızca "keskinleşen bir radikalleşme süreci"ne değil kitlelerin sağa kayış dönemlerine de; yalnızca komünist partilerin etkisinin artmasına değil, özellikle hatalar, gaflar ve tavizler döneminde, bu etkinin geçici olarak azalmasına da pek çok kez tanık olmuştur ve olacaktır. Eğer söz konusu olan *konjonktürel* bir bakış açısı ise, yani belli bir dönemde belli ülkeler için geçerli olan ama tüm dünya için geçerli olmayan bir durumsa, bunun yeri bir karar metnidir, program değil. Program tüm proleter devrimler çağı için yazılmıştır. Ne yazık ki, bu beş yıl boyunca Komintern'in önderliğinde devrimci durumların gelişme ve yok olma diyalektiğiyle ilgili en ufak bir kavrayış bile görmek mümkün olmadı. Önderlik bu konularda, "radikalleşmeyi" dünya proletaryasının mücadelesinde yaşanan aşamaları temelli bir tarzda incelemeksizin ele alarak sürekli bir skolastizm içinde kaldı.

Büyük savaş döneminde yaşadığı bozgun deneyimi nedeniyle, Almanya'daki politik yaşamın özgül niteliği yaşadığı krizlerle ayırt edilmekteydi; bu durum Alman proleter öncüsünün sırtına büyük bir sorumluluk yükledi. Alman proletaryasının savaşı takip eden beş yılda aldığı yenilgiler devrimci partinin fevkalâde zayıf olmasından kaynaklanıyordu; daha sonraki beş yıllık dönemin yenilgilerinin nedeni ise önderliğin hatalarıydı.

1918-1919'da devrimci durum devrimci proleter bir partiden henüz tümüyle yoksundu. 1921'de dalganın geri çekilişi başladığında, oldukça güçlü olan komünist parti, ön koşullar hazır olmamasına rağmen devrim yapmaya çalıştı. O zaman izlenen hazırlık çalışması ("kitleler için mücadele") partide bir sağ sapmayla sonuçlandı. Devrimci niyetten ve inisiyatiften yoksun olan önderlik, tüm durumdaki keskin sola kayışta yıkıma uğradı (1923 sonbaha-

rı). Herşeye rağmen hakimiyeti devrimci geri çekilişle çakışan sol kanat, sağ kanadın yerini aldı. Ama Solcular bu geri çekilişi anlamak istemediler ve "ayaklanmaya doğru gidiş" çizgisini inatla sürdürdüler. Buradan da yeni hatalar doğup partiyi zayıflattı ve sol önderliğin devrilmesini getirdi. Gizliden gizliye "sağ" seksiyona dayanan şu anki Merkez Komite, bir yandan mekanik biçimde kitlelerin radikalleştiğini, devrimin yakın olduğunu tekrarlarken, bir yandan da sola karşı sürekli mücadele etti.

Alman Komünist Partisinin evrim tarihi, politika eğrisinin salınımına paralel olarak aniden iktidarın el değiştirmesinin tarihidir; her bir politik grup, politika eğrisinin aşağı veya yukarı dönüşüyle –yani geçici bir "istikrar"ın veya bir devrimci krizin gündeme gelmesiyle– enkaza döner ve yerini rakip gruba bırakır. Ortaya çıktı ki, sağ grubun zayıflığı, durum değiştiğinde, tüm faaliyeti iktidarın fethi için devrimci mücadele rayına oturtmayı becerememesiydi. Buna karşılık sol grubun zayıflığı da, hazırlık döneminin nesnel koşullarından kaynaklanan geçici talepler için kitleleri harekete geçirmenin gerekliliğini kabul edememesi ve anlayamamasından kaynaklanıyordu. Bir grubun zayıf tarafı diğerininkini bütünlüyordu. Durumdaki her kırılmada önderlik değiştiğinden, partinin yönetici kadroları hem ilerleme hem gerileme, hem yükselme hem alçalma, hem çekilme hem saldırma dönemlerini kapsayan geniş bir tecrübeden yoksun kalıyorlardı. Çağımızı ani dönüşümlerin ve keskin dönüşlerin çağı olarak kavramadan, gerçekten devrimci bir önderlik yetiştirilemez. Liderlerin rasgele, atama usulüyle seçilmesi ilk büyük toplumsal krizde önderliğin iflâs etmesi riskini de beraberinde getirir.

Önderlik etmek ileriyi görmek demektir. Sırf Muhalefete atacak pislik bulmak için çöplükte eşelenip durduğu için Thälmann'ı pohpohlamayı en kısa sürede kesmek gerek, tıpkı sadece Thälmann'ın hakaretlerini Çinceye çevirdiği için Yedinci Plenumda başı okşanan Tang Ping-şan gibi. Alman partisine Şubatta Thälmann'ın politik durumla ilgili verdiği yargının kaba, yapay ve yanlış olduğu anlatılmalıdır. Son beş yılda yapılmış stratejik ve taktik hatalar açıkça kabul edilmeli ve açtıkları yaralar kapanmadan bilinçle üzerlerinde çalışılmalıdır; stratejik dersler ancak olayları adım adım izleyince kök salabilirler. KEYK'in yaptığı ha-

talar yüzünden veya GPU'nun proleter devrimcileri cezalandırmasını onaylamadıkları için (Belçika) parti liderlerini değiştirmekten vazgeçmek gerekir.[49] Genç kadroların kendi ayakları üzerinde durmalarına izin verilmelidir; ve bu emirlerle değil yardım ederek yapılmalıdır. İnsanların sadece iyi davranış sertifikaları temelinde (yani Muhalefete karşıysalar) "atanmasına" bir son vermek gerekmektedir. Herşeyden önce, Merkez Komitelerdeki himaye sisteminden vazgeçmek gerekmektedir.

5. Bugünkü Sola Dönüşün SBKP İçinde Hazırlanışı

Bu özette önderliğin sola dönüşünün tam olarak nereye tekabül ettiğini bulmak için Komintern'in politikasını ve rejimini kabaca tarif etmemiz zorunludur. Bu dönüş doğrudan SSCB'deki ekonomik krizi doğuran koşullardan kaynaklandığından ve iç meselelere de dokunan bir çizgide ilerlediğinden, bu sorunların geçmişten bugüne SBKP Merkez Komitesinde nasıl ele alındığını ve bu konudaki son karar ve önlemleri incelemek kaçınılmaz olmaktadır. Ancak bu şekilde bundan sonra izlenecek doğru politik çizgi önümüze serilecektir.

* * *

Bu yıl (1928) tahıl alım döneminde karşılaşılan olağanüstü zorluklar sadece ekonomik alanda değil, politika ve parti alanında da muazzam bir önem taşımaktadır. Bu sorunların sola dönüşü başlatmış olması tesadüf değildir. Öte yandan bu sorunlar kendi başlarına geniş bir genel ve iktisadi politika döneminin bilançosu-

---

[49] 27 Kasım 1927'de Belçika Komünist Partisinin Merkez Komitesi 15'e karşı 3 oyla, Kamenev, Rakovski, Smilga, Yevdokimov ve Avdeyer'in Merkez Komiteden; Muralov, Bakayev, Skolovski, Peterson, Solovyev ve Lisdin'in Merkez Denetleme Kurulundan ve Troçki'yle Zinovyev'in partiden atılmasına dikkat çeken bir karar aldı. Belçikalılar, Komintern Yürütme Kurulunun bu kararı askıya almasını ve bu konuyu değerlendirmek üzere derhal bir dünya kongresi toplamasını istiyorlardı. Stalinistlerin emriyle, yandaşları 1928 Martındaki Belçika parti kongresini doldurdular ve aralarında Van Overstraeten, Hennaut, Lesoil, Lootens, Cloosterman ve diğerleri olan eski önderliği hem konumlarından hem de partiden dışladılar. Van Overstraeten grubu, daha sonra, Rus Muhalefetini destekleyen ve Fransızca-Flamanca yayınlanan haftalık yayın organı (*The Communist*) çıkaran ayrı bir örgüt halinde yapılandılar.

nu oluşturmaktadırlar.

Savaş komünizminden sosyalist ekonomiye geçişin büyük geri adımlar atılmaksızın gerçekleşmesi, ancak proleter devrimin derhal gelişmiş ülkelere yayılmasıyla mümkün olabilirdi. Bu yayılmanın yıllarca gecikmesi bizi 1921 baharında büyük NEP geri çekilişine –çok derin ve uzun süreli bir geri çekiliş– yöneltti. Bu kaçınılmaz gerilemenin boyutları sadece teorik olarak değil, aynı zamanda zeminin pratik olarak yoklanmasıyla saptandı. 1921 sonbaharında gerilemeyi daha da derinleştirmek zorunlu hale gelmişti.

29 Ekim 1921'de, yani NEP'e geçtikten yedi ay sonra Moskova Bölge Konferansında Lenin şöyle diyordu:

> İlkbaharda uygulamaya konan *Yeni Ekonomik Politika*ya geçiş, kendi payımıza bu geri çekilme geri çekilmeye bir son vermemiz ve hücuma hazırlanmamız için yeterli olmuş mudur? Hayır, bu hâlâ yetmemektedir. Ve şimdi eğer kafamızı kuma gömmek istemiyorsak, yenilgilerini görmek istemeyen insanlar gibi davranmak istemiyorsak, tehlikenin ta gözünün içine bakmaktan korkmuyorsak bunu kabul etmek zorundayız. Geri çekilmenin yetersiz kaldığı, ek bir geri çekilmeye başlamamız gerektiği, devlet kapitalizminden alım satımın ve para dolaşımının devlet tarafından düzenlenmesine geçiş biçiminde daha da geri çekilmemiz gerektiği konusunda açık olmalıyız. Bizim daha sonra saldırıya geçebilmek için daha da geri gitmek zorunda kalan insanların durumunda olmamızın nedeni budur. [*Eserler*, Cilt XVIII, s.397]

Ve yine aynı konuşmada:

> Aynı 1921 ilkbaharında olduğu gibi, şimdi 1921-1922 sonbahar ve kışında da, ekonomik alanda geri çekilmeyi sürdürdüğümüzü kendimizden, işçi sınıfından ve kitlelerden gizlemek, kendi kendimizi tam bir bilinçsizliğe mahkum etmek, durumla dürüstçe yüzleşme cesaretini yitirmektir. Bu koşullar altında çalışmak ve mücadele etmek olanaksız olacaktır. [*age*, s.399]

Ancak sonraki yılın (1922) sonbaharındadır ki, Lenin geri çekilmenin durdurulması sinyalini verdi. Bundan ilk olarak 6 Mart 1922'de Metal İşçileri Kongresi fraksiyonunun bir oturumunda söz etti:

> Şimdi kapitalistlere taviz verme adına bu geri çekilmenin sona

> erdiğini söyleyebiliriz. Ve ben Parti kongresinin de Rusya'nın yönetici partisi adına aynı şeyi söyleyeceğini umuyorum ve söyleyeceğinden eminim. [*Eserler*, Cilt XVIII, Kısım 2, s.13]

Ve hemen ardından tam anlamıyla Leninist ve her zaman olduğu gibi dürüst ve açık sözlü bir açıklama ekledi:

> Geri çekilmenin durdurulmasına dair tüm sözler, kesinlikle artık yeni ekonominin temelini yarattığımız ve bundan böyle sakince yolumuza devam edeceğimiz anlamında anlaşılmamalıdır. Hayır, temel henüz yaratılmadı. [*Eserler*, Cilt XVIII, Kısım 2, s.13]

On Birinci Kongre Lenin'in raporuna dayanarak bu konuda şu kararı benimsedi:

> Kongre son yıllarda kararlaştırılan ve uygulanan önlemlerin tamamının partinin özel kapitalizme verdiği tavizleri tükettiğini kaydeder ve bu anlamda geri çekilişi tamamlanmış kabul eder. [*Tutanaklar*, s.143]

Üzerinde iyice düşünülmüş ve görmüş olduğumuz gibi dikkatle hazırlanmış olan bu karar, sonuç olarak, partinin elde tuttuğu *yeni* kalkış noktalarının, sosyalist saldırının yavaşça ama *yeni geri çekilme hareketleri olmaksızın* hayata geçirilmesini mümkün kıldığını varsayıyordu.

Bununla beraber, Lenin'in önderlik ettiği son kongrenin umutları bu noktada doğru çıkmadı. 1925 baharında yeni bir geri adım atmak gerekli oldu: köydeki zengin sınıflara işçi tutarak ve toprağı kiralayarak alt katmanları sömürme hakkı verilmesi.

Sonuçları çok muazzam olan ve Lenin'in 1922'deki stratejik planında öngörülmeyen bu yeni geri adımı gerekli kılan sadece geri çekilmenin sınırlarının "çok dar" çizilmiş olması (en temel düzeyde bir ihtiyatlılık bunu zorunlu kılıyordu) değil, aynı zamanda 1923-1924'te önderliğin ne durumu ne de üstüne düşen görevi anlayamamış olması ve zaman "kazanma" hayali içinde zaman kaybetmesiydi.

Ama hepsi bu kadar değil. 1925 Nisanındaki yeni geri adım, Lenin'in yapacağı gibi önemli bir yenilgi ve gerileme olarak nitelenmedi; *smiçka*nın muzaffer bir aşaması, sosyalizmin inşasının genel mekanizmasında bir halka gibi sunuldu. Lenin hayatı bo-

yunca, özellikle de baharda başlamış olan geri adımların sürdürülmesinin elzem olduğu 1921 sonbaharında, bu tarz yöntemlere karşı bizi uyarmıştı. Şöyle diyordu Lenin yukarıda alıntı yapılan Moskova Bölge Konferansında:

> Yenilgi, yenilgiyi kabul etme korkusu kadar ve bundan gerekli sonuçları çıkarma korkusu kadar tehlikeli değildir. Yenilgiyi kabul etmekten korkmamalıyız. Yenilgilerden ders çıkarmayı öğrenmeliyiz. Yenilgileri kabullenmenin tıpkı mevzileri terk etmek gibi mücadelede cesaretsizlik ve enerji kaybına yol açtığı düşüncesinin doğmasına izin verseydik, böyle devrimcilerin beş paralık değeri olmadığını söylemek gerekirdi. En ağır yenilgileri tam bir soğukkanlılıkla dikkate almamız ve bu yenilgilerden faaliyetimizde neleri değiştirmemiz gerektiğini öğrenmemiz bizim en güçlü yanımız olmuştur ve gelecekte de olmaya devam edecektir. Ve bu nedenle içten ve açık konuşulmalıdır. Bu sadece teorik gerçeklik açısından değil, aynı zamanda pratik açısından da hayati ve önemlidir. *Eğer dünün deneyimleri eski yöntemlerin yanlışlığı hakkında gözümüzü açmadıysa, bugün görevlerimizi yeni yöntemlerle çözmeyi öğrenemeyiz.* [*Eserler*, Cilt XVIII, Kısım 1, s.396]

Ama bu önemli uyarı, Lenin liderlikten ayrıldıktan bir gün sonra unutuldu; bugüne kadar da bir kez olsun hatırlanmıştır.

1925 Nisan kararları köyde gelişen ayrışmayı meşrulaştırıp ona yeni kanallar açtığı ölçüde, *smiçka* da gelecekte işçi devletiyle kulaklar arasında meta alışverişinin artacağının işaretini veriyordu. Bu tehlike kabul edileceğine, derhal kulakı sosyalizme entegre eden aşağılık teori icat ediliverdi. İlk defa, tüm bu süreç parti konferansında, parti adına dünya ekonomisinden ve dünya devriminden bağımsız "tek ülkede sosyalizmin inşası" olarak sunuldu. Böylece bu küçük burjuva gerici teorinin bizzat ortaya çıkışı bile, sosyalist inşanın tartışmasız gerçek başarıları nedeniyle değil, tam tersine bu inşanın istendiği gibi olmamasına ve bundan dolayı önderlerde oluşan bir ihtiyaç nedeniyle olmuştur: proletaryaya, kapitalizme verilen yeni maddi imtiyazları dengeleyecek bir "moral" teselli sunmak.

On Dördüncü Kongrenin (1926 Ocak) sanayileşme ile ilgili kararı, Muhalefetin bu konuda 1923-1925'te geliştirdiği belli fikirleri

neredeyse kelimesi kelimesine tekrarlayarak bir dizi doğru tez ileri sürmüştür. Ama bu kararın yanı sıra "süper-sanayileşmeciler" diye yaftalanan sol kanada, yani benimsenmiş kararların kâğıt üstünde kalmasına karşı çıkanlara karşı bir kampanya da düzenlendi; kulak tehlikesine karşı uyarılarımız komik biçimde "panik" diye adlandırıldı; köyde bir sınıf ayrışmasının oluştuğu gerçeğini tespit etmek Sovyet karşıtı propaganda olmakla suçlandı; kulakların üzerinde sanayi lehine daha fazla baskı uygulanması talebine, "köylüleri yağmalama" etiketi yapıştırıldı (Stalin, Rikov, Kuybişev bildirgesi[50]); tüm bunlardan sonra da sanayileşme ile ilgili kararın gerçek ekonomik süreç üzerindeki etkisi, On Dördüncü Kongrenin parti demokrasisiyle ve Komintern'in kolektif olarak yönetilmesiyle ilgili kararları kadar az oldu.

1926'da Muhalefet 1923 baharından beri devam eden *smiçka* tartışmasını şu şekilde formüle etti:

"SORU: Muhalefetin politikasının proletarya ile köylülük arasındaki *smiçka*yı bozmayı hedeflediği doğru mu?

"YANIT: Bu itham tamamen yanlıştır. Şu anda *smiçka*yı tehdit eden şey bir yanda sanayinin geri kalması, öte yandan da kulakın büyümesidir. Sınai ürünlerin eksikliği kırla kent arasına bir çizgi çekmektedir. Politik ve ekonomik alanda kulak orta sınıf ve yoksul köylülere egemen olarak onları proletaryanın karşısına koymaktadır. *Bu gelişme henüz ilk aşamalarında.* İşte esas *smiçka*yı tehdit eden budur. Sanayideki geriliğin ve kulakın büyümesinin hafife alınması, bizim ülkemiz şartlarında diktatörlüğün temelini

---

[50] 6 Ağustos 1926'da yayınlanan ve Rikov'un Halk Komiserleri Konseyinin başkanı, Stalin'in Komünist Parti Sekreteri, Kuybişev'in Parti Denetim Kurulu Başkanı olarak imzaladığı bildiri, resmi önderliğin "Sovyetler Birliği Ekonomi Kampanyasının Başarıları ve Eksiklikleri" konusundaki görüşlerini ortaya koyuyordu. Bildiri, en azından Rikov'un imzası aracılığıyla kısmen hükümete ait bir nitelik taşımasına rağmen, ülkeyi sanayileştirmek için gerekli kaynağı sağlamak üzere tasarruf yapma ihtiyacına gönderme yaparak, Troçkist Muhalefete saldırıyordu. Muhalefetin gerekli kaynağı sağlamak için önerdiği yöntem eleştiriliyordu, çünkü onun planı "köylüden mümkün olduğunca çok alıp bunları sanayinin ihtiyaçlarına harcamaktır. Bazı yoldaşlar bu yolu seçmemizi istiyorlar, ama bunu yapamayız. Zira bu köylüyle işçi arasında bir kopuş, işçi-köylü ittifakının yıkılışı, proletarya diktatörlüğünün temelinin oyulması, köylünün sefalete düşmesi, bununla birlikte de sanayinin zayıflaması anlamına gelir." (*International Press Correspondence*, Cilt 6, No 60, s.1021, 2 Eylül 1926.)

oluşturan iki sınıf arasındaki ittifakın gerçek Leninist yönetimini parçalamaktadır." (*Sorular ve Yanıtlar*).

Burada bir kez daha altını çizelim ki, mücadelenin tüm sertliğine rağmen Muhalefet, bizim kapitalizme entegrasyonumuzun yolunu döşemekten başka hiçbir şeye yaramayacak olan, kulakın sosyalizme entegrasyonuna dair dönek teoriye karşı çıkarken, 1926'da kulak tehlikesinin "henüz ilk aşamalarında" olduğunu söyleyerek bu konuda hiç de abartıya kaçmadığını göstermiştir. 1923'ten itibaren tehlikenin geldiği yönü işaret ettik. Her yeni aşamada nasıl büyüdüğünü resmettik. Eğer bir tehlikeyi zamanında –yani henüz "ilk aşamalarındayken"– kavrayıp daha da gelişmesini önlemeye yaramayacaksa, liderlik sanatı neye yarar? Önderlik *ileriyi görmektir*, ileriyi görenlere baskı yapmak değil.

Yukarıda alıntılanan satırları kamuoyuna iletmenin bile mümkün olmamış olması partinin en büyük talihsizliğidir. Bunların propagandasını yaptıkları için en iyi militanlar, kafalarında en ufak bir düşünce barındırmayan, yarını düşünmek istemeyen ve dahası bunu yapmaktan aciz memurlar tarafından partiden atıldı.

9 Aralık 1926'da, KEYK'in Yedinci Plenumunda Buharin *smiçka* ve tahıl alımlarıyla ilgili olarak Muhalefeti aşağıdaki sözlerle itham etti:

> Muhalefetin partinin Merkez Komitesine karşı kullandığı en güçlü argüman (1925 sonbaharını kastediyorum) neydi? O zaman şöyle diyorlardı: çelişkiler devasa boyutlara varıyor ve parti MK'sı bunu anlamaktan aciz. Şöyle diyorlardı: tahıl fazlasının neredeyse tamamını elinde bulunduran kulaklar, bize karşı "tahıl grevi" örgütlediler. Ürünler o yüzden bu kadar yetersiz geliyor. Hepimiz bunları duyduk Muhalefet geri kalan herşeyin bu temel olgunun politik ifadesi olduğunu tahmin ediyordu. Bunu takiben, aynı yoldaşlar araya girerek şunu duyurdular: kulaklar durumlarını daha da sağlamlaştırdılar, tehlike daha da büyümüştür. Yoldaşlar, eğer ilk ve ikinci iddia doğru olsaydı bu yıl proletaryaya karşı daha güçlü bir "kulak grevi"ne şahit olurduk. Muhalefet, kulakların gelişmesine katkıda bulunduğumuzu, sürekli taviz verdiğimizi, kulakların tahıl grevini örgütlemesine yardım ettiğimizi söyleyerek bize iftira ediyor; gerçek sonuçlar ise bunun tersini kanıtlıyor.... [*Tutanaklar*, Cilt II, s.118]

Buharin'den yapılan bu alıntı tek başına ekonomik politikamızın kilit sorunu hakkında önderliğin tamamen kör olduğunu kanıtlamıyor mu?

Ne var ki Buharin bir istisna değildi. O yalnızca önderliğin tamamen kör olduğunu teorik olarak "genelliyordu" Partinin ve ekonominin en büyük sorumluluk sahibi liderleri krizlerin üstesinden geldiğimizi (Rikov), köylü pazarına egemen olduğumuzu, tahıl alımlarının, Sovyet aygıtının basit bir örgütsel sorunu haline geldiğini (Mikoyan) söylemekte birbiriyle yarışıyordu. Merkez Komitenin 1927 Temmuz Plenumu ekonomik faaliyetin o yılki gelişiminin hiç krizsiz gerçekleştiğini bildiriyordu. Aynı zamanda resmi basın hep bir ağızdan ülkedeki mal kıtlığının tamamen yok edilmediyse de, en azından hafifletildiğini yazıyordu.

Tüm bunları dengelemek için On Beşinci Kongre tezlerinde Muhalefet yeniden şunları yazdı:

> "Toplanan ürün miktarındaki azalma bir yandan kentle kır arasındaki ilişkilerde büyük bir sıkıntı yaşandığının kanıtıdır, bir yandan da bizi tehdit eden yeni tehlikelerin kaynağı olacaktır."

Sıkıntılarımızın kaynağı neredeydi? Muhalefet şöyle yanıtlıyordu:

> Son yıllarda sanayi çok yavaş gelişti ve bir bütün olarak ulusal ekonominin gerisinde kaldı. Buna bağlı olarak hammadde, ihracat ve gıda maddeleri alanında devlet ekonomisinin kulaka ve kapitalist unsurlara bağımlılığı artmaktadır.

Muhalefetin en keskin müdahalesinin 7 Kasım 1927'deki kutlamalar sırasında olduğunu hatırlayalım; bu müdahalede formüle edilmiş en keskin slogan şöyleydi: "Silâhlarımızı sağa, tarım ürünlerini soyan kulak ve toptancıya doğru yöneltelim; Donetz davasında uyuyan ve örgütçülük yapan bürokrata doğru." Hiç de küçük olmayan ve devrimin önderlerini de kapsayan tartışma 1927-1928 kışına kadar GPU ajanlarının tehditleri eşliğinde sürdü ve alelacele verilmiş bir kararla genel merkezci körlükten –özellikle Buharin'inkinden– ayrılan her görüş 58. madde uyarınca bir "sapma" olarak sürgüne mahkûm edildi

Muhalefetin 1923'teki tezlerle başlayıp 7 Kasım 1927'deki duvar afişlerine kadarki tüm çabaları olmasaydı; Muhalefet zama-

nında doğru teşhis koymasaydı ve parti ve işçi sınıfı saflarında doğru bir alarm vermeseydi, tahıl alım krizi kapitalist güçlere hayat veren sağa gidişi hızlandıracaktı.

Tarihte daha önce de proleter öncü, ve hatta öncünün öncüsü, kendi sınıfının ileri bir adımı için ya da onun düşmanlarının hamlesini karşılamak için kendi yok oluşu pahasına bedel ödemiştir.

6. Bir Adım İleri, Yarım Adım Geri

Politikada yeni bir aşamaya geçilmesini sağlayan şey, Çin veya İngiliz-Rus krizleri gibi sessizlikle geçiştirilemeyecek olan tahıl alım kriziydi. Bu, etkisini hemen sadece tüm ekonomide değil, her bir işçinin gündelik hayatında da gösterdi. İşte bu yüzden yeni politik dönem tahıl alımlarından itibaren başlamaktadır.

Pravda'nın 15 Şubat 1928 tarihli sayısında, geçmişle hiç ilişki kurmaksızın, partiyle ilgili bir makale yayınlandı; bu makale On Beşinci Kongrede sunulan *Muhalefet Platformu*nun –bazen kelimesi kelimesine– aktarılmasından başka bir şey değildi.

Tahıl alım krizinin baskısıyla kaleme alınmış olan bu beklenmedik makale şunu bildiriyordu:

> Tahıl alımlarında yaşanan zorlukların sayısız nedenlerinden bir tanesini öne çıkarmak zorunludur. Köy büyümüş ve zenginleşmiştir. En çok büyüyüp zenginleşen de kulak olmuştur. Üç yılın iyi mahsulü kendi izini bırakmadan geçmemiştir.

Demek oluyor ki, köyün kente tahıl vermeyi reddetmesi, "köyün kendini zenginleştirmesi"ne, yani Buharin'in "kendinizi zenginleştirin" sloganını elinden geldiğince hayata geçirmesine bağlanabilir. Ama köyün zenginleşmesi neden *smiçka*yı sağlamlaştıracağına zayıflatıyor? Çünkü, diyor makale, "*Büyüyüp zenginleşen herşeyden önce kulak olmuştur.*" Böylece bu yıllarda kulak ve yoksul köylülerin zararına orta sınıf köylülerin büyüdüğünü ileri süren teori aniden yararsız bir süprüntü olarak reddedilmiştir. "Büyüyüp zenginleşen *herşeyden* önce kulak olmuştur."

Ama köylerde kulakların zenginleşmesi bile tek başına kırla kent arasındaki mübadelenin örgütlenmesinin bozulmasını açıklayamaz. Kulakla yapılan ittifak sosyalist bir ittifak değildir. Ama tahıl krizi gösteriyor ki, bu *smiçka* bile mevcut değildir. Bu yüz-

den kulak zenginleşip gelişmekle kalmadı, birikmiş doğal ürünlerini *çernovetz*[51] ile değiştirmeye gerek de görmedi; istediği ve şehirde bulabildiği ürünler için ödediği tahıl ise şehir için son derece yetersizdi. *Pravda* tahıl krizinin altındaki temel sebep olan ikinci nedeni de formüle ediyor.

> "Köylülüğün gelirindeki artış ... sınai ürünlerin göreli geriliğiyle birleşince, genel olarak köylülerin özelde de kulakların tahıl depolamasını mümkün kıldı."

Artık manzara ortadadır. Temel neden sanayinin geriliği ve sınai ürünlerin kıtlığıdır. Bu şartlar altında, bırakın kooperatifteki yoksul ve orta sınıf köylülerle sosyalist *smiçka*yı, kulakla kapitalist bir *smiçka* dahi mevcut değildir. Yukarıda *Pravda*'dan yapılan iki alıntı, önceki bölümde tanıtılan Muhalefet belgeleriyle karşılaştırılırsa, *Pravda*'nın, yayınlanması partiden atılmaya mal olan *Sorular ve Yanıtlar* adlı kitabımdaki fikir ve ifadeleri neredeyse kelimesi kelimesine tekrarladığını kabul etmek gerekir.

Ama *Pravda* makalesi bununla kalmıyor. Kulakın "en büyük tahıl stokçusu" olmadığını bir kenarda saklı tutmakla birlikte, köydeki ekonomik otorite olduğunu, "tahıla daha fazla ödeme yapan şehirdeki spekülâtörlerle *smiçka* kurduğunu", "orta köylülüğü ardından sürükleme olanağına sahip olduğunu" itiraf ediyor. Köydeki ilişkileri büyük bir kesinlikle anlatan bu tarifin, son yıllarda yayılan *köyde orta köylülüğün rolünün arttığı* yolundaki resmi efsaneyle hiçbir ortak yanı yoktur; ama bizim parti karşıtı bir belge olarak görülen platformumuzla büyük ölçüde çakışmaktadır. On bir yıllık proletarya diktatörlüğünden sonra görünen o ki, kulak "köydeki ekonomik otorite"dir ve "orta köylülüğü ardından sürükleme olanağına sahiptir"; orta köylülük, sayısal açıdan hâlâ köyün başlıca figürü olmakla birlikte, kendini kulakın ekonomik boyunduruğunda bulmuştur. Kulakın "en büyük tahıl stokçusu" olmadığını saptamak manzarayı yumuşatmaz, tersine daha kasvetli kılar. Oldukça şüpheli %20 oranının kulakın tahıl ticaretindeki payını yansıttığını kabul etsek bile, onun orta köylülüğü "ardından

---

[51] *Çernovetz*, Rus devriminden sonra o zamanki maliye komiseri Sokolnikov'un yönetimi altında oluşturulan ilk efektif altın kuruydu. Yaklaşık olarak beş Amerikan dolarına eşitti. Rus eşdeğeri on rubledir.

sürükleyebileceği" yani onu devletin tahıl alımlarını sabote etmeye ikna edebileceği gerçeği daha vahim bir durum olarak ortaya çıkar. New York bankaları da dolaşımdaki malların tümüne sahip değildir; ama yine de piyasaya egemen olan onlardır. Bu "mütevazı" %20'yi öne çıkarmaya kalkışan, sadece tahılın beşte birini elinde tutmasının kulakın tahıl pazarında egemen konuma gelmesine yettiğini vurgulamış olur. İşte sanayinin geri kaldığı koşullarda devletin kır ekonomisindeki etkisi böyle zayıf olur.

Bir diğer tereddüt, yani kulakın "önder" rolünün sadece birkaç bölgede saptandığı, bunun hepsinde geçerli olmadığı da özür sayılmaz; tam tersine bu, durumun endişe verici niteliğini arttırır. Bu "birkaç" bölge şehirle kır arasındaki *smiçka*yı kökünden sarsmayı başardı. Bu süreç tüm bölgelere aynı şekilde yayılmış olsaydı ne olurdu?

Burada sabit bir istatistiksel ortalamadan değil, canlı bir ekonomik süreçten söz ediyoruz. Yani sorun, ileriye giderken bu son derece karmaşık ve yaygın süreci nicel olarak ve ince ayarla ölçmek değildir, asıl önemli olan niteliğini belirlemek, yani olgunun ne yönde geliştiğini göstermektir. Bugün önümüzde bir %20 duruyor; belki yarın bu çok daha fazla olacak. Belli bölgeler ilerledi; diğerleri geri kaldı. Olgusal olarak bakarsak, kulakın köydeki otoritesi ve orta köylülüğü ardından sürükleyebilme olanağı geçmişin mirası değildir; hayır, gördüklerimiz, kulak baskısından kaynaklanan ve NEP'in sürdüğü toprak üzerinde yeşeren yeni olgulardır; bu anlamda, olgunun daha belirgin olduğu bölgeler daha "geri" bölgelerin gelecekteki halini yansıtıyor, kuşkusuz beş yıldır, özellikle de 1925 Nisanından bu yana izlenen ekonomi politikası izlenmeye devam edilse.

Yeni "Sovyet" kulakı köydeki otoritesini kimin pahasına kazanmıştır? Egemen işçi devleti ve onun araçları olan devlet sanayisi ve kooperatifler pahasına. Eğer kulakın orta köylülüğü ardından sürükleme olanağı varsa, kime karşı sürükleyecek? İşçi devletine karşı! İşte *ekonomik smiçka*daki ciddi ve derin *kopuş* –ki bu durum daha büyük bir tehlikenin *politik ittifakın bozulmasının* önkoşuludur– burada yatmaktadır.

Bugün önümüzdeki şey, 1923 baharındaki gibi olayları önceden görme veya teorik değerlendirme sorunu değildir, insafsız gerçek-

ler söz konusudur. Proletarya diktatörlüğüne rağmen, toprağın kamulaştırılmasına rağmen, devlet korumasındaki kooperatife rağmen, sanayinin geri kalması birkaç yıl içinde köyün dizginlerini sosyalist inşanın can düşmanlarının eline verdi. Bu, 15 Şubat 1928'de *Pravda* tarafından ilk defa belgelendi.

Tüm bunlardan illâ umut kırıcı sonuçlar çıkarmak gerekmiyor. Ama herşeyden önce gerçekler tümüyle ve açıklıkla partiye anlatılmalı. Hiçbir şey süslenmemeli ya da önemsiz gösterilmemeli. İşte bu yüzden ufak tefek ve kaçamak kayıtlarına rağmen *Pravda*'daki makale ileri doğru ciddi bir adım oluşturmaktadır. Sadece bu makale bile bu konuda son beş yılda önderliğin izlediği çizgiyle Muhalefet arasındaki sorunu azaltır. Tüm Muhalefet taraftarları bunu ancak memnuniyetle karşılar. Ama bu ileri adımı en azından geriye doğru atılan bir yarım adım takip etmiştir. Acil idari önlemler sayesinde tahıl alım krizi açısından ortam biraz durulur durulmaz, resmi iyimserlik makinesi tekrar işlemeye başlamıştır.

Merkez Komitenin 3 Haziran 1928 tarihli son programatik bildirgesi şöyle diyordu:

> "Kulakların direnişi ülkedeki üretici güçlerin genel artışı temelinde ve *ekonominin sosyalist sektöründeki daha büyük artışa rağmen* boy vermiştir."

Eğer durum buysa, eğer bu gerçekse, endişeye mahal yoktur. Öyleyse geriye sadece faaliyet çizgisini bozmadan rahatça "tek ülkede sosyalizm"i kurmak kalıyor. Eğer ekonomideki kapitalist unsurların, yani özellikle kulakın ağırlığı yıldan yıla azalıyorsa, kulak karşısında öyle aniden "paniğe" kapılmaya ne gerek var? Bu sorun mücadele halindeki iki güç arasındaki dinamik ilişki tarafından çözülecektir: sosyalizm ve kapitalizm –kim kimi alt edecek? Kulak bu ilişkinin gidişatına göre "korkutucu" veya "zararsız" oluyor. MK bildirgesi bu bölümünde, ekonomide sosyalist unsurun kapitalist unsura egemen olduğu iddiasından yola çıkan On Beşinci Kongre kararını boş yere savunmaya çalışıyor. Ama aslında *Pravda*'nın 15 Şubat tarihli sayısındaki makale, tahıl alımları sırasında gerek duyulan tüm bir operasyonlar dizisinin pratikte yalanladığı bu yanlış tezin alenen inkârıydı. Bu ikisi mantıksal olarak nasıl uyuşur?

Eğer iyi hasat alınan bu üç yıl boyunca sosyalist sektör sosyalist olmayan sektörden daha hızlı büyümüş olsaydı, belki yine, bu kez devlet sanayisinin tarımsal karşılığı olmayan ürün fazlasında kendisini dışa vuran, bir ticari ve sınai kriz içinde olabilirdik. Onun yerine, başımızdaki tahıl krizi *Pravda*'nın 15 Şubat sayısının gayet güzel açıkladığı gibi, köylülüğün ve özellikle kulakların elinde sınai mal olarak karşılığını bulamayan tarım ürünlerinin birikmesinin sonucudur. Tahıl alım krizinin, yani *smiçka*nın krizinin iyi mahsul alınan üç yılın ardından şiddetlenmesi, ancak ekonomik sürecin genel dinamiğinde sosyalist sektörün kapitalist ve genel olarak özel meta sektörüne göre *zayıf düştüğü* anlamına gelir.

Önderliğin gösterdiği körlüğün ardından bu ilişkiye idari baskıyla dayatılan düzeltme, hiçbir şekilde esas sonucu değiştirmez. Burada kısmen de olsa kulakın içinde rol oynadığı bir politik güçten bahsediyoruz. Ama bizzat savaş komünizminden kalma acil durum yöntemlerine başvurulması, ekonomi alanındaki güçler ilişkisinde nahoş bir gelişme olduğunu gösterir.

Fakat elimizde eşit ölçüde belirleyici, hatta daha önemli bir başka kriter daha var: işçi sınıfının maddi durumu. Eğer ulusal ekonominin büyüdüğü doğruysa (ki bu doğrudur); eğer sosyalist birikim kapitalist birikimden hızlı artıyorsa (MK'nın gerçeklere aykırı olarak açıkladığı gibi), o halde son dönemde neden işçi sınıfının durumunun kötüleştiğini ve son toplu iş sözleşmelerinin büyük sürtüşme ve sert mücadelelere sahne olduğunu anlamak mümkün değildir. Proleter olmayanların yaşam standardı yükselirken ve proleterlerinki düşerken, sosyalist unsurların büyüyen kapitalist unsurlardan "üstün durumda" olduğu lafına tek bir işçi bile prim vermeyecektir. İşçinin hayatını doğrudan etkileyen bu pratik kriter, teorik kriterle tam bir uyum içindedir ve MK'nın yüzeysel ve biçimsel iyimserliğini boşa çıkarır.

Ekonominin ve bizzat hayatın sunduğu bu nesnel doğrulama, sosyalist sektördeki büyümenin ağır bastığını "istatistiksel" olarak kanıtlamaya dönük tüm girişimleri saçma kılıyor. Bu tıpkı önemli mevzileri teslim edip kayıplar vererek geri çekilen bir ordunun önderinin istatistiksel verilerle kendi zaferini kanıtlamasına benzer. Hayır, kulak (hem de iyimserliğe uygun istatistiksel hesaplardan daha inandırıcı kanıtlarla) bu önemli savaşta, ekonomik silâh-

lar kullanıldığı sürece üstünlüğün kendisinde olacağını göstermiştir. Ev hanımlarının mutfak bütçesi de buna şahittir. Kimin kimi alt edeceği sorunu ekonominin yaşayan dinamikleriyle çözülür. Eğer sayılar mücadelenin inkâr edilemez sonuçlarıyla ve bizzat hayatın şahitliğiyle çelişiyorsa, o zaman sayılar yalan söylüyordur ya da en iyi ihtimalle verdikleri yanıt tümüyle başka bir sorunun yanıtıdır.

Gerçekten de, 1927 yılında hem son derece kabul edilebilir bir şey olan tahıl alımlarına idari müdahalenin, hem de kabul edilemez bir şey olan istatistiklere müdahalenin örneklerini gördük. On dördüncü Kongrenin hemen öncesinde MK tarafından elden geçirilen istatistikler, kulakın tümüyle "emildiğini" gösteriyordu. Sosyalist zafer için yalnızca birkaç gün gerekiyordu.

Ama aygıtın keyfiliğine katlanan tüm diğer şeylerde olduğu gibi istatistiklerin de her yola gelir niteliğini bir kenara bıraksak bile, özellikle bizdeki gibi en önemli süreçlerin aşırı derecede atomize edildiği bir ortamda istatistiğin her zaman olayları geriden takip ettiği gerçeği baki kalır. İstatistikler eğilimleri yakalayamaz, ancak süreçlerin anlık bir kesitini sunabilir. Burada teori yardımımıza gelmelidir. Bizim sürecin dinamiğiyle ilgili doğru teorik değerlendirmemiz, sanayideki geriliğin iyi bir mahsulü bile sosyalizmin inşasına engel kılacağını ve köyde kulak büyürken, şehirde de ekmek kuyruklarının uzamasını getireceğini öngörmüştü. Olayların gelişimi bizim teorimize tartışılamayacak kanıtlar sağladı.

Pravda'nın Şubat sayısında da özetlenen tahıl alım krizinden çıkan derste, proletarya diktatörlüğünün ekonomik temellerinin özgül ağırlığının azalması anlamına gelen, devlet ekonomisi cephesindeki açıkla birlikte, orantısızlığın arttığına dair zorunlu ve bu yüzden inkâr edilemez bir doğrulama görüyoruz. Bunun yanı sıra, köylülük içindeki ayrışmanın, tahıl alımlarının kaderini, yani *smiçka*nın kaderini, orta köylülüğü peşinden sürükleyen kulakların doğrudan kontrolüne verecek kadar derinleştiği de doğrulanmıştır

Eğer kentle kır arasındaki orantısızlık geçmişten miras alınmışsa, eğer kapitalist güçlerin belli oranda büyümesi bizzat bugünkü ekonominin kaçınılmaz sonucuysa, o zaman bu orantısızlığın geçen yıl boyunca daha da *şiddetlenmesi* ve güç dengesinin kulaktan yana *kayması* da tümüyle ulusal gelirin bölüşümünü yöntemli biçimde düzenleyemeyen, dizginleri ya elden bırakan ya da onlara

delicesine asılan önderliğin yanlış sınıf politikasının ürünüdür.

Bunun aksine, Muhalefet 1923'ten beri sadece orantısızlığı yıldan yıla azaltmaya dayanan sıkı planlı bir yol izlenirse devlet sanayisinin köye göre önder konuma gelebileceğini ve sanayinin geri kalmasının kaçınılmaz olarak kırda sınıf farklılıklarını derinleştireceğini ve proletarya diktatörlüğünün ekonomi zirvesindeki ağırlığını azaltacağını ısrarla belirtmiştir.

Sonuç olarak biz kulaka On Dördüncü Kongrede Zinovyev ve Kamenev'in yaptığı gibi yalıtılmış bir olgu olarak değil, devlet sanayisi ile bir bütün olarak kır ekonomisinin özel meta biçimi arasındaki ilişki temelinde yaklaştık. Köy ekonomisinin sınırları içinde de kulakı yine yalıtılmış bir olgu olarak değil, daha zengin orta köylü tabakalarla ve bir bütün olarak köyle ilişkisi çerçevesinde ele aldık. Son olarak da bu iki iç süreci yalıtılmış olarak değil ihracat ve ithalat aracılığıyla bizim ekonomik gelişmemiz üzerinde giderek daha belirleyici etkisi olan dünya ekonomisiyle ilişkileri çerçevesinde inceledik.

Tüm bunlardan yola çıkarak On Beşinci Kongreye sunduğumuz tezlerimizde şöyle yazmıştık:

> İhraç ettiğimiz tahıl ve hammadde fazlasını köyün hali vakti yerinde tabakalarından aldığımız ölçüde ve en çok tahıl depolayan bu tabakalar olduğu ölçüde, ihracat aracılığıyla aslında kulak ve hali vakti yerinde köylü tarafından "ayar" görmekteyiz.

Ama kuşkusuz Muhalefetin, önderliğin gelecekte bir güne zaman biçtiği şeyler hakkında sorular sormakla "erken" davrandığına dair bir itiraz ileri sürülebilir. Söylenen bunca şeyden sonra, kaybedilen zamanı telâfi etmek gerektikçe partinin önüne getirilen bu çocuksu Stalinist argümanla zaman kaybetmek gereksizdir. Sadece örnek olsun diye bir alıntı yapalım. 9 Mart 1928'de bir Moskova Sovyeti oturumunda, tahıl alımları konusunda şunları söylüyordu Rikov:

> Bu kampanya şüphesiz tam anlamıyla bir şok tedavisi oldu. Eğer bana tahıl alımı krizinin daha normal yoldan –yani şok tedaviye başvurmaksızın– üstesinden gelinseydi daha iyi olmaz mıydı diye sorulursa, yanıtım şüphesiz evet olacaktır. Ama kabul etmemiz gereken bir şey var: *zaman kaybettik*, tahıl alımındaki sorunların

başlangıcında resmen uyuduk, tahıl alım kampanyasının başarılı geçmesi için almamız gereken *önlemleri zamanında almadık*. [*Pravda*, 11 Mart 1928.]

Bu sözlerle kabul edilen gecikme idari açıdansa da, onu politik açıdan desteklemek zor değildir. Olmazsa olmaz idari önlemleri alabilmesi için devlet aygıtına yön veren partinin zamanında en azından genel yönelim hakkında yüzeysel biçimde –15 Şubat tarihli *Pravda*'nın başmakalesinin yaptığı gibi– bilgilendirilmesi gerekiyordu. Bu yüzden gecikme idari değil parti politikası niteliğindedir. Muhalefetin dürüst uyarılarını kulaklarını açıp dinlemeli ve önerilerimizi ciddiyetle tartışmalıydılar.

Geçen yıl Muhalefet köylü işletmelerinin %10'undan –yani en zenginlerinden– 150-200 milyon *pud*[52] tahılın zorla borç alınmasını teklif etmişti. O zaman bu teklif savaş komünizminden kalma bir önlem olarak kınanmıştı. Partiye kulakın orta köylülüğe zarar vermeden sıkıştırılamayacağı (Stalin, On dördüncü Kongre) ve kulakın tehlike teşkil etmediği, zira *a priori* proletarya diktatörlüğü çerçevesinde kalmak zorunda olduğu (Buharin) öğretilmişti. Ama bu yıl 107. maddeye (yani tahıl alımıyla ilgili zora dayalı önlemlere) başvurmak zorunda kalındı ve sonrasında savaş komünizmi lafları MK tarafından karşı-devrimci iftira olarak nitelendi; halbuki kendileri daha yeni Muhalefetin çok daha dikkatli ve yöntemli tekliflerine savaş komünizmi etiketini yapıştırmışlardı.

Aka ak karaya kara dendiği müddetçe, doğru bakış açısının şu anda olanları anlama ve geleceği görme imkânı taşıyan bakış açısı olduğu teslim edilir. Muhalefetin bakış açısı bu tanıma uyuyor ama resmi önderliğinki asla. Son çözümlemede, gerçekler en yüksek kurumun bile üstündedir. Bugün, yani geçen kışın tahıl alım kampanyasının ve onun sonucu olan resmi politika ve ideolojideki krizin *ardından* Muhalefetin "hata"sını itiraf etmesini talep etmek ancak hiyerarşik bir isteri nöbetinin sonucu olabilir. Böyle bir koşulun bugüne dek kimseye hayrı dokunmamıştır.

Burada mesele *kimin haklı olduğu* değildir. Bu soru ancak *doğru çizgi hangisiydi* sorusuyla birlikte anlam kazanır. Parti önderliğinin gösterdiği çark etme belirtilerinden sonra bu soruyu geçiş-

[52] 16,4 kiloluk ölçü birimi.

tirmek partiye karşı işlenecek en adi ve aşağılık suçtur. Henüz partinin yanıt bulma şansı olmadı. Her türlü önlem, tartışma ve adım ancak partinin kendini netleştirip netleştirmediğine göre değer kazanır. Gelecek henüz garanti altına alınmadı. İleri doğru atılan her adımı geriye doğru bir yarım adım izliyor.

7. Manevra mı, Yeni Bir Yol mu?

Bu son çark ediş nasıl değerlendirilmeli? Bunu uzlaşmacı bir taktik olarak mı, yoksa ciddi bir yeni yol –yani proleter çizginin ve uluslararası politikanın yeniden dirilmesi– olarak mı görmeliyiz? Şüpheyle yaklaşmak yerinde olacaktır. Partinin dikkatini dağıtmak amacıyla bir karar benimsemek, şu anki önderliğin temel yöntemi haline geldi. Sanayileşme, yoksul köylülük, Çin devrimi konularında birbiri ardına hiçbir şeyi aydınlatmayan, açıklamayan ve yol göstermeyen ama gerçekte olanları farklı gösterip örtbas eden kararlar benimsediler. Lenin politikada sadece aptalların lafa bakacağını söylerdi. Lenin sonrası dönem aptalları bile bu saflıktan arındırmalı.

Bunun bir manevra mı yoksa yeni bir yol mu olduğu sorusu, sınıf ilişkilerini ve bunların, ülkedeki tek parti olarak, farklı sınıfların basıncına içindeki farklı gruplar aracılığıyla farklı tepkiler veren SBKP'deki yansımalarını da içeren bir sorudur.

Yukarıda alıntılanan 15 Şubat tarihli "tarihsel" *Pravda* makalesi bu soruyla, yani partimizin içindeki yeni sınıfsal oluşumların yansıması sorusuyla ilgili önemli bir gerçek içeriyordu. Bu belki de makalenin en çarpıcı bölümüydü. Şöyle yazıyordu:

> Örgütlerimiz içinde, hem partide hem de başka yerlerde, son dönemde köyde sınıfları görmeyen, sınıf politikamızın temellerini anlamayan, işleri köyde kimseyi gücendirmeden, kulakla barış içinde ve genel olarak köydeki "tüm katmanlar"dan destek alarak yürütmeye çalışan, partiye yabancı bazı unsurlar ortaya çıkmıştır.

Burada bahsedilenler parti üyeleri olmasına rağmen, komünistin karşı ucunda yer alan neo-burjuva, Termidor[53] tipi politikacı-

[53] 9 Termidor (27 Temmuz 1794) Büyük Fransız Devriminin takvimine göre karşı-devrimin dramatik darbesini yaparak devrimci Jakobenler Robespierre, Saint-Just, Couthon, Lebas ve diğerlerini katlettiği ve bu yüzden Termidor gericiliğinin başla-

realistin neredeyse kusursuz bir portresi çizilmiştir. Ne var ki, *Pravda* bu unsurların partiye nasıl girdiği konusunda tek bir söz etmez. "Ortaya çıktılar"; hepsi bu! Nereden geldiler, hangi kapılardan girdiler? Partiye dışarıdan mı sızdılar? Yollarını nasıl açtılar? Yoksa içeride mi yeşerdiler, öyleyse hangi topraktan? Ve hatırlatırım, tüm bunlar köylü sorunu hattı boyunca partinin kesintisiz olarak "Bolşevikleştirildiği" koşullarda oluyor. Makale tekrar tekrar yapılan uyarılara rağmen partinin, tahıl alım politikalarında *idari güçlerini* gösterdikleri ana kadar Ustrialovcular[54] ve Termidorcuları nasıl göz ardı edebildiğini veya orta köylülüğü arkasına alıp tahıl alımlarını sabote edene kadar kulakı nasıl gözden kaçırabildiğini açıklamıyor. *Pravda* bunların hiçbirini açıklamıyor. Ne gam! 1928 Şubatında ilk kez, bizim çoktan beri bildiğimiz ve birçok kez ifade ettiğimiz bir şeyi, yani Lenin'in partisinde bir tür yeni-NEP'e, yani tedrici olarak kapitalizme, doğru çeken güçlü bir sağ kanadın "ortaya çıkmak"la kalmayıp çoktan şekillenmiş olduğunu merkez organının ağzından duyduk.

İşte bu konuda 1927 sonlarına doğru yazdıklarım:

> Muhalefete karşı resmi mücadele iki temel slogan altında yürütülüyor: *İki Partiye Hayır* ve "*Troçkizm*"*e Hayır*. Stalinistlerin iki partiye karşı sahte mücadelesi ülkedeki ikili iktidarın büyümesini ve SBKP bayrağı altında ve *onun sağ kanadında bir burjuva partisinin oluşmasını* kamufle etmektedir. Bir dizi bakanlık ve sekreterlik odalarında aygıtın parti kâhyalarıyla uzmanlar ve Ustrialovcu profesörler arasında Muhalefete karşı mücadelenin yöntem ve sloganlarının itinayla işlenmesi maksadıyla gizli konferanslar düzenleniyor. Bu, var gücüyle partinin proleter özünü kontrol altına almaya çalışan –ve bunu belli ölçülerde başaran– ve onun sol kanadını ezmek isteyen *gerçek* bir ikinci partinin oluşması demektir. Bir yandan bu ikinci partinin oluşumunu perdeleyen parti aygıtı, bir yandan da Muhalefeti ikinci bir parti kurmaya çabala-

---

dığı gündür. Bu terim Troçki tarafından Rusya'daki benzer durumu belirtmekte kullanılmıştır.

[54] Sovyetler'e müdahale edilmesini savunurken, sonradan Harbin'deki enstitülerden birinde Sovyetler'in maaşlı elemanı olan Rus profesör ve iktisatçı N. Ustrialov'un takipçileri. Ustrialov, Sovyet rejimi içinde çalışarak, Sovyet organizmasına yavaş yavaş sızıp kapitalizmin restore edilebileceğini düşünüyordu. Stalin'le Troçki'nin mücadelesinde Stalin'i kendi hedefine giden yolda bir adım olarak destekledi.

makla suçladı, çünkü Muhalefet, partinin proleter özünü, giderek artan burjuva etki ve baskıdan kurtarma çabası içine girmişti. Başarısız olması halinde Bolşevik Partinin birliğini korumanın mümkün olmayacağı bir çaba. Proletarya diktatörlüğünün bölünmez bir parti üzerine etkileyici sözlerle kurtulacağını düşünmek ham hayaldir. Bir ya da iki parti sorunu (terimin ajitatif veya lafazan değil materyalist, sınıfsal anlamıyla) tam olarak parti ve proletarya içindeki direniş güçlerini ayağa kaldırıp seferber edecek önlemlerle çözülür. [*Yeni Aşama Üzerine*]

Haziranda Stalin Moskova'daki yüksek enstitü öğrencilerine ikinci bir parti konusunda şu açıklamayı yaptı:

Bugünkü durumdan çıkışı bir kulak ekonomisine dönüşte, kulak ekonomisinin gelişiminde ve yayılmasında görenler var. Bu kişiler toprak beyi ekonomisine bir dönüşten bahsedemiyorlar, zira böyle şeyler gevelemenin zamanımızda tehlikeli olduğunu görüyorlar. Ama aynı hevesle Sovyet iktidarı yararına kulak ekonomisinin adamakıllı geliştirilmesi gereğinden söz ediyorlar. Bu kişiler Sovyet iktidarının kendini aynı zamanda hem bir hem de (karşıt) iki sınıfa –ekonomik ilkesi işçi sınıfının sömürülmesi olan kulaklar sınıfı ve ekonomik ilkesi her türlü sömürünün ortadan kalkması olan işçi sınıfı– dayandırdığını söylüyorlar. Bu, gericilere yaraşır bir hokus-pokustur. Bu gerici planların, işçi sınıfının çıkarlarıyla, Marksizmin ilkeleriyle ve Leninizmin ödevleriyle hiçbir ilgisi olmadığını kanıtlamak için zaman harcamaya değmez.

Bu sözler *Muhalefet Platformu* adlı kitabın ilk bölümünün girişinin bir kısmının basitleştirilmiş bir ifadesidir. Bunu saklamıyoruz, çünkü bize göre Stalin sürgün tehdidi altında değildir; şimdilik. Şüphesiz Stalin'in konuşmasında ikinci bir parti oluşumunun doğrudan iması yoktur. Ama proleter partisi içinde bir kulak kapitalist ekonomisine dümen kıran ve tedbir olsun diye büyük ölçekli toprak beyi ekonomisinden bahsetmeyen "insanlar" (kim bunlar?) varsa; adresi verilmeyen bu "insanlar" tahıl alımlarında, sanayi planlarının, ücret cetvellerinin vs. vs. tartışılmasında birbirlerine bu tür bir platformla bağlıysa ve ona göre hareket ediyorsa, söz konusu olan tam olarak yeni burjuvazinin, yani Termidor partisinin kadrolarıdır. Bir Bolşevik partinin içinde yer alınak ve dümeni Çan Kay-şek'e, Purcell'e, kulaka ya da bürokrata kırma-

mak mümkündür; doğrusu bu, Bolşevik partide yer almanın yegane koşuludur. Ama bir Bolşevik partide yer almak ve dümeni kapitalist gelişmeye kırmak mümkün değildir. *Yeni Aşama Üzerine* adlı belgemizde ifade ettiğimiz basit bir fikirdir bu.

Böylece, bilinmeyen bir kaynaktan "ortaya çıkan" sağ kanat, ilk defa tahıl alımlarında resmen fark edilmiş oldu. %100 monolitikliğin bir kez daha kanıtlandığı On Beşinci Kongrenin ertesi günü kulakın ürününü pazara getirmemesinin nedeninin başka şeylerin yanında, partide Çan Kay-şek'in dalkavuk filozofu Tao Zi-tao'nun öğretisi uyarınca tüm sınıflarla barış içinde yaşamak isteyen etkili gruplaşmalar olduğu ortaya çıkmıştır. Bu iç Kuomintangcılar ne sözde tartışmalarda ne de Kongrede hiç seslerini duyurmadılar. Bu yiğit "parti üyeleri" elbette Muhalefetin "sosyal demokrat" sapma suçuyla partiden atılmasının onaylanmasında başı çektiler. Aynı anda tüm sol kararlara da oy verdiler, çünkü kararların bir işe yaramadığını çoktan öğrenmişlerdi. Partideki Termidorcular laf ebesi değil eylem adamıydılar. Yeni mülk sahipleri, küçük burjuva entelektüeller ve bürokrasiyle kendi *smiçka*larını kurdular; ve ekonomik, kültürel ve partiyle ilgili faaliyetlerin en önemli dallarını "ulus-devlet" bakış açısıyla yönetiyorlar. Sağın mücadele etmeye değmeyecek kadar zayıf olduğu söylenebilir mi?

Bu soruya açık bir yanıt verilmesi sola çarkın kaderi için belirleyici önem arz etmektedir. İlk izlenim sağcıların son derece zayıf olduğudur. Tahıl alımlarını ve genel olarak köylü politikasını "sol" kanala çekmek için tepeden bir gürleme duyulması yetti. Ama tam da bu sonucun bu kadar kolay alınması sağın zayıflığıyla ilgili sonuçlara çok çabuk varılmaması için bir uyarıdır.

Sağ kanat, burjuvaziye meyleden küçük burjuva, oportünist, bürokratik, Menşevik ve uzlaşmacı bir kanattır. Bolşevizmin devrimci kadrolarını ve yüz binlerce işçiyi bünyesinde barındıran bir partide birkaç yıl içinde sağ kanadın bağımsız bir güç haline gelip kitleleri harekete geçirerek eğilimlerini açığa çıkarması akla hayale sığmaz bir şeydir. Tabii ki böyle bir durum mevcut değil. Sağ kanadın gücü *proletarya dışı sınıfların işçi sınıfına uyguladığı baskının aktarma aracı* olmasındandır. Bu demek oluyor ki, sağ kanadın gücü partinin *dışında* konumlanmıştır, yani onun erişe-

meyeceği bir yerdedir. Bu güç bürokratik aygıtın, yeni mülk sahiplerinin, dünya burjuvazisinin gücüdür. Bu nedenle muazzam bir güçtür. Sağ kanat tam da parti içinde diğer sınıfların baskısını yansıttığından, şimdilik ilkelerini açıkça ifade etmek ve parti kamuoyunu harekete geçirmek yeteneğinden yoksundur. Bir örtüye ihtiyacı var; partinin proleter özünü uyutması gerek. Aygıtın rejimi ona her iki olanağı da sunuyor. Aygıt, partinin şişkin monolitikliği altında sağ kanadı devrimci işçilerin gözlerinden saklıyor ve aynı zamanda, proletaryanın kendi diktatörlüğünün kaderiyle ilgili endişesinin bilinçli bir ifadesinden başka bir şey olmayan Muhalefete indirdiği darbelerle, işçilere korku salıyor.

Parti aygıtıyla sağ kanat arasında varolan gedik, sağ kanadı geri çekilip, bu arada zaman kazanmaya zorluyor. Sağcılar çok iyi anlamış durumdalar ki, aygıt ciddi olarak partiyi durumun tahlilini yapmaya ve Termidorcuları bertaraf ederek kendini arındırmaya davet ederse, sağ kendisini gangsterlerle, bozguncularla ve eşkıyalarla hiç işi olmayan taban tarafından ezilmiş bulacaktır. Bu durumda da parti içinde içerdeki ve dışarıdaki burjuvazinin yükleneceği bir manivela kalmayacak. Burjuvazinin saldırılarının kesilmeyeceğine, hatta azalmayacağına emin olabiliriz. Ama o zaman burjuvazi kendisini partinin karşısına koyar ve parti düşmanını bilir, onun gücünü ve amaçlarını soğukkanlılıkla değerlendirebilirdi. Burjuvazinin parti ve Sovyet iktidarına sızmaya dayanan gizli ve yeraltı mücadele biçimleri olanaksız hale gelirdi. Bu tek başına bir yarı-zaferdir.

Sağcılar nasıl bir konumda olduklarının farkındalar. Ama başka bir şeyi de hesap ediyorlar, yani partiyi son yıllarda adamakıllı kabuklaşmış fikir ve saflarından ciddi bir arınmaya davet etmenin, bugüne dek Bolşevik-Leninistlerin (Muhalefet) sunduğundan farklı sloganlar benimseyerek ve farklı amaçlar güderek mümkün olmadığını. Ama bu durumda bizzat Muhalefete karşı yaklaşımın tümden değiştirilmesi gerekir; aksi takdirde merkezci aygıtın ahlâk tanımaz ilkesizliği iyice sırıtacaktır. Sağ kanat, haklı olarak, merkezin saf değiştirmeye cesaret edemeyeceğini düşünüyor. Sağ kanattakiler dişlerini gıcırdatarak geri çekiliyor, böylelikle hem kendilerine hem de merkeze zararlı olacak bir mücadeleye istekli olmadıklarını gösteriyorlar. Aynı zamanda taleplerini de dayatıyor-

lar: parti içindeki statüko bozulmasın, yani sağla merkez arasındaki sola karşı blok bozulmasın; gereğinden fazla sola kayılmasın; başka bir deyişle, eski mecraya dönüp oradan da yeni NEP'e geçme ihtimali bir kenarda korunmalı.

Sağ kanattakiler sola dönüşü elden geldiğince sessiz karşılamaları gerektiğini anlıyorlar. Her halükârda *onlar* için bu *sadece bir manevradan ibaret.* Sessiz kalıp hazırlıklarını tamamlıyorlar. Dışarıdan gelecek sınıfsal tepki sayesinde, iç sürtüşmeler sayesinde, bürokratik aygıtın gizli direnişi sayesinde ve herşeyden önce, merkezciliğin içinde barındırdığı zikzak eğilimi sayesinde sol deneyin başarısızlığa uğramasını bekliyorlar. Sağ kanat müttefiklerini iyi tanıyor. Bu arada da sağa ve sola, merkezin bütün yaptığının, Muhalefetin başından beri söylediklerini tekrar etmekten başka bir şey olmadığını göstererek, onu gayretkeş biçimde tehlikeye sokuyor.

Merkeze gelince, münasebetsiz bir duruma düşmemek için, Muhalefet taraftarlarını hapse tıkmaya devam ediyor. Sağcılar, merkezin sola darbe indirdikçe kendilerine bağımlı hale geleceğinin farkındalar. Sol deney bir yenilgiyle sona erince (sağcılar bu olasılığa çok güveniyorlar) savunmadan saldırıya geçmeyi hedefliyorlar. Böyle bir şey olacak mı? Böyle bir sonuç hiç de ihtimal dışı değildir. Bu dönüş parti içindeki statükoya dayandığı sürece böyle bir şey olabilir. Bu yalnızca mümkün değil, *ama* pek muhtemel, hatta kaçınılmazdır.

Bu, şu andaki zikzağın sol bir yönelime doğru gelişmesinin olanaksız olduğu anlamına mı gelmektedir? Dürüst olalım: mesele önderliğin ileri görüşlülüğüne ve tutarlılığına bağlı olduğu ölçüde, hem son yıllarda izlenen politikalar, hem de şu anki yönetim biçimi bizi şüpheci olmaya zorluyor. Ama meselenin özü tam da, ilk baştaki politik manevranın, giderek partinin daha geniş kesimlerini ve daha geniş sınıfsal katmanları pençesine alan derin bir politik zikzağa doğru büyümüş olmasında yatmaktadır. Bu katmanlar manevranın mekaniğiyle ve önderliğin, önderlik sanatı aşkıyla yaptıkları değil, bu dönüşten kaynaklanan nesnel ekonomik ve politik sonuçlarla ilgileniyorlar. Bu alanda işler, olayı başlatanların iyi niyetinin, tutarlılığının ve genel olarak niyetlerinin çok daha geniş kesimlerin irade ve çıkarlarınca ciddi biçimde değişikliğe uğratıl-

dığı bir noktaya geldi. İşte bu yüzden şu andaki zikzağın tutarlı proleter bir doğrultuya girme *olasılığını* reddetmek doğru olmaz.

Her halükârda, Muhalefet, kendi görüş ve eğilimleri dolayısıyla bu zikzağın Leninist yola doğru ciddi bir dönüş kapsamına ulaşması için tüm gücüyle gereğini yapmalıdır. Böylesi en sağlıklı sonuç olacaktır, yani parti ve diktatörlük için en az sarsıcı olanı. Bu *çok kapsamlı bir parti reformuna giden yolu açacaktır ki, bu da Sovyet devletinde reformun zorunlu önkoşuludur.*

8. Bugünkü Krizin Toplumsal Temeli

Partiden yükselen mücadele sesleri, çok daha derin karışıklıkların yankısıdır. Sınıflar içinde, zamanında Bolşevizmin diline çevrilmezse bütün Ekim Devrimini bütünüyle sancılı bir krizle karşı karşıya bırakacak değişimler birikmiştir.

On Beşinci Kongrenin üzerinden iki ay bile geçmeden, önderliğin kongre sırasında doğru kabul edilen çizgiden uzaklaşmakta gösterdiği sürat bile tek başına, ülke içinde gerçekleşen sınıf kaymaları sürecinin, tüm uluslararası durumla bağlantılı olarak, ekonomik niceliklerin politik niteliklere dönüştüğü kritik bir aşamaya geldiğinin şaşmaz bir belirtisidir. 1923'ten bu yana birçok durumda bu yolda teşhisler yapılmıştı; On Beşinci Kongre döneminde Muhalefet tezlerinde şu sözler yer almıştı:

> Küçük ve hatta cüce bir köylülüğün ve genel olarak küçük mülk sahiplerinin ezici çoğunluk oluşturduğu bir ülkede, en önemli süreçler belli bir ana kadar, atomize olmuş ve yeraltı tarzında gelişim gösterip sonradan "beklenmedik" bir şekilde açığa fışkırır.

Kuşkusuz süreçleri daha gelişimlerinin başındayken Marksist bakış açısından değerlendirme yeteneğinden yoksun olanlar için "beklenmedik"

Orta köylülüğü ardından sürükleyen kulakların tahıl grevi; Şahti[55] uzmanlarının kapitalistlerle danışıklı dövüşü; kulak grevinin devlet ve parti aygıtının etkili bir hizbi tarafından –en azından yarı yarıya– korunması; komünistlerin, teknisyen ve memurların

---

[55] Şahti: "Şahti davası" olarak bilinen ve kömür sanayiindeki bir grup mühendis ve teknisyen aleyhinde düzenlenen yargılamaya adını veren Donetz Havzasındaki bir kent

karşı-devrimci gizli manevralarına göz yumabildikleri gerçeği; "demir disiplin" adı altında Smolensk[56] ve başka yerlerde alçakların başıboş bırakılması –bütün bunlar tartışma götürmez ve son derece önemli olaylardır. Komünistçe bir akıl yürütmeyle bunların karakteristik olmayan rastlantısal olaylar olduğunu ve ekonomik, politik süreçler ve parti önderliğinin son beş yıldaki politikaları sayesinde büyümediklerini söylemek mümkün değildir. Bu olaylar öngörülebilirdi ve görülmeliydi. Muhalefetin On Beşinci Kongrede yayınladığı ve herkese açık olan tezlerinde şöyle deniyordu:

> Bir yandan kulak, mülk sahibi ve burjuva entelektüel arasındaki karışım, öte yandan sadece devlette değil partide de görülen sayısız bürokrasi bağlantısı, toplumsal hayatımızın en tartışma götürmez ama aynı zamanda en endişe verici olgusudur. Proletarya diktatörlüğünü tehdit eden ikili iktidarın tohumları da burada atılmaktadır.

3 Haziran 1928'de MK'nın yayınladığı manifesto veya genelge, hem devlet aygıtında hem de parti ve sendikalarda "en berbat bürokratizmin" varlığını itiraf etti. Genelge bürokratizmi şu şekilde açıklamaya çalışıyordu: (1) geçmişin bürokratik mirasının kalıntıları; (2) kitlelerdeki gerilik ve cehalet; (3) "yönetim bilgisindeki yetersizlik"; (4) kitleleri yeterince çabuk devlet idaresine çekememe. Yukarıda sayılan dört durum gerçekten de mevcuttur. Her biri de bürokratizmi bir şekilde açıklar. Ama hiçbirisi onun vahşi ve dizginlenemez *büyümesini* anlamamızı sağlayamaz. Kitlelerin kültür düzeyi son beş yılda yükselmeliydi. Parti aygıtı kitleleri idari işlere daha çabuk çekmeyi öğrenmeliydi. Sovyet koşullarında yetişmiş olan yeni bir nesil önemli ölçüde eski memurların yerine geçmeliydi. Sonuç olarak bürokratizm azalmalıydı. Sorunun karmaşıklığı tam da onun devasa boyutlarda büyümesinden kaynaklanıyor; o "en berbat bürokratizm" oldu; tepeden inme emirlerle baskı yapma, sindirme, ekonomik tedbirlerle baskı uygulama, adam kayırma, memurlar arasında danışıklı dövüş, güçlü-

[56] 1927'nin sonundan itibaren 1928 ve 1929 yılları boyunca, ülkenin çeşitli bölgelerinde çok sayıda sabotaj, bürokratizm, rüşvet, adam kayırma, işçilerin ve tabandaki komünistlere korku salınması vakası açığa çıktı. Donetz Havzasındakiler ("Şahti davası"), Smolensk ve Artemovsk gün ışığına çıkanların en sansasyonel olanlarındandır.

den korkup zayıfı ezmek gibi idari yöntemleri bir sistem haline getirdi. Sovyet ekonomisi büyürken ve kitleler kültürel olarak gelişirken, eski sınıfsal aygıta ait bu eğilimlerin son derece hızlı bir şekilde yeniden doğması, *sınıfsal* nedenlerden, yani mülk sahiplerinin toplumsal olarak güçlenmesinden, devlet aygıtıyla iç içe geçmelerinden ve aygıt aracılığıyla partiye baskı uygulamalarından ötürüdür. Rejim içinde büyüyen bürokratikleşmenin sınıfsal nedenleri anlaşılmadan belayla mücadele eden kişi, kanatları döndüğü halde hiç buğday öğütemeyen bir yel değirmenine benzer.

Sanayinin gecikmeli büyümesi fiyatlarda dayanılmaz bir "makas" yarattı. Fiyatları düşürme amaçlı bürokratik mücadele, köylüye hiçbir şey vermeyerek ve işçiyi de elindekinden ederek, piyasayı altüst etti yalnızca. Ekimle gelen tarım devriminden köylülerin elde ettiği devasa kazanımlar sınai malların fiyatlarınca eritiliyor. Bu da *smiçka*yı bozarak köydeki geniş katmanları içte ve dışta serbest ticareti savunan kulakın tarafına çekiyor. Bu koşullar altında içerde tüccar elverişli bir toprak bulurken, dışarıdaki burjuvazi de kendine bir temel buluyor.

Proletarya devrime yürürken doğal olarak büyük umutlar ve ezici çoğunluğu itibariyle de büyük hayaller taşıyordu. Bu yüzden, yavaş gelişme hızı ve çok düşük maddi yaşam koşulları kaçınılmaz olarak, Sovyet iktidarının yakın bir gelecekte toplumsal sistemi kökünden değiştirecek gücü olduğuna dair umutları azalttı.

Dünya devriminin, özellikle Komintern'in önderliği hâlâ elinde tuttuğu son birkaç yıl boyunca uğradığı yenilgiler de aynı işlevi gördü. Bunların, işçi sınıfının dünya devrimine karşı tavrına yeni notalar eklememesi –umutlarda büyük indirimler; bitkin unsurlar arasında şüphecilik; olgunlaşmamışlarda ise açık bir kuşku hatta kaba bir öfke– düşünülemezdi.

Bu yeni düşünceler ve değerlendirmeler ifadelerini arıyorlardı. Bunu partide bulmuş olsalardı, en ileri kesimler dünya devrimine ve herşeyden önce kendi ülkelerindeki devrime karşı belki daha az çocuksu ve methedici ve daha eleştirel, ama daha dengeli ve istikrarlı bir tavır benimseyebilirlerdi. Ama yeni düşünceler, yargılar, istekler ve endişeler içe atıldı. Beş yıl boyunca proletarya eski bildik sloganla yaşadı: "Düşünme yok! Tepedekilerin aklı sizinkinden çok." Bu ilk başta öfke, sonra pasiflik, en sonunda da insanları

politik olarak kabuklarına çekilmeye iten bir sınırlanmışlık doğurdu. Her taraftan duya duya en sonunda işçi kendine şöyle der oldu: "Hey sen! 1918'de değiliz."

Proletaryaya düşman ya da yarı düşman sınıf ve gruplar, onun sadece devlet aygıtı ve sendikalar vasıtasıyla değil, günü gününe ekonomik hayat ve gündelik yaşam vasıtasıyla da hissedilen özgül ağırlığındaki azalmayı dikkate alıyorlar. İşte küçük burjuvazinin ve büyüyen orta burjuvazinin politik olarak aktif katmanlarında kendini gösteren özgüven duygusu da kaynağını buradan alıyor. Orta burjuvazi tüm "aygıt"la dostluğunu tazeledi ve göbek bağlarını yeniden kurdu; kendi gününün gelmekte olduğuna emin görünüyor.

SSCB'nin uluslararası konumunun kötüleşmesi, en deneyimli ve azgın burjuvazi olan İngiliz burjuvazisi önderliğinde dünya kapitalizminin düşmanca baskıları; tüm bunlar içteki burjuvazinin en uzlaşmaz unsurlarının başlarını tekrar kaldırabilmelerini sağladı.

Bunlar Ekim Devriminin krizinin en önemli unsurlarıdır. Kriz kısmi ifadesini, kulaklarla bürokratların son tahıl grevinde buldu. Partideki kriz ise onun en genel ve tehlikeli dışavurumudur.

Şüphesiz buradan hareketle, bugün ve bu mesafeden, hâlâ yarı-gizli olan ikili iktidara gidiş sürecinin açık politik ifadesini ne zaman ve ne şekilde bulacağını öngörmek mümkün değildir. Bu büyük ölçüde iç politikaya değil uluslar arası koşullara bağlıdır. Bir şey çok açıktır: devrimci çizgi, gitgide güçlenen düşmanın bir fırsatını bulup saldırıya geçmesini beklemeyi ve tahminlerde bulunmayı değil, düşmana karşı taarruza geçmeyi gerekli kılar, tıpkı Alman atasözündeki gibi: kuleler ağaçları aşar. Kaybedilmiş yıllara dönüş yok. MK'nın en sonunda, çoğu büyük ölçüde kendi politikasının sonucu olan ağır gerçekler için alarma geçmiş olması iyi bir şeydir. Ama sadece alarm verip genel çağrıda bulunmak yeterli değildir. On Beşinci Kongreden bile önce, kulakı sıkıştırma sloganının önder hizipçe edebi kelâm olarak görüldüğü dönemde Muhalefet kendi tezlerinde şöyle yazıyordu:

> Kulakı ve Nepmanı sıkıştırma sloganı eğer ciddiye alınırsa tüm politikada değişikliği, devlet organlarının tümü için yeni bir düzenlemeyi gerekli kılar. Bunu açık seçik belirtmek gereklidir. Zira ne kulak ne de yoksul köylü (On Dördüncü ve On Beşinci Kong-

reler arasındaki) iki yılda MK'nın tamamen farklı bir politika güttüğünü unutmadı. Tezlerin yazarlarının, önceki konumları konusunda sessizliklerini korumakla, politikada değişiklik yapmak için bir kararname yayınlamanın yeterli olduğu fikrinden hareket ettikleri açıktır. Ama yeni bir sloganı sözle değil eylemle harekete geçirmek, bazı sınıfların şiddetli direnişini göğüslemeden ve diğer sınıfların gücünü harekete geçirmeden mümkün olamaz.

Bu sözler tüm geçerliliğini hâlâ muhafaza etmektedir. Partiyi Leninist yoldan sağ merkezci bir yola kaydırmak kolay bir iş değildi. Bolşevik Parti içinde sınıfları "tanımayan" etkili bir kanat oluşturmak ve iyice güçlendirmek; partinin bu kanadı resmen tanımasını engellemek ve önderliğin onun varlığını yıllarca reddetmesini sağlamak; On Beşinci Kongrede açığa çıkmayan bu kanadın resmen ilk olarak *parti aracılığıyla değil Tahıl Alımları aracılığıyla* ortaya çıkması –tüm bunlar için sürekli yeni yönelimi destekleyen propaganda yapılması, kulakın sosyalizme entegrasyonu üzerine ve aç adamın parazit psikolojisiyle alay eden binlerce Stalinist ve Buharinist zırva yayılması, kulakların varlığını dikkate alan istatistik dairelerinin ortadan kaldırılması; her tarafta kafasız memurların zafere ulaşması: Marksizm içindeki sofistlerin, yani yeni bir propaganda ekolü olan *Katheder-Sozialisten*'in[57] oluşturulması ve birçok başka şey gerekti. Ama hepsinden öte proleter sol kanada kötü, nankör, kaba, haince ve keyfi bir eziyet uygulanması gerekti. Bu arada da partideki (*Pravda*'nın kanat takmış ifadesine göre "aniden ortaya çıkıveren") Termidorcu unsurlar, biçimlendiler, kendilerini geliştirdiler, bağlantılarla, ilişkilerle, duygudaşlıklarla güçlendiler ve köklerini parti sınırlarının ötesine, büyük sınıfların toprağına saldılar. Tüm bunlar, ne denli canlı bir üslûbu olursa olsun, küçük bir genelgeyle ortadan kaldırılamaz. Yeniden eğitim gerekir. Tekrar gözden geçirmek gerekir. Yeni gruplaşmalar oluşturmak gerekir. Yabani otlarla dolup taşmış tar-

[57] 1871'de bir Alman yazar tarafından ılımlı sosyalist eğilimlere sahip iktisat profesörlerine takılmış ad. *Katheder-Sozialisten* ya da kürsü sosyalistleri terimi kısa sürede diğer ülkelere yayılarak, varolan kurumlara en az zarar vermek koşuluyla devlet babanın yetkisini artırmasını isteyen ılımlılara verilen isim oldu. En iyi durumda devlet sosyalizminin sulandırılmış biçimi olan felsefeleri, genellikle "akademik sosyalizm" veya "profesör sosyalizmi" adını alır.

layı Marksizm sabanıyla sürmek gerekir.

Partiyi ve kendini Muhalefetin zayıf ve iktidarsız olduğu masalına inandırma çabaları, ona karşı verilen azgın mücadelenin şiddetiyle uyuşmaz. Muhalefetin olaylarla sınanmış bir eylem programı ve zulüm ateşinde çelikleşmiş ve partiye sadakatleri sarsılmayan kadroları var. Yükselen tarihsel çizginin göstergesi olan böyle kadrolar, kökünden sökülemez ve yok edilemez. Muhalefet parti kılıcının keskin kenarıdır. Bu kenarı kırmak, düşmana karşı kalkmış olan kılıcı köreltmek anlamına gelir. Muhalefet sorunu tüm sol çizginin eksen noktasıdır.

Ancak dünya devriminin zaferlerle ilerlemesi hem dış hem de iç krizden gerçek ve tam anlamıyla kurtulmayı sağlayabilir. Bu Marksizmin ABC'sidir. Ama bununla Buharinci skolastiğin bize dayattığı umutsuz kadercilik arasında aşılmaz bir uçurum vardır. Krizler krizleri kovalar. Kapitalist toplum doğası gereği krizden başını kurtaramaz. Bu asla egemen burjuvazinin politikasının önemsiz olduğu anlamına gelmez. Doğru politika burjuva devletleri yükseltti, yanlış politika ise bunları yıkıma uğrattı veya geri bıraktırdı.

Resmi skolastik, mekanik determinizmle (kadercilik) öznel irade arasında bir de materyalist diyalektik olduğunu anlama yeteneğinden tamamen yoksundur. Kadercilik şöyle diyor: "Bu gerilik karşısında, hiçbir şey olacağı yok." Kaba öznelcilik şöyle diyor: "Bu iş çantada keklik! İstedik ve sosyalizmi kurduk." Marksizm ise şöyle diyor:" Dünya koşullarına ve iç geriliğe bağımlılığın farkındaysan, doğru bir politikayla ayağa kalkıp kendini emniyete alabilir ve muzaffer dünya devrimine eklemlenebilirsin."

İleri ülkelerdeki proletarya, iktidarı sıkıca ve kararlı şekilde ele geçirmediği sürece, geçişsel nitelik taşıyan bir Sovyet rejiminde krizler kaçınılmazdır. Egemen politikanın görevi Sovyet rejimindeki bu krizlerin birikip tüm rejimin krizi haline gelmesini önlemektir. Bunun ilk koşulu da egemen sınıf olarak proletaryanın konumunun ve sınıf bilincinin korunması, geliştirilmesi ve güçlendirilmesidir. Bunun yegâne aracı ise öz-eylemli, esnek ve aktif bir proleter partisidir.

9. Parti Krizi

Doğru bir ekonomik politika, tıpkı genel politika gibi, 1923'ten bu yana bulunamayan doğru bir formülasyonun tek başına garantileyebileceği bir şey değildir. Proletarya diktatörlüğünün politikası, ancak toplumdaki tüm sınıfsal katmanların sürekli olarak yoklanması temelinde tasavvur edilebilir. Dahası bu, hantal, pek çok konuda yetersiz, esnek olmayan, duyarsız bir bürokratik aygıt aracılığıyla gerçekleştirilemez. Ancak yaşayan bir proleter parti, komünist öncüler ve sosyalizm kurucuları üzerinden hayata geçirilebilir. Kulakların büyüyen rolü istatistiksel olarak kaydedilmeden, teorisyenler onu genelleştirmeden, politikacılar direktif diline nakletmeden önce, parti onu sayısız duyargasıyla *hissedip* alarm vermeli. Tüm bunların mümkün olması için, parti tüm kitlesiyle duyarlı ve esnek olmalı ve hepsinden öte, bakmaktan, anlamaktan ve konuşmaktan korkmamalı.

Devlet sanayimizin sosyalist karakteri –çeşitli tröst ve fabrikalar arasındaki rekabetle; çalışan kitlelerin ağır maddi koşullarıyla; çalışanların önemli çevrelerindeki yetersiz kültürel düzeyle, aslında hayli atomize durumdadır–, çok büyük oranda partinin rolü, proleter öncünün gönüllü iç birliği, yöneticilerin, sendika görevlilerinin, işyeri hücresi üyelerinin vb. bilinçli disiplini tarafından belirlenir ve korunur. Bu ağın zayıflamasına, çözülmesine ve dağılmasına izin verirsek, çok kısa bir zaman sonra devlet sanayisinin, ulaştırmasının vb. sosyalist karakterinden geriye bir şey kalmayacağı açıktır. Sendikalar ve fabrikalar bağımsız işlemeye başlayacak. Planlı başlangıcın halihazırda çok zayıf olan izlerinden eser kalmayacak. İşçilerin ekonomik mücadelesi güç ilişkilerinden başka sınır tanımayacak. Üretim araçları üzerindeki devlet mülkiyeti önce hukuki bir kurguya dönüşecek, sonra bu da kalmayacak. Yani burada da sorun gelip proleter öncünün bilinçli birliğine ve onun bürokratizmin pasından ve Ustrialovculuğun cerahatından korunmasına dayanıyor.

Tıpkı bir sistem için olduğu gibi, doğru bir politik çizgi de, doğru değerlendirme ve uygulama yöntemleri olmaksızın hayal bile edilemez. Şu ya da bu meselede çeşitli güçlerin etkisi altında kalan bürokratik önderlik doğru bir çizgiye ayak basabilir ama bu

çizginin sürekli izleneceğinin, yarın kırılmayacağının hiçbir garantisi yoktur.

Parti diktatörlüğü koşullarında, önderliğin elinde yoğunlaşan iktidar insanlık tarihi boyunca başka hiçbir politik örgütün eline geçiremediği kadar büyüktür. Bu koşullarda, proleter, komünist önderlik yöntemlerini korumak eskisinden de önemli hale gelmektedir. Her bürokratik tahrifat her yanlış adım hemen etkisini tüm işçi sınıfı üzerinde gösterir. Bu arada, post-Leninist önderlik, proletarya diktatörlüğünün sahte burjuva demokrasisine duyduğu husumeti, partinin yeşermesini sağlayan ve işçi sınıfına, işçi devletine önderlik etmenin yegâne aracı olan bilinçli proletarya demokrasisinin can alıcı güvencelerine doğru da yavaş yavaş genişletmeyi huy edinmektedir.

Yaşamının son döneminde Lenin'in kafasındaki en büyük kaygılardan biri buydu. Tüm tarihsel boyutuyla ve günbegün aldığı şekille kafasında hep bu konu vardı. İlk hastalığının ardından çalışmaya başladığında Lenin bürokrasinin özellikle parti içindeki büyümesinden dehşete düşmüştü. Merkez Denetim Komisyonunu da bu yüzden önermişti; doğal olarak, onun kafasındakine taban tabana zıt olan bugünkü ucubeyi değil. Partiye, tarihte yozlaşıp, yenilgiye uğrayanların ahlâkını benimseyenlerin hiç de az olmadığını hatırlattı. Bir mevkii işgal eden bir komünistin astlarına karşı adaletsiz davrandığına veya kaba kuvvet uyguladığına dair haberler (Orjonikidze'nin yumruk vakası)[58] onu çileden çıkarmıştı. Partiyi Stalin'in *kabalığına* ve ihanetin kan kardeşi olan ve tüm iktidarı ele geçirirse partiyi imha edecek korkunç bir araca dönüşen parti içi ahlâki *kabalığa* karşı uyardı. Lenin'in kültür ve kültürel gelişme için yaptığı ateşli çağrıların –Buharin'in yaptığı gibi ucuz küçük şemalar anlamında değil, Asyatik ahlâka, feodalizmin ve

[58] Gürcistan'daki ulusal sorunla (1922-23) bağlantılı olarak Lenin, birkaç defa Troçki'ye mektup yazmak suretiyle, ikisi adına Stalin, Cerjinski ve Orjonikidze'nin politikasına müdahale etmesini istedi. Tartışmaların kızıştığı bir toplantıda Orjonikidze genç bir Gürcüye yumruk attı. 30 Aralık 1922'de Lenin kişisel notlarına şunu eklemişti: "Cerjinski'nin bana Orjonikidze'nin fiziksel şiddet kullanacak noktaya geldiğini rapor etmesi, nasıl bir bataklığın içinde olduğumuza dair bir fikir oluşturdu kafamda." (Bak. Lenin, *Milliyetler ya da Otonomizasyon Sorunu*, Son Yazılar Son Mektuplar içinde.) Lenin Orjonikidze'nin derhal partiden atılmasını teklif etti.

görgüsüzlüğün mirasına ve memurların kitlelerin masumiyetini ve cehaletini sömürmesine karşı komünist mücadele anlamında– nedeni de budur.

Son beş yıl boyunca parti aygıtı tam ters yolu izledi; devlet aygıtının bürokratik yozlaşmaya uğrayıp, burjuva parlamenter "demokrasisi"ne özgü çarpıklıklarla –sahtekârlık, örtbas, ikiyüzlülük– donanmasında suç ortağı oldu. Bunun sonucu olarak oluşan önderliğin, bilinçli parti demokrasisi yerine sunduğu şey şunlar oldu: parti bürokrasisini güçlendirecek şekilde Leninizmin tahrifi ve uyarlanması; iktidarın, komünistler ve işçilerle ilgili olarak canavarca ve tahammül edilmez biçimde suiistimal edilmesi; partinin tüm seçim mekanizmasının hileli kullanımı; tartışmalar esnasında proleter partisine değil, burjuva-faşist bir partiye yakışır yöntemler kullanılması (toplama serseri çeteleri, ıslıklama ve alay, konuşmacıların kürsüden aşağı atılması ve benzeri iğrençlikler); ve sonuncusu, fakat hiç de önemsiz olmayanı, aygıtla parti arasındaki ilişkilerde yoldaşça beraberliğin ve esirgeyiciliğin kaybolması.

Parti yayın organları sansasyonel teşhir babında Artemovsk, Smolensk ve diğer örnekleri öne çıkardı. MK rüşvetle mücadele çağrıları yaptı. Sanki bunlar meseleyi halletmiş gibi, sonra bu konuya bir daha hiç ilişilmedi.

Öncelikle, geniş parti çevrelerinin, kamuoyuna sunulanın bütünün çok küçük bir kısmı olduğunu bilmiyor olmaları mümkün değildir; kuşkusuz olanla değil gösterilenle ilgilenmekten kendilerini kurtarmışlarsa. Hemen her eyaletin az çok ciddi bir "Smolensk" olayı vardır ve dahası bu bir günlük ve hatta bir yıllık bir olay değildir. "Özeleştiri" döneminden çok önce, Çita, Hersonsk, Vladimirsk ve diğer yerlerdeki olaylar patlak verdi ve hemen bastırıldı; gizlice ve kimseye danışmadan büyük miktarları kendi aileleri için harcayan bölge komitesi sekreterlerinin %100'ü teşhir edildi. Böyle bir olayın her ortaya çıkışında, yüzlerce kişinin, bazen binlerce kişinin, binlerce parti üyesinin bu suçtan haberi olduğu ve sessiz kaldığı da ortaya çıktı. Çoğunlukla iki hatta üç yıl seslerini çıkarmamışlardı. Bu durumdan gazetelerde bile bahsedildi. Ama hiçbir sonuç çıkarılmadı. Zira Muhalefet belgelerinde açık seçik yazılanların tekrarlanması gerekecekti. Gerekli sonuçlar çıkarılmazsa Smolensk ve diğer teşhir edilen örnekler partinin

dikkatini çeken ama ona hiçbir şey öğretmeyen vakalar olarak kalacaktır.

Meselenin özü şurada yatmaktadır: aygıt partiden bağımsızlaştıkça, aygıt hizmetlileri birbirlerine bağımlı hale gelmektedir. *Karşılıklı güvence verme, yerel bir "ayrıntı" değil bürokratik rejimin temel özelliğidir.* Bazı görevliler gayri meşru işlerle uğraşırken, diğerleri sessiz kalıyor. Peki ya parti kitlesi? Parti kitlesine korku salınmıştır. Evet, Lenin'in Ekim Devrimini gerçekleştirmiş partisinde, işçi-komünistler yüksek sesle şu şu aygıt görevlisinin bir alçak, zimmetine para geçiren birisi, bir zorba olduğunu söylemeye *korkuyor*. "Smolensk" teşhirinden çıkan ilk ders budur. Ve bu dersten yüzü kızarmayan devrimci değildir.

Kelimenin toplumsal anlamıyla söylersek, Artemovsk, Smolensk vb. olaylarının kahramanı kimdir? Kendini partinin aktif denetiminden kurtarmış ve proletarya diktatörlüğünün bayrağını taşımaktan vazgeçmiş bürokrattır. İdeolojik olarak sıfırı tüketmiştir; ahlâki olarak ise sınır tanımamaktadır. Ayrıcalıklı ve sorumsuz bir memurdur, çoğunlukla kültürsüz, ayyaş, avare, zorba, kısacası kırk yıllık *Derjimorda*[59] (Lenin'in ulusal sorunla ilgili partiden gizlenen mektubuna bakınız). Ama kahramanımızın "kendine özgü" yanları da vardır: sağa sola tekme tokat yağdırmak, doğal kaynakları ziyan etmek ve rüşvet almak. Sovyet *Derjimorda*'sının amentüsü "Tanrının inayeti" değil, "sosyalizmin inşası"dır. Aşağıdan bir müdahale gördüğü zaman, eskisi gibi "isyan var" diye değil, "Troçkist!" diye bağırır, ve işini görür.

Merkez Denetim Komisyonunun önderlerinden birinin kaleme aldığı ve 16 Mayısta *Pravda*'da çıkan yazı Smolensk olayından şu ahlâk dersini çıkarıyor:

> "Partinin bu üyelerine ve suiistimali bilip sessiz kalan sınıf bilincine sahip işçilere karşı tavrımızı kökten değiştirmeliyiz."

"Tavrımızı değiştirmek?" Öyleyse bir konuda *iki* farklı tavır takınmak mümkün müdür? Evet. Merkez Denetim Komisyonu Prezidyum üyesi ve Halk Komiserleri ve Köylü Teftiş Kurulunun

---

[59] Gogol'ün klasik eseri *Başmüfettiş*'teki müfettişin ismi. Kelimenin anlamı: "Burnunu tut!" Rus argosuna, polis veya jandarmayı kastederek, bir parça alaycı, bir parça küçümseyici, kısmen de nefret dolu bir terim olarak geçmiştir.

ikinci başkanı Yakovlev bunu itiraf ediyor. Suçlular değil, suçlardan haberi olan ve susan insanlar suçlu sayılıyor. Tek hafifletici neden habersiz olmaları ya da korkutulmuş olmaları. Oysa Yakovlev hiçbir şeyden haberi olmayan insanlardan değil, "parti üyeleri ve sınıf bilincine sahip işçiler"den bahsediyor. Kendi seçtikleri ve kendilerine karşı sorumlu olduğu varsayılan bireylerin suçları karşısında parti üyesi işçileri suskunluğa iten ne tür bir baskı ve terördür? Bu gerçekten de proletarya diktatörlüğünün terörü olabilir mi? Hayır, çünkü bu terör partiye, proletaryanın çıkarlarına yöneliktir. Öyleyse bu diğer sınıfların uyguladığı bir terör müdür? Tabii ki öyle, çünkü sınıflarüstü bir toplumsal baskı yoktur. Partimizin başına musallat olan baskının sınıfsal niteliğini daha önce tanımlamıştık: parti aygıtı görevlilerinin danışıklı dövüşü; parti aygıtındaki birçok halkanın devlet bürokrasisiyle, burjuva *entelijensiya*, küçük burjuvazi ve köydeki kulakla içiçe geçmesi; dünya burjuvazisinin içteki güç ilişkilerinin üzerine binen baskısı –tüm bunlar ikili iktidarı oluşturarak parti aygıtı aracılığıyla parti üstüne baskı uygular. İşte son yıllarda büyüyen ve aygıt tarafından partinin proleter özüne korku salmak, Muhalefeti takip etmek ve örgütsel yöntemlerle onu yok etmek için kullanılan tam da bu toplumsal baskıdır. Bu süreç bir ve bölünmez bir süreçtir.

Yabancı sınıfların baskısı bir noktaya kadar aygıtı partinin üstüne çıkardı, güçlendirdi ve ona güven kazandırdı. Aygıt kendi "iktidar"ının kaynaklarının bir muhasebesini yapmakla uğraşmadı hiç. Partiye ve Leninist çizgiye karşı kazandığı zaferlerin kendi aklının ürünü olduğunu sandı. Ama hiçbir dirençle karşılaşmadığı için artmakta olan baskı, sadece aygıta hükmetmekle tehdit etme noktasının ötesine geçmiştir ve artık çok daha önemli bir şeyi tehdit etmektedir. Kuyruk kafaya darbeler indirmeye başlamıştır.

Parti üyelerini ve ezici çoğunluktaki sınıf bilinçli işçileri parti aygıtının görevlilerinin işlediği suçlara karşı suskun kalmaya iten durum kazara, bir gecede oluşmadı, bir kalem darbesiyle de düzelmez. Sadece aygıttaki güçlü bürokratik rutinle değil, aynı zamanda aygıt etrafında da çıkar ve ilişkilerin kabuklaşması durumuyla karşı karşıyayız. Ve önümüzde *kendi aygıtı önünde aciz olan bir önderlik* var. Burada yine neredeyse bir doğa yasası yakalıyoruz: önderlik partiden uzaklaştıkça aygıtın esiri olur. Muhale-

fetin merkezi önderliği güya zayıflatma peşinde olduğu lafları saçma ve hayal ürünüdür. Demir merkeziyetçilik olmaksızın proleter çizgi düşünülemez. Şanssızlığımız, şu anki önderliğin ancak bürokratik gücüyle herşeye kadir olması, yani yapay şekilde atomize edilmiş parti kitlesine karşı güçlüyken, kendi aygıtına karşı çaresiz konumda olmasıdır.

Kendi politikalarının sonuçlarından derdine düşen merkezciler "özeleştiri" çaresini öne sürdüler. Stalin beklenmedik şekilde "proleter devrimi güçlendirme yöntemi olarak özeleştiri"den bahseden Marx'a atıfta bulundu. Ama bu alıntısıyla Stalin, aşması yasak olan sınıra yaklaşmaktadır. Zira Marx'ın gerçekte özeleştiriyle kastettiği, herşeyden önce proletaryanın kendini sahte yanılsamalardan kurtarmasıydı, tıpkı "dört-sınıf bloğu" gibi; tek ülkede sosyalizm gibi; tutucu sendika önderleri gibi; "burjuvaziyi korkutmamalıyız" sloganı gibi; doğu için önerilen "iki-sınıflı" partiler gibi ve Stalin'le Buharin'in son dönemde dayattıkları ve üç yıl boyunca Çin devrimini Menşevizm tırpanıyla biçtikten sonra nihayet katlederken kullandıkları diğer gerici zırvalar gibi. İşte Marksist özeleştiri usturasının asıl kullanılması gereken yer burasıdır.

Ama şimdiye dek tam da bu noktada Marksist özeleştirinin kullanılması yasaklandı. Stalin bir kez daha bu tür özeleştiriye karşı "tüm gücümüzle ve elimizdeki her türlü aracı kullanarak" mücadele bayrağını açtı. Marksist eleştirinin uluslararası proleter öncü saflarında zafere ulaşmasını engelleyebilecek hiçbir güç veya araç olmadığını anlayamıyor.

* * *

1927'deki plenumların birinde, Muhalefetin partiye önderliğe karşı çağrıda bulunma hakkı olduğu yönünde bir Muhalefet konuşmasına cevaben Molotov: "Bu bir isyandır!" dedi ve Stalin de bunu bizzat netleştirdi: "Bu kadrolar ancak bir iç savaşla temizlenebilir." Bu formülasyon, egemen aygıtın "parti üstü", "sınıflar üstü" ve kendine yeterli karakteriyle ilgili ateşli tartışmaların ortasında yapılan en mükemmel ve dürüst formülasyondu. Bu fikir, partimizin ve Sovyet sisteminin temelinde yer alan fikrin tam zıddıdır. *Bürokratik süpermen fikri şu anki perakende ölçekli gaspın kaynağı ve toptan ölçekli muhtemel bir gaspın da bilinçsiz hazır-*

layıcısıdır. Bu ideoloji, son beş yılda bitmez tükenmez sahte "yeniden değerlendirmeler", yukarıdan sıkıştırmalar, tepeden atamalar, takibe almalar, kongreleri ve toplantıları bir, iki, dört yıl ertelemeler sürecinde kısaca "tüm gücümüzle ve elimizdeki her türlü aracı kullanarak" yapılan bir mücadeleyle şekline kavuşmuştur.

Bu mücadele zirvelerde hayatın kendisiyle giderek daha büyük çelişkiye düşen umutsuz bir fikir kavgası; tabanda ise çoğu durumda mevki, emretme hakkı ve ayrıcalıklı konumlar için delicesine bir kumar şeklini aldı. Ama her durumda düşman aynıydı: Muhalefet. Argümanlar ve yöntemler aynıydı: "Tüm gücümüzle ve elimizdeki her türlü aracı kullanarak." Parti aygıtına hizmet edenlerin çoğunun dürüst ve kendini adamayı becerebilen insanlar olduğunu söylemeye gerek yoktur. Ama asıl önemli olan sistemdir. Sistem ise kaçınılmaz meyvelerini Smolensk olayı gibi vakalarda veriyor.

İyi niyetli memurlar bu en büyük tarihsel görevin çözümünü şu formülde görüyor: "Kökten değişmeliyiz." Parti şöyle cevap vermeli: "Değişimi gerçekleştirecek olan siz değilsiniz. Asıl değişmesi –ve çoğu durumda uzaklaştırılması– gereken sizsiniz."

12 Temmuz 1928

Lev Troçki

ÇİN ÜZERİNE

Çeviren:
ÖMER GEMİCİ

Teori ve Tarih Dizisi: 2

Fakat yine de Çin Kızıl ordularının başındakiler Komünistler değil midir? Bunun kendisi, köylü müfrezeleri ile işçi örgütleri arasındaki çatışma olasılığını ortadan kaldırmaz mı? Hayır, bu söz konusu olasılığı dışlamaz. Tekil Komünistlerin köylü ordularının liderliğinde bulunmaları olgusu hiçbir şekilde bu orduların toplumsal karakterini dönüştürmez, hatta onların Komünist liderleri kesin bir proleter damga taşısalar bile. Peki Çin'de meselenin durumu nedir?

Kent proletaryası zeminine sıkıca dayanan bir Komünist Partinin, işçiler aracılığıyla bir köylü savaşına önderlik etmeye çalışmasıyla; gerçekten Komünist olan ya da yalnızca bu ismi almış olan birkaç bin ve hatta birkaç on bin devrimcinin, proletaryanın ciddi bir desteğine sahip olmaksızın bir köylü savaşının liderliğini ele almaları tümüyle farklı şeylerdir. Çin'deki durum tam da bu ikincisidir.

Çin'de, bileşimi itibarıyla köylü ve liderliği itibarıyla küçük-burjuva olan ordu ile işçiler arasındaki çatışmaların nedenleri ve temelleri yalnızca ortadan kalkmamış değildir, tersine tüm koşullar, bu çatışma olasılığını büyük ölçüde arttıracak ve hatta bunu kaçınılmaz kılacak türdendir.

ÇIKIYOR

Lev Troçki
1905

Çeviren:
UFUK DEMİRSOY

Teori ve Tarih Dizisi: 3

Daha sonra bütün politik mitinglerin yasaklanmasına karar verildi. 11 Kasımda donanma kışlasının kapısına silahlı bir bölük dikildi. Tuğamiral Pisarevski, herkesin duyacağı şekilde şu emri yayınladı: "Hiç kimsenin kışladan kaçmasına izin verilmeyecektir; emre uymama durumunda ateş edilecektir." Bu emrin daha yeni ulaştığı bir bölükte, Petrov adında bir denizci, ileri çıktı, tüfeğini herkesin gözü önünde doldurdu, bir atışta Brest alayından Binbaşı Stein'i öldürdü, ikinci atışta Pisarevski'yi yaraladı. Subaylardan biri "tutuklayın onu!" diye emretti hemen. Hiç kimse kıpırdamıyordu. Petrov tüfeğini yere attı. "Niye bekliyorsunuz? Alın beni." Petrov tutuklandı. Dört bir yandan akıp gelen denizciler, onun serbest bırakılmasını istiyor ve ona kefil olmayı öneriyorlardı. Heyecan zirveye ulaşmıştı.

Bir subay, çözüm bulmaya çalışarak Petrov'a sordu:
"Petrov, kazara mı ateş ettin?"
"Nasıl kazara? İleri çıktım, tüfeğimi doldurup nişan aldım. Bunun neresi kaza?"
"Ama onlar senin serbest bırakılmanı istiyorlar

Ve Petrov serbest bırakıldı...

ÇIKIYOR

LENİN'DEN SONRA ÜÇÜNCÜ ENTERNASYONAL

Lev Troçki

Eğer tarihsel süreç, bazı ülkelerin yalnızca eşitsiz değil, ama aynı zamanda *birbirlerinden bağımsız* olarak, birbirlerinden yalıtık gelişmesi şeklinde işleseydi, o zaman, eşitsiz gelişme yasasından tek bir kapitalist ülkede sosyalizmi inşa etme imkanı elbette çıkardı...

Taslağın teorik hatası, onun, eşitsiz gelişme yasasının ima etmediği ve edemeyeceği bir şeyi bu yasadan çıkarmaya çalışmasında yatmaktadır. Çeşitli ülkelerin eşitsiz ya da düzensiz gelişmesi, bu ülkeler arasındaki giderek artan ekonomik bağları ve karşılıklı bağımlılığı sürekli olarak *bozar* fakat hiçbir durumda *yok etmez*. O ülkeler ki, dört yıllık iğrenç katliamdan sonra, hemen ertesi günü birbirleriyle kömür, ekmek, yağ, pudra ve pantalon askısı mübadele etmek zorunda kalmışlardır. Bu noktada taslak, sorunu, sanki tarihsel gelişme yalnızca düzensiz sıçramalar temelinde ilerliyormuşçasına koymakta, bu sıçramalara yol açan ve bunların üzerinde gerçekleştiği ekonomik temel, taslağın yazarları tarafından ya tümüyle konu dışı bırakılmakta ya da zorlamayla ortadan kaldırılmaktadır. Bunu yalnızca, savunulması mümkün olmayan tek ülkede sosyalizm teorisini savunma gayesiyle yapıyorlar.

Tarih Bilinci Yayınları
Teori ve Tarih Dizisi: 1

ISBN 975-8517-02-3
9 789758 517022